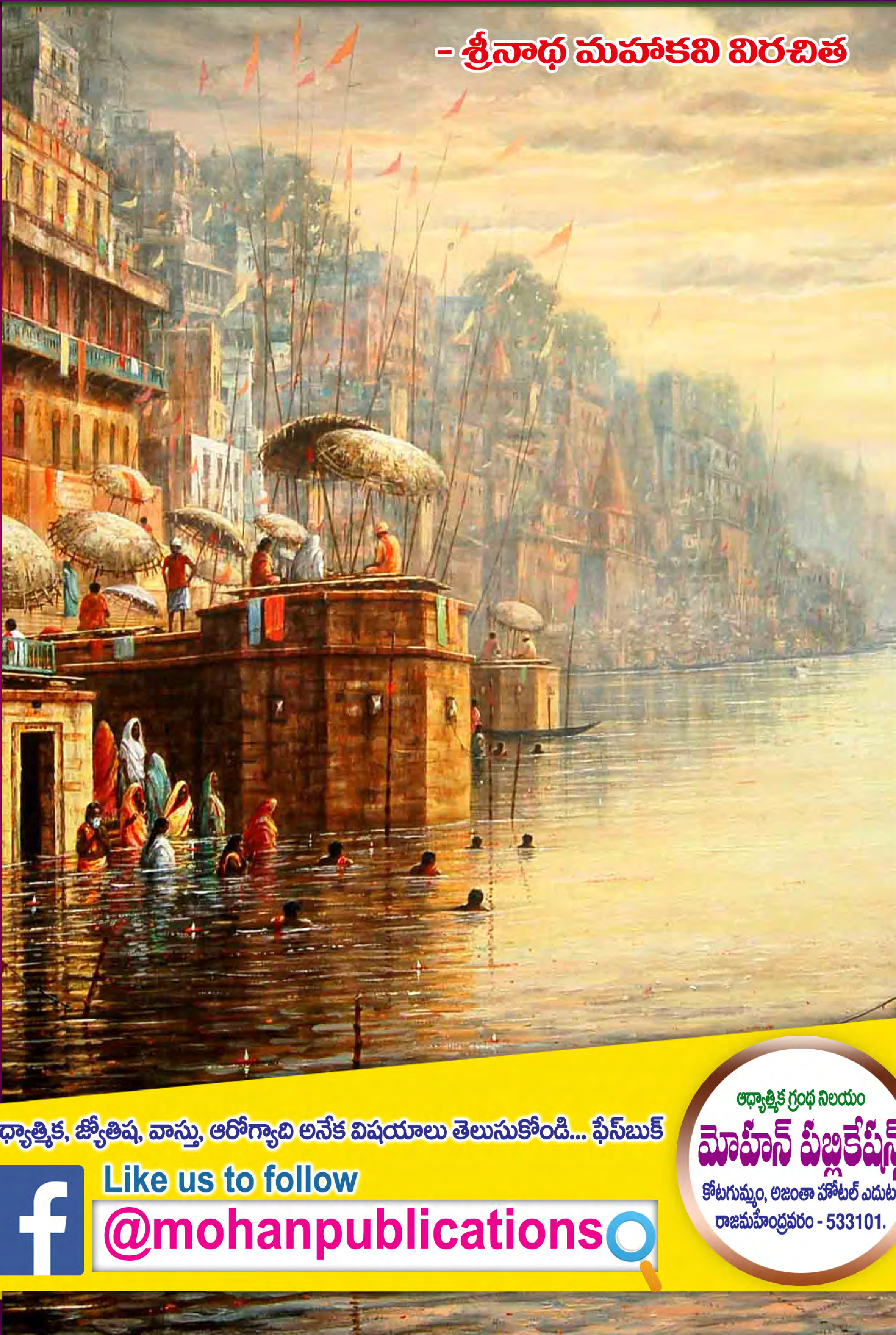
కాశీ ఖండము

- శ్రీనాథ మహాకవి విరచిత

శ్రీరస్తు

శ్రీకాశీఖండము

శ్రీనాథమహాకవి ప్రణీతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము

1953

[*Price Rs.* 3—8—0

ప్రకాశకవిజ్ఞప్తి

1914-వ సంవత్సరాంతమున శ్రీనాథమహాకవి కృతమైన కాశీఖండమును ముద్రింప నెంచి అచ్చుప్రతితో సంప్రతించుకొనుచు ఓరియంటలులైబ్రరీలోనుండు వ్రాతప్రతుల ప్రకారము రెండు పర్యాయములు శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే పాఠములు సమకూర్పించితిమి. తరువాత ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులోని వ్రాతప్రతిపాఠములను సమకూర్చితిమి. అప్పటిలో మహాపండితులును కీర్తిశేషులగు శ్రీ ఉత్పల వేంకటనరసింహాచార్యులుగారు దీనిని పరిష్కరింపగా 1917 సం॥లో ప్రకటించితిమి. నేడీ కాశీఖండప్రతు లత్యావశ్యకముగ కానవచ్చుటచే దీనిని పునర్ముద్రణము గావించినాము. శ్రీనాథకవి తక్కిన గ్రంథములు త్వరలో పునర్ముద్రణము గావించుచున్నాము.

ఇట్లు

ప్రకాశకులు

కాశీఖండము

కవిసార్వభౌముడు శ్రీనాథమహాకవి 'ప్రాయ మింతకు మిగులఁ గైవ్రాలకుండ' రచించిన ప్రౌఢకావ్యము కాశీఖండము. రాజమహేంద్రవరము నేలిన రెడ్డిరాజు వీరభద్రారెడ్డి కంకితముగా క్రీ.శ. 1440 సం॥ ప్రాంతమున రచితమైనది. ఇది స్కాందపురాణమునందలి యేబదిఖండములలోఁగల సంస్కృత కాశీఖండమునకు అనువాదము. మహాపురాణైకదేశ మగు సంస్కృత కాశీఖండము సులభగ్రాహ్యమై పురాణరీతితో నుండఁగా, తెనుఁగున శ్రీనాథుఁడు ప్రౌఢతరమగు కావ్యశైలిలో దీనిని రచించెను కావుననే "కాశీఖండమయః పిండమ్" అను నాభాణకము తెలుగు కాశీఖండమునుబట్టియే యేర్పడినది.

సంస్కృతమూలమున, ద్వాదశసహస్రగ్రంథపరిమితిగల విషయమును తెలుగున నేడాశ్వాసములును (1-142, 2-167, 3-243, 4-306, 5-339, 6-310, 7-265) 1777 గద్యపద్యములుగల కావ్యమైనది. మూలగ్రంథములోని పౌరాణికవిషయములను, జాతివార్తా చమత్కార విలసితముగను, శైవతత్త్వప్రతిపాదకములుగను శ్రీనాథకవి విపులీకరించి, ఆంధ్రకాముద్రసీగ్రంథమున నచ్చొత్తినవాఁడు.

కాశీఖండమున కాశీక్షేత్రమహిమయే చెప్పబడినను, అందందు సాముద్రిక, పాతంజలయోగశాస్త్ర, మంత్రశాస్త్ర విశేషములు పొందుపడినవి కావున నిది శ్రీనాథుని కవితా శైలికేగాక పాండితీప్రతిభకు నికషోపలము.

ఇందలిశైలి కావ్యశైలి గావున సంస్కృతాంధ్రసాహితీ పారగుఁ డగు శ్రీనాథుఁడు, పూర్వకవుల రచనారీతుల నెట్లు జీర్ణించుకొన్నవనియు తెలిసికొనుటకు నీగ్రంథ మెంతేని యుప యోగపడును. సంస్కృతమున, మయూరుని సూర్యశతక శ్లోకానువాదములు ప్రధానస్థాన మాక్రమించును. వాల్మీకిరా మాయణము, భవభూతియుత్తరరామచరిత్రము, విశాఖదత్తుని ముద్రారాక్షసము, భట్టగోపాలుని సాహిత్యచింతామణి (కావ్య ప్రకాశికవ్యాఖ్య) అవతారికారచనముల కనువాదము లిందు గలవు. తెలుగున వేములవాడ భీమన యుద్దండలీల - నన్నయ భట్టారకుని యుభయవాక్ప్రౌఢి, తిక్కయజ్వ రసాభ్యుచిత బంధము ప్రబంధపరమేశ్వరునిసూక్తి వైచిత్రియు నిందుగలవు. ఇవియన్నియు ప్రత్యేకముగ జూపిన గ్రంథవిస్తరమగును. సూక్ష్మముగను విశాలముగను బరిశీలించి శ్రీనాథమహాకవి రచనమున పదబంధములకు మూలములు మనము కనుగొనుట కవకాశములు గలవు.

కాశీఖండము శ్రీనాథుఁ డాంధ్రీకరించిన వెనుక వేఱెవ్వ రును పద్యకావ్యముగ దీని నాంధ్రీకరింప దలపెట్టలేదు. ఈవిష

యమే దీని ప్రత్యేకత తెలుపగలదు. కంచెర్ల శరభకవి (క్రీ. శ. 1500) యు మోచర్లఅన్నయు (క్రీ. శ. 1650) దీనిని ద్విపద కావ్యములుగ పరివర్తించిరి. కాని యవి లభ్యముగుటలేదు. దీనిని కర్ణాటాంధ్రభాషలలో వచనరూపముగ హాలాస్యమాహాత్మ్య కృతికర్త యగు నంజరాజు రచియించియున్నాడు. ఈవచనకాశీ ఖండము నముద్రితమైయున్నది. లాక్షణికులగు కాతంభట్టు, అప్పకవి కాశీఖండములోని లక్ష్యము లుదాహరించిరి. కూచి మంచి తిమ్మకవి తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహమున నిందలి పద్యములను దెబ్బదింటికిపైగా నుదాహరించియున్నాడు. ప్రామాణికాగ్రగణ్యుఁడగు పరవస్తు చిన్నయసూరి దీనియందలి పాఠభేదములను గుర్తించినాడు. భాషావిషయమున నీగ్రంథ మెంతప్రమాణమో పై యుదాహృతులే తెలుపగలవు.

శ్రీనాథుఁడు సంస్కృతకాశీఖండమునందలి వ్యాసుఁడు కాశిని బాయుట అను వృత్తాంతమును గ్రహించి, దక్షిణకాశి యనఁదగిన దాక్షారామక్షేత్రమాహాత్మ్యమును (భీమఖండము) రచించెను. అఖిలభారతవర్షప్రసిద్ధమగు కాశీక్షేత్రమహిమను దెలుపుగ్రంథమే స్కాందపురాణమున నున్నది. ఆగ్రంథవిషయ మును గ్రహించి, ఆంధ్రదేశమున నూతనముగ వెలసిన దాక్షా రామముయొక్క మాహాత్మ్యమును తెలుగులో రచించి, ఆవెనుక దానికి పురాణప్రామాణ్యమును మూలగ్రంథగౌరవమును నొసం గుటకు శ్రీనాథుఁడు తెలుగుగ్రంథమును యథామాతృకముగా

సంస్కృతీకరించెను. సంస్కృతభీమఖండము శ్రీనాథోపజ్ఞమే యనుటకు నీవ్యాసఘట్టమే ప్రమాణము. కాశిని వ్యాసుఁడు శాసినవృత్తాంతము రెండు గ్రంథములయందును, భిన్నభిన్నరీతులుగ నుండుట కిదియే కారణము. ఈ గ్రంథములను రెంటిని మూలగ్రంథములతో పరిశీలించి చూచిన నీవిషయము తేటతెల్లము కాఁగలదు.

క్షేత్రమహిమలు వెలయించుటయందు శ్రీనాథునికిఁగల ప్రత్యేకతను శ్రీయుత మహామహోపాధ్యాయ కొక్కొండ వేంకటరత్నముపంతులవారు తమ బిల్వేశ్వరీయమున నవతారికలో నిట్లు ప్రశంసించియున్నారు —

శా. స్కాందం బందనువంద్యవందితమునౌ ఖండద్వయం బాంధ్రభా
షం దివ్యంబుగఁ జేసి క్షేత్రమహిమాచాతుర్యం దనన్ గౌరవం
బందె న్మన్నన బిల్వనాథసమనామాఢ్యుం డెవం డెంతు స
త్సందోహస్తుతు నమ్మహాకవిని విద్వన్నాథు శ్రీనాథునిన్.

శ్రీనాథుని రచనములనఁగా, పదునాల్గు పదునైదవశతాబ్దిలోని యాంధ్రదేశ రాజకీయ, సాంఘిక, సారస్వత చరిత్రప్రతిబింబములు. ఆంధ్రమహాజనుల సాహిత్యమయ జీవితమున సరసత్వమును, జాతీయతను, సభ్యతను ముద్రించి యజరామరకీర్తి గడించిన శ్రీనాథమహాకవి గ్రంథములు సప్రమాణిక పాఠములతో సంస్కృతమూలములతో, సవ్యాఖ్యానములతో సమగ్రముగ

ముద్రితము లగునేని యప్పు డామహాకవిలోకోత్తరస్వప్రతిభా విశేషము, సర్వతోముఖ పాండిత్యము, సాహిత్యవిద్యాపారీణత, జాతీయకవిశేఖరత్వము ప్రస్ఫుటములై, ఆతనికీర్తిమూర్తిని దేదీప్యమానముగ విరాజిల్లఁజేయ సమర్థములగును. ఆంధ్రమహాజను లట్టి మహాకార్యమునకు గడంగుదురుగాక!

నిడుదవోలు వేంకటరావు, ఎం., ఏ.

విషయసూచిక

పీఠిక

ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

సప్తమాశ్వాసము

శ్రీకాశీఖండము

పీఠిక

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాదికము

శా. శ్రీకాశీనగరాధి రాజ్యపదవీసింహాసనాధ్యాసి లో
కైకగ్రామణి విశ్వనాథుఁడు విశాలాక్షీమనోభర్త సు
శ్లోకుం దొడ్డయయల్లభూవరతనూజుఁ వీరభద్రేశ్వర
క్ష్మాకాంతుంజగనొబ్బగండనిమహైశ్వర్యాన్వితుం జేయుతన్.

సీ. కంఠాగ్రకరిరాజు ఢుంఠివిఘ్నేశుండు
వడఁకుగుబ్బలికూఁతుకొడుకుకుఱ్ఱ
యాకాశమండలం బను నల్లకలువకు
నకరు వాద్యుండు లోలార్కమూర్తి
గోపాలరామలగుబ్బచన్నులమెచ్చు
గీర్వాణవంద్యుండు కేశవుండు
కరటి ప్రీడాశూన్యకటి గోపురద్వార
పరిరక్షకుఁడు కాలభైరవుండు

తే. కాలకంఠునిశిరసుపూ గగనగంగ
కాశికాక్షేత్రమున కేడుగడయు నైన
యిందఱును నిత్తు రెల్లప్పు డీప్సితమ్ము
లల్లయప్రభు వీరభద్రాధిపునకు. 2

సీ. కబరికాభారంబు గై పెక్కు విరులతో
నవటు భాగంబుపై నత్తమిల్ల

నలఁతి లేఁజెమటచే నసలుకొన్న లలాట
కుంకుమంబునఁ జిన్నికురులు మునుఁగఁ
బసిఁడికుండలఁ బోలుపాలిండ్లభరమున
సన్నపుఁగౌఁదీఁగె జలదరింపఁ
ధవళతాటంకరత్నప్రభారింఛోళి
గండస్థలంబులఁ గౌఁగిలింపఁ
తే. గాశికారామకల్పవృక్షములనీడఁ
గుతపవేళలయందు నాఁకొన్నవారి
కమృతదివ్యాన్న మిడువిశాలాక్షి గౌరి
శాశ్వతైశ్వర్యములు కృతిస్వామి కొసఁగు. 3

ఉ. పాయక నిర్నిరోధనిరపాయసమగ్రకృపాగుణైకపా
రాయణతావిలాసము తిరంబుగ నంబుజసూతి వీరనా
రాయణు దానవైభవధురంధరు సంగరసవ్యసాచి దీ
ర్ఘాయురుపేతుఁ జేయుత నృపాగ్రణినల్లయవీరభద్రునిన్. 4

తే. కంఠపీఠిక నోంకారఘంట మొరయఁ
జెలఁగుఁ గావుత మన్ననగక్షేత్రసీమఁ
గవికుటుంబంబుపాలిటిదివిజసురభి
జలజసంభవుబోటి భాషావధూటి. 5

వ. అని సముచితప్రకారంబునఁ బూజ్యపూజాతత్పరుండనై
యొక్కనాఁ డాత్మగతంబున నిట్లని వితర్కించితి. 6

సీ. చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతకూఁకటినాఁడు
రచియించితిని మరుద్రాట్చరిత్ర
నూనూఁగుమీసాలనూత్నయౌవనమున
శాలివాహనసప్తశతి నొడివితి

సంతరించితి నిండుజవ్వనంబున శ్రీ
హర్షనైషధకావ్య మంధ్రభాషఁ
బ్రౌఢనిర్భరవయఃపరిపాకమునఁ గొని
యాడితి భీమనాయకునిమహిమఁ

తే. బ్రాయ మెంతయు మిగులఁ గైవ్రాలకుండఁ
గాశికాఖండ మనుమహాగ్రంథ మేను
దెనుఁగుఁ జేసెదఁ గర్ణాటదేశకటక
పద్మవనహేళి శ్రీనాథభట్టసుకవి. 7

ఉ. స్కాందపురాణసంహితకు ఖండము లేఁబది యందులోన నా
నందవనానుభావకథనంబున శ్రోతకు వక్తకున్ శుభా
నందపరంపరావహము నైజగుణం బని గాశిఖండ మా
కందు వెలింగి నేను సమకట్టితిఁ గావ్యముగా నొనర్పఁగాన్.

వ. ఇమ్మహాప్రబంధప్రారంభంబుఁ గర్ణాకర్ణికావశంబున నాక
ర్ణించి కర్ణాంతవిశ్రాంతవిశాలనేత్రుండును, బంటవంశకమల
మిత్రుండును, నశ్రాంతవిశ్రాణనక్రీడాపరాయణుండును,
వీరనారాయణుండును, నిత్యసత్యుండును, బల్లవాది
త్యుండును, భూభువనభారభరణదీక్షాదక్షదక్షిణభుజా
భుజంగుండును, రాయవేశ్యాభుజంగుండును, కీర్తిగంగా
తరంగిణీప్రవాహపవిత్రితస్వర్గమర్త్యపాతాళుండును, జగ
దగోపాలుఁడును, విమలధర్మశీలుండును సంగడిరక్షాపాలుం
డును నగువల్లయవీరభద్రభూపాలుం డొక్కనాఁడు. 9

సీ. త్రైలోక్యవిజయాభిధం బైన సౌధంబు
చంద్రశాలాప్రదేశంబునందు

సచివసైన్యాధీశసామంతనృపవర
సీమంతినీజనశ్రేణి గొలువ
శాస్త్రమీమాంసయు సాహిత్యగోష్ఠియు
విద్వత్కవీంద్రులు విస్తరింపఁ
గర్పూరకస్తూరికాసంకుమదగంధ
సారసౌరభము దిక్పూరితముగ

తే. నిజభుజావిక్రమంబున నఖిలదిశలు
గెలిచి తను రాజ్యపీఠ మెక్కించినట్టి
యన్న వేమేశ్వరునిజాంక మాశ్రయించి
నిండుకొలు వుండెఁ గన్నులపండు వగుచు. 10

వ. అప్పుడు నన్నుం బిలువం బంచి సముచితాసనంబునం గూర్చుండ నియమించి యున్న యవసరంబున. 11

తే. రాయవేశ్యాభుజంగ సంగ్రామపార్థ
గాయిగోవాడ వేమనక్ష్మాధవుండు
గూర్మి యనుజన్మహృదయంబుకోర్కి యెఱిఁగి
యర్థి నను జూచి యిట్లని యానతిచ్చె. 12

సీ. వచియింతు వేములవాడభీమనభంగి
నుద్దండలీల నొక్కొక్కమాటు
భాషింతు నన్నయభట్టుమార్గంబున
నుభయవాక్ప్రౌఢి నొక్కొక్కమాటు
వాక్రుత్తు తిక్కయజ్వప్రకారము రసా
భ్యుచితబంధముగ నొక్కొక్కమాటు
పరిఢవింతు ప్రబంధపరమేశ్వరుని త్రోవ
సూక్తివైచిత్రి నొక్కొక్కమాటు

తే. నైషధాదిమహాప్రబంధములు పెక్కు
చెప్పినాఁడవు మాకు నాశ్రితుఁడ వనఘ!
యిపుడు చెప్పఁ దొడంగిన యీ ప్రబంధ
మంకితము సేయు వీరభద్రయ్య పేర. 13

శా. ఈక్షోణి న్నినుఁ బోలుసత్కవులు లే రీనేఁటికాలంబునన్
దాక్షారామచళుక్యభీమవరగంధర్వాప్సరోభామినీ
వక్షోజద్వయగంధసారఘుసృణద్వైరాజ్యభారంబు న
ధ్యక్షించన్ గవిసార్వభౌమ! భవదీయప్రౌఢసాహిత్యముల్.

వ. అనియనంతరంబ కర్పూరవసంతరాయండును వీరభద్రేశ్వరుండును
కర్పూరతాంబూలసహితంబుగా జాంబూనదాంబరాభరణంబు
లిచ్చినం బరిగ్రహించి. 15

సీ. ఆంధ్రక్షమామండలాఖండలుం డైన
వేమభూపతికృపావీక్షణంబు
ఘోడెరాయాంకసద్గురురాజభీమేశ్వ
రస్వామిపదసమారాధనంబు
కమలాద్రినిలయమార్కండేయశివమౌళి
చంద్రాంశునవసుధాసారధార
వేదాద్రినరసింహవిపులవక్షస్స్థలీ
కల్హారమాలికాగంధలహరి

తే. గారణంబులు నుద్బోధకములు గాఁగ
సంభవించిన సాహిత్యసౌష్ఠవమున
వీరభద్రేశ్వరుఁ బ్రబంధవిభునిఁ జేసి
కాశికాఖండముఁ దెనుంగుఁ గా నొనర్తు. 16

తే. కలిగెఁ బదియాఱువన్నె బంగారమునకుఁ
బద్మరాగంబుతోడి సంపర్కలబ్ధి
కాశికాఖండ మనుమహాగ్రంథమునకు
నాయకుఁడు వీరభద్రభూనాథుఁ డగుట. 17

వ. అని తన్మహాప్రబంధకల్పనాకుతూహలాయత్తచిత్తుండ నై.

సీ. బాదరాయణుపాదపద్మంబులకు మ్రొక్కి
ప్రాచేతసుని మనగపదవి నిలిపి
భట్టబాణమయూరభవభూతిశివభద్ర
కాళిదాసుల మహాకవులఁ గొలిచి
రాజశేఖరుని భారవి మాఘుఁ గీర్తించి
ప్రవరసేనుని దండి భాసుఁ దలఁచి
హర్షు బిల్హణుని మల్హణుఁ జోరుఁ గొనియాడి
క్షేమేంద్రు వేడుకఁ జిత్తగించి

తే. శబ్దశాసను నన్నపాచార్యుఁ దలఁచి
సత్కవిశ్రేష్ఠుఁ దిక్కయజ్వను భజించి
సత్ప్రబంధమహేశ్వరు శంభుదాసు
నధికసద్భక్తి సంయుక్తి నాదరించి. 19

తే. మత్పితామహుఁ గవిపితామహుని దలఁతుఁ
గలితకావ్యకళాలాభుఁ గమలనాభుఁ
జంద్రచందనమందారసదృశకీర్తి
సరససాహిత్యసామ్రాజ్యచక్రవర్తి. 20

వ. అని యనంతరంబ కృతీశ్వరు వంశం బభివర్ణించెద. 21

కృతిపతివంశవర్ణనము

సీ. కలశాబ్ధికన్యకాకరపల్లవద్వయీ
సంవాహనక్రియాసముచితంబు
నిఖిలవేదాంతవాక్సిద్ధివధూధమ్మిల్ల
బహుళపుష్పామోదభాసితంబు
ప్రణతనానాసుపర్వకిరీటసంఘాత
రత్నాంశురాజినీరాజితంబు
సనకాదిసన్మునీశ్వరమనోమందిరా
భ్యంతరరత్నదీపాంకురంబు

తే. పతగకేతనుశ్రీపాదపంకజంబు
గారణంబుగ జన్మించె భూరిమహిమ
గంగసైదోడు రిపుకోటిగళముత్రాడు
నాలుగవజాతి సమధికోన్నతవిభూతి. 22

శా. ఆవర్ణంబున నుద్భవించి గుణరత్నార్ణోనిధానంబు శ్రీ
దూన్యూరం బెరుమాళ్లు రెడ్డియభివృద్ధుల్గాంచె మృత్యుంజయ
గ్రీవాత్యోళకలంకపంకహరణక్రీడాకళాగర్విత
ద్యావాపృథ్వ్యవకాశపేశలయశోధారానభస్సింధువై. 23

తే. అతనియర్ధాంగలక్ష్మి శ్రీయన్నమాంబ
గాంచె దనయుల నర్థార్థికల్పకముల
నల్లయాధీశ పెదకోటయాన్నప్రోల
దొడ్డయేశుల పినకోటరెడ్డివిభుల. 24

సీ. అవనిభారధురీణతాధరీకృతమహా
క్రోడప్రధానుఁ డల్లాడనృపతి

ఘాటీసమాటీకనాటోపవిధ్వస్త
కుటిలాహితుఁడు పెదకోటశౌరి
పంటాన్వయక్షీరపాథోధిసంపూర్ణ
పూర్ణిమావిధుఁడు తాఁ బ్రోలవిభుఁడు
ప్రోద్దామదోర్గప్రతాపోదయవ్యతికర
చ్ఛాయాధిపుండు దొడ్డాయనృపతి

తే. కాటకాచలధైర్యుండు మేటిబిరుదు
పాటి కులవాఁడు కరవాటలాటబోట
గౌళకర్ణాటదేశరాట్కటకసుకవి
కోటినుతకీర్తి శ్రీపిన్నకోటరెడ్డి. 25

తే. పంటకులరాజు దొడ్డభూపాలునకును
బరమకల్యాణి యన్నమాంబకును సుతులు
ప్రోలభూపతియును గోటభూపతియును
భువననుతకీర్తి యల్లాడభూపతియును. 26

వ. అందు. 27

సీ. కుటిలారిరాట్కాంతకుచదుర్గాంతములఁ గాని
క్రీడింపనీఁడు కౌక్షేయకాహి
హారిదంతసౌధశృంగాగ్రవీథులఁ గాని
తిలకింపనీఁడు కీర్తిధ్వజంబు
నాశ్రితబంధుమిత్త్రారామములఁ గాని
పాగనీఁడు కృపావసంతలక్ష్మి
హారిణభృన్మూర్ధన్యచరణాబ్జములఁ గాని
మరుగనీఁడు నిజాత్మమధులిహంబుఁ

తే. ప్రళయసంరంభశుంభదారభటిపటిమ
భయదఫాలాక్షభావసంభవదభంగ
దహనమహనీయదివ్యప్రతాపవిసర
దతులజయహారి దొడ్డయయల్లశౌరి. 23

మ. జయధాటీవిజయంబులన్ విలయజంఝామారుతాడంబర
స్మయహారిప్రతిజృంభమాణఘననిస్సాణోగ్ర భేరీస్వనం
బయి యొడ్డాడి భయంకరోడ్డమరశౌర్యం బైనశ్రీరెడ్డిదొ
డ్డయయల్లాడనృపాలురావాహనకు బిట్టల్లాడు దిక్చక్రముల్.

మ. లలితాహంకృతి దొడ్డభూవిభునియల్లాడక్షమానాథు నా
జాల మార్కొన్నవిరోధిరాజు లమరస్తుత్యప్రతాపప్రభా
కలితశ్రీయుతులై సుఖింతు రెలమిం గల్యాణశైలంబుపైఁ
గలధౌతామలహర్మ్యరేఖలమరుత్కాంతాకుచాగ్రంబులన్.

మ. అనవేమక్షితిపాలుపౌత్రియగు వేమాంబామహాదేవికిన్
ఘనుఁ డయ్యల్లడభూమిపాలునకు సంగ్రామస్థలీగాండివుల్
తనయుల్వేమవిభుండు వీరవసుధాధ్యక్షుండు దొడ్డప్రభుం
డునునన్నయ్యయుబాహువిక్రమకళాటోపప్రతాపోద్ధతుల్.

వ. అందగ్రజుండు. 32

మ. కొనియెం గంచుకముల్ సముద్భటనటద్గోటీభట ప్రౌఢిఁ గై
కొనియె న్వేడుకఁ జీడికోడ యహితక్షోణీశు లల్లాడఁ జే
కొనియె న్నాకవరంబు వీఁక మదవద్ఘోరారిసంహారి యై
ఘనుఁ డల్లాడమహీశువేమన నిరాఘాటైకధాటీగతిన్. 33

సీ. సప్తమాడియరాయచంద్రబింబాననా
చికురవల్లరులపైఁ జిన్నిపువ్వు
ఝాడెజంతుర్నాటిజననాథశుద్ధాంత

కుచకుంభములమీఁది కుంకుమంబు
బారహదొంతిభూపాలలీలావతీ
గండస్థలంబులఁ గలికినవ్వు
కలువపల్లొడ్డాదికటకాధిపతివధూ
సీమంతవీథులఁ జేరుచుక్క

తే. యల్లడాధీశు వేమక్షమాధినాథు
భూరినిష్ఠురథాటీవిహారచటుల
సైన్యనాసీరతుక్ఖారశఫపుటోత్థ
వింధ్యపార్శ్వవసుంధరావిపులధూళి. 34

సీ. పంగువాసురథాని పావడం బంపిన
భద్రేభములు వీటఁ బాళె ముందు
నోడ్డెధాత్రీనాథుఁ డుపదఁ బుత్తెంచిన
బింబాధరోష్ఠి సంబెళ వహించుఁ
గర్ణాటభూపతి కానుక యనిపిన
ముక్తాతపత్త్రంబు మ్రోల మెఱయు
యవనాధిపతి యుపాయనముగా నొసఁగిన
పాగాహయంబులు వాగె వచ్చు

తే. దూర మంతంత బారుహదొంతిమన్నె
సప్తమాడియ రాజన్యసమితి మ్రొక్కు
రాయవేశ్యాభుజంగసంగ్రామపార్థ
గాయిగోవాడ వేమనక్ష్మాధవునకు. 35

క. చటులత నల్లయ వేమన
పటుధాటీవిజయభేరిభాంకృతి మొరయుఁ

లటహామదన్నృహారిసమధిక
కటుకంఠగభీరకుహారకహాకహారవమై. 36

సీ. ధరియింప నేర్చిరి దర్భవెట్టిన వ్రేళ్ల
లీల మాణిక్యాంగుళీయకములు
కల్పింప నేర్చిరి గంగమట్టియ మీఁదఁ
గస్తూరికాపుండ్రకంబు నొసల
సవరింప నేర్చిరి జన్నిదంబులమ్రోలఁ
దారహారములు ముత్యాలసరులు
చేర్పంగ నేర్చిరి శిఖలనెన్నడుములఁ
గమ్మనిక్రొత్తచెంగల్వవిరులు

తే. ధామముల వెండి పసిడియుఁ దడఁబడంగ
బ్రాహ్మణోత్తము లగ్రహారములయందు
వేమభూపాలునను జన్ము వీరభద్ర
ధాత్రి వాలింప గౌతమీతటములందు. 37

తే. ప్రకటశాఖోపశాఖలఁ బంటవంశ
ముద్ధరించిన వేమేంద్రుఁ డుదయవేళ
శివు విశాఖునిఁ బూజించు భక్తి
లలితబిల్వత్రిశాఖపలాశసమితి. 38

సీ. శ్రీశైలకాచలకన్యకాంబుపూరంబున
నఘమర్షణస్నాన మాచరించి
నిద్ధమైన మడుంగునీర్కావిదోవతి
కనకమేఖలతోడఁ గటి ఘటించి
మూలమంత్రాక్షరంబుల భూతి మంత్రించి
పుండ్రకం బొగి ఫాలమున ధరించి

క్రొ త్తము త్తెములతో రుద్రాక్షమాలిక
లష్టోత్తరశతంబు లఱుతఁ దాల్చి
తే. పుండరీకాజినమునఁ గూర్చుండి శంభు
నర్చనముఁ జేయునపుడు మహాప్రమథుఁడు
చాల నొప్పారు రెండవశంభునట్లు
వీరనారాయణుం డల్ల వేమవిభుఁడు. 39

శా. చంచల్లీలల హస్తకంకణమణిచ్ఛాయల్ ప్రకాశింపఁ బూ
జించు న్వేమమహీవిభుండు నవరాజీవంబులం గల్వలం
బ్రాంచత్కాంచనపుష్ప కేసరములం బ్రాసాదపంచాక్షరీ
మంచుంగొండయనుంగుఁ బెండ్లికొడుకుం మధ్యాహ్న కాలం [బునన్. 40

వ. తదనుసంభవుండు. 41

శా. రాజశశాంక శేఖరుఁడు రాజకిరీటవతంస మష్టది
గ్రాజమనోభయంకరుఁడు రాజులదేవర రాజరాజు శ్రీ
రాజమహేంద్ర భూభువనరాజ్యరమారమణీమనోహరుం
డాజిఁ గిరీటి కీర్తినిధి యల్లయవీరనరేంద్రుఁ డున్నతిన్.

మ. మనుతుల్యుం డగుకోటభూవిభుని వేమక్ష్మాతలాధీశునం
దనఁ బాణిగ్రహణంబు చేసెఁ బ్రియ మొందం వీరభద్రేశ్వరుం
డనితల్లి న్వనితామతల్లి సుదయాస్త్రాద్రీంద్రసీమావనీ
ఘనసామ్రాజ్యసమర్థన ప్రతిమసాక్షాదిందిరా దేవతన్. 43

తే. అట్టియనితల్లి పుణ్యగుణాభిరామ
దనకుఁ బట్టంపుదేవిగా ధన్యలీల
వసుధయెల్ల నేకాతపవారణముగ
నేలు నల్లయవీరభద్రేశ్వరుండు. 44

సీ. మకరకుండలదివ్యమాణిక్యదీప్తులు
చెక్కుటద్దములపై జీరువాఱ
డాకాలిగండపెండారంబుదాపున
బొమ్మలై వైరిభూభుజులు వ్రేలఁ
గమియంగ నలఁదినకస్తూరినెత్తావి
యష్టదిక్కులయందు నవఘుళింప
మొగము చూచినమాత్ర మూర్ధాభిషిక్తులు
మోడ్పుఁజేతులు మస్తముల ధరింప
తే. మెఱుఁగుఁదీఁగెలఁ బోలుభామినులు గొలువ
నిండుకొలువుండెఁ గన్నులపండు వగుచు
రాయవేశ్యాభుజంగవీర ప్రతాప
విభవుఁ డల్లాడభూపతి వీరవిభుఁడు. 45

స్రగ్ధర. జంభారాతిభ్రమీభాచకచకనిభముల్ శాంభవీయ్యాట్టహా
పా, రంభావష్టంభరేఖారభటలటహాముల్ రాజరాజాద్రిశై
జ, స్సంభార భ్రాంతిదంబుల్ సకలభువనవీతూకరంభంబుల
య్యుక్, జృంభించుక్ వీరభద్రక్షితిరమణయశశ్శ్రీవధూవి
భ్రమంబుల్.

క. వైరి ధరణిపు లల్లయ
వీరక్ష్మాపతికి పాటి వితరణగరిమక్
ధారాధర ధారాధవ
ధారాధరవాహదాన ధారానిధికిక్ 47

సీ. గోదావరీపావనోదకంబుల హేమ
కలశీశతంబుల జలక మార్చుఁ
గర్పూరకస్తూరికాకుంకుమంబులఁ
గలపంబుఁ గూర్చి శ్రీగంధ మలఁదు

సప్తగోదావరస్వర్ణపుష్కరహేమ
  సౌగంధికముల నర్చనము సేయు
గలధౌతపాత్రలఁ గాలాగురుచ్ఛేద
  బహుళధూపంబులు బరిఢవించు
తే. వేనవేలు నివాళులు విస్తరించు
నమృతదివ్యాన్నముల నుపహార మిచ్చు
సంఘటించు నశేషోపచారములను
బ్రమథనాయకునకు వీరభద్రనృపతి. 48

చ. విలసితకీర్తిశాలి యగువీరమహేశ్వరు *గేహారంబు శ్రీ
నిలయమునం ద్రిసంధ్యమును నిర్మలసౌధసువర్ణజాలకం
బుల వెడలున్ గిరీశగళమూలహాలాహలకాంతిఁ బోలి గు
గ్గులుమహిసాక్షివాసనలఁగ్రొవ్వినమంగళధూపధూమముల్.

ఉ. ఈశ్వరుఁ డింటివేల్పు జగదేకగురుం డగుఘోడరాయభీ
మేశ్వరుఁ డాత్మవంశగురుఁ డ్రీగులు నిత్యవినోదకృత్యముల్
శాశ్వతధర్మకీర్తులు దలంపఁగ నమ్మినసొమ్ము లాదిగ
ర్భేశ్వరుఁ డాట నైజ మెనయే నృపులల్లయవీరశౌరికిన్. 50

సీ. తెంచు నెవ్వనిహేతి దృప్తారినరవర
  గ్రైవేయపరిలసత్కంధరముల
ముంచు నెవ్వనికీర్తి ముగ్ధేందుధరకంఠ
  కాకోలవిషమషీకాళిమంబుఁ
బెంచు నెవ్వనిబుద్ధి పంచాస్త్రపరిపంథి
  పాదపాథోధితాత్పర్యచర్య
మించు నెవ్వనిమూర్తి మీనచిహ్నజయంత
  నల నలకూబరాదుల జయించి

తే. యతఁడు వొగడొందు రాయవేశ్యాభుజంగుఁ
డవధిమహీధర్మచరమగాఢాంధకార
ధట్టఘట్టనపటుప్రతాపతపనుఁ
డల్లనరనాథుదొడ్డభూవల్లభుండు. 51

శా. ఔరా! యల్లయరెడ్డిదొడ్డవసుధాధ్యక్షుండు ధాటీచమూ
భేరీభాంకృతిఘోరఘోషమున నిర్భేదించె నొడ్డాది శృం
గాటంకోటయు లోఁతుగడ్డ (ద్ద)యునునుద్ఘాటించెనత్యుద్ధతిం
క్షీరాంభోధితటంబున న్నిలిపె దిక్సీమాజయస్తంభముల్.

మ. హరి దాఁటించెఁ బురోపకంఠమున వాహ్యాళిప్రదేశంబునం
దరరే యల్లయరెడ్డినందనుఁడు దొడ్డయ్యక్షమాధీశ్వరుం
డిరువైనాలుగుమూళ్ల మేర యనుగో సెక్కించఁగా నేలయు
ద్ధరణీనాథునికీర్తి దాఁటెఁ గడు నుద్దండించి బ్రహ్మాండముల్.

మ. సరి యేరీ జలరాశివేష్టితమహీచక్రంబున న్విక్రమా
పరగాండీవికిఁ జక్రవాళమహిభృత్పర్యంతవిశ్వంభరో
ద్ధరణప్రౌఢభుజాభుజంగమునకున్ ధాత్రీశు లల్లాడభూ
వరునన్నయ్యకకుంఠవాఙ్మయకళావైకుంఠరాట్పయ్యకున్.

సీ. జిష్ణువైభవరేఖఁ జెలువొందుటయుఁ గాక
పావకవిస్ఫూర్తిఁ బరఁగు టెట్లు
ధర్మరాజవిభూతి దర్పించుటయుఁ గాక
పుణ్యజనోపాఖ్యఁ బూను టెట్లు
మహిని ప్రచేతస్సమహిమఁ దాల్చుటయుఁ గాక
తగ జగత్ప్రాణాఖ్యఁ దాల్చు టెట్లు
ధనదత్వవిఖ్యాత ఘనత నొందుటఁ గాక
శంకరసుషమచే జరగు టెట్లు

తే. తెలిసి దిక్పాలకాంశావతీర్ణుఁ డగుట
భోగమున శుద్ధ సూనృతమున జయమున
నాజ్ఞ బలమున ధనమున నధికకరుణ
నల్లభూపాలనందనుఁ డన్నవిభుఁడు. 55

ఉ. వల్లకిచక్కి కాహళమువంశముఢక్క హుడుక్క ఝర్ఝరుల్
ఝల్లరి యాదిగాఁ గలుగుశబ్దపరంపర తాళబద్ధమై
యుల్లసితప్రబంధముల కొప్పుగ నాడుదు రగ్రవేదిపైఁ
బల్లవపాణు లీశ్వరునిఁ బంటమహీశులు పూజసేయఁగన్. 56

శా. మార్కండేయ మహేశ్వరుండఖిలసామ్రాజ్యంబు పాలింపఁ
గా, నర్కేందుల్గలయంతకాలము తదీయాంఘ్రిద్వయీభక్తి
సం, పర్కోదంచితభాగ్యసంపదలనాత్మామండలీవల్లభుల్
గోర్కుల్నిండఁగ సేవకత్వమునఁగైకొండ్రాయురైశ్వర్యముల్.

సీ. ఉండు నేవీట మార్కండేయమునినాథ
సజ్జలింగ మనంగశాసనుండు
ప్రవహించు నేవీటిపశ్చిమ ప్రాకార
మొరసి గంగమ్మ సాగరముకొమ్మ
యావిర్భవించినాఁ డేవీటికోటలో
బలభేది మదనగోపాలమూర్తి
పాలించు నేవీటిప్రాగుదక్కోణంబు
నుమకోటి శ్రీముల్లగూరిశక్తి

తే. ప్రబలఘారాసురత్రాణభద్రజాతి
కరిఘటాసైన్యదుస్సాధకనకలోహ
గోపురద్వారకవాటప్రదీపిత మది
సాంద్రవిభవంబు రాజమహేంద్రపురము. 58

మ. కలపుంస్కోకిలకంఠకోమలకుహూకారస్ఫురత్పంచమ
స్ఖల[1]పద్వన్యములైనకాలముల మార్కండేయనాథేశ్వరుఁ
లలితోరస్కుఁడు వీరభూపతి వసంతం బాడు నీవీటివీ
థులఁ గర్పూరహిమాంబుసంకుమదకస్తూరీపటీరంబులన్. 59

ఉ. *ప్రాకటవిక్రమస్ఫురణ రాజమహేంద్రము రాజధానిగా
నేకసితాతపత్త్రమున నేలెను వీరనృపాలుఁ డుత్తమ
శ్లోకుఁడు వేమశౌరియనుజుండు సమున్నతవైభవాఢ్యుఁడై
చీఁకటియుఁ గళింగయును జిల్కసముద్రముసింహశైలమున్.

షష్ఠ్యంతములు

క. ఈదృశగుణగణనిధికిని
వేదార్థకవిత్వతత్త్వవిధివత్పతికిఁ
త్యాదివిజకవిజనాళీ
ర్వ్యాదప్రవితీర్యమాణవైభవనిధికిన్. 61

క. క్షురికాకరబేతాళున
కరిభయదభుజాపరాక్రమాభీలునకుఁ
శరణాగతకురుకేరళ
కురుభూపాలునకు జగదగోపాలునకున్. 62

క. అంభోధివలయితావని
సంభరణప్రౌఢనిజభుజా[illegible]యుగళీ
సంభావితకిటికచ్ఛప
కుంభీనససార్వభౌమకులకుధరునకున్. 63

క. వేమాధిపానుజునకును
రామామదనునకు ఘోడెరాయగురు శ్రీ

1. దధ్వన్య; పద్వస్య; దుర్వస్య. * ఈపద్యము కొన్నిప్రతులలోఁ గన్పట్టదు.

భీమేశ్వరశిష్యునకు
న్యేమాంభోగర్భసలిలనిధిచంద్రునకున్. 64

క. త్రైలోక్యవిజయసాధవి
శాలమహోదారచంద్రశాలాసతత
వ్యాలోకితగౌతమకగోదావరి
న్యాలహరీవిభ్రమాటాండవాటోపునకున్. 65

క. అనితల్లి వల్లభునకుఁ
గనకాద్రి వినిద్ర కల్పకద్రుమలీలా
వనభవనకిన్నరస్త్రీ
జనతాజేగీయమానచారిత్రునకున్. 66

క. నిర్ఘృణనిర్ఘాతస్ఫుట
నిర్ఘోషకఠోరధాటినిస్సాణమహా
దీర్ఘతరధణధణాంకృతి
ఘూర్ఘటనవిరలితచతురిక్కునకున్. 67

క. హాటకకుభృద్ధనురర
జూటీకోటీకుటీరసుమనస్తటినీ
వ్యాటీకోర్మిసంఘా
ద్ఘాటవచోవైఖరీజితద్రుహిణునకున్. 68

క. గజదళవిభాళబిరుదున
కజగవధరభక్తిభావితాత్మునకు సమి
ద్విజయునకు రాయవేశ్యా
భుజగునకును వీరభద్రభూపాలునకున్. 69

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కాశీ
ఖండంబు. 70

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము

పురాణప్రశంస

సీ. పద్మాదికంబులు పదియు నెనిమిదియు
నాదిపురాణంబు లాపురాణ
జాతంబు నాల్గులక్షలసంఖ్యగలయది
యుపపురాణంబు లం దుద్భవించె
బదునొకండవది యై బహుసంహితలతోడ
బహుఖండములతోడ బహువిచిత్ర
కథలతో నేకలక్ష గ్రంథపరిమాణ
కలితమై శ్రీమహాస్కాంద మొప్పు

తే. నమ్మహాస్కాందమునకు సారాంశ మనఁగ
నాల్గుపురుషార్థములకుఁ దావక మనంగ
బ్రహ్మవిద్యకు నాదికారణ మనంగ
నఖిలఖండంబులందుఁ బ్రఖ్యాతి వడసె. 71

తే. మూఁడులక్షలుఁ బదియేడు ముగిసిపోవఁ
దాఁ బ్రవర్తిల్లు లక్ష గ్రంథంబుతోడ
సమధికస్ఫూర్తి నేపురాణములు సాటి
గరిమ కంవంబునకు మహాస్కాందమునకు. 79

తే. వదిస నెనిమిది యన్యదేవతలఁ దెల్పుఁ
బదిపురాణంబు లీశ్వరుఁ బ్రస్తుతించుఁ

జంద్రమౌళిప్రభావంబు సమధికముగ
శ్రుతులయట్ల [1]పురాణసంహితలు నడుచు. 73

తే. సరవి సర్గంబు నాఁ బ్రతిసర్గ మనఁగ
వరుసతో వంశవంశ్యానుచరితము లనఁ
గ్రమపరిప్రాప్తి మన్వంతరము లనంగ
లలిఁ బురాణంబునకు నైదు లక్షణములు. 74

తే. గ్రంథపరిసంఖ్య నాల్గులక్షలు పురాణ
మది చతుర్దశవిద్యలయందుఁ బెద్ద
చాలఁ గర్తార్థ మం దానుషంగిక మన
యాధికారికయందె బ్రహ్మార్థగరిమ. 75

ఉ. అట్టి[1]దివోపురాణముమహాత్త్వముసూతుఁడుదద్విదుండుగాఁ
బట్టి కనిష్ఠజన్మమునఁ బ్రాకృతుఁ డయ్యునురుప్రభావులై
నట్టిమహామునీంద్రులకు నంబుజసంభవునంతవారికిన్
దిట్టతనంబుమీఱ నుపదేశ మొనర్చుచు నుండుబ్రహ్మమున్.

నైమిశశబ్ద నిర్వచనము

సీ. ఆది మనోమయం బగునొక్కచక్రంబుఁ
గల్పించె బ్రహ్మ జగద్ధితముగఁ
గల్పించి యాబండికలు దొల్చె సత్యలో
కంబునసుండి యాకమలగర్భుఁ
డది దొల్లగిలివిష్టపాంతరంబులు దాఁటి
క్రమముతో భూమిచక్రమున వ్రాలె
వ్రాలి రంహస్స్ఫూర్తి వచ్చివచ్చి ధరిత్రి
నిమ్నోన్నతుల శీర్ణనేమి యయ్యె

1. పురాణతత్త్వము ప్రియంబున.

తే. నేమి విరిసినకతన నన్నేలనెలవు
నైమిశంబయ్యె నదియ తా నైమిశంబుఁ
దన్మహాపుణ్యవనమున ద్వాదశాబ్ది
సత్రయాగంబుఁ గావించె శౌనకుండు. 77

వ. ఆసత్రయాగంబునందు శౌనకాదిమహామునులును సూతా
న్వయసంభవుం డైనసూతు నర్చించి తన్ముఖంబునం బురా
ణేతిహాససంహితలు వినిరి గావున నమ్మహావిద్యాస్థానంబు
సూతమునిసంవాదాత్మకంబు. 78

తే. స్కాందమందుల నేఁబదిఖండములకు
బహుకథాసంగతులు సేయ బాడి గాదు
ఖండఖండంబులందును గలిగినట్టి
కథలపాలివి సంగతిగ్రహణమునకు. 79

వ. ఇమ్మహాస్కాందమ్మునకు నవయవంబు లాఱుసంహిత లవి
క్రమంబున సనత్కుమారసంహిత పంచపంచాశత్సహస్రిక,
సూతసంహిత షట్సహస్రిక, శాంకరసంహిత త్రింశత్సహ
స్రిక, వైష్ణవసంహిత పంచసహస్రిక, బ్రహ్మసంహిత త్రిసహ
స్రిక, సౌరసంహిత యేకసహస్రిక, ఈసంహితలయందుఁ
(బంచ)నాగరఖండంబు. గమలాలయాఖండంబు, రేవాఖండం
బు, నేకవీరాఖండంబు, మైలారఖండంబు, గోదావరీఖండంబు
నాదిగాఁగల పంచాశత్ఖండంబులందుః 80

కాశీఖండప్రశంస

శా. ప్రాశస్త్యంబు వహించు ద్వాదశసహస్రగ్రంథసంఖ్యాప్తివి
శ్వేశక్షేత్రవియన్నదీవటుకదుంఠీనాథ సత్కీర్తనో
ద్దేశప్రక్రమశోభితాద్భుతకథాధిష్ఠాన మై శ్రేష్ఠ మై

కాశీఖండమఖండవైభవమునన్ స్కాందాబ్ధిమధ్యంబునన్.

వ. ఈకాశీఖండంబు వేదవ్యాససూతసంవాదాత్మకం బనియు
నుం గొందఱు చెప్పుదురు. దీనికిం గథాక్రమణిక వింధ్యనా
రదసంవాదంబు, బ్రహ్మలోకప్రభావంబు, గోదానమాహా
త్మ్యంబు, వారాణసియం దగస్త్యాశ్రమవర్ణనంబు, ముని
దేవతాసమాగమంబు, పతివ్రతాచరిత్రంబు, కుంభసంభవ
ప్రార్థనంబు, తీర్థప్రశంస, శివశర్మోపాఖ్యానంబు, సప్త
పురీప్రశంస, సంయమనీప్రశంస, మహేంద్రలోకదర్శ
నంబు, వహ్నిసముత్పత్తి, క్రవ్యాద్వరుణసంభవంబు, గం
ధవత్యలకావర్ణనంబు, చంద్రలోకప్రాప్తి, యుడులోక
వృత్తాంతంబు, శుక్రసముద్భవంబు, శనైశ్చరలోకవర్ణనంబు,
సప్తర్షిలోకధ్రువలోకవర్ణనంబులు, కుమారాగస్త్యసంవా
దంబు, మణికర్ణికాసముద్భవంబు, గంగామాహాత్మ్యంబు,
భైరవావిర్భావంబు, దండపాణిజన్మంబు, కళావత్యుపాఖ్యా
నంబు, సదాచారంబు, బ్రహ్మచారిప్రకరణంబు, స్త్రీలక్షణంబు,
కృత్యాకృత్యప్రకరణంబు, గృహస్థధర్మంబు, యోగనిరూ
పణంబు, కాలజ్ఞానంబు, దివోదాసవర్ణనంబు, యోగినీవర్ణ
నంబు, లోలార్కోత్తరార్కసంజ్ఞాదిత్యద్రుపదాదిత్యా
రుణాదిత్యవర్ణనంబు, దశాశ్వమేధతీర్థమాహాత్మ్యంబు, పిశా
చమోచనంబు, గణేశ్వరప్రేషణంబు, గణేశ్వరమాయాప్ర
పంచంబు, ఢుంఢిప్రాదుర్భావంబు, విష్ణుమాయాప్రపం
చంబు, దివోదాససముచ్చాటనంబు, పంచనదోత్పత్తి, బిందు
మాధవసంభవంబు, వైష్ణవతీర్థమాహాత్మ్యంబు, మందరా
చలంబుననుండి యిందుమౌళి వారాణసీపురంబున కేతెం

చుటయు, జైగిషవ్యోపాఖ్యానంబు, కృత్తివాసనముత్పత్తి, దుర్గామాహాత్మ్యంబు, ఓంకారమాహాత్మ్యంబు, త్రిలోచన సముద్భవంబు, కేదారేశధర్మేశమాహాత్మ్యంబులు, పతి కథ, విశ్వభుజాఖ్యానంబు, దుర్దమకథ, విశ్వేశ్వరాఖ్యానంబు, కామేశ్వరవిశ్వకర్మేశ్వరసరస్వతీశ్వరామృతేశ్వరవర్ణనంబులు, వ్యాసభుజాస్తంభంబు, క్షేత్రతీర్థకదంబవర్ణనంబు, ముక్తిమంటపవర్ణనంబు, విశ్వేశ్వరావిర్భావంబు దేవతాయాత్రావిధానంబు ననఁ బుణ్యాఖ్యానంబు లేకోత్తరశతంబునుం గలిగి.

శా. ఆశాస్యంబులు సంఘటించును బహూపాఖ్యానశాఖోపశా
ఖాశోభాసముదంచితాభ్యుదయమై స్కాందాబ్ధిసంజాతమై
యీశానుగ్రహలబ్ధముక్తిఫలమై యెక్కాలముం జ్రోతకుం
గాశీఖండ మఖండవైభవమునం గల్పద్రుమప్రక్రియన్.

వ. పూర్వఖండంబున బ్రహ్మరి నారదుండు తీర్థయాత్ర చరించె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పి వారడుగఁ గాశీవృత్తాంతం బిట్లని చెప్పం దొడంగె. కృష్ణద్వైపాయనుండు ప్రియశిష్యుం డైనసూతున కనంతరకథాక్రమంబునం గాశీఖండకథాకథనప్రారంభంబున నిట్లనియె. 84

నారదుఁడు వింధ్యమున కేతెంచుట

తే. ఇవ్విధంబునఁ దీర్థంబు లెల్ల నాడి
నర్మదానది నవగాహనం బొనర్పఁ
దలఁచి గోదావరీసింధుతటము పట్టి
దండకారణ్యవీథిమధ్యంబు దరిసి. 85

వ. ముందట. 86

శా. కాంచెఁ గాంచనగర్భసంభవుఁ డుదగ్రగ్రావకోటిస్ఖల
చ్చంచన్నిర్ఝరవేణికానివహసంజాతాబ్ధిసాంగత్యముఁ
బంచాస్యస్ఫుటకంఠనాదహతశుంభత్కుంభిదర్పాంధ్యముఁ
బ్రాంచద్ధాటకభూమిభృచ్ఛిఖరగర్వావంధ్యమున్వింధ్యమున్.

క. రేవాతరంగశీకర
సేవాహేవాకపాకశిశిరసముత్ప్ర
స్తావపరికంప్యమానజ
టాపలి యగు చతఁడు వింధ్య మల్లనఁ జేరెన్. 88

క. తాపసకులాగ్రగణ్య
శ్రీపాదాంభోజయుగళచిహ్నశ్రేణీ
నైపథ్యపరమపుణ్యాశి
లాపట్టం బగుచు నయ్యిలాధర మలరెన్. 89

సీ. త్రసరేణుపరిమాణధాతుధూళీపాళి
యలికంబులకు వింతచెలువ మొసఁగ
ఘన మైనరారాపుచనుదోయి రాయిడి
నిఱుపేదనడిమికి వెఱపు చూపఁ
పొలుపాఱు మెఱుఁగుఁదీఁగెల బోలుకన్నులు
వడ దాఁకి యొక్కింత వాడఁ బాఱ
సిందూరతిలకంబు చెమటచిత్తడిఁ దాఁకి
యలికభాగంబునం దసలుకొనఁగఁ

తే. గనకమేఖల జఘనచక్రమునఁ జాఱి
నీవిబంధంబు నాలోన నెమ్మి వదల
మహతి ధరియించి యొకతనుమధ్య దన్ను
ననుచరించుచు గాంధర్వ మభ్యసింప. 90

వింధ్యవర్ణనము

సీ. కర్పూరకదలికాకాంతారపవనంబు
లధ్వనీనశ్రాంతి నపనయింప
మధురంగఁ బండినమాలూరఫలములు
చెంచుకన్యలకుచశ్రీలఁ జెనయ
నురగవల్లీగాఢపరిరంభణంబులఁ
బోఁకమ్రాఁకులకింపు పురువుకొనఁగఁ
బాటలీవకుళచంపకసౌరభముతోడ
విచికిలామోదంబు వియ్యమంద

తే. గమియ నామూలచండంబుగా ఫలించి
యంబరము మోచి యున్న యుదుంబరములు
లీల బ్రహ్మాండభాండమాలికలభూష
లవధరించిన వృషభాంకు ననుకరించె. 91

క. దరవికచవకుళకురవక
పరిమళసంభారలోలబంభరమాలా
పరిషజ్ఝంకారధ్వని
తెరువరులకు మన్మథప్రదీపన మొసఁగున్. 92

వ. వెండియుఁ గర్కరేటుకఠోరతారతరరటనంబును దాత్యూహవ్యూహకహకహారావకోలాహలంబును గలకంఠకంఠకోమలకుహూకారంబును మదకలకలవింకచీంకృతంబును కాకకాకలీకలకలంబును బుంఖానుపుంఖఝిల్లీఝుంకారధారాప్రసారంబును సముద్ధతధ్వాంక్షనిధ్వానపాటవాటోపంబును, సముత్కటోత్క్రోశవాసితవ్యాఘ్రసంరంభసంభ్రమంబును గోయష్టివదననిష్ఠ్యూతనిష్ఠురారావనిష్ఠాసౌష్ఠవంబు

నుం గూడి కిటికిశరభగండభేరుండశార్దూలసింహగవయస్సృ
మరచమరవాతప్రమిగాలులాయఖడ్గరురుకురంగ భల్లూకక్రమేరవ
గోలాంగూలాదినానామృగంబులయెలుంగులతోడఁ గీడ్పె
ఆసి లతాకుడుంగగర్భంబులం బ్రతిశబ్దంబులావిర్భవింపం
జేయఁగిసలయముకుళకుసుమశలాటుఫలభరితంబై బిసరుహ
బాంధవునికిరణవిసరంబులను సుంగనీయక్రమసుమసుకని
యిరులసలుకొనుచు నిసుకచల్లిన రాలనిపసరుడాలవింధ్య
వసుంధరాధరప్రాంతకాంతారంబు దాటిసి చనువాఁడు
ముందట. 93

మ. నలినప్రోద్భవసూతి గన్గొనియె వింధ్యక్షోణిభృత్కందరా
బలవద్గండశిలాభిఘాతవిలుఠత్పాథస్తరంగచ్ఛటా
స్ఖలసంరంభవిజృంభమాణపటుఝుంకారస్ఫుటాంతర్మదా
కలనాతత్పరభక్తలోకపరిరక్షాశీర్మదా నర్మదన్. 94

తే. దివిజముని నర్మదానదిఁ దీర్థమాడి
విమలభస్మంబు నిఖిలాంగకముల నలఁది
యతులరుద్రాక్షమాలిక లనువుపఱిచి
భవుని నోంకారనాథునిఁ భక్తిఁ గొలిచి. 95

వ. అప్పుడు. 96

తే. స్థావరంబైనరూపంబు జలదవీథి
నావరించుచు మొదల నున్నట్ల యుండ
జంగమంబైనరూపంబు నవదరించి
యెదురుగా వచ్చె వింధ్యమహీధరంబు. 97

తే. అతిథి గడునల్పుఁడైన నత్యధికుఁడైన
నింటి కేతేరఁ బ్రియ మందు నెవ్వఁ డేని

వానిగౌరవ మది గౌరవంబు గాని
కాదు గౌరవ మాకారగౌరవంబు. 98

సీ. మొగులు ముట్టినమహామూర్ధంబు ధర మోవఁ
పాదాంబుజములకుఁ బ్రణతిఁ జేసి
యంతరంగముకంటె నత్యున్నతం బైన
పృథుహేమపీఠంబు వెట్టఁ బంచి
దధ్యాజ్యమధుపుష్పదర్భాదికము లైన
యష్టాంగములతోడి యర్ఘ్య మిచ్చి
యాత్రాసముత్థితాయాసఖేదము వాయ
నంఘ్రిసంవాహనం బాచరించి

తే. శ్రాంతి దీఱుట యెఱిఁగి హస్తములు మోడ్చి
వినయవినమితగాత్రుఁడై విన్నవించె
తనగుహారంధ్రములు ప్రతిధ్వనుల నీన
వేల్పుఁదపసికి నిట్లని వింధ్యశిఖరి. 99

వ. మహానుభావా! భవదీయకృపాకటాక్షవీక్షాసుధారసప్రవాహంబున రజగప్రస్తరంబును ద్వదంఘ్రినఖచంద్రమండలజ్యోత్స్నాసమున్మేషణంబునం దమగకాండంబును ఖండింపఁబడియె. ఇంతగాలంబునకుఁ బ్రాగ్జన్మకృతంబు లైనసుకృతంబులు ఫలించె. విశ్వంభరాభారభరణదీక్షాధురంధరంబు లగునాకులంబు వసుంధరాధరంబులలోన మాన్యుండ నైతి ధన్యుండ; గృతార్థుండ; భాగ్యవంతుండ; అది యట్లుండె. యుష్మత్పాదారవిందసందర్శనంబునం బ్రభవించినయానందప్రవాహం బుల్లంబున వెల్లివిరిసినకతంబున నేయర్థంబునకు నవకాశంబు లేదు. ఐనను నొక్కవిన్నపంబు సావధాన

మతి వై యవధరింపుము. నీకు సేవాంజలీపుటంబు, పంచాశ త్కోటివిస్తీర్ణంబైనభూమండలంబునందు నీవుచూడనియట్టి మహీధరంబులు లేవ. కొండలు లెక్కకుఁబెక్కు కలుగుం గాక, యెనిమిది దిక్కుంజరంబులకుఁదిక్కై కూర్మంబునకు నర్మలి యై క్రీడాక్రోడంబునకుఁ దోడై పాఁపతేనికిం బ్రాపై యేనుబోలె నెక్కటి యీసర్వసర్వంసహాచక్రంబును భరి యింపంగలయదియే? మందరంబు మందరశ్మి, నీలంబు నీల నిలయం, బస్తం బస్తవ్యస్తం, బుదయం బనభ్యుదయంబు, క్రౌంచంబకించనంబు, గంధమాదనంబు పేద, పారియాత్రం బేతన్మాత్రంబు, మలయదర్దురత్రికూటంబు లోకపాటివి, మహేంద్రనిషధద్రోణంబులు దరిద్రాణంబులు, హేమకూ టంబు గిటగిటన, తక్కుఁజిలుకొండలఁబేర్కొనం గారణం బేమి? ఇప్పు డిప్పాట నాతోడం బ్రతిభటింపఁ గలయ్యది సుర గరుడఖచరవిద్యాధర యక్ష కిన్నర గంధర్వాదిదివ్యౌకరాశ్ర యంబును, గల్పతరువాటి, కామధుగ్ధేనుమండలంబును, విబుధవేదండశుండాదండచుళికితోద్దీర్ణ స్వర్ణదీకాండగం డూషితబ్రహ్మాండగోళంబును నగు సుమేరుశైలంబు. మా యిద్దఱితారతమ్యంబును నెఱుంగుదు. నాకు నగ్గిరికి నిప్పుడు గొన్ని వాసరంబులనుండి యీరసంబు పెరుఁగం గఱకఱిక నెట్టుకొని సాగుచున్నది. ఇంక నెట్లుండు? భట్టారకా! మొకమోట యుడిగి పక్షపాతంబు పరిత్యజించి యానతిమ్ము.

తే. అని యవష్టంభసంరంభ మతిశయిల్లఁ
బలుకుటయు నాత్మ గర్హించి నలువపట్టి
యొం డనక యొక్కింతసే పూరకుండి

యుస్సు రనుచు వేఁడినిట్టూర్పు పుచ్చి. 101

వ. పదంపడి నిలింపమానికలహప్రియుండు గావున ద్రిభువనోప ద్రవకారణంబైనను నమ్మహామహీధరంబులసంఘర్షణంబునకు సమ్మతించి శక్తిసంధుక్షణార్థంబు వింధ్యంబున కిట్లనియె. 102

శా. నాతో నీ విపు డెట్టులాడితి ప్రధానత్వం బపేక్షించి ప్ర స్ఫీతాటోపమహాప్రతాపగుణగంభీరార్థయుక్తంబుగా నాతో నట్లన యాడె మేరువు ప్రధానత్వం బపేక్షించి ప్ర స్ఫీతాటోపమహాప్రదీపగుణగంభీరార్థయుక్తంబుగన్. 103

తే. నీ వెలుంగుదు నీలావు నిక్కువముగ
నెఱుఁగుఁ దనలావు తా నమ్మహీధరముదాన
తప్పకుండ మీయిద్దఱతారతమ్య
మెంతవారును దెలియంగ నెంతవారు. 104

వ. శ్రీశైలవేంకటాహోబలశోణాద్రిసాలగ్రామాది పర్వతంబులు మహానుభావంబున మీయిద్దఱకంటె నధికంబులు. మీగ ర్వాలాపంబులు విని యోర్వవచ్చునే? మిమ్ము నేమనవచ్చును? హెచ్చుకుం దాడ నేరక విషాదంబున నిట్టూర్పునిగుడించితి. మముఁబోటి తీర్థయాత్రాపరాయణులకు నిది యేటిచింత? మీకు మేలయ్యెడుఁ బోయి వచ్చెద నని వారదుం డెం దేనియుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 105

తే. విబుధమునిమాట చెవికిఁ గ్రొవ్వేఁడి యగుడు
వంధ్యగర్వోదయుం డైన వింధ్యశిఖరి
చాల నుద్వేగ మంది విచారపరత
నాత్మగతమునఁ దాను నిట్లనుచు నుండె. 106

తే. శాస్త్ర మాచార్యసన్నిధిఁ జదువఁ దేని

నిద్ధబోధంబు మది సంగ్రహింపఁ డేని
దెగువ మీఱి ప్రతిజ్ఞ సాధింపఁ డేని
జ్ఞాతిజయ మందఁ డేని తజ్జనుఁడు జనుఁడె? 107

ఉ. కంటికి నిద్ర వచ్చునె? సుఖం బగునే రతికేళి? జిహ్వకుఁ
వంటక మిందునే? యితరవైభవముల్ పదివేలు మానసం
బంటునె? మానుషంబుగలయట్టిమనుష్యున కెట్టివానికిఁ
గంటకుఁ డైనశాత్రవుఁ డొకండు దనంతటివాఁడుగల్గినన్.

క. ఎవ్వనితో నెచ్చోటం
జివ్వకుఁ జే సాఁపవలదు చే సాఁచినచో
నివ్వల నవ్వల నెవ్వరు
నవ్వక యుండంగఁ బగసనందీర్ప నగున్. 109

శా. ఆచందంబున నంతరంగమున కత్యంతంబుఁ దీవ్రవ్యథా
ప్రాచుర్యంబు ఘటింపఁ జాలదతిఘోరం బైనదావానలం
బేచందంబున నంతరంగమున కిట్లీజ్ఞాతిభూభృజ్జిగీ
షాచింతాభరమావహించునతిదుస్సాధ్యవ్యథాభారమున్.

సీ. భేషజం బెద్దాని భేదింపఁ జాలదు
లంఘనంబున నెద్ది లావు చెడదు
తఱిగించు బుద్ధిని ద్రామహోత్సాహతు
థాకార తేజోబలాది నెద్ది
నాసత్యచరకధన్వంతర ప్రభృతివై
ద్యులకు నసాధ్య మై యుండు నెద్ది
దివసంబు లీరే డతిక్రమించినయప్డు
జీర్ణత్వదశ నధిష్ఠింప దెద్ది

తే. ప్రత్యహంబు నవత్వంబు వడయు నెద్ది

యట్టిచింతాజ్వరంబు త న్నలముకొనియె
నేమి సేయుదు నింక నే నెచటఁ జొత్తు
నెట్టు నిర్జింతు మేరుమహీధరంబు. 111

క. ఉప్పర మెగసి యజాండము
చిప్పలు రాలంగ మేరుశిఖరంబులపైఁ
గుప్పించి దాఁటుకొందునొ
తప్పక నామనసులోని తహతహ దీఱన్. 112

ఉ. ఒక్కఁడు మాకులంబున సముద్ధతిఁ జూపిన జాతరోషుఁడై
ఱెక్కలు దెంచి వేలుపులతోఁ డీటు పాపముచేసెఁ గాక యా
ఱెక్కలు నేఁడు గల్గిన నెఱేం గగనంబునఁ బాఱు తెంచి బి
ట్టెక్కనె కూటకోటితటు శైల్లను నుగ్గులు గాఁగ మేరువున్. 113

తే. అడుసులోపలఁ దాటిపం డదిమినట్టు
లదుముదునె కాదె పాతాళ మంటికొనఁగ
వేల్పు లెల్లను విభ్రాంతి విహ్వలింపఁ
బాదముల మెట్టి దాదాయఁ బసిఁడికొండ. 114

శా. ఈయైశ్వర్యముఁజూడఁ జాలుదునె నే నిప్పాటనానాఁటికిన్
రేయిందు గ్రహతారకంబులు పగల్ నీరేరుహాప్తుండు నే
వాయోగంబు మెయిఁ బ్రదక్షిణముగావర్తిల్లఁగానిర్భరా
సూయామానపరీతచేతసుఁడనై సూర్యోద్యమప్రక్రియన్. 115

తే. అడ్డపెట్టెదఁ గాక తీవ్రాంశురథము
ప్రహరిఁ దిరుగక యుండంగ భస్మగిరికిఁ
దరతరంబ యజాండకర్పరము దాఁక
ఘనశిరశ్శృంగశృంగాటకములఁ బెంచి. 116

వ. అని యవష్టంభసంరంభంబున. 117

మ. అవరోధించెను వింధ్యభూధరము బ్రహ్మాధ్వంబు దర్పోద్ధుర
వ్యవసాయోద్భవభంగి నింగినురులింగాకారుఁడై యీశ్వరుం
డవరోధించినగర్వరేఖ బలిదైత్యధ్వంసి నారాయణుం
డవరోధించిన శేషమూర్ధ మొగి బ్రహ్మాండంబుతో రాయఁగన్. 118

తే. మేదినీధర మిబ్భంగి మిన్ను ముట్టి
నిట్టనిలుచుండి చూచె నిర్నిమిషదృష్టిఁ
దనయనుష్ఠానకాలంబుఁ దప్పకుండ
బ్రాహ్మణుఁడు తేపకడఁ బోలె భానుపొడుపు. 119

వ. * అంత. 120

సూర్యోదయ వర్ణనము

సీ. చిఱుసానఁ బట్టించి చికిలి సేయించిన
గండ్రగొడ్డలి నిశాగహనలతికఁ
గార్కొన్న నిబిడాంధకారథారాచ్ఛటా
సత్త్రవాటికి వీతిహోత్ర జిహ్వ
నక్షత్రకుముదకాననము గిల్లెడుపొంటె
ప్రాచి యెత్తినహస్తపల్లవాగ్ర
మరసి మింటికి మంటికి నైక్యసందేహంబుఁ
బరిహరింపంగఁ బొల్పడ్డ యవధి

తే. సృష్టికట్టిఱ్ఱ తొలుసంజచెలిమికాఁడు
కుంటి వినతామహాదేవికొడుకుఁగుఱ్ఱ
సవితృసారథి కట్టిఱ్ఱచాయ వేలు
పరుణుఁ డుదయించెఁ బ్రాగ్దిశాభ్యంతరమున. 121

* ఇయ్యది కొన్ని మాతృకలలో లేదు.

సీ. ప్రాలేయకిరణబింబంబు వెల్వెలఁ బాఱి
యస్తాచలంబుపై నత్తమిల్ల
వరుసతో నోషధీవల్లీమతల్లుల
కాంతివైభవలక్ష్మి కచ్చువదల
రవికాంతపాషాణరత్నంబులం దుబ్బి
యగ్ని ప్రత్యుత్థాన మాచరింపఁ
బ్రబలాంధకారధారాచ్ఛటాపటలంబు
పంచబంగాళ మై పాఱిపోవ
తే. నుదయపర్వతకటకగండోపలములఁ
బఱుమూలచ్ఛిదావ్రణప్రభవ మైన
నెత్తు రనియెడువిచికిత్స నివ్వటిల్ల
భానుకిరణంబు లాకకొన్ని ప్రాఁకె నభము. 122

సీ. తఱిపివెన్నెలలోని ధావళ్య మొకకొంత
నవసుధాకర్దమద్రవము గాఁగఁ
జిన్నారిపొన్నారి చిఱుతచీఁకటిచాయ
యసలుకొల్పినమషీరసము గాఁగ
నిద్ర మేల్కాంచిన నెత్తమ్మి మొగడల
పరువంపుఁబుప్పొళ్లు హరిదళముగఁ
దొగరువన్నియ లేఁతతొలుసంజకెంజాయ
కమనీయధాతురాగంబు గాఁగ
తే. వర్ణములు గూడి యామినీవ్యపగమమున
జగము చిత్రింపఁ దూలికచంద మైన
కులుకుఁబ్రాయంపునూనూఁగుఁగొదమయెండ
ప్రాచి కభినవమాణిక్యపదక మయ్యె. 123

తే. ప్రాగ్దిశాకాంతనిండుగర్భంబునందు
సూర్యుఁ డుదయింపఁ బ్రొద్దులు చొచ్చి యుండ
మొదలఁ దీండ్రించులేఁత క్రొమ్మొలకయెండ
నింగి యింగిలికాన నభ్యంగ మార్చె. 124

చ. కమలము లుల్లసిల్ల రవికాంతశిలాధమనీలతాసహ
స్రములఁ గృపీటసంభవుఁడు రాజఁగఁ జీఁకటియారుసారు
గాఁ, గుముదము నిద్రవోఁ బొడుపుఁగొండపయిన్ రవి
యొప్పెఁ జూడఁగా, సమధికలీల నింద్రునిహజారపు
మేడకుఁ బైఁడికుండయై. 125

సీ. చరమరింఖాపుటాంచలటంకశిఖరంబు
లుదయాద్రిచటి జాఱకుండ మోపి
తీఁగ సాఁగినభంగి దీర్ఘదీర్ఘము లైన
యంగకమ్ముల రాజు లలమి యెత్త
నుత్తానుఁ డై వెన్క శొరిగి పిచ్చుకకుంటు
విప్రతీపంబుఁ గా విసుతి సేయ
నపగతవ్యాసంగ మగుటఁ జిత్కారంబు
వెలిగాఁగఁ జక్రంబు విభ్రమింప

తే. నభ్రవీథికి లంఘించె నమ్మహాద్రి
గంధవాహ ప్రవాహాభిఘట్టనమునఁ
గేతనముమీఁదిపసిఁడికింకిణులు మొరయ
మెఱుఁగు మెఱసినచందాన మిహిరురథము. 126

సీ. ధూర్దండఘట్టనత్రుటితగ్రహగ్రా(వ)మ
ధూళీపాళిమిళద్దళస్థలములు

ధ్వజపటపల్లవోద్ధతమరుత్సంపాత
　　పరికంపమానోడుపరివృఢములు
గ్రాసాభిలాషానుగతవిధుంతుదపునగ
　　ప్రాప్తచక్రవ్యథోపద్రవములు
శ్రాంతాశ్వనిబిడనిశ్వాసధారోద్ధుర
　　స్వర్ధునీనిర్ఝరజలభ(ధ)రములు
తే. గగనపదలంఘనైకజంఘాలికములు
పద్మ (వనజ) బాంధవనిజరథ ప్రస్థితములు
సాఁగె నని దక్షిణాయనసమయ మగుట
దర్దురముమీఁద మలయభూధరముమీఁద. **127**

తే. నడచె భాండీరదేశంబునడిమిచాయ
గగనఘంటాపథంబునఁ గమలహితుఁడు
పాండ్యభూపాలశుద్ధాంతభవనహేమ
దీర్ఘికలయందుఁ దననీడ తేజరిల్ల. **128**

సీ. ఒకదీవి కొకకొండ యుదయాద్రియై యుండు
　　నది యొండుదీవికి నస్తశిఖరి
యొకదీవిఁ దొలుసంజ యున్మేషమునఁ బొందు
　　నుదయించు మఱుసంజ యొండుదీవి
నొకదీవి నిండుచంద్రికలు మిన్నులు వ్రాకు
　　నొకదీవిఁ బేరెండ యుబ్బి కాయు
నొకదీవి తవణిల్లు నొకఋతుప్రారంభ
　　మొకదీవి నిగురొత్తు నొండుఋతువు
తే. దక్షిణాయన మొకదీవి దళుకుఁ జూపు
నుత్తరాయణ మొకదీవి నుప్పతిల్లు

నిన్నిటికి యత్ప్రభావంబు హేతుభూత
మట్టిరవితేరు సాఁగె లంకాద్రిమీఁద. 129

సీ. మలయాచలంబుపైఁ జిలువయిల్లాండ్రుర
ఫణరత్నములయందుఁ బ్రతిఫలించి
లంకాపురంబున శాంకరీదేవర
మకుటేందు రేఖతో మచ్చరించి
కాంచీపురోపాంతకంపాతరంగిణీ
నాళికావనరాజి మేలుకొలిపి
ద్రవిళసీమంతినీ స్తనమండలంబుల
నవకంపుఁజెమటబిందువుల నిలిపి

తే. సహ్యగిరిరాజకన్యకాజలనిధాన
సలిలహేలిపరస్పరాస్ఫాలనోత్థ
కణలవాసారనీహారగంధవాహ
సంగమంబులఁ బథపరిశ్రాంతిఁ దొఱఁగి. 130

వ. ఇవ్విధంబున దక్షిణాపథంబునం జనునప్పుడు. 131

సీ. విస్ఫురద్ధ్వాంతౌఘవిధ్వంసనక్రియా
బరమదీక్షారంభగురుమయూఖ
దశశతపరిషదాధారమండలుఁడైన
చండభానుని కధిష్ఠాన మగుట
భారంబు భరియింప బరువుపడ్డది వోలె
మూఁపుమూఁపున నంది (టి) మొక్కలముగ
ననిలంబు లేదును నంచెలంచెలు గట్టి
యాకాశవీథి నందంద నడవ

తే. నడచురవితేరు మింటినన్నడిమిచక్కిఁ
బ్రగ్గనఁగఁ దాఁకె వింధ్యపర్వతముచఱులఁ
గఠిననిర్ఘోషనిర్ఘాతఘట్టనమునఁ
బంకజాతభవాండకర్పరము వగుల. 132

క. తగులువడి యప్పుడు వడి సెడి
గగనమణిరథంబు దొరగలువడి నిలిచెఁ
బొగరు మొగకడలియక్కిలి
దగిలి నిలువఁబడినకలపతతి యుంబోలెన్. 133

క. ఒక్కనిమేషము రాహువు
పుక్కిటిలోఁ దగులువడక పోయెడుభానుం
డెక్కొండ ప్రక్కఁ జిక్కెం
జెక్కఁడులు విధివశంబుపెం పెట్టిదియో? 134

తే. రెండువేలును నిన్నూటరెండుయోజ
నంబు లర్ధనిమేషమాత్రంబునందు
నంబరంబునఁ బాఱుతీవ్రాంశురథము
నిలిచె బహుకాల మిట్టిదే నియతిమహిమ. 135

క. స్థితిసర్గవిసర్గములకు
గతి భానుఁడు కేవలంబ కాన తదీయ
ప్రతిబంధము త్రైలోక్య
ప్రతిబంధం బై విపత్పరంపరఁ బెనచెన్. 136

సీ. లేవయ్యె స్వాహాస్వధావషట్కారంబు
లుడివోయెఁ ద్రేతాగ్నిహోత్రవిధులు
కాలంబుకొలఁది లెక్కలు వెట్ట నేరక
చిత్రగుప్తాదులు చిక్కువడిరి

యిది సంజ యిది రాత్రి యిది వాసరం బను
సమయపర్వంబులు సంక్రమించె
సావితో వర్షంబు సమకూర కుండుటఁ
బంటలు లేవయ్యెఁ బాఁడిదొరఁగ
తే. కొన్ని దేశంబు లెండచే గుమిలిపోయెఁ
గొన్ని దేశంబు లీఁదచేఁ గొంకుపోయెఁ
గొన్ని దేశంబు లిఱ్ఱులచే గుడ్డివడియెఁ
గొన్ని దేశంబు లిపచేతఁ గుందువడియె. 137

సీ. పూచినకోరవిపూఁబోదరింటిచందానఁ
గ త్తెర యొక్కచోఁ గదలకుండె
నొకచోఁ దగుల్పడె నుపకారికోఁటికిఁ
దర మైనరోహిణీతారకంబు
నొకచోఁ బునర్వసు పూఁగె వృక్షముకొమ్మ
సుడిబడ్డముత్యాలజోఁగుపోలె
శయనించె నొకచోట శ్రవణనక్షత్రంబు
గుంటెమీఁదటిప్రత్తికొండుపోలె
తే. స్వాతిచిత్తలు తోరణస్తంభయుగము
ననుకరించుచు నొక్కచో న త్తమిల్లెఁ
జిలువపోయినమూఁకుటిచెలువుఁ దాల్చి
హ స్తె నొకచో విశాఖ వింధ్యాద్రియందు. 138

సీ. నేత్రంబు లున్మేషనిస్పృహత్వము నొంద
శ్రుతిపుటంబుల శ క్తి చొక్కుమడఁగ
జ్ఞానేంద్రియజ్ఞానకళలౌరుసౌరుగా
జిహ్వావివేకంబు చిదుపపోవ

నంతరంగమున మహాంధకారము గ్రమ్మఁ
దనువు చేష్టాదరిద్రత వహింపఁ
బ్రాణముల్ శ్వాసమాత్రమునఁ బర్యవసింప
దలఁచిర యెఱుఁగనిదశ ఘటిల్లఁ

తే. బాము గఱచిన మూర్ఛిల్లి పడినయట్లు
వితతనిద్రాసమావేశవివశు లగుచు
తరణిదీధితి లేమిఁ జైతన్య మెడలి
పడిరి పాశ్చాత్యదేశంబుపంచజనులు. 139

వ. అనిన విని నైమిశారణ్యమునీశ్వరు లటమీఁదివృత్తాంతం
బెయ్యది యని యడిగిన. 140

ఆశ్వాసాంతము

శా. పారావారపరీతవిశ్వధరణీభారోత్థితీవ్రక్రియా
ధౌరంధర్య! సరోరుహేక్షణ! సమిద్గాండీవకోదండ! దా
క్షారామప్రమదాకఠోరకుచకుంభాభోగసంక్లప్తక
స్తూరీస్థాపకముద్రితస్థగితవక్షోవీథికాభ్యంతరా! 141

క. వేమాంబాప్రియనందన!
హేమాచలధీర! భువనహితచారిత్రా!
వేమాధిపానుసంభవ!
రామారతిరాజ! రాజరాజకిరీటా! 142

భుజంగప్రయాతము:—

హరశ్రీపదాంభోరుహద్వంద్వపూజా
పరాధీన! కారుణ్యపాథోనిధానా!

కురంగేక్షణాపుష్పకోదండమూర్తీ!
శరచ్చంద్రికాస్నిగ్ధసంసిద్ధకీర్తీ! 148

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయప్రణీతంబైన కాశీఖండం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ రాజమహేంద్రవరమ
హారాజ్యశ్రీస్వయంవరాధీశ్వర ! శృం
గారకళాఝుషకేతన !
యారాధితభుజగహార ! యల్లయవీరా ! 1

దేవతలును మునులును బ్రహ్మకడకేగి స్తుతించుట

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె. ఇవ్విధం
బున నకాండప్రళయంబు సంభవించిన నసురాసురోరగం
బగులోకంబు గాందిశీకం బగుటయు మునులును దేవతలును
గూడి బ్రహ్మలోకంబునకుంబోయి బ్రహ్మ నిట్లని స్తుతియించిరి.

తే. బ్రహ్మ! బ్రహ్మస్వరూప! హిరణ్యగర్భ!
యమృత! కేవల! యప్రతర్క్యానుభావ!
వేదవేద్య ! చిదాత్మ ! యనాదినిధన!
చిత్తగింపుము సంస్తుతించెదము నిన్ను. 3

తే. డెందమును వాక్కు నెవ్వాని నందలేవు
శాంతు రెవ్వాని హృదయపుష్కరములందుఁ
బరమయోగింద్రు లధికతాత్పర్యలీల
నట్టినీకు నమస్కార మఖిలవంద్య ! 4

తే. ప్రకృతిరూప! గుణత్రయోపాధియుక్త!
కాల! కాలాతిరిక్త! నిష్కామహృదయ!
సత్త్వగుణమున హరివై రజస్తమోగు
ణముల శంభుఁడ వగు నీకు నతి విరించి! 5

సీ. బుద్ధ్యహంకారరూపుని భజింతుము నిన్నుఁ
బంచతన్మాత్రరూపా! భరింపు
పంచకర్మేంద్రియపంచబుద్ధీంద్రియా
త్మక! మనోరూప! యేమఱకు మమ్ము
క్షిత్యాదిపంచకాకృతి మమ్ము రక్షింపు
విషయాత్మకా! మమ్ము విడువ వలదు
బ్రహ్మాండరూప! మాపాలి పెన్నిధి వీవు
పాలింపు మముఁ దదభ్యంతరస్థ!
తే. కొలుతు మిమునీశ్వరాకృతిఁ గోరి నిన్ను
విశ్వరూపుని నిన్ను సేవింతు మెప్పు
డవధరింపుము నిత్యసత్యస్వరూప!
సదసదీశ్వర! యభయహస్తంబుఁ జూపు. 6

సీ. నిగమత్రయంబు నీనిశ్వాసపవనంబు
నీమూర్తిభేదంబు నిఖిలజగము
నీయంఘ్రి మేదిని నీమూర్ధ మాకాశ
మంతరిక్షము నాభి యంద్రు నీకుఁ
జంద్రుండు హృదయంబు చక్షు వబ్జహితుండు
తనురుహవ్రాతంబు దరులు నీకు
నీవు సర్వంబును నీయందు సర్వంబు
స్తోతృస్తుతి స్తవ్యజాత మీవు

తే. మ్రొక్కెదము నీకు నని మహామునులు సురలు
నలికతలమున సేవాంజలులు ఘటింప
ద్రుహిణుఁ డెంతయు నాత్మ సంతోషమంది
యందఱిని జూచి యిట్లని యానతిచ్చె. 7

తే. ఆద్య మగునీ స్తవంబున కనఘులార!
యేను బరితుష్టి నొందితి నిచ్చయందు
నేమి వలసిన నట్టిద యిత్తుఁ గాన
యిది యభీప్సిత మనుఁడు మీ రింపు మిగుల. 8

మ. నిరవద్యస్థిరభక్తితోడి నన్నుఁ గానీ శంభు గానీ రమే
శ్వరుఁగానీగుఱియించి యెవ్వరఁటయీపార స్తవంబుఁ జపిం
తురువారందఱ కేము ముప్వ్వరముసంతుష్టిం బ్రసాదింతుమిం
పరుదారఁ ధనధాన్యపుత్త్రపశురమాయుస్సుఖారోగ్యముల్.

వ. మీ కెయ్యది యభీష్టం బట్టివరంబు గోరుం డిచ్చెద. ఇక్క
డికి వచ్చియు నిట్టేటికి నాకులత్వంబు విడువరు? స్వస్థులరు
గండు. నాలోకంబునఁ గామక్రోధలోభమోహామదమా
త్సర్యహింసాసూయాదులు లేవు. మూర్తంబు లగు
నీయామ్నాయంబులు విద్యలు యజ్ఞంబులు దక్షిణలు సత్య
ధర్మతపోబ్రహ్మచర్యముఖ్యంబులు నుల్లసిల్లెడుం జూడుం డని
మఱియు నిట్లనియె. 10

సీ. తల్లిదండ్రులకు నిద్ధపుభక్తి రవణిల్ల
శుశ్రూష చేసిన శుద్ధమతులు
పతులకు నిర్వ్యాజపరమతాత్పర్యతఁ
బరిచర్య సలిపినపద్మముఖులు
సజ్జనావలికి నిష్కారణంబున నుప

కార మొనర్చినధీరగుణులు
దతి దప్ప కుండ సంధ్యాజపహోమాది
తంత్రముల్ నెఱపినధర్మవిదులు
తే. బ్రహ్మరతులు తపస్వులు భవ్యతీర్థ
సేవకులును సద్వ్రతులు నిస్పృహులు మొదలు
గాఁగ నొప్పెడు తత్పుణ్యకర్మపరులు
వీరె కనుగొండ్రు సుఖ మున్నవార లిందు. 11

క. నతిచేసి యిష్టధనములు
క్షితిసురులకు నొసఁగినట్టిసిద్ధులు సుండీ!
యతులహిరణ్మయహర్మ్యశ్రీ
స్థితు లగుచుఁ జరించువారు చిరశుభలీలన్. 12

తే. ఉభయముఖ లగుగోవుల నొండె నొండెఁ
గపిల లగు ధేనువులఁ బుణ్యకాలతిథుల
దాన మొనరించినట్టిసత్యప్రతిజ్ఞు
లీమహార్హ పీఠంబుల నెసఁగువారు. 13

బ్రహ్మదేవతలకును మునులకును గోబ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట

వ. అనిచెప్పి యప్పరమేష్ఠి బ్రాహ్మణులసామర్థ్యంబును గోవుల మాహాత్మ్యంబును నొక్కించుక వర్ణించుతలంపున ని ట్లనియె.

తే. నాకు శంభునకును బద్మనాభునకును
దుష్టికరములు రెండువస్తువులు గలవు
విప్రులును గోవులును నన వినుఁడు మొదల
నొక్కకులము ద్విధాభంగి నొంది యుండు. 15

చ. సకలఫలంబులుం గురియు జంగమతీర్థము లెందు బ్రాహ్మణ
ప్రకరము లట్లుఁ గాక పెడవాయుటయెట్లుతదీయభాషణో

దకముల సేవకావలికిఁ దత్క్షణమాత్రన జన్మజన్మబం
ధకత సహాగతంబు లగుతత్తదనేకమహాఘసంఘముల్. 16

చ. వినుఁ డనయంబు గోవులు పవిత్రముగోవులు మంగళంబుద
ఘ్న నఖురటంకశృంగపరిఘట్టదళద్ధరణీరజశ్ఛటల్
కనుకని నవ్వుచుండుఁ బురఘుస్మరమూర్ధజటాటవీనట
ద్ఘనఘసింధువార్లహారిగర్వభరార్భటిఁ బావనోన్నతిన్. 17

చ. ప్రతివసియించు గోవులఖురాగ్రములందుఁ సమస్తతీర్థసం
తతియును సర్వపర్వతవితానము గొమ్ములమధ్యసీమ న
ద్భుతచరితుండుశంకరుఁడుభూధరకన్యయుఁదానునుండుఁద
ద్వ్రతతకుచేభ కుంభపరిదిగ్ధపటీరపవిత్రవత్ముఁడై. 18

క. కొనియాడు బితృగణంబులు
గొనియాడు ఋషివ్రజంబు గురుసమ్మదముల్
జనియించు వేల్పులకుఁ గం
దనిపెంపు(స) నరుండు గోవుదానము సేయన్. 19

శ్లో. గోమయం యమునా సాక్షా ద్గోమూత్రం నర్మదా శుభా,
గంగా క్షీరస్తు యాసాం వై కిం పవిత్ర మతః పరమ్. 20

శ్లో. గవా మఙ్గేషు తిష్ఠన్తి భువనాని చతుర్దశ,
యస్మా త్తస్మాచ్ఛివం మే స్యా దిహ లోకే పరత్ర చ. 21

క. అనుమంత్రంబులు చెప్పుచు
నొనరించును ధేనుదాన ముర్వీసురవ
ర్యున కెవ్వఁ డాతఁ డధికత
వినుతులు గను జగమునందు విశ్రుతలీలన్. 22

క. స్తుతిపూర్వకముగఁ బ్రదక్షిణ
మతిభక్తిఁ జరించు విప్రుఁ డావుల కతనిఁ

ధృతిఁ బొందు నపుడు సకల
క్షితికిఁ బ్రదక్షిణము నియతిఁ జేసినఫలముల్. 23

క. ముంగటఁ బిఱుఁదం గ్రేవల
డెందమునం గరము సందడిలవలదా య
స్పందశుభావహములు గో
బృందము లని మాకుఁ బుట్టు బ్రియ మెల్లపుడున్. 24

క. నీరాజనంబు నెఱపుదు
రారఁగ గోపుచ్ఛమున నిజాంగంబుల కె
వ్వారలు వారలయఘములు
దూరమున దొలంగు నిండ్ల దొరకును బ్రియముల్. 25

తే. వినుఁడు గోవులు విప్రులు వేదచయము
సతులు లోభవిహీనులు సత్యపరులు
దానశీలు రియ్యేడ్వురు దాల్తు రెపుడు
నవని నెంతయు విగతభయంబు గాఁగ. 26

గీ. నాదులోకంబునకు మీఁదు నలిననాభు
లోకమున నూర్ధ్వమగు గుహాలోక మవల
భర్గులోకంబు దత్సమీపస్థలమున
గోకులంబను లోకంబు గోమరు మిగులు. 27

సీ. ప్రవహించు నెచ్చోటఁ బరిపూర్ణసంపదఁ
దొలుకాడువీచుల దుగ్ధనదులు
సవరిల్లు నెచ్చోట జర డగ్గఱఁగ నీక
సంతతకౌమారసౌష్ఠవంబు
లల రొందు నెచ్చోట నాజ్యనిర్ఝరులతో
బహుసంఖ్యఁ బాయసపర్వతములు

బెడ గాఁరు నెచ్చోటఁ గడను యింతయు లేమి
సామగ్రి శుభవస్తుసంచయంబు
తే. నట్టిగోలోకమునయందు నధివసింతు
రభవుచేఁ నెల్ల ప్రొద్దు నెయ్యంబుఁ గనుచు
నలఘుమూర్తులు గోమాతృకలు సుశీల
యాఁడిగాఁ గలపరమకల్యాణనిధులు. 88

వ. అట్లు గావున గోవులకు మిగిలినయుపాసనీయంబు లేదు. గోప్రదాతలకు మిగిలినపుణ్యవంతులు లేరు. వెండియు నాక ర్ణింపుఁడు. సరస్వతీతీర్థమృతులును, మార్తాండుండుమకరస్థుం డై యుండఁ బ్రయాగతీర్థంబునమాఘస్నానంబుచేసినకృతా ర్థులును, వారణాసియందుఁబంచనదంబునం గార్తికమాసమం దుఁ దీర్థమాడినవిశుద్ధదేహులును, గురుక్షేత్రంబునంగణి కామాత్రంబైనను హిరణ్యంబు దానంబిచ్చినదాతలు మొద లుగాఁగలనానాధర్మపరు లస్మదీయలోకంబున వీరె నిజకర్మో చితపదంబులం గల్పస్థాయి సుఖంబు లనుభవించు చున్నవారు. మీకును నింక భయంబువలదు మీరు వచ్చిన కార్యంబె నెఱుంగుదు వింధ్యంబవంధ్యగర్వోదయం బున గీర్వాణభూధరంబుతో మచ్చరించి శృంగోచ్ఛ్రాయం బులఁ బతంగమార్గంబు నిరోధించి బుధజనంబులకు బాధ సేయుచున్నయది. ఈయకాండప్రళయంబులకు బెగ్గలంబంది యాపత్పరిహారార్థంబు నన్ను శరణు జొచ్చితిరి. అరిష్ట నిరసంబునకు నుపాయంబు చెప్పెద. మహామునియగస్త్యుం డవిముక్తంబనుముక్తిక్షేత్రంబున విశ్వేశ్వరువిరూపాక్షు భోగమోక్షప్రదాయకుందారకబ్రహ్మోపదేశార్థంబు సేవిం

చుచున్నవాఁడు. అతఁడు మీకార్యంబు సంఘటింపంగల వాఁడు. మీరచ్చోటికి కరిగి యమ్మహాత్ము నభ్యర్థింపుఁడు.

క. వాతాపీల్వాలు లనియెడు
దైతేయులఁ గుపితకపటతంత్రోద్ధతులన్
భ్రాతల వధించె వ్రేల్మిడి
నాతం డెవ్వరును వెఱతు రమ్మునిపతికిన్. 30

వ. పొండు మీకు మే లయ్యెడు నని పుండరీకభవుండు వీడ్కొల్పిన వారును మహాప్రసాదంబని ప్రసన్నాంతరంగులై సత్యలోకంబు వెలువడి *(వచ్చువా రంతరాంతరంబుల మూర్తిమంతంబులైనవేదంబుల వేదాంగంబుల యజ్ఞంబుల దక్షిణల సత్యంబు ధర్మంబు దపంబు శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసంబులం బతివ్రతల బ్రహ్మచారుల మాతాపితృభక్తుల గోబ్రహ్మణహితుల గాయత్రీజపపరాయణుల నుభయముఖగోప్రదాతలఁ గపిలాదానతత్పరుల బ్రాహ్మణపాదోదకప్రాశనుల సరస్వతీతీర్థమ్మృతుల మకరరాశిస్థితుం డై మార్తాండుం డుండ మాఘస్నానంబు ప్రయాగతీర్థంబునం జేసినకృతార్థుల వారణాసియందుఁ బంచనదంబునం గార్తికమాసంబునం దీర్థంబాడినవిశుద్ధదేహులఁ గురుక్షేత్రంబునం గాకిణికామాత్రం బైనను గనకంబు దానంబు చేసినదాతలను విలోకించుచు.) 31

తే. విమలకైవల్యకల్యాణవిత్తనిధికి
విశ్వనాథుని మొదలిశ్రీవేశ్మమునకుఁ
గాశికాక్షేత్రమున కేఁగఁ గదలి రపుడు
కోర్కు లిగురొత్త బృందారకులును మునులు. 32

వ. హర్షోత్కర్షంబునం దమలోన. 33

సీ. మనభాగ్యమునఁ గాదె కనకాచలేంద్రంబు
విశ్వాధికౌన్నత్యవిభవ మొందె
మనభాగ్యమునఁ గాదె మార్తాండమండలి
వినువీథి రోధించె వింధ్యశిఖరి
మనభాగ్యమునఁ గాదె మర్త్యపాతాళత్రి
విష్టపంబులకు నరిష్ట మొదవె
మనభాగ్యమునఁ గాదె కనకగర్భుండు ప్ర
త్యక్షమై యుపదేశ మానతిచ్చె

తే. నహహా! మనభాగ్యమునఁ గాదె యమరతటిని
దరి వసించినవాఁడు వాతాపివమనుఁ
డిన్ని సౌభాగ్యములు (సు) గూడియిచ్చె మనకుఁ
గాశికాక్షేత్ర రాజవీక్షాసుఖంబు. 34

క. ఏకక్రియ ఫలయుగ్మము
నాకర్షింపంగఁ జాలు నది లోపాము
ద్రాకాంతుఁ గుఱిచి పోవఁగ
శ్రీకాశీదర్శనంబుచే సిద్ధించున్. 35

దేవర్షులు బ్రహ్మనియోగంబున నవిముక్తంబునకేతెంచి యగస్త్యునిదర్శించుట.

వ. అనుచు బ్రహ్మలోకంబుననుండి డిగ్గి వారు వారణాసీపురో
పకంఠంబున శ్రీకంఠజటాటవీకుటజకోరకంబును బరమేష్ఠి
కమండలుతీర్థసలిలధారాధోరణియును గుపితకపిలమునిపరి
వృఢకపిలదృగనలచుళికితవపురఖిలసగరసుత స్వర్గారోహణ
సోపానమార్గంబును నగుభాగీరథియందు మణికర్ణికాకుండం

బునఁ దీర్థంబాడి తీర్థోపవాసులకు వాసోహిరణ్యగంధసార
కర్పూరకస్తూరికాకుంకుమంబులను ఖండశర్కరాపూపసూపా
జ్యదధిపయఃఫలాదితర్పణద్రవ్యంబులను సుపానత్పాదుకా
చ్ఛత్రంబులనుగుండికాదండవల్లకవ్యజనచామరంబులఁ గౌపీ
నశాటికాకరండకంబులను దైలలవణేంధనంబులను గుగ్గులు
మహిషాక్షిప్రముఖధూపద్రవ్యంబులను వెండియుం గ్రియా
కాండంబులనుం బరితోషంబు సంపాదించి విశుద్ధహృద
యులుఁ బ్రసన్నాత్ములు నై శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసప్రతి
పాదితవేదానువచన యజ్ఞ దాన తపోవ్రతాదులచేతం
బ్రక్షీణసకలకల్మషులు భస్మోద్ధూళితాంగులు రుద్రాక్ష
మాలికాలంకృతాంగులునై శంకరుం గురంగాంకశేఖరు నిరస్త
సమస్తోపాధిక స్వప్రతిష్ఠారూఢ సంచితానందైకరసాద్వితీయ
స్వరూప విరూపాక్షు విశాలాక్షీహృదయాధీశ్వరు విశ్వే
శ్వర శ్రీమన్మహాదేవు సందర్శించి ప్రణమిల్లి జగన్నిర్మాణ
నియమపరిపాలనాది శక్తియుక్తుం డగునద్దేవుం బంచబ్రహ్మ
పంచాక్షరప్రణవమంత్రంబుల నావాహనస్థాపన, సాన్నిధ్య
సన్నిరోధనసంకలీకరణాదులగు దశవిధసంస్క్రియాకలాపం
బుల నుపచరించి వెండియు. 36

క. ఆడిరి ప్రమోదనృత్తము
పాడిరి మంద్రకమహాప్రబంధంబుల మో
మోడిరి తైర్థికులకుఁ గొ
ల్లాడిరి కైవల్యలక్ష్మి నమరులు మునులున్. 37

సీ. అందంద చేసిరి యభవుగేహమునకు
ధన్యాత్ము లలర ప్రదక్షిణములు

యోగపీఠారూఢ సుమఖోటి నర్చించి
రభక్తిశ్రితులు సువర్ణాంబుజముల
నాదుండి విఘ్నేశు నాపూపమోదకా
ద్యుపహారములఁ దృప్తి నొందఁ జేసి
రవధరించిరి పురాణాఖ్యానముఖముల
సమధికం బగుమహాస్థానమహిమ
తే. వీటిపెద్దతలారి నిస్సాటికలికి
దిస్సమొలవేల్పు పార్వతీదేవిపట్టిఁ
గాలభైరవుఁ గుర్కురగణపరివృతు
ననుచరించిరి మునులు నాకౌకసులును. 38

వ. అనంతరంబ. 39

సీ. పంచాక్షరీమంత్ర పారాయణమునకు
నెవ్వానిమానసం బేడుగడయు
దర్పోద్ధతు లగువాతాపికిల్వలునకు
వధశిలాస్థాన మెవ్వానికుక్షి
యాది నెవ్వానిదివ్యావతారమునకుఁ
బూర్ణాంబుకుంభంబు పురిటియిల్లు
మెఱసి లోపాముద్ర మెఱుఁగుఁబాలిండ్లపైఁ
బవళించు నెవ్వానిభవ్యమూర్తి
తే. కసరి యెవ్వానికంఠహుంకారరవము
కొండపాములకులములోఁ గూర్చె నహుషు
నట్టి పరమమహాశైవు నలఘుతేజు
వెదకి రానందవనములో విబుధమునులు. 40

సీ. డుంఠివిఘ్నేశుఁ డుండు ప్రదేశ మీక్షించి
లోలార్కునగరిమోసాల వెదకి
దండపాణ్యాసవభాండేశ్వరంబులు
గుక్కుటస్థానంబు గుద్దలించి
కేశవస్వామిలోఁగిలి పరామర్శించి
కాలభైరవదేవుగవను జూచి
శ్రీవిశాలాక్షిగోష్ఠివాటి శోధించి
యపవర్గమంటపోపాంత మరసి

తే. విబుధగంగాతరంగిణీవేణిమధ్య
సైకతోత్సేకవేదికాసంప్రరూఢ
తరుణమంజులకుంజవైతసకుడుంగ
వీథికలయందు దృష్టి యావిష్కరించి. 41

వ. కుంభసంభవు నన్వేషించువారు జగద్ధితకార్యారంభులు జంభమథనపురోగము లైనసురలును గీష్పతిప్రధాను లైన మునులును నానందకాననంబన మహాశ్మశానంబన రుద్రావాసంబనఁ గాశియన వారణాసియన నవిముక్తక్షేత్రంబన లోలార్కకేశవులు కోటిద్వయంబును, భాగీరథి నారియు, ధర్మంబుశరంబును, గలిలక్ష్యంబును, విరూపాక్షుండు ధన్వియుంగాను త్రిపురంధ్రీభ్రూలతానుకారంబును, జంద్రరేఖాఛాయాప్రకారం బై తాను గోదండంబుభంగి నంగీకరించి విశ్వేశ్వరశ్రీమహాదేవునకు నిఖిలదేవతాసార్వభౌమునకుఁ ద్రైలోక్యసామ్రాజ్యపట్టాభిషేకంబునకుఁ దగిన హేమపీఠంబునుంబోని యమ్మహాస్థానంబుఁ గలయఁ

గ్రమ్మరి యచ్చోటి పెద్దలవలన గందువ యెఱింగి చని తత్పు
ణ్యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి రందు. 42

సీ. కండూయనము సేయుఁ గరటి శుండాదండ
పుష్కరమ్మున సింహపోతకంబు
వాలారునఖముల వదన మించుక యెత్తి
ముద్దాడుఁ బులి లేటిముద్దరాలి
నిండుకౌఁగిటఁ జేర్చి నెమ్మిమైఁ దోఁడేలు
గోదమచింబోతును గుస్తరించుఁ
గుంజమంటపకుటీక్రోడమధ్యంబున
నాఖుతోఁ జెలఁగాడు నడవిపిల్లి

తే. యెండ దాఁకక యుండంగ నెత్తి పట్టుఁ
బగలు ముంగికి భుజగంబు పడగగొడుగు
కోఁతితో మైత్రి వాటించుఁ గొండగొఱియ
యౌర్వశేయునిపుణ్యాశ్రమాంతరమున. 43

వ. వెండియు నవ్వనంబున నీవారోదనమండం బుష్ణమధురం
బు(గ)గండూషించి క్రొత్తపురిటాలికిం గురంగికి మెత్తమెత్తన
కురంగంబు గ్రోల్చు. ప్రసర్పత్సర్పిరభిఘార(ప్రవాహ)ధారా
గంధపాణేంధమం బై కర్కంధూఫలోన్మిశ్రశాకపాకంబుల
తాలింపులకమ్మనికంపుపాంథఘ్రాణంబుల కింపుసొంపుసంపా
దించు, సరసీతీరంబున సారసంబు సారస్యంబు పక్ష్మలింపలక్ష్మ
ణాకంఠోపకంఠంబునంగంఠంబుఁ జేర్చి సుఖపారవశ్యంబునం
జొక్కెనో? ముక్కంటి లోఁగంటం గనుంగొనుచు నిశ్చల
ధ్యానయోగానుసంధానంబున మాధుర్యంబు భజించెనో?
యెఱుఁగరాకుండ నుండు. శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాససం

పిం తాతాత్పర్యపర్యాలోచనఁ బచేలిమం బైనవివేకంబున మత్స్యమాంసం బభక్ష్యరక్షితులు గర్హింతు రని యెఱింగి కాఁబోలుఁ బంకజోత్పలకుముదకహ్లారసంకులంబులగు కొలం కులఁ బెద్దమీను కొండుకమీనుం దాఁకదు. దరవికచవకుళ కురవకనాగకేసరపరాగధూసరంబు లగుమధుమాసవాస రంబులందును బంచబాణుం డించువి ల్లెక్కువెట్టఁ జెఱచుం గావునఁ గొంచి కొంచి యప్పశుపక్షిమృగమిథునంబులు నిధువనక్రీడ లాచరించు. కంఠగతప్రాణు లగుజంతువు లకుం గాలకంఠుండు గరుణావశంవదుండై కర్ణోపకంఠంబుఁ జేరి తారకబ్రహ్మమంత్రరాజంబు నుపదేశింప మంతనం బున విని యెఱుంగుటం జేసి మధుమదోల్లాసంబున నది వెల్లి విరి(సే)యుచున్నయది యో యన నిందిందిరంబులు మంద్ర స్వనంబున ఝంకారంబు సేయ, నక్తభోజనవ్రతస్థులతోడి సంసర్గంబుననో చకోరవర్గంబు నక్తంబులం జంద్రచంద్రికా కరంభంబునఁ గౌతుకంభర్యంబు సంభావించు నట్టిపుణ్యాశ్ర మంబు దరిసి చనునప్పుడు మునులు బృందారకులు నిజాం తర్గతంబున. 44

తే. ఎన్నఁడును సేగి లేనట్టి యిమ్మహాశ్మ
శానమున (యందుఁ) గాఁపురంబున్న జంతువులకు
నేటి నాకంబు? పున్నియం బెడలినప్పు
డొంటకమునఁ గూలవలయుఁ గీ లూడినట్లు. 45

తే. అపునరావృత్తిశంభులోకాధివాస
సౌఖ్య మొనగూడు నిచ్చోటిజంతువులకుఁ

గాన మనకంటెఁ గడు మేలు కాశినుండు
కీటపక్షిసరీసృపక్రిమికులంబు. 46

సీ. కాశికానగరంబుకడసీమమున నున్న
చండాలుఁ బోల డాఖండలుండు
నానందవనములో ననశనస్థితి నున్కి
భువనసామ్రాజ్యవైభవముఁ బోలు
నవిముక్తదేశస్థుఁ డయ్యెనేఁ బతితుండు
నశ్వమేధాధ్వరాహర్త దొరయు
వారణాసీసంభవం బైనమశకంబు
నైరావణముతోడి నవఘళించు

తే. నాటుకొని శ్రీమహాశ్మశానమున నున్న
యణుకసగ్నాలవటుఁ డైన నాగ్రహమున
గర్వితోద్ధతి నేతెంచు కాళరాత్రి
మృత్యుదేవతమునిపండ్లు మెటుకఁ జాలు. 47

తే. ఎన్నికల్పంబు లరిగిన నెడలిపోవ
దెంద రింద్రులు గడచిన నెలమి దప్ప
దెన్ని మన్వంతరంబులు చన్న నెపుడుఁ
బసిమి దప్పదు కాశికాపట్టణంబు. 48

ఉ. తత్తరపాటు లేక నదిఁ దాన మొనర్చి పినాకపాణి దే
వోత్తము విశ్వనాథుఁ గరుణోదధిఁ గమ్మనిపూవుగుత్తులన్
బత్తిరిఁ బూజ చేసి నుతిపాఠములన్ శ్రవణించువారికిం
దొత్తులువోలెనుబ్బుదురు దొప్పలుదోరలుముక్తికామినుల్.

సీ. ధర్మంబు కాశికాస్థానమధ్యంబున
నాల్గుపాదంబుల నడచి యాడు

నర్థంబు కాశీపురాంగణంబునయందు
నానాప్రకారమై నటన మిగులుఁ
గామంబు కాశికాకటకఘంటావీథి
గర్వించు రాజలోకంబు సేవ
మోక్షసంపదలు గాశీక్షేత్రమునయందుఁ
ద్రవ్వి తండంబులై నివ్వటిల్లుఁ

తే. గాశి కల్యాణముల కాదికారణంబు
కాశి యణిమాదిసిద్ధులకాటపట్టు
కాశి జనలోక సంకల్పకల్పకంబు
కలుషపిశితంబు మెసవురాకాసి కాశి. 50

సీ. ఉర్వీధరశ్రేణు లుఱ్ఱూఁత లూఁగంగ
నేడుగాడ్పులు వీచు నెన్నఁ డేనిఁ
జండభానుండు పండ్రెండుమూర్తులు దాల్చి
యొసఁగ నెండలు గాయు నెన్నఁ డేని
బుష్కలావర్తకాంభోధరవ్రాతంబు
లెలగోలు వర్షించు నెన్నఁ డేని
భూర్భువస్స్వర్లోకములు ముంచి జలరాసు
లేకోదకముఁ జూపు నెన్నఁడేని

తే. నెన్నఁడే నుండు గాలంబు మిన్నుదక్క
భూతములు గ్రాఁగ నెన్నఁడేఁ బుట్టినిండ్ల
నపుడు వారణాసీపుర మైదుక్రోసు
లంతమేర యుపద్రవ మడరకుండు. 51

తే. ఉత్తరోత్తర మభివృద్ధి నొందుచుండుఁ
గాశి ధర్మార్థకామమోక్షములు నాల్గు

చంద్రకళయట్లు శుక్లపక్షంబు రేలు
నాఁడునాఁటికి గనువర్ధనంబు కరణి. 52

సీ. పాలిండ్లు గదలంగఁ బసపుఁబయ్యెద వీచు
నచలాధిపతికూర్మి యాఁడుబిడ్డ
ఘూత్కార మొనరించుతొండంబుముక్కున
శీకరాసారంబుఁ జిలుక దుంతి
ప్రత్యక్షమై వచ్చి భాగీరథీగంగ
మృదులహస్తము సాఁచి మేను నివురఁ
బ్రమథోత్తముఁడు భృంగి భయరక్షణార్థమై
ఫాలాగ్రమునఁ దీర్చు భసితరేఖ

తే. దక్షిణశ్రుతి మీఁదుగా ధాత్రిఁ ద్రెళ్లి
పెద్దనిద్రకు మ్రాఁగన్ను పెట్టువేళఁ
బంచజనులకుఁ దారక బ్రహ్మవిద్య
యభవుఁ డుపదేశ మొనరించు నపుడు కాశి. 53

వ. అని వారణాసీపురంబు వర్ణించుచు. 54

తే. వృక్షశాఖాంచలంబుపై వ్రేలుచున్న
కోటిసంఖ్యల నీర్కావికోర్ణములు
విఘ్నమృగములఁ బట్టంగ వేసినట్టి
చీరతెర లనసంస్మృతిఁ జిగురు గొలుపు. 55

సీ. ఎదుర లోపాముద్ర పదపద్మములముద్ర
సికతిలం బగు నేలఁ జెలువు మిగుల
శ్యామాకముష్టియాచ్ఞార్థంబు మృగములు
ఋషికన్యకల రాక కెదురుచూడ

దేవార్చనాధూపదివ్యగంధములచే
హోమధూమముతావి యొద్ది వడయ
వటుజనస్వాధ్యాయవర్ణసందోహంబు
శారిశుకంబులు చర్చచేయఁ
తే. గాశికాపట్టణమునకుఁ గ్రోశమాత్ర
గహనగంగా ప్రవాహసైకతికభూమి
బ్రహ్మలోకమునకు ననుప్రాస మైన
కలశజునిపర్ణశాల డగ్గఱిరి వారు. 56

వ. అప్పుడు. 57

మ. శివుఁడేదాత శివుండెభోక్తశివుఁడేచేయు న్మఖాదిక్రియల్
శివుఁడే విశ్వము నేశివుండ ననుచుఁ జింతించుచుఁ జాహ్నవీ
సవిధ శ్రీఫలవృక్షవాటమున భస్మస్నానశుద్ధాంగుఁడై
భవ! కాశీధవ! నీలకంఠ! యనుచుఁ భావించుభవ్యాత్మునిన్.

క. రుద్రాక్షభూతిముద్రా
ముద్రితనిఖిలావయవుని ముక్తిపదశ్రీ
భద్రాసనస్థు లోపా
ముద్రాపరిపూర్ణపార్శ్వు మునిపుంగవునిన్. 59

మ. నిజధామంబున శంభులింగము భవానీవృక్షదంబంబు నం
బుజగర్భాదిసురేంద్రనందితపదాంభోజంబుఁ గల్పించె మం
త్రజపధ్యానపరాయణుండగుచుఁదత్పార్శ్వంబునన్ దీపిరా
డజినాగ్రంబుననున్న పాశుపతవిద్యారాజ్యపీఠస్థునిన్. 60

క. పాటలజటాకిరీటు ల
లాటంతపసప్తసప్తి లలితమనోజ్ఞ

స్ఫాటికమణిజపమాలా
వ్యాటికితకరసరోరుహాంగులిపార్శ్వ వ్వన్. 61

క. పంచ బ్రహ్మంబును శ్రీ
పంచాక్షరమును నఘోరపాశుపతంబుఁ
గించిత్ప్రస్ఫుటదధరో
ష్ఠాంచలముగ జపము సేయునాదిమశైవున్. 62

మ. అవధానంబున నప్పటప్పటికి భక్త్యావిష్టుఁడై పార్వతీ
ధవ! గంగాధర! నీలకంఠ! మదనధ్వంసీ! మహాదేవ! రు
ద్ర! విరూపాక్ష! భుజంగిహార! యనుచుఁ ధారాధరవ్యూహసం
భవగర్జారభటిఁ బఠించుఁ బరమబ్రహ్మర్షి లేఖర్షభున్. 63

సీ. అంతర్విలోకనవ్యాప్తి యుద్యాపించి
బాహ్యంబునకు దృష్టి పాఱ విడిచి
లీల రుద్రాక్షమాలిక దక్షిణశ్రవ
శ్శష్కులీశిఖయందు సంతరించి
పదిలంబుగా మున్ను పరిఢవించినయట్టి
నలినాసనంబుబంధము వదల్చి
వేదాగమపురాణవిదోద్భవము లైన
పురమర్దనస్తోత్రముల పఠించి

తే. యప్పు డప్పుడ యోగసమాధి యుడిగి
యధికశాంతిఁ బ్రసన్నాత్ముఁడై నవానిఁ
బ్రణవపంచాక్షరీమంత్రపరమసిద్ధుఁ
గుంభసంభవమునిఁ గనుంగొనిరి వారు. 64

తే. జయజయధ్వను లెసఁగంగ సంయములును
నమరులును మ్రొక్కి రపు డమ్మహాత్మునకును

చిన్న పెద్దతనంబు రూపింప నీదు
శాంభవంబైన దివ్యతేజంబుమహిమ. 66

వ. అగస్త్యుండును బ్రత్యుత్థానంబు చేసి యందఱకు నాతిథ్య సత్కారం బొనర్చి సుఖాసీను లైనవారిం గుశలప్రశ్న పూర్వకంబుగా నాగమనకారణం బడిగిన. 66

తే. మునులు నమరులు నత్యంతవినయపరతఁ
దారు వచ్చినకార్య మంతయును జెప్ప
యావదర్థపదోక్తివిద్యానిరూఢు
డాంగిరసుఁ బ్రార్థనము చేసి రధికభక్తి. 67

వ. బృహస్పతియు నమ్మహా(ను)భాగు నవలోకించి యిట్లనియె. 63

బృహస్పతి దేవర్షి నియుక్తుండై యగస్త్యునితో సంభాషించుట

సీ. ధన్యాత్ముకుండవు మాన్యుండ వెంతయుఁ
గృతకృత్యుఁడవు జగద్ధితకరుఁడవు
ప్రత్యాశ్రమంబును బ్రతినగంబును బ్రత్య
రణ్యంబు శంసితవ్రతులు లేరె?
నీప్రతాపంబును నీ ప్రభావంబును
నీదునౌదార్యంబు లేదు గానఁ
బ్రణవపంచాక్షర బ్రహ్మవిద్యామహో
పనిషత్తు నీపాణిపల్లవాగ్ర

తే. మిట్టి నిను వేఁడ వచ్చితి మిందఱమును
గమలగర్భునియానతిఁ గాశిపురికి
భువనసంక్షోభకారియై పుట్టె నొక్క
కడిఁదియుత్పాత మది నీవు గడపవలయు. 69

వ. అని పలికి వాచస్పతి పుష్పంబునకువాసనయుంబోలె సవినా భావసంబంధంబున నమ్మహామునికి సహధర్మచారిణి యై యరుంధతికి సావిత్రికి ననసూయకు శాండిల్యకు సరస్వతికి లక్ష్మి కుమకు శతరూపకు మేనకకు సునీతికి సంజ్ఞకు స్వాహకుం దోడిజో డగులోపాముద్ర వీక్షించి యిట్లనియె. 70

బృహస్పతి లోపాముద్రకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులు సెప్పుట

తే. అమ్మ! కుశలంబె? సాధ్వి! యనామయంబె?
దేవి! భద్రంబె? లెస్సలా? పూవుఁబోఁడి!
సారపరమపతివ్రతాచారవైభ
వాధిరాజ్యంబు జరుగుచున్నదియె? తరుణి! 71

సీ. ప్రాణేశుఁ డారగింపక భుజింపవు భర్త
నిద్రింపకయమున్న నిద్రవోవు
నాథుండు మేలుకొనకమున్న మేల్కాంతు
కై సేయ కెన్నఁడుఁ గదియ వధిపు
ధవుఁడు రోషితుఁ డైనతజె వాడి యుండుదు
పతికి నెప్పుడు మాఱు పలుక వీవు
పురుషునీగికి నల్ప మనక సంతోషింతు
మొగ మెత్తి నేరవు మగనియెదురఁ
తే. జెఱఁగుమాసినమూన్నాళ్లు సిగ్గుతోడఁ
బతివిలోకనమార్గంబుఁ బరిహరింతు
సవిత్రుఁ డుదయింప నాల్నాళ్లఁ జలక మాడి
చూడ వెవ్వారిఁ బెనిమిటిఁ జూతు కాని. 72

మ. పసపుంగుంకుమకజ్జలంబునునుగూర్పాసంబు తాంబూలముం
గుసుమంబుల్ కబ్బర్బంధంబుచెవియాకుల్ మంగళాలంకృతుల్

విసుపొక్కింతయు లేక తాల్పవలయుఁ వీనిఁ సదాకాలము
న్నసిఁ జక్కంగఁ బ్రియుండు వర్ధిలుటకై నాళీకపత్త్రాక్షికిన్.

తే. రజకితోడ సుదక్ష్యతో శ్రమణతోడ
విధవతో నాథుతో రాయువెలఁదితోడఁ
జెడిపెతోడఁ బోరాములు సేయ వలదు
ప్రాణసంకటములను బుణ్యాంగనలకు. 74

సీ. పతి పిల్వఁబంచినఁ బని యేమి యని వచ్చి
చెప్పినయుడిగంబు సేయవలయు
భర్తయానతి లేక ప్రకృతిబంధునికైన
నేపదార్థంబును నీగి సెట్ట
జీవితేశ్వరుఁడు డించిన యోగిరంబును
గుత్స సేయక భుక్తి గొనఁగఁదగవు
సుఖసుప్తుఁ డగుని జేశునిఁ బ్రబోధ మొనర్పఁ
గాఁ దనుస్థానభంగముల దప్ప

తే. నొంటి నెచ్చోటి కరుగుట యుక్తి గాదు
తడుపు గట్టక నీరాడఁ దగవుగాదు
కడపమీఁదను మఱి సన్నెకంటిమీఁదఁ
జక్కిమీఁదను గూర్చుండ జాడ గాదు. 75

క. నాగరికత్వము వాచా
ప్రాగల్భ్యము జూపఁ దగదు పతిమందట సం
భోగక్రీడావిభవో
ద్యోగంబులఁ దక్క సతికి నుత్పలనయనా! 76

క. ఇది ధర్మం బిది యీలువు
ఇది వ్రత మిది సద్వివేక మిది యాచారం

బిది దేవపూజ యిది పతి
యుదితం బాలంబు సేయ కుండుట సతికిన్. 77

క. కాంతుఁడు సంతోషించిన
సంతోషింపంగ వలయు సతి కతఁడాత్మన్
సంతాపించినపట్టున
సంతాపింపంగ వలయు జలజేక్షణకున్. 78

వ. కొందఱు కులటలు పతి దురవస్థఁ బొందినఁ దెవులుపడిన శృంఖలాబద్ధుం డైనను బరిత్యజింతురు. కొందఱు దుష్టమతులగుసతులు లేమిం గొఱతుకువడినభర్తనధికకార్పణ్యంబు పచరించి సర్పిర్లవణతైలతండులాదులకై సిబ్బితి వఱుతురు. కొంద ఱిచ్ఛావతులు ప్రియుండు దమకు నేమి యిచ్చిన మెచ్చక పొచ్చు కుందాడుదురు. కొందఱు పరాకులేకేకాకిసులై మగని మొఱఁగి యొక్కెడికేనియుం జనుదురు. కొందఱు దుశ్శీల లశ్లీలవాక్యంబుల నందందఁ బ్రియుసముందట మ్రుం దెమేలంబునం బ్రేలుదురు. ఇందఱు నాథునిం గులంబు వారిని నరకంబునం ద్రోచి తారును నంద కూలుదురు. 79

సీ. చీఁకటితప్పు చేసిన సరోరుహనేత్ర
గూబ యై చరియించుఁ గోటరమున
వింతవానిఁ గటాక్షవీక్షణంబునఁ జూచు
కిసలయోష్ఠి వహించు గిల్లకన్ను
మగఁడు దన్నొత్తిన మార్మొత్తునలివేణి
వ్యాఘ్రియై చరియించు వనములోనఁ
జిఱుదిండి తనవారి మొఱఁగి యాహారించు
నలిన సూకరజాతియందుఁ బుట్టు

తే. నధిపుఁ గోపించి హుంకార మాచరించు
పడఁతి మూఁ గౌను సవతిసౌభాగ్యలక్ష్మిఁ
జూడఁ జాలక మదిలో నసూయ సేయు
భామ దుర్భగ యగు నన్యభవమునందు. 80

ఉ. దూరమువోయి యెండఁబడి దూపిలివచ్చిన ప్రాణనాథునిం
ద్వారకవాటదేహళులదాఁక నెదుర్కొని తీర్థ మార్చి యా
హారము పెట్టి వీళ్యము సమర్పణచేసి విహారశయ్యపై
నూరువు లొత్తి చిత్తమున కుబ్బొనరించుట ధర్మమింతికిం. 81

తే. తగవు పాటించి యల్పంబు దండ్రి యిచ్చు
నల్ప మల్పంబ భ్రాతయు నాత్మజుండు
ప్రార్థితం బైనధన మెంతయైన నిచ్చు
ప్రాణనాథుని సరియె యేబంధువులును? 82

సీ. ఓర్పుమై నుప్పిండి నుపవాస ముండనీ
మగనాలిసరిఁ బోల్పఁ దగదు విధవ
తిరిగి నానాపుణ్యతీర్థంబు లాడనీ
మగనాలిసరిఁ బోల్పఁ దగదు విధవ
సమధికంబగు నిష్ఠ జపములుసేసిన
మగనాలిసరిఁ బోల్పఁ దగదు విధవ
సద్భక్తి దేవతార్చనము సేయంగనీ
మగనాలిసరిఁ బోల్పఁ దగదు విధవ

తే. నిద్ర మేల్కాంచి రేపాడి నియమపరత
నహిమభానుని వీక్షింపనియటకమున్న
తగదు (వీక్షింప) నరునకుఁ జూడంగఁ దల్లి వదినె
నత్తగారిని దప్పించి యన్యవిధవ. 83

ఉ. జీవముతోడఁ బాసి యశుచిత్వముఁ బొందిన మేనుగంధతో
యావబృథాభిషేకము సహస్రఘటంబుల నాచరించినన్
బావన మౌనె? యట్ల పతిఁ బాసి వితంతుత నొందినట్టిరా
జీవదళాయతాక్షి యశుచిత్వము వాయదు వేయుభంగులన్. 84

తే. ప్రియము గలిగిన నంగీకరింపవలదు
ముండదీవన రేపాది మోముఁ జూచి
బైసిమాలిన పరమనిర్భాగ్యురాలు
విధవ దాని యాశీస్సును విషసమంబు. 85

సీ. పెండిలినాఁడు భూబృందారకులు గన్య
నప్పగించిరొ లేదొ యధిపుఁ గూర్చి
సహచారిణివి గమ్ము సకలకాలమునందు
నిండుఁజందురునిఁ జంద్రికయుఁ బోలెఁ
దొలుకరి మొగులు విద్యుల్లేఖయును బోలె
ననుగమింపఁగఁ బాడి యతివ మగనిఁ
చిత్రవనంబునదాఁకఁ బతివిమానము వెంటఁ
గైసేసి కొలనాడఁ గదలుభంగిఁ

తే. బిఱఁకికండ యొకింత లే కఱమి వేడ్కఁ
జిచ్చుఱకఁ బోవు[illegible]కచరాజీవనేత్ర
కశ్వమేధంబుఫలము తథ్యంబు గలుగుఁ
బద పదమ్మున కిదె వేదభాషితంబు. 86

తే. పుట్టలోపలిపాము నభ్యుద్ధరించు
వశ్యమంత్రుండు పాములవాఁడపోలె
భర్త నభ్యుద్ధరించుఁ బాపంబువలన
నగ్ని నుఱికినయట్టి పద్మాయతాక్షి. 87

గీ. పెక్కుమాటల నిటు జాలిపెట్ట నేల
సాధ్వి గర్హింప నొకఁ డెట్టు చాలఁ గలఁడు?
గంధవాహంబు వెఱచు నక్కలువకంటి
పసపుపయ్యెద పాలిండ్లఁ బాయఁ దట్ట. 88

తే. ఔర్వశిఖికంటె జముకంటె నర్కుకంటెఁ
బిడుగుకంటెను దీవ్రమై బిఱుసు చూపు
నాత్మఁ దప్పఁగఁ దలఁచుదురాత్మకులకు
నహహా! పతిదేవతపతివ్రతాతిశయము. 89

చ. తొలఁగుదు రంత నంత యమదూతకిరాతులు భీతచిత్తులై
కలుషసమన్వితుం డయినకాంతునిదారుణలోహపాశశృం
ఖలికలు విచ్చి పుచ్చుకొని కాంతచితాగ్ని శిఖాముఖంబునన్
వెలువడియాత్మభర్తవెనువెంటహుటాహుటిఁగూడివచ్చినన్.

తే. ఎన్నికకు రోమకూపంబు లెన్ని గలవు
దివ్యవర్షంబు లన్ని మోదించు సాధ్వి
నాకభువనంబునం దాత్మనాథుఁ గూడి
వెఱపొకింతయు లేక చిచ్చుఱికె నేని. 91

తే. తండ్రివంశంబునం దేడుతరములకును
దల్లివంశంబునం దేడుతరములకును
ధవునివంశంబునం దేడుతరములకును
శాశ్వతస్వర్గసౌఖ్య మీఁ జాలు సాధ్వి. 92

వ. అని పలికి బృహస్పతి లోపాముద్రం గనుంగొని దేవీ! నీప్రసంగవశంబునంగొన్ని యోషిద్ధర్మంబులు చెప్పితి. నీవు మహాపతివ్రతవు. నీబోఁటిపుణ్యవతులుకొందరుగలుగంబట్టి గదావసుంధరతిరంబై యున్నయది. ఇదె నీకు నమస్కారంబు.

క. మావచ్చినకార్యమునకు
నీ వనుకూలత భజించి నిర్మలకరుణా
శ్రీ వెలయఁగఁ బ్రార్థింపుము
నీవల్లభు భువనకుశలనిర్వాహకునిన్. 94

వ. అని యగస్త్యమహామునిం జూచి వెండియుం బ్రణమిల్లి
యాఖండలగురుం డిట్లనియె. 95

బృహస్పతి యగస్త్యునితోఁ దమవచ్చినకార్యంబు నెఱింగించుట

సీ. ప్రణవంబు నీవు నిర్మలగుణాలంకార!
యామ్నాయవిద్య యీయలరుఁబోఁడి
తప మీవు శశికళోత్తంసభక్తినిధాన!
శాంతి యీసంపూర్ణచంద్రవదన
ఫల మీవు వాతాపిఖలదర్పభంజన!
సత్క్రియ యీగంధసారగంధి
మిహిరుండ వీవు విశ్వహితప్రవర్తక!
చైతన్యలక్ష్మి! యీచపలనయన

తే. బ్రహ్మతేజంబు నీయందుఁ బ్రజ్వరిల్లుఁ
బ్రజ్వరిల్లుఁ బతివ్రతాపరమ తేజ
మీలతాతన్వియందె మా కిందఱకును
నుభయతేజంబులును మహాభ్యుదయ మొసఁగు. 96

తే. శక్రుఁడీతండు శిఖి వీఁడు జముఁడు వీఁడు
రాక్షసుఁడు వీఁడు పాథోధిరాజు వీఁడు
పవనుఁడును వీఁడు కిన్నరపతి యితండు
వృషభవాహనుఁ డీతండు విశ్వవంద్య! 97

వ. వీరె మునులు. వీరె సిద్ధసాధ్యమరుత్కిన్నరకింపురుషగంధర్వ
విద్యాధరు లగు దేవయోనులు. మావచ్చినకార్యం బవధ
రింపుము. వింధ్యం బను మహీధరంబు విబుధశైలంబుతోఁ బ్ర
తిస్పర్ధించి యూర్ధ్వాండకర్పరంబు నిజశిరశ్శృంగశృంగాట
కంబుల నుద్ఘాటించుచు ననూరుసారథిరథం బవరోధించి నక్ష
త్రగ్రహతారకాచక్రంబుఁ జిక్కుపఱిచి సప్తసమీరణస్కంధం
బులనుం బ్రతిబంధించి శింశుమారాకారంబునం దారకా
వీథిఁ బవ్వడించిన పాంచజన్యధరు నొరసి యౌత్తానపాది
నుత్తరించి గగనగంగ నాలింగనంబుచేసి యురులింగాకారుఁ
డైనధూర్జటిం ద్రివిక్రమాకారంబున విరాడ్రూపుం డగు వి
ష్వక్సేను ననుకరించియున్న యది. త్రుటినిమేషకాష్ఠాకళా
ముహూర్తాహోరాత్రపక్షమాసర్త్వయనసంవత్సరయుగసం
ధ్యాసంధ్యాంశమన్వంతరకల్పమహాకల్పాదిభేదభిన్నం బై ప
దార్థంబులం బరిచ్ఛేదించు కాలంబు నిరస్తసమస్తోపాధికస్వప్ర
తిష్ఠాఖండసచ్చిదానందైకరసాద్వితీయ రూపుండైన విరూపా
క్షుండు దప్పించి యన్యులనుం బరిచ్ఛేదించు. అట్టికాలంబున
కుం దపనపరిస్పందంబు మూలంబు. మార్తాండుండు కొండ
ప్రక్కం జిక్కి కడలిమొగ యక్కలిందగులువడిచిక్కిన జోగునుం
బోలె నెదురు నడవ మరలం బఱవలేక చీకాకుపడియున్న
వాఁడు. ప్రాహ్ణాపరాహ్ణమధ్యాహ్న సమయంబులు గత్తరఁ
గలయుటం జేసి నిత్యనైమిత్తికాదిక్రియాకలాపంబు లుప
సంహృతంబు లయ్యె. ప్రాచ్యోదీచ్యదేశంబు లంధకారా
తపహిమానిలంబులచేతం జేతనావైకల్యంబు వహించె.
భువనంబుల కకాండప్రళయం బావిష్కరించె. కల్పాంతకా

లంబునందును గసుగందకుండుం గావున నవ్వేసవిఁ గాశీ
క్షేత్రంబునందునుపరతి చూపదు. ఏమును నిమ్మహోపద్రవం
బునకుం బ్రశాంతిఁ గోరి యబ్రహ్మణ్యంబు సేయుచు బ్రహ్మ
శరణు సొచ్చితిమి. అవ్విరించి కరుణాకటాక్షంబున నీక్షించి
యీయాపద యపనయింప వాతాపిహారి తాపసుండు దక్కం
దక్కినవాఁడు సమర్థుండుగాఁడు. అతనిం బ్రార్థింపుఁడు, పొం
డని తాన నీకందువ చెప్పిన నీయానందవనంబున కరుదెంచి
తిమి. ఇఁకమ్మీఁదఁ గోపాటోపావకుంఠకంఠకఠినహుంకార
ధారావష్టంభంబునం ద్రివిష్టపరాజ్యలక్ష్మీమదాంధుం డైన
నహుషుని నిమిషమాత్రంబున ధాత్రీమండలంబునం బడఁ
ద్రోచిన మహానుభావుండవు. నీవ ప్రమాణంబు. 98

క. ఎవ్వఁడు నిసర్గకఠినుం
డెవ్వఁడు సన్మార్గరోధి యీర్ష్యాపరుఁ డై
యెవ్వఁడు దన కధికునితోఁ
జివ్వకుఁ జేసాఁచు వానిసిరు లధ్రువముల్. 99

వ. అనిన వాచస్పతిపలుకు లాకర్ణించి యమ్మునిపుంగవుం డిట్లనియె. 100

తే. యత్న మొనరింతు నీకార్య మనువుపడఁగఁ
జనుఁడు మీమీనివాసదేశముల కర్థి
నున్నవాఁడు గదా! వీఁడె యుమయుఁ దాను
గాశికాభర్త మనపాలికల్పతరువు. 101

వ. అనిన వారును మహాప్రసాదం బని సముచితప్రకారంబునం
గుంభసంభవుని వీడ్కొని నిజనివాసంబులకుం జనిరి. అనం
తరంబ యగస్త్యుండు లోపాముద్రం జూచి యిట్లనియె.

అగస్త్యుండు కాశీవియోగంబునకుఁ బరితపించుట

తే. కమలలోచన! మనుజుఁ డొక్కటిఁ దలంప
దైవ మొక్కటిఁ దలఁచు నెంతయు నిజంబు
కాశిఁ బెడఁబాయ నని యేను గదలకుండఁ
గాశిఁ బెడఁబాపె దైవంబు కరుణలేక. 103

తే. అప్పటికి నియ్యకొంటిఁ గా కంబుజాక్షి!
[1]ఋషులపాశంబులే యింతలేసి పనులు?
కొసల కాఁబోతు నాఁబోతు గ్రుమ్ములాడ
నడిమి లేఁగెయ్యగతి వచ్చె నాకు నిపుడు. 104

సీ. వివరించి చూడంగ విసుమానములుగాక
గోత్రారి వెఱచునే కుధరములకు?
యుగవిరామమున నుఝ్ఝాఁత లూఁపగఁజాలు
గాలి కొండ దమింపఁ జాల దెట్లు?
సర్వభూతంబుల శాసింపఁజాలెడు
జములావు గిరియందుఁ జడతవడునె?
దహనునిదాహకత్వంబు మహీధ్రసం
స్తంభంబునకు శక్తి చాల దొక్కొ?

తే. రుద్రు లాదిత్యతుషితమరుద్గణములు
దక్కఁగల దేవతలు జగత్త్రయము మ్రింగి
యుమియఁ జాలుదు రట్టివా రోపలేరె?
వింధ్యగిరిగర్వసంరంభవిభవ మడఁప. 105

తే. కామధేనువుఁ దనయింటఁ గట్టినాఁడు
కలవు తనతోఁటలోపలఁ గల్పతరులు

---

1. ఋషులపాలిటి వేయింతలేసిపనులు, కొతుకకాఁబోతు...నడిమి యూఁ బెయ్యదన వచ్చె.

అట్టియింద్రుండు ప్రార్థించె నట్టి నన్ను
నింతపని కియ్యకోకుండ నెట్లు నేర్తు? 106

సీ. మాటనిల్కడఁ గాదె? మధుకైటభులు ద్రోల్లి
హరిచేతఁ జచ్చి రేకార్ణవమున
గరుడుండు మోమోటఁ గాదె? వాహన మయి
వనజాక్షు నెక్కించుకొనియె వీఁపు
స్వాగతంబునఁ గాదె? చక్రాయుధుఁ డడంపఁ
బాతాళబిలములో బలి యడంగె
విశ్వాసమునఁ గాదె వృత్రాసురేంద్రుండు
సమసె నంబుధివ్రాక శక్రుచేత

తే. మెఱసి యుపకార మొనరింప మేలు వచ్చుఁ
గీడు వచ్చు మనంబులో నోడ వలదు
వాఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాంచుఁ
గీర్తి యొక్కటి సాలదే కేవలంబ? 107

చ. ప్రతిదివసంబు విఁదుము పురాణముఖంబునఁ గాశియందు సం
తతముగ నంతరాయములు డాఁకుచునుండు ననంగ నిప్పు డా
శ్రుతి నిజమయ్యె నే నిదె యశోకమవస్కృత నుండఁగా నత
ర్కితగతివచ్చెఁ జూడుమి దెకిన్నరకంఠి! మహాంతరాయముల్.

తే. విముఖుఁ డయ్యెఁ జుమీ! నాకు విశ్వభర్త
గాక యూరక యేభంగిఁ గలుగనేర్చు
సకలకైవల్యకల్యాణజన్మనిలయ
కాశికాక్షేత్రవిప్రయోగవ్యథార్తి. 109

తే. పాణియాహారకబళంబుఁ బాఱవైచి
ఖర్పరము నాకు పిసవెట్టెకూళ వోలె

భోగమోక్షములకు జన్మభూమి యైన
కాశి విడిచి నరుం డన్యదేశ మరుగు. 110

చ. తటకున నియ్యకొంటి మతి దప్పి మరుద్గురునంతవానితో
నటమటమింకఁబోకయడియాసల నుండుటఁ బాపు దైవమా!
యిటు ననుఁ జిక్కు వెట్టుదె యనేకవిధంబుల నెట్లు చెప్పినన్
గటకట! యెట్లు వాయనగుఁ గాశిక మోక్షపదప్రకాశికన్.

సీ. పాయంగ వచ్చునే ప్రాలేయగిరికూట
సమవతీర్ణ జలౌఘ జహ్నుకన్య?
మఱువంగ వచ్చునే మందారమధురసా
స్వాదఘూర్ణితనేత్రు వటుకనాథు?
విడువంగ వచ్చునే విఘ్నాంధకారార్క
డుంఠివిఘ్నేశు మందూకజఠరు?
మానంగ వచ్చునే మధ్యాహ్న కాలంబు
శ్రీవిశాలాక్షి కెంజేతిభిక్ష?

తే. సురలు ప్రార్థింపఁగాఁ బ్రతిశ్రుతము చేసి
యెట్టు వోకుండ నేర్తు నే నింతవాఁడ?
నెట్టు వో నేర్తుఁ గాశిఁ బుణ్యైకరాశిఁ
బ్రకటగుణరత్నదుగ్ధాంబురాశిఁ బాసి. 112

క. కాశీక్షేత్రము పంచ
క్రోశము కైవల్యలక్ష్మికులగృహ మని యా
క్రోశించు శ్రుతులు వినియును
దేశాంతర మరుగ సమ్మతింతు రభాగ్యుల్. 113

తే. కాశిఁ బాయుదుఁ గా కేమి కలుపకంటె!
యంతరవిముక్తతీర్థంబు నాశ్రయింతు

నంతరవిముక్తతీర్థ మెయ్యదియొ యనిన
వరణయును నసియును నైనవారణాసి. 114

వ. భ్రూఘ్రాణంబులసంధి యవిముక్తస్థానం బది యభ్యంతర తీర్థంబు తీర్థంబులు బాహ్యాభ్యంతరభేదంబున ద్వివిధంబులై యుండు. 115

తే. ఎల్లవియు బాహ్యతీర్థంబు లిందువదన!
యరయ బాహ్యంబు లయ్యు నాభ్యంతరములు
కాశికాతీర్థ మాదిగాఁ గలవు కొన్ని
వాని వినిపింతుఁ బరిపాటి వనిత! వినుము. 116

సీ. శీర్షంబునందలి శ్రీశైలతీర్థంబు
మల్లికార్జునదేవుమనికిపట్టు
ఫాలభాగమునందుఁ బ్రాలేయమయ మైన
విమల కేదారతీర్థము వసించుఁ
గుచచూచుకములందుఁ గురుజాంగలమ్ముల
తీర్థరాజము సంప్రతిష్ఠ నొందు
భ్రూవల్లరీయుగ్మమునకు మధ్యంబున
నానందవనతీర్థ మధివసించు

తే. నంతరంగమునఁ బ్రయోగ మాశ్రయించు యా
నిమ్నగాతీర్థములు పార్వతీశ్వరునకు
విహరణస్థానములు వేదవిశ్రుతములు
వెలుపలను లోపలను నుండుఁ దలిరుఁబోడి! 117

వ. బాహ్యాభ్యంతరంబులయందును నవిముక్తతీర్థం బుత్తమో త్తమంబు. అట్టితీర్థంబుననుండి యఖండంబు సచ్చిదానందైక

రసంబు నద్వితీయంబు నగునిష్కళంకస్వరూపంబును నర్ధనారీశ్వరాదిరూపం బైనసకలస్వరూపంబును నగువిశ్వనాథు నుపాసింప నోడఁగూడ దయ్యెం గావున నింక నేను భావతీర్థంబున యాంభర్గు నుపాసించెద. సంసారసాగరంబుఁ దరియింపసాధనం బగుటఁ దీర్థం బయ్యె. ఆభ్యంతరం బైనయవిముక్తతీర్థంబు బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరులకుపలబస్థానంబగుటం ద్రిమూర్తులకు సాధారణం బయ్యెనుమహేశ్వరునకుం బ్రధానస్థానం బై యుండు. 118

సీ. ఏవిధంబున నాత్మ నెఱుఁగుదు నే నంచు
యాజ్ఞవల్క్యుని నత్రి యడిగెఁ దొల్లి
యవిముక్తమునయం దుపాస్యుఁ డాత్ముఁ డటంచు
యాజ్ఞవల్క్యుం డత్రి కానతిచ్చె
నాయవిముక్త మెం దాశ్రయించినది యం
చడిగెఁ గ్రమ్మఱ నత్రి యాజ్ఞవల్క్యు
నినుపారి వరణయందును నసియందును
నది యుండు నని యత్రి కానతిచ్చె

తే. యాజ్ఞవల్క్యుండు భ్రూమధ్య మాస్థలంబు
వరణ సంసారదోషనివారణంబు
నాశి యింద్రియదోషవినాశనంబుఁ
జేయుచుండుట యిట నిర్వచింపఁబడియె. 119

వ. ఆభ్యంతరావిముక్తక్షేత్రదర్శనంబు బ్రహ్మనాడీ పవమానజయంబునం గాని సిద్ధింపదు. 120

సీ. ప్రకృతిరూపిణి యైనపాఁపపూఁబోడికి
మహదాదివికృతులు మలక లేదు

మొగము విచ్చి సుషుమ్న మూలరంధ్రముఁ గప్పి
వంశాస్థిసంబంధవలనలీల
నది మీఁదు ప్రాకి మధ్యమనాడితోఁ గూడి
బ్రహ్మరంధ్రముఁ గప్పఁ దోఁకచివరఁ
జక్కజాయఁ జరింప సమకూరకుండుట
నిడఁ బింగళను గాలి యెక్కు డిగ్గఁ

తే. గెలనివాఁకిళ్ళు రెండు వేగిరము మూసి
నడిమివాఁకిలిఁ దెఱవ నెన్నండు నేర్చు
సాధకుఁడు నాఁడుగాని వశ్యంబు గాదు.
పవనవిజయంబు వానికిఁ బద్మనయన! 121

క. ఇడ వామనాడి పింగళ
కుడినాడి సుషుమ్న మధ్యగోచర యగు నీ
కుడియెడమ మధ్యనాడుల
కుడురాజానన! త్రిమూర్తు లొగి దైవతముల్. 122

క. హరి యిడకు నలువ పింగళ
కరవిందదళాయతాక్షి! యమృతాంశుకళా
ధరుఁడు సుషుమ్నానాడికిఁ
బరిపాటి నధీశు లనుచుఁ బలుకుదు రార్యుల్. 123

వ. పవనంబునకు సుషుమ్నాప్రవేశలక్షణం బైన యోగంబు వివరించెద. బ్రహ్మలోకప్రాప్తిద్వారం బగుట సుషుమ్న బ్రహ్మనాడి యనం బరఁగు. షణ్ణవత్యంగుళప్రమాణం బైన దేహంబునట్టనడుమఁ ద్రికోణాకారం బై కుక్కుటాండంబు చందంబున నుండునది కందస్థానంబు. 124

తే. నాభికందంబు క్రిందట నలినగంధి!
కుండలీశక్తిదేవత యుండు నెలవు
కుండలీశక్తి నాఁగఁ జకోరనేత్ర!
పాముచందాన నుండెడు ప్రథమమని. 125

వ. అది మూలప్రకృతి. మహదాదిప్రకృతివికారంబు లేడును దానిమేనిమలకలు. అప్పాఁపచేడియయు సుషుమ్నానాడి తోడం బెనంగొనియుండు. 126

క. గిటగిట నెనిమిదిమలకలఁ
గుటిలీభావము భజించి కుండలి ప్రాఙ్ని
టలాంతముదాఁకను గ్రిం
దటి మొగ మైప్రేలు నంద్రు దద్‌జ్ఞులు దానిన్. 127

తే. దానిచుట్టును నుండు లేఁదలిరుఁబోఁడి!
డెబ్బదియు రెండువేలు నాడికలు మేన
ముఖ్యనాడులు వానిలో ముద్దరాల!
పదియునాలుగు ననుచుఁ జెప్పుదురు బుధులు. 128

వ. ఇడానాడియందుఁ జంద్రుం డధివసించియుండుం గావున నందుఁ బవనం బుద్గమించుకాలంబు రాత్రి. ప్రవేశించు కాలంబుపగలు. పింగళానాడియందు సూర్యుండధివసించి యుండుఁగావున నందుఁ బవనం బుద్గమించుకాలంబు దివంబు. ప్రవేశించుకాలంబు రాత్రి. ప్రాఙ్ముఖస్థితుం డగుపురుషునకుఁ బింగళానాడి దక్షిణదిక్కున నిడానాడి యుత్తరదిక్కున నుండుఁగావున మకరాయనసమయంబునదక్షిణదిగవస్థితుండగు సూర్యుండు గర్కటకాయన పర్యంతంబును త్తరంబు నడచు టం జేసి యుత్తరాయణం బయ్యె. ఈచందంబునం బింగళా

స్థితుం డగుపవనుండు యావత్కాలంబు నిడయందు సంక్ర
మించు నంతకాలం బుత్తరాయణం బీప్రకారంబున దక్షి
ణాయనంబు నెఱుంగునది. 129

చ. సమగతి నేకకాలమున సంగతి యాంచవతీకళత్రుఁడుర్గ
గమలహితుండుప్రాణమనుగాడ్పులుదారటుకూడిపింగళా
ధమనిని డాసి తీవ్రగతిఁ దార్కొని క్రుంకుదురస్తమింతురే
సమయమునందుఁదాల్చునది చంద్రనిభాస్య! యమాభిధాన

తే. పాము కుండలి చంద్రుండు ప్రాణపవన [మున్.
మాసిరావల్లి యొప్పు డయ్యనిలుఁ గ్రోలు
నది యశేషాంగకగ్రాస మైనయట్టి
గ్రహణకాలంబు సుష్ము సారంగనయన! 131

వ. ప్రాణంబ యాదిత్యుండు. ఆదిత్యుండ చంద్రుండు. ఆప్రాణా
నిలంబు మూలాధారప్రవేశానంతరంబుదయించు మూర్ధ
ప్రవేశానంతరం బస్తమించు. దేవతలకు మొదలివిషువం
బైనమేషాయణంబున సూర్యుం డుదయించు. విషువాం
తరం బైన తులాయనంబున నస్తమించు. ప్రాణోదయాస్త
మయసమయంబులు విషువద్ద్వయంబు. 132

చ. మొదలసుషుమ్నఁజొచ్చు నిడముట్టినగాడ్పులకొంతసేపునం
బిదప సుషుమ్నఁబుట్టినసమీరము చొచ్చునిడాఖ్యనాడికన్
మొదలనుబిమ్మటంబవనముల్ దిరుగంబడి చొచ్చుఁ గానన
య్యదనులుసంక్రమంబులనియాడుదురాగమతత్త్వకోవిదుల్.

వ. అని యవిముక్తక్షేత్రవియోగదుఃఖంబున మానసాంతర
విముక్తక్షేత్రమాహాత్మ్యం బుపన్యసించి యనంతరంబ

కాశికావిరహవేదనాభరంబు దుస్సహం బగుట నొ[illegible]శే
యుండు కాశిని లక్ష్యంబు చేసి యి ట్లనియె. 134

క. ఆమచ్చిక యాయను వా
ప్రేమాతిశయంబు విస్తరింపఁగ వశమే?
భూమండలతిలకమ పర
భూమికి ని న్నెట్లు వాసి బోవుదుఁ గాశీ! 135

మ. నిజ మేఁ బల్కెదబాహు లెత్తి శ్రుతివాణీజాహ్నవీగోపతి
ధ్వజదుంఠీశగణేశ్వరుల్ గుఱిగ నోవారాణసీదేవి! యో
గజచర్మాంబరుమూర్తిపట్టణమ! యోకల్యాణి! నీ కీ బోలనం
బుజగర్భాండమునందు లేవు నగరంబుల్ తీర్థరాజంబులున్.

తే. లేవు లింగంబు లవిముక్తలింగమునకు
సాటిసేయంగ భూర్భువస్స్వస్త్రయమున
రావు దక్కటిపుణ్యతీర్థములు నీకు
సాటిసేయంగ భూర్భువస్స్వస్త్రయమున. 137

వ. అని యెట్టకేలకుం గదలి విరాళింగొన్నచందంబున మరులు గుడిచినపోల్కి నపస్మారం బెత్తినపగిది నన్నుగొన్నవిధంబున దూపటిల్లినతెఱంగునం దూలపోయినరీతి విషం బెక్కిన లీల మ్రాఁగన్ను వెట్టినలాగున లాహిరి పట్టినభాతి మదం బెక్కినమాడ్కి నుంగిడిగొన్నభంగి నూసరిల్లుచు నుస్సు రనుచు నుమ్మలించుచు నుదిలగొనుచు నుపతాపం బందుచు మాటాడుచు నూర్వశీనందనుం డూర్ధ్వబాహుండై యు చ్చైస్స్వనంబున. 138

సీ. పరమకల్యాణి! యోభాగీరథీ! గంగ!
వార్ధిభామిని! పోయివత్తు నమ్మ!

యమకేంద్రులార! లోలార్క కేశవులార!
వనజసంభవ! పోయివత్తు నయ్య!
శ్రీవిశాలాక్షి! దాక్షిణ్యపుణ్యకటాక్ష!
వాసవార్చిత! పోయివత్తు నమ్మ!
శ్రీపూర్ణభద్ర పారిషదనాయకులార!
వటుకభైరవ! పోయివత్తు నయ్య!

తే. తీర్థసంవాసులార! కృతార్థులార!
పాశుపతులార! భాగ్యసంపన్నులార!
మందిరోద్యానవాటికామఠములార!
పోయివచ్చెద మీకాశిపురము వెడలి? 139

సీ. కలహంసి! రారాదె కదలి నాతోఁ గూడి
నీ వేల వత్తమ్మ నెమ్మి నుండి
కదళికాకాంతార! కదలి రా ననుఁ గూడి
నీవేల వత్తమ్మ నెమ్మి నుండి
శ్రీవిశాలాక్షి! విచ్చేయు నాతోఁ గూడి
నీవేల వత్తమ్మ నెమ్మి నుండి
నాతోడఁగూడి యంతర్గేహ! యేతెమ్ము
నీవేల వత్తమ్మ నెమ్మినుండి

తే. రండు ననుఁ గూడి యోపరివ్రాట్టులార!
వత్సలత గల్గి మీ రేల వత్తు రయ్య!
పరమనిర్భాగ్యుఁ డైననాపజ్జఁ బట్టి
కటకటా! సౌఖ్యజలరాశిఁగాశిఁ బాసి. 140

వ. అని యొట్టకేలకుఁ గాశీనగరంబు వెడలి కొంతదవ్వు నడచి
కాశీవిప్ర యోగతీవ్ర వేదనాదూయమానమానసుం డై వద

నంబు వఱువట్లు పట్టం బౌదంబులు గుసివడ నుష్ణానుచు నొక
వటవిటపినీడనజ్జటాధరుండుచదికిలంబడిలోపాము ద్ర కిట్లనియె.

తే. భూమిపతిపుత్త్రి ! చెప్పుమా బుద్ధిమతివి
కాశి వెడలంగ వలసె నేకారణమునఁ
గారణము లేక యూరక కలుగు నెట్లు
సుఖము దుఃఖము నరునకు సులభలీల ? 142

వ. కాశ్మీరంబులయందుఁగుంకుమం బనునది దేశాపేక్ష; దివంబు నంద కమలవికాసంబు, రాత్రియంద యుత్పలవికాసంబు ననునది కాలాపేక్ష; పుణ్యవంతునకు సుఖంబు, పాపిష్ఠునకు దుఃఖంబు ననునది యదృష్టాపేక్ష; సర్వంబును నీశ్వరేచ్ఛాయత్తం బనునది యీశ్వరాపేక్ష; విశ్వంబును గ్రహావశం బనునది గ్రహాపేక్ష; మాకుఁ జూడ నీశ్వరప్రేరణంబునం గర్మంబు సుఖదుఃఖంబుల నాపాదించు; ఈశ్వరుం డెవ్వని రక్షింపవలసె వానిచేఁ బుణ్యకర్మంబులు చేయించు నెవ్వనిం జెఱుపవలసె వానిచేఁ బాపకర్మంబులు చేయించు అవిద్యాస్మితరాగద్వేషాదిలక్షణక్లేశపంచక మూలంబున గదా కర్మాతిశయంబు? అక్కర్మఫలం బిహలోకపరలోకంబులం బ్రాణు లనుభవింతురు. కర్మంబునకుమూలభూతంబైన క్లేశపంచకం బెంతకాలం బనువర్తించునంతకాలంబునకుఁ ద్రివిధంబు పరిపాకంబు నానావిధయోనిజన్మప్రాప్తియునాయువు, సుఖదుఃఖఫలోపభోగంబును, జన్మంబునజన్మహేతుకర్మంబు చరితార్థం బయ్యేనేనియు నవశిష్టంబులై యాయుర్హేతువులు భోగహేతువులు నైన కర్మంబులకు ఫలానురూపంబైనభోగంబులు బరమేశ్వరుండు గల్పించుచుండు. 143

తే. ఏమి చెప్పఁగ నున్నది? యేవిధమునఁ
గాశి వెడలించుచున్నాఁడు కాలగళుఁడు
మనము లోఁగితి మేని లోఁగునె శివాజ్ఞ?
యుదుము నడికిన నదుకునే బడియ పెట్టు? 144

వ. అని వెండియు. 145

సీ. వక్షస్స్థలంబున వైచు మంత్రము చెప్పి
జమిలిపాములరాజుజన్నిదంబు
జడ లల్లి చొల్లియం బిడి యొక్కసకెముగా
బాలేందుశకలంబుఁ బదిలపఱచుఁ
గంఠమూలమునందుఁ గస్తూరిమాలుగాఁ
గాలకూటవిషంబుఁ గీలుకొలుపుఁ
గటిభాగమునయందుఁ గట్టు రింగులువాఱ
మెఱుఁగారు ముచ్చెన్నె మెకముతోలు

తే. గట్టువాలుపడంతి చక్కడముఁ దోఁప
దఱచు గైసేయుచుండు సూత్రమ్లి కాశి
యయిదుక్రోసులపొలములో నంత నంతఁ
జావు కుండంగఁ జచ్చినజంతువులకు. 146

చ. అని యెదురుండి మ్రొక్కి నయనాంబురుహాంబుల బాష్ప
బిందువుల్, చినుకఁగ వెక్కివెక్కి కలశీసుతుఁడోయన నేడ్పు
నీరెలుం, గున నొకకొంత కొంత మఱి గ్రమ్మరు మిన్నున
మ్రోవ నుస్థుర, ధ్వనిఁ బఠియింపఁ జొచ్చెఁ బ్రణవంబునఁ
గూర్చినమంత్రరాజమున్. 147

వ. అచ్చోటు గదలి కతిపయప్రయాణంబుల వింధ్యాచలంబు
డాయం జనుదెంచి విషమదృషత్ ఖండవిలసనస్థలంబును

జరత్తరుకోటరజఠరలుఠదజగరగళగుహానిష్ఠ్యూతనిష్ఠుర పవనసంధుక్షమాణదవదహనశిఖాకలాపంబును, నుగ్రతరశరభ చటులచపేటపాతమోహితరోహితంబును సముద్ధత స్తబ్ధరోమ కంఠకఠోరఘుర్ఘురధ్వానఘుమఘుమాయమానదిక్కుంజర క్రోడంబును, క్రీడచ్ఛిక్రోడశిశుచరణనఖశిఖాశిఖరవిశీర్య మాణశిఖరశేఫాలికాకుసుమకేసరరజఃప్రసరధూసరవాసర కరకరవ్రాతంబును, బరుషతరుపవనబిలపతితపచేళిమదధిఫల భక్షణఫుల్లగల్లభల్లూకప్రకరంబును నగు మహాగహన మధ్యంబున. 148

సీ. యక్షరాజుఁ దలంచి యక్షిగోళంబుల
నశ్రుపూరము నించు నర్తి మిగిలి
పలుమాఱు నట దండపాణిసౌహార్దంబు
భావించి భావించి పలవరించు
సంభ్రమోద్భ్రముల విశ్వాసపాత్రంబుల
సౌవిదల్లుల నర్థి సంస్మరించు
దిగ్గజాఘోరసిద్ధివినాయకకపర్ది
చింతామణీగణేశితులఁ బొగడు

తే. జ్యేష్ఠసౌభాగ్యసుందరీచిత్రకంఠ
వికటదుర్గామహాదేవి విశ్వబాహ
శాటికాదేవతల నిజస్వాంతవీథిఁ
గాంచి గఱువ్రాల్చు సర్వాంగకములఁ దపసి. 149

క. త్రిణయనుని రాణివాసము
నణిమాద్యైశ్వర్యవితరణామరతరువుఁ

మణికర్ణిక ముక్తివధూ
మణికర్ణికఁ దలఁచుఁ దపసి మానసవీథిన్. 150

సీ. కఠవల్లిఁ బఠియించుఁ గఠము సంశోధించుఁ
బ్రాణోపనిషదభిప్రాయ మరయుఁ
బరిపాటి ముండకోపనిషత్తుఁ దాపసీ
యోపనిషత్తు నభ్యుపగమించు
నటియు నథర్వవేదశిరఃప్రపంచంబు
లారణ్యకముత్రోవ లరసి చూచుఁ
బ్రశ్నోపనిషదర్థపరిమళంబు గ్రహించు
శ్రీభగవద్గీతఁ జిత్తగించుఁ
తే. దల వకారంబు శ్వేతాశ్వతరము ననెడు
నుపనిషత్తులు దలపోయు నొయ్య నొయ్యఁ
గాశికాక్షేత్రవిప్రయోగప్రభూత
హృదయసంతాపశాంతికై యిల్వలారి. 151

వ. అప్పుడు. 152

మ. క్షితిపాలోత్తమవంశభూషణము లక్ష్మీభారతీపార్వతీ
ప్రతిబింబంబు సమగ్రకాంతిమతి లోపాముద్ర నీక్షించి య
ద్భుతముంబొందుచువింధ్యనామకమహాభూమీధరారణ్యదే
వత లందంద నమస్కరింతురుమనోవాత్సల్యమొప్పారఁగన్.

మ. నలి వింధ్యాచలకాననాంతరమున న్వారాణసీత్యాగవి
హ్వలభావంబున నిల్చి నిల్చి హర! నీహారాంశుమూర్ధన్య! ని
ర్మల! కాశీశ్వర! నీలకంఠ! యనుచు న్మ్రాన్సన్ను వాటిల్లఁద
త్కలశీసూనుఁడు మూర్ఛఁగైకొనుసమగ్రంబైనతద్వేదనన్.

వ. వెండియుఁ గుంభసంభవుండు. 155

చ. దురితము లెన్ని చేసితినొ తొల్లిటిజన్మమునందుఁ గాశికా
పురమున సర్వజంతువులు భూరివిముక్తులు' గొల్లలాడఁగా
హరహర! నెత్తిఁజేతు లిడి యశ్రులు గన్నుల నొల్కనిప్పుడే
గరినిభయానతో నిదె పోఁగాలెద మిన్నులు వడ్డచోటికిన్.

తే. ఏల మ్రింగితి వాతాపి నిల్వలు? నిల
నేల త్రోచితి దివినుండి యోలి నహుషు?
నా ప్రభావంబు గాదె న న్నదరిపాటు
కాశి వెడలంగఁ ద్రోచె నిష్కారణంబ. 157

సీ. ఎన్నఁడు చూతునో యింకొక్కమా రేను
ప్రకటకైవల్యంబు రాశిఁ గాశి?
నెన్నఁడు చూతునో యింకొక్కమా రేను
జగదేకపావని జహ్నుకన్య?
నెన్నఁడు చూతునోయింకొక్కమా రేను
మహిమాస్పదము ముక్తిమంటపంబు?
నెన్నఁడు చూతునో యింకొక్కమా రేను
విశ్వలోకారాధ్యు విశ్వనాథు?

తే. నింక నెన్నఁడు చూతునో యేను డుంఠి?
నింక నెన్నఁడు చూతునో యేను దుర్గ?
నింక నెన్నఁడు చూతునో యేను వటుకు?
నింక నెన్నఁడు చూతునో యేను గుహుని? 158

అగస్త్యుండు లోపాముద్రతోఁ గాశిఁ బెడబాయుట వింధ్యగర్వాపహరణము

వ. అనుచు నల్ల నల్లన వచ్చుకుంభసంభవు దవ్వుదవ్వులం గాంచి
కాంచనశిరశ్శృంగశృంగాటకంబులం గమలభవాండకటా

హంబు లుద్ఘాటించుతనమేటిపొడవు నేలసపాటంబుగా వంచి వింధ్యాచలంబమ్మహానుభావు నెదుర్కొనియె. అప్పు డర్కునిరథంబుచక్కఁ జాయ నడచె. పవనస్కంధంబులు నిర్బంధంబు లుడిగె. ఇందుండు చిందిలిపడసాగె. మంగళబుధ బృహస్పతిశుక్రశనైశ్చరరాహుకేతువులు దమతమతానకంబులు దప్పకచరింపం దొడఁగిరి. విశ్వప్రపంచంబుసర్వంబును గ్రామంబున యథాపూర్వంబునం బ్రవర్తిల్లె. కాలంబు లేర్పడియె. అనంతరంబ పురుషాకారంబు దాల్చి యజ్జగతీధరంబు గొన్ని యంజలుల్ ప్రత్యుద్గమించి. 159

సీ. ప్రణవపంచాక్షరోపనిషత్ప్రపంచంబుఁ
గడదాఁక నెఱిఁగినకలితలాని
వాతాపిదైత్యు నిల్వలునితోఁ గూడంగ
జఠరాగ్ని వేల్చినసవనకర్తఁ
గోపించి నహుషునిఁ గుంభీనసంబుగా
హుంకార మిచ్చినయుగ్రతేజు
వానకాలమునాఁడు వండుపట్టినసీటి
కాలుష్య ముడిపెడుకతకఫలముఁ

తే. బాండుభసితత్రిపుండ్రాంకఫాలభాగు
భద్రరుద్రాక్షమాలికాభరితవక్షు
భార్యయును దాను నేతెంచుపరమశైవుఁ
గాంచె వింధ్యాచలేంద్రంబు కలశభవుని. 160

క. కాశీనగరీవిరహ
క్లేశభవక్రోధవహ్నికీలల నాశా

కాశీధరిత్రీవలయము
లాశుగతిం గాల్పఁ గడఁగునట్టిమహోగ్రున్. 161

వ. కాంచి యక్కుంభినీధరంబు కుంభసంభవు నతిథిసత్కార సంభావనావిశేషంబులంబరితోషంబు సంపాదించి కరాంభోరుహంబులు మోడ్చి 'మహానుభావా! నీయాజ్ఞాప్రసాదభావంబున ననుం గృతార్థుం జేయు' మని పలికిన. 162

సీ. వింధ్యాచలేంద్ర! పృథ్వీభృత్కులశ్రేష్ఠ!
దక్షిణాపథముతీర్థంబు లాడఁ
బోవుచున్నాఁడ నీవువ్వబోఁడియు నేను
బెద్దకాలమునాఁటివెరిచ గాన పెరుప.
లావు చాలదు జరాక్రాంత్యంబుకతమునఁ
బొడ వెక్కునపుడు డిగ్గెడునపుడును
నభ్రంకషము లైనయానీశిఖరశృంగ
శృంగాటకము లిట్లు చిఱుతపఱచి

తే. యనఘ! నేఁ గ్రమ్మఱఁగ వచ్చునంతదాఁక
నుండవలయు ధరిత్రిలో నొదిఁగి నీవు
చేయు నాయాజ్ఞ లెస్స యాఁ జేయకున్న
నెఱఁగెదవు గాక రజ్జాడ నేల యిపుడు? 163

వ. అనిన వింధ్యంబు మహాత్మా! చరాచరంబైనజగంబునందు నీయాజ్ఞఁ జేయనివారునుం గలరె? నీవు మరలి విచ్చేయు నంతదాఁకను నిట్ల యుండెద ననినఁ గుంభసంభవుం డతని దీవించి నిజపాదాంభోరుహావిన్యాసంబుల విశ్వవిశ్వంభరా భాగంబు భాగ్యవంతంబు గావించుచు దక్షిణదిశాభిముఖుం

డయి చనియె' నని చెప్పిననైమిశారణ్యవాసు లటమీఁది వృత్తాంతం బెయ్యది యనుటయు. 164

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. బలవద్బాహరహగోంతిమన్నెధరణీపాలావరోధాంగనా
విలసన్మంగళసూత్రరక్షణకళావిఖ్యాతకారుణ్య! యు
త్కలకర్ణాటతురుష్కరాట్పరమమిత్రా!కుండలిస్వామికుం
డలపూజాపరతంత్రధీవిభవ! పంటక్ష్మాపచూడామణీ! 165

క. భూపాలమథన! జంబూ
ద్వీపేశ్వర! విమతరాయవేశ్యావిటఘా
టీపటహధ్వాన్నినాదా
టోపప్రక్షుభితదిక్కుడుంగక్రోడా! 166

ఉత్సాహ—

బంధులోకపారిజాత! పంటవంశపావనా!
సంధివిగ్రహప్రధానషడ్గుణా! విశారదా!
గంధవాహభుక్కలాపకంఠకోణనాభిని
ర్గంధనక్రియామహాప్రగల్భకీర్తినైభవా! 167

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయప్రణీతంబైన కాశీఖండం బనుమహాకావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీమద్దేసటివంశ
గ్రామణి! మూర్ధాభిషిక్తకంఠీరవ! సు
త్రామనిభవైభవోన్నత!
భామాపాంచాల! వీరభద్రనృపాలా! 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె. 2

ఉ. ఆపృథివీధరంబు హృదయంబున సంతస మందె నెంత
యుం, గోపనుఁ డెల్లకాలమును గుంభభవుం డతఁ డిప్పుడు
గ్రుద్ధుఁడై, శాపవిషప్రయోగమునఁ జంపఁ దలంచిన నడ్డ
మెవ్వ ర, ష్టాపదశైల మిప్పటికి శంక వహింపకయుండుఁ
గావుతన్. 3

వ. అని కుంభసంభవుని ప్రత్యాగమనంబుఁ గోరుచు వింధ్యా
చలంబు వన్ధ్యోదయం బై వసుంధరాగర్భంబున నడంగి
యుండె. 4

తే. ముని జటాధారి శివభక్తుఁ డనఘమూర్తి
యెవ్వఁ డేతెంచు నప్పు డత్తెత్తి చూచుఁ [illegible]
కుంభసంభవుఁ డనుకోర్కి కొనలుసాఁగ
వసుమతీధర మతఁ డేల వచ్చు మరలి? 5

తే. మొదలగల పెన్కువయు(న్కు)బోయి ముడిఁగొనద్రి
కలశజునినేత్రములఁ గెంపు గాననైన
నొరుని నైశ్వర్య మీక్షించి యుపతపించు
నట్టిఖలునకు నిది పెద్ద యౌనె! తలఁప. 6

క. సిద్ధింప వీప్సితంబులు
సిద్ధించెన యేనిఁ బిదపఁ జెడు నన్యునిసం
వృద్ధిఁ గనుంగొని యెవ్వని
బుద్ధి నసూయాగ్రహంబుఁ బొందు నతనికిన్. 7

తే. అప్రయోజన మభివృద్ధి నతిశయిల్లు
నప్రయోజన మడఁగుఁ గాలాంతరమున
నకట! యీర్ష్యాగ్రహగ్రస్తుఁ డైనయట్టి
ఖలునిసంపద విధవచన్నులుబ్రోలె. 8

వ. ఆసమయంబునం బాకశాసనపావకపరేతరాజపలలాశిపాశి
పవనపౌలస్త్యపశుపతులు పరమహర్షోత్కర్షంబున నగస్త్యు
మహర్షిం బ్రస్తుతించిరి. పతంగుండు బసిండికొండనెత్తంబు
చక్కటివియత్తలంబున నడనం దొడంగె. 9

సీ. స్ఫటికభూములయందుఁ బ్రతిబింబములు చూచి
యితరాశ్వబుద్ధి హేషిత మొనర్చుఁ
బద్మరాగోపలప్రసభాగములందుఁ
జిరమసంధ్యాశంక జాడ్య మందు
మరకతమణిశిలామధ్యంబునందు దృ
శ్యాదృశ్యమూర్తులై యలరుచుండు
వైడూర్యమాణిక్యవప్రాంతరములందు
సలిలాభిలాష నొచలలు వాంచుఁ

తే. కిన్నరస్త్రీలఁ జూచి లంఘింపఁ బోలుఁ
గావరం బెత్తి యుద్దామకామవృత్తి
వాయుజవములు రవితేరివారువములు
వేల్పుగుబ్బలిప్రస్థానవీథియందు. 10

సీ. తమతనుచ్ఛాయ మేఘములు పచ్చనివన్నె
నుభయపక్షములు నై మూఁగియాడఁ
గళ్లెలఁ దెగినసృక్కముల క్రొన్నెత్తురు
లాననంబులకుఁ గెం పావహింప
నుడుపథంబునయందు నుండినగతి ధారగా
గమనవేగంబునఁ గానఁ బడఁగ
శుకముఖద్విజకోటి సులభకౌతూహల
వ్యతిషంగమునఁ జేరి యనుసరింపఁ
తే. చిలుకలును బోలె హేమాద్రిశిఖరశృంగ
కల్పవృక్షాటవీవాటికలఁ జరించె
మహిధరముసేయునంకిలి మానుటయును
వనజవనబాంధవుని తేరివారువములు. 11

సీ. ఆకాశవాహినిసైకతంబుల ఖురా[illegible]
చల్లట్టకములు గ్రుంగ జటులుపడిన
శాతకుంభాచలప్రస్థ స్థలంబులఁ
జక్రాభిహతివడి చాలకున్న
బహులదూర్వాశంకఁ బ్రణతదేవకిరీట
మరకతద్యుతులకై మరులుగొన్న
నిందుబింబముఁ జూచి చెందొవ్వగలుసావి
యలు లెత్తి నాకంగ నాసపడినఁ

తే. బసిఁడిగిలుకలచెర్కోలఁ బరిఢవించి
కతిపవాలంకార మొనరించి కనకరథము
వారువంబులఁ బఱపె దుర్వారలీల
బిరుసు తహాతహా వినువీథిఁ బిచ్చుకుంటు. 12

అగస్త్యుండు దక్షిణకాశికిం బోవుట

వ. ఇవ్విధంబునం భువనోపద్రవంబుఁ బ్రశాంతిం బొందించి దక్షిణకాశీసందర్శనంబునంగాని కాశీవియోగవేదనాభారంబు డిందుపడ దని డెంవంబున నిశ్చయించి మందమంద ప్రయాణంబులఁ గొందలిరాకుఁబోఁడియాకులతం బొందికసు గందకుండ ముందఱఁ బిఱిందిఁ నడపించుచు నెడనెడఁ బుణ్యవాహినీతీర్థంబులఁ గ్రుంకులువెట్టి యష్టమూర్తి నభ్యర్చించుచుం గొన్ని వాసరంబులకుఁ గుంభసంభవుండు గోదావరి నొరసి కొన్నచు నాంధ్రదేశంబున నరుగుచున్నాఁడు. 13

మ. అహార్యారంభములందుఁ బ్రసవణాశైలాధిత్యకాకందరాగుహా
కుహరక్రోడకటాహగద్గదపదద్గోదావరీసింధువా
ర్లహరీశీకరమాలికాశిశిరము ల్పంపాసఖుల్ దండకా
గహనగ్రామములువ్వాయువుల్ దప్పసికిం గావించెనాహ్లాదమున్.

తే. ఋషికిఁ బంపాసరోవీచిపృషతశిశిర
గంధవాహప్రవాహసంబంధములును
గాశికాక్షేత్రవిప్రయోగప్రభూత
తాపశాంతి యొనర్పంగ నోపవయ్యె. 15

సీ. పట్టిసగ్రామ శ్రీవీరభద్రేశు సేవించి
యిలసోమనాథునంఘ్రులకు నెఱఁగి
పురశాసను ననంతభోగీశ్వరస్వామి

హిమశైలకన్యకాధీశుఁ గొల్చి
పద్మాద్రిపై రుద్రపాదంబు లర్చించి
చేరి మార్కండేయశివు భజించి
కోటిపల్లీతీర్థకుండలాముఖముల
నర్ధేందుధరు విరూపాక్షుఁ దలఁచి
తే. పల్లెలస్థానమున భూతభర్త నిలిపి
కాంతిఘ్నమున వృద్ధగంగలోఁ గ్రుంకువెట్టి
దక్షవాటిక సప్తగోదావరమున
మునిఁగి భీమేశ్వరునిఁ గాంచె మునివరుండు. 16

శా. ప్రాతఃకాలము తీవ్రభానుఁ డుదయింపన్ సప్తగోదావరీ
స్రోతఃపూరమునన్ మునింగియభవున్ సోమార్ధచూడామణిన్
జ్యోతిర్లింగమయస్వరూపుఁ గొలిచెన్ శుద్ధాంతరంగంబునన్
బాతివ్రత్యమహాప్రభావనిధి లోపాముద్ర భీమేశ్వరున్. 17

మ. మునిచూడామణియెల్లసత్కళలకున్మూర్ధాభిషిక్తుండుగా
వునఁ జారీకరణాంగహారముల రావుల్ మించి కీర్తించుచున్
శనివారోత్సవవేళఁ గన్గొనియె నాస్థానంబునన్ రాజనం
దనయుం దానును దేశిమార్గమునగంధర్వాప్సరోనృత్తముల్.

వ. అంత. 19

తే. కుంభజుఁడు దక్షిణాభిముఖుం డగుటయు
నదను వీక్షించి వచ్చె నో యనఁగ వచ్చె
శంబరారిప్రతాపాగ్ని సామిధేని
నవశరద్వేళ శ్రీభీమనాథుఁ గొలువ. 20

తే. జిగురుకొన్నరజస్సూత్రకటి జెఱఁగుమాసి
జలదకుండోదకంబుల జలకమాడి

మలయజాచ్ఛపయోధరమండల లగు
దిగ్వధువులందు రుచిఁ బ్రవర్తించె నిస్తుఁడా ॥ 21

సీ. అభినవోన్మేషజంఘాలబై నట్టితొలుచాపు
కౌస్తుభాలోకరేఖలకు నలఁగ
స్వర్గభంగం బైనయావులింతకు వేల్పు
లంకుటిస్ఫోటనం బాచరింప
సౌఖశాయనికు లై సంవర్తభృగ్వాది
మునులు హస్తాంభోజములు మొగుడ్ప
ధృతచేతనంబు లై దివ్యాయుధంబులు
జయజయధ్వనులతో సంస్తుతింప

తే. నలువ తేనులు చెలెపెంజిలువ తేని
యరవిరుబుసంపుఁబొరలు మై నంటియుండ
నిదుర మేల్కాంచి కూర్చుండె నుదధినడుమ
విష్ణుఁ డఖిలేశ్వరుఁడు శరద్వేళయందు. ॥ 22

వ. వెండియుఁ బ్రాక్తదశావిశీర్ణదిశాశ్వాలలిగుల్లతూలరాశిదేశీయం బులు వియదురగనిర్మోకశకలవిభ్రమంబులు నభ్రముపతిశరీర శుభ్రంబులు నగుసితాభ్రంబు లభ్రమంబునం బరిభ్రమించి ఖండఖండంబు లై యాఖండలకోదండదండంబుల గగనమండ లంబున నలంకరించె కొదమ మొగుళ్ళు దెరలుచు దండంబడఁ బడు పల్లేదవడగండ్లు పుష్పాంజలులును నుఱుముచప్పళ్లు మురళీ ధ్వనులుగా గగనరంగస్థలంబునం గ్రొమ్మెఱుంగు మెఱుంగుఁబోఁడి గొండ్లి పరిఢవించె. మత్తవనమయూరమత్తి కాశిని (స) కలహంస మాధు (ర) కంఠ కేకాగీతికావసానంబునం గళాపించె. కుంభద్రోణంబు లంభోధరంబులు గురిసి వెలిసిన

యనంతరంబ యంతంత నుట్టిపడు నట్టిసలిలబిందువులన రజనీ శు_క్తిముక్తాఫలంబులు నక్షత్రంబు లంతరిక్షంబున సంప్రేక్షణీయంబులయ్యె. దాక్షారామకట కాప్పురస్పాటంకినీవదనారవింద లావణ్యబిందునిష్యందంబు చందురుండు కందర్పదిగ్విజయకీ_ర్తి స్ఫూ_ర్తియుంబోని యచ్చవెన్నెల విచ్చలవిడిం గాయం దొడంగె. కుముదంబులు ముకుళించె. లాంగలి చెంగలించె. తెల్లులుసిల్లె. కాసర గాచె. దోస దోరగిలంబారె. పయ్యోర విసరె. వాతమండలి... కరి మదంబుం గురిసె. నందిపోతు పోతరించి ఖణిల్లున ఱంకె వైచె. అస్తలదుగువడియె. నెఱెని నిసుక దెస దీవి చూపె. నీడ సవియయ్యె. ఏకాకులపొన్న క్రొన్నన పెరిఁగె. వరిగ విరిగె. గసగస యొసక మెసఁగె. పెస రుసురుకొనియె, తవిద పొదలె. తెక్కప్రాసింగు దొండముక్క వడియె. మదకలకలహంససంపద సల్లాపకోలాహలవ్యాజృంభ కరంభితకకుబంతంబులై (న) విహారవేశంతంబులు కాంతా కుచద్వయ ద్వేయసవాఃపూరవంతంబు లయ్యె నయ్యవసరంబున.

తే. కా_ర్తికపువేళ భీమశంకరుసినగర
వింధ్యసం_స్తంభయిత దూ_ర్తె విమలబుద్ధిఁ
దొయ్యలియుఁ దాను జొచ్చెఁ ద_త్తోరణంబు
కలుషసంహతిసంహార కారణంబు. 24

క. దక్షిణవారాణసి యగు
దాక్షారామంబు నొచ్చి తరుణేందుధరుఁ
వీక్షించినకోలెను గా
శీక్షేత్రాలోకసుఖమ్ముచేకుఱె మునికిన్. 25

క. క్లేశంబును సౌఖ్యంబును
నాశువునను గుంభజన్ముఁ డభిమర్శించెం
గాశీవిరహము దక్షిణ
కాశీసంగమము వరుసఁ గలిగినకతనన్. 26

వ. పరోపకారపరుండయినవానికిఁ బుంఖానుపుంఖంబు సంపదలు సంభవించు. తీర్థస్నానదానజపహోమదేవతార్చనాదులు పరోపకారంబునుంబోల నేరవు. పరోపకారంబునకంటెనధర్మంబు లేదు. లోకోపకారపరాయణుం డైనవాతాపిదమను కింతవింత లేసి ప్రయోజనంబులు సమకూఱకుండునె? ఇవ్విధంబున భోగమోక్షనివాసంబైన దాక్షారామంబునం గొన్ని దివసంబు లుండి కొల్లాపురంబునకు శ్రీమహాలక్ష్మి దర్శింపఁ (బోఁ) దలంచి యమ్మైత్రావరుణుండు.

అగస్త్యుండు కొల్లాపురంబున కేఁగుచు మార్గమున వీరభద్రేశ్వరు దర్శించుట

సీ. అంతగప్రవాహమై యావిర్భవించె నే
ధరణీధరముపొంతఁ దుల్యభాగ
పాఱె నేశైలంబుపాదమూలంబునఁ
గల్లేటితో వృద్ధగంగ వాసి
యుదయించె నేకొండయుత్తరాశారసా
తలకుక్షి సప్తగోదావరంబు
జనియించె నేశిలోచ్చయము దక్షిణమునఁ
గణ్యవాహిని యుప్పొంగఁగడలికొమ్మ
తే. భస్మగిరితోడఁబుట్టు వేపర్వతంబు
బలసియుండు నేయద్రికిఁ బంచలింగ

మట్టి శ్రీవీరభద్ర మహాచలమున
కరుగుదెంచెను వింధ్యదర్పాపహారి. 28

వ. ఇట్లరుగుదెంచి లోపాముద్ర కిట్లనియె. 29

తే. దక్షిణానందవిపినమధ్యంబునందు
క్రతువిధిధ్వంసవేళ దేవతల నురిపె (సె) (పి)
వీరభద్రేశుఁ డీయద్రి వెన్నుఁ దన్ని
గౌతమీవారిఁ దన్నవాలు గడిగినాఁడు. 30

తే. పంకజక్ష్మాధరము వీరభద్రగిరియు
నంధ్రభూమికి వక్షోరుహద్వయంబు
భువనచక్షుఃకరండ మంభోరుహాక్షి!
గౌతమీగంగ ముత్త్యాలకంఠమాల. 31

సీ. ఎవ్వాఁడు డాచేతి క్రొవ్వాఁడినఖములఁ
జిదిమె భాషాదేవిచిగురుముక్కుఁ
గనకమేఖలఁ గ్రుచ్చి కట్టె నెవ్వాఁడు లీలఁ
జెఱఁగుపైఁ బూషాప్సు మెఱుఁగుపండ్లు
కొసర కెవ్వాఁడు పదాంగుష్ఠభాగంబున
నుడురాజుపొట్టగొంజులుకనూఁదెఁ
దఱిఁగె నెవ్వాఁడు ఖడ్గధారాంచలంబున
నగ్నినాలుక లేదు నంటఁదఱిమి

తే. మోఁదెఁ నెవ్వాఁడు ముప్పదిమూఁడుకోట్ల
వేలుపులఁ బారఁ బార వెన్నంటఁ దఱిమి
యట్టి శ్రీవీరభద్రుఁ డీయద్రి మీఁద
భద్రకాళియుఁ దా నుండుఁ బద్మనయన! 32

తే. బ్రహ్మాసంవేద్య మాదిగాఁ బట్టి సొంత
మతిప ! గోదావరీనదీహారమునకు
నడుమ నాయకరత్న మై నలువు మిగులుఁ
బంచలింగాశ్రయము వీరభద్రశిఖరి. 33

వ. అని చెప్పి యచ్చోటు గదలి ప్రతిదినప్రయాణంబుల. 34

క. శ్రీరారామంబునఁ బ్రా
చ్యారామంబునను నాదిమారామమునం
ద్రారాధిపచూడామణి
నారాధించెను మునీంద్రుఁ డతివయ్యుద్యానన్. 35

వ. అనంతరంబయమ్మునిసింహంబు సహ్యగిరికన్యకాప్రవాహం బునఁ గృతావగాహుం డయి కదలి పశ్చిమాంభోధితీరం బున సౌరాష్ట్రసోమనాథేశ్వరశరచ్చంద్రచంద్రికాధౌతకల్ల ధౌతసౌధవీథికానముల్లిఖితగగనమండలం బయి పదునెని మిదియోగపీఠంబులందును సుప్రసిద్ధం బైనకొల్లాపురంబు నకుం జని యందు. 36

ఉ. శ్వేతవరాహకల్పమున వెన్నుఁడు సూకరవేషధారి యై
యాతతదంష్ట్రికాగ్రమునందు ధరిత్రి వహించియుండఁగా
నాతనిమీఁద లేతపాలయల్క వహించి తొలంగి వచ్చెనో
యీతరలాక్షి? యండ్రు బుధులెప్పుడు నాజగదేకమాతృకన్.

తే. భద్రకాళికయై ఘోరపరశుధారఁ
గ్రూరదైత్యునిఁ బొరిగొన్నఘోరమూర్తి
శౌరివక్షస్థలీశుభశ్చంద్రరేఖ
శ్రీమహాలక్ష్మి భక్తి వీక్షించెఁ దపసి. 37

క. కొల్లాపురిలక్ష్మికిఁ బ్రణ
మిల్లిరి పులకాంకురములు మేనులఁ బొడమఁగ
హ్రల్లేఖామంత్రోపని
షల్లలితాకుసుమమునకు సతియుం బతియున్. 39

వ. అనంతరంబ కుంభసంభవుం డాత్మగతంబున. 40

అగస్త్యుండు లక్ష్మిని స్తోత్రముచేయుట

సీ. క్షీరోదకన్యకు శ్రీమహాలక్ష్మికిఁ
గమలాయతాక్షికిఁ గంబుకంఠి
కఖిలలోకేశ్వరి కామ్నాయవినుతకుఁ
గనకకేతకపుష్పగర్భగౌరి
కరుణాధరోష్ఠికి నమరకోటికిరీట
కోటివిటంకసంఘాటఘటిత
రత్నాంకురప్రభారాజి నీరాజిత
శ్రీపాదపద్మపీఠోపకంఠ

తే. కంబురుహానాథుదేవికి నాదిశక్తి
కిందిరకు లోకమాతకు సిద్ధురుచిఁబోఁడి
కలరువిల్కానితల్లికి నాశ్రితార్థ
కల్పవల్లికి మ్రొక్కఁగఁ గంటి మంటి. 41

వ. అని అనంతరంబ. 42

తే. చంద్రమునియందు జ్యోత్స్నవు చంద్రవదన!
ప్రభవు వాసరకరునందుఁ బద్మనయన!
దాహశక్తివి వూఁబోఁడి! దహనునందు
మ్రొక్కెదను నీకుఁ గల్యాణమూర్తి! లక్ష్మి! 43

తే. బ్రహ్మ పుట్టించు మనుచు నారాయణుండు
హరుఁడు హరియించు భువనంబు లవసరమున
నెందు సమకూఱు వీరికి నీప్రభావ
మిూవు గలుగంగఁ బట్టి కాకిందువదన! 43

ఉ. పండితుఁడాతఁ డాతఁడు ప్రభావసమగ్రుఁ డతండు శూరుఁ డా
తండు వివేకి యాతఁడు వదాన్యుఁ డతండు మహాకులీనుఁ డా
తండు కళావిదుం డతఁడు ధన్యుఁ డతండు మనోజ్ఞమూర్తి యౌ
వ్వాండు భవత్కృపాకలనవైభవలక్ష్మికిఁ బాత్రుఁ డిందిరా! 45

చ. పురుషునియందు భాగ్యమును బోల్తుకయందు విలాసరేఖయుం
గరిహరులందుఁ బక్షిభుజగంబులయందు మహీరుహావళీ
హరితతృణంబులందుఁ బసులందును బెయ్యలయందుఁ గుక్క
లం, దరుదగు బెంపునొప్పు భవదంశముగాదె తలంపనిందిరా!

ఉ. *ఎవ్వని నేని నీవు దయ నించుకఁ జూచిన వానిఁ జూతు ర
ప్పువ్విలుకానిఁగా సతులు భూపతిఁగా బ్రజ కల్పకంబుగాఁ
నవ్విబుధాశ్రితవ్రతతి యంబుధిఁగాఁ గులగోత్రగోత్రముల్
కవ్వడిఁ గాఁ బరద్విషులు గర్ణునిఁగాఁ గవు లెల్ల శ్రీసతీ!

ఆ. కమలనయన! నీవు కలచోట సరసంబు
నీవు లేనిచోటు నీరసంబు
కంబుకంఠి! నీవు కలవాఁడు కలవాఁడు
లేనివాఁడు నీవు లేనివాఁడు. 47

సీ. పరిపూర్ణహేమకుంభములు హస్తంబుల
ధరియించి యిరువంకఁ గరులు గొలువఁ

---

* ఈపద్యము మద్రాసు ఓరియంటలులైబ్రరిలో నుండు నొకతాళపత్త్రప్రతిలో మాత్ర మున్నది. ఇతరము లగు పెక్కుప్రతులయందుఁ గన్పట్టదు.

బహుళమై వరశంఖపద్మమహాపద్మ
మకరాదినిధులు నేమమునఁ గొలువఁ
వింజామరలు దాల్చి వెనుకదిక్కున దేవ
గంధర్వగుహ్యకాంగనలు గొలువ
నెలవంక బలువంక నింద్రాదిదివిజులు
సేవాంజలులు మౌళిఁ జేర్చి కొలువ

తే. భర్మపంకజకర్ణికాభద్రపీఠి
కాగ్రమున నిండుకొలువుండి యఖిలలోక
రక్షణము సేయు ని న్నేను బ్రస్తుతింతు
నసమసౌభాగ్యగుణధన్య! యద్రికన్య! 48

వ. సురమార్గవస్తువిభాగంబు సేయవచ్చిన శక్తిమంతుం డైన యీశ్వరునకు శక్తి యగునీకు భేదంబు లేదు, గావున శక్తిమం తగు నీశ్వరునకుం గలసృష్టిస్థితిసంహృతి స్వభావస్వరూపంబులైనకృత్యంబు లైదును నీయవి. దహనునకు దాహశక్తియు, నుష్ణాంశునకు దీధితియుఁ, జంద్రునకుఁ జంద్రికయుంబోలె నీశ్వరునకు నీవు సహజవు ద్రవవు నై యుండుదు. ఇహజన్మజన్మాంతరంబుల విహితంబులైనవ్రతదానాదులచేత సంచితంబులైనదురితంబులు నిరసింపఁబడుటం జేసి యస్తరజస్తము లైనంతయు త్తమ్ములు విశుద్ధసత్త్వులయి నీతత్త్వంబుఁ జింతింతురు. భోగాపవర్గలక్షణం బైనఫలంబు పరమేశ్వరుండు పశుగణంబున కిచ్చునపుడు నిన్ను మున్నిడికొనికాని యీఁజాలండు. శబ్దబ్రహ్మంబు కారణబిందాత్మకంబై బిందునిష్యందత్వంబున (కుం)బురుషేచ్ఛాయాప్రయత్నంబున మూలాధారావస్థితపవన సంఘట్టనంబునం జేసి

యభివ్యక్తంబై పరావాక్కనంబడు. ఆబ్రహ్మం బీనాభిపర్యం
తం బౌవాయువుచేత నభివ్యజ్యమానంబై విమర్శరూపంబైన
మనంబుతోడం గూడి సామాన్యస్పందప్రకాశరూపిణియుఁ
గార్యబిందుతత్త్వాత్మికయు నీశ్వరాధిదేవతయు నై పశ్యంతీ
వాక్కనంబడు. ఆబ్రహ్మం బౌవాయువుచేతన హృదయ
పర్యంతం బభివ్యజ్యమానంబై నిశ్చయాత్మకబుద్ధియుక్తంబై
విశేషస్పందస్వరూపయునాదబిందుమయయుహిరణ్యగర్భాధి
దేవతయునై మధ్యమవాక్కనంబడు. ఆబ్రహ్మం బాస్య
పర్యంతం బౌవాయువుచేతన కంఠాదిస్థానంబులయం దభి
వ్యజ్యమానం బై యకారాదిక్షకారాంతవర్ణమాలారూపం
బై (నిశ్చయాత్మయై) శ్రోత్రగ్రహణయోగ్యం బై వైఖరీ
వాక్కనంబడు. ఈచతుర్విధసూక్ష్మస్థూలమాతృకాస్వ
రూప విట్టి (దేవీ!) నీకు నమస్కారంబు. 49

తే. అని నుతించినఁ బ్రియ మంది యభికన్య
కలశజునిఁ జూచి యిట్లను గారవమున
ననఘ! నీస్తోత్రమునకు నాయాత్మ మెచ్చె
నీవు గోరినవర మిత్తు నెమ్మిఁ గొనుము. 50

వ. ఇంకఁ రాఁగలయిరువైతొమ్మిదవద్వాపరంబున నీవు వ్యాసుం
డవై వారణాశీపురంబున వేదపురాణసంహితాధర్మశాస్త్రం
బులు వక్కాణింపంగలవాఁడవు. ఇప్పు డొక్కహితంబు
సెప్పెదఁ దుంగభద్రాతీరంబునఁ గిష్కింధాచలోపాంతం
బున స్వామిమల యనుకాననంబునం గుమారస్వామి యధి
వసించియున్నవాఁడు. నీ వాచక్కటి కరిగి యతనివలన వార
ణాశీస్థానమాహాత్మ్యంబువినుమని పలికి లోపాముద్రంగనుం

గొని యక్కాంతకు ముద్రికాకటకహారకేయూరాదు లగు దివ్యాభరణంబులఁ బ్రసాదించె. ఇవ్విధంబునం గొల్లాపురమహాలక్ష్మిచేతఁ బ్రసాదంబు వడసి దంపతులు చరితార్థులయి సముచితప్రకారంబున నమ్మహాదేవి వీడ్కొని స్వామిమలకుం జనువా(డై)రై కొన్ని పయనంబు లరిగి ముందట నుగ్రఘోరమధ్యపరిణతి దశావష్టంభసంస్తంభసముజ్జృంభమాన ప్రారంభదశనకులిశ కఠోరకోటిభిద్యమానహాటకకటకటంకారఘట్టి (త) తాళ గణంబై చతుర్ద్వారంబులను జతురంతరచతుష్పథద్వారంబులను షోడశగవాక్షంబులద్వాత్రింశన్నకరతోరణంబులఁ జతుష్షష్టినాట్యకూటంబులనుబంచాశదుత్తరసహస్రదీర్ఘికలను శతసహస్రకోటిలింగంబులను దశసహస్రకోటిశక్తులనుం గోటి తీర్థంబులనుం గలిగి వరాహకుండమల్లికాకుండక్షీరకుండాది కుండంబులచేతనుఁ గదళీవనబదరీవనగౌరీవనబిల్వవనాదిముఖ్య వనంబులచేతను హాటకేశ్వరగుప్తమాహేశ్వర నందిమండల నివృత్త్యాదు లయినదివ్యస్థానంబులచేతను రససిద్ధరసాయన సిద్ధిమూలికాసిద్ధిపాదుకాసిద్ధ్యాదు లగుసిద్ధక్షేత్రంబులచేతను శోభింతమై దివ్యామృతనిర్మలశ్రీస్వయంభూజ్యోతిర్లింగ మూర్తియగుమల్లికార్జున శ్రీమన్మహాదేవునకు నిజనివాసంబై యభిరామంబై దివ్యంబునగు శ్రీశైలంబుఁ జేరవచ్చె నయ్యవసరంబున. 51

అగస్త్యుండు శ్రీశైలంబున కేతెంచుట

మ. పరిరంభం బొనరించె గుంభభవునిం బాతాళగంగాంబుని
ర్ఝరకల్లోలఘటాపృషద్వ్యతికరప్రాలేయముల్ హాటకే

శ్వరజ్జూటీకృతమాల్యకేసరరజశ్శారభ్యసంపన్నముల్
కరివక్త్రాభరణాపిపీతపరిముక్తంబు ల్వనీవాయువుల్. 52

శా. ఆమిత్రావరుణాంశసంభవుని వింధ్యాటోపవిధ్వంసి లో
పాముద్రాసహితుంగనుంగొనిరియుత్పన్నప్రమోదంబునన్
వ్యాఘ్రమ గ్రాహ్యపయోధరల్ కుటిలనీలాగ్రాలకల్ తద్ద్వమి
థ్యామధ్యస్థితమధ్యలాటవికసేవాధీశసీమంతినుల్. 53

సీ. వాతాపిదమనుండు పాతాళగంగయం
దఘమర్షణస్నాన మాచరించె
హాటకేశ్వరదేవు నారగ్వధంబుల
నర్చించె వింధ్యధర్పాపహారి
గగనర్షి వృషభుండు కంఠీరవానను
వైకుంఠబిలమధ్యవాసుఁ గొలిచె
నేకాంతరామేశు నిందుశేఖరుని ద
ర్శించె నీవారముష్టింపచుండు
తే. గూర్మి రంభోరువును దానుఁ గుంభభవుఁడు
కుంభినీధరదుహితృవక్షోజశాత
కుంభకుంభికాపరిరంభణోంభితాత్ము
శంభు శ్రీమల్లికార్జును సంభ్రమించె. 54

మహాస్రగ్ధర. యమీ హృల్లేఖాదిమంత్రాభ్యసననిరతుఁడై
యాగమోక్తప్రకార, క్రమయుక్తిం గంధపుష్పాక్షతదళ
ములశ్రీకంఠు నర్ధాంగలక్ష్మిన్, భ్రమరాంబాదేవి నంతర్భ్రి
మరఫల్గుప్రహృష్టామాతద్రుపుణ్యా, శ్రమవాటీహేమ
సింహాసనవిలసదధిష్ఠాన నర్చించె నిష్ఠన్. 55

తే. చెలువయును దాను నాశీతబిలసహస్ర
మార్గశాఖోపశాఖల మౌనివరుఁడు
విధుకిరీటులఁ బూజించెఁ వెదకి వెదకి
యమృతమయలింగమూర్తుల నధికభక్తి. 56

వ. వెండియు నయ్యిల్వలమథనుండు యథావిధి మంధాకకుండంబునం గ్రుంకె. పంచాక్షరీమంత్రసిద్ధుండు పంచధారాపల్లధారలనునిర్ఝరప్రవాహంబులఁగృతావగాహుండయ్యెపాటల జటాకిరీటుండు హాటకకూటశిరఃశృంగ శృంగాటకఘూట్టంబున్న గోటిలింగంబులం భజించె. లోపాముద్రాధిపతి యద్రికటకభద్రాసనంబున సమున్నిద్రప్రతాప్షముద్రావిద్రుతాత్ముద్రోపద్రవుండగుచుద్యానవీరభద్రు శ్రీద్రవహారిద్రాక్షతంబుల భద్రదారుద్రుపారిభద్రద్రుమకోరకంబుల నారాధించె. బ్రహ్మర్షి బ్రహ్మాపాదారవింద ద్వంద్వంబు హరిచందన చర్చామచర్చికల నర్చించె. సిద్ధతాపసమూర్ధాభిషిక్తుండు ఘంటాసిద్ధేశ్వరునివలన మంత్రసిద్ధి వడసె. మహాభాగుండు భోగవతీతీరంబున భోగేశ్వరు భోగాపవర్గప్రదు భుజంగభూషణు భజించె. నీ వారముష్టింపచుం డిష్టకామేశ్వరునకుం బటిష్ఠనిష్ఠావిశేషంబులం దుష్టిఁ గావించె. భువనగోప్తసప్తమాతృకలఁ దలంచె. నహుషదమ్ముండుముష్టితసకల కలుషం బగుకదళీవనవిషమభువి నిగ్రహభషకపరిషదనుగతవృషభగమనుంగపటశబరభటు నట (?) దుహితృపరివృఢు నశఠమతిం గొలిచె. అనంతరంబ యొక్కవివిక్తప్రదేశంబున సుఖాసీనుం డై. 57

తే. అర్థిఁ గుంభోద్భవుం డిట్టు లనియె సతికిఁ
బద్మలోచన! చూడు శ్రీపర్వతంబు
పాయ కిందుండుఁ బార్వతీప్రాణవిభుఁడు
మల్లికార్జునదేవుండు మదనవైరి. 58

తే. ధవళలోచన! శ్రీపర్వతంబుమహిమఁ
బ్రస్తుతింపంగఁ శక్యమే బ్రహ్మకైన
గండశిల లెల్ల శంభులింగంబు లిందు
సిద్ధములు లిందుఁ వసియించుచెంచు లెల్ల. 59

క. చాటున్న నీదు ముక్తుల
శ్రీకాశీక్షేత్ర మెవ్వరికి నిది నిక్కం
బీకుధర మిచ్చు శిఖరా
లోకనమాత్రమున ముక్తులు కురంగాక్షీ. 60

వ. అనియె నప్పుడు లోపాముద్ర ముద్రికామణిమయూఖ రేఖలు నఖర శిఖరంబులం జిగురొత్త విద్రుమప్రవాళంబుల యుల్లాసంబు నుల్లసంబాడెడుపాణిపల్లవంబులుమోడ్చిఫాల భాగంబునం గదించిన వినయవినమితోత్తమాంగయై యున్నం గనుంగొని సస్నేహంబును సబహుమానంబును సానురాగంబును సాభిప్రాయంబును సమర్మంబును సవిభ్రమంబును సోపాలంభంబునుం గాఁ గుంభసంభవుండు మహాదేవి కి ట్లనియె. 61

సీ. హృదయంబులో సంశయించి నిగూఢార్థ
మిద మిత్థ మని నిశ్చయింపలేక
యది తేట తెల్లివిఁగా నడుగంగఁ దలఁచి ల
జ్జాసాధ్వసంబులు సందడింప

నవనమ్రముఖపద్మ వైయున్న దానవు
ప్రాగల్భ్యసరణి యేర్పడునో యంచు
మాటాడనేరనిమాటలనంగవు నీవుస్త్రీ
సకలకాలంబు నోసరసిజాక్షి!

తే. కాంత! యేకాంతవేళలఁ గాంతునెదుర
నగుచుఁ దెగడుచు నుండుట తగవుసూవె
వలసిసిగ్గున వెలుపునఁ గలసి చెరసి
యుండకుండుట మాబోటులోర్వఁ గలరె? 62

వ. అనిన విని లోపాముద్ర మౌనముద్ర దిగద్రావి మునీంద్రున
కి ట్లనియె. 63

సీ. చతురశీత్యాయామసంపన్న మై యోజ
నోత్సేధవైభవాభ్యుద్గతమయి
ముప్పదియోజనములం వెడల్పును గల్గి
స్ఫార త్రికోటితీర్థాన్విత మయి
సమధోకోష్టాతిసాహస్రసంయమి
జనసమాకుల మయి సప్తకోటి
మంత్రాశ్రయం బయి మహనీయమహిమ మై
తనరారునీపర్వతంబునందు

తే. శిఖర మీక్షించునంతన చేరు నట్టి
ము క్తి జంతువులకు (మఱి) జీవములు దొరంగ
జచ్చినప్పుడు గాని మోక్షంబు లేదు
కాశి కరుగంగ నేటికిఁ గాళ్లజాలి. 64

వ. మఱికొందఱు కేవలవిజ్ఞానంబుఁ బ్రశంసింతురు. కొందఱు
విజ్ఞానంబువలన సముచ్చితం బైనకర్మంబుఁ బరిశీలింతురు.

కొందఱు దానంబులు గొనియాడుదురు. కొందఱు వ్రతంబులు సెప్పుదురు. కొందఱు యజ్ఞంబులు మెత్తురు. కొందఱు తపంబులు గోరుదురు. కొందఱు బ్రహ్మచర్యం బభినందింతురు. కొందఱు గార్హస్థ్యంబుఁ బ్రశంసింతురు. కొందఱువానప్రస్థాశ్రమంబు మన్నింతురు. కొందఱు సన్న్యాసంబుఁ బ్రసంగింతురు. కొందఱు తీర్థసేవ యావిష్కరింతురు. కొందఱుస్వాధ్యాయంబు నధికరింతురు. కొందఱు కాశీశ్రీపర్వతాదిశివస్థానంబు లభ్యర్థింతురు. ఇన్నియు ముక్తిస్థానంబులై యుండు నందులోపల సులభంబగుముక్తిస్థానం బెయ్యది? విన్నవల్లభుఁ నానతిమ్ము. సంశయబీజభూతంబు లైనయావిప్రతిపత్తివచనసహస్రంబులు వినంగ నాడెందంబు డోలాందోళనం బందుచుండు. 65

క. అని యడిగినఁ గలశసుతుం
డనుమోదరసార్ద్రహృదయుఁ డై దేవికి ని
ట్లను నడుగవలయునర్థమ
వనజానన! యడిగి తు క్తివైభవ మలరన్. 66

{ అగస్త్యుండు లోపాముద్రకు బాహ్యాభ్యంతర తీర్థమాహాత్మ్యంబుఁ జెప్పుట }

శా. శ్రీశైలాదులు ముక్తికారణములై చెప్పంబడ్డుం దీర్థముల్
ప్రాశస్త్యంబును నన్నితీర్థముల కప్రత్యూహమై వర్తిలుఁ
గాశీ ప్రాప్త(ప్తి)కరంబు లైనకతనం గైవల్యలక్ష్మీసహాల్
గాశీక్షేత్రముగై కొసుందరుణి! సాక్షాన్ముక్తిహేతుత్వమున్.

వ. ప్రయాగ నైమిశంబు కురుక్షేత్రంబు గంగాద్వారంబు నవంతిక యయోధ్య మధుర ద్వారక సరస్వతి సహ్యంబు

గంగాసాగరసంగమంబు కాంచి త్ర్యంబకంబు సప్తగోదావరంబు కాలంజరంబు ప్రభాసంబు బదరికాశ్రమంబు మహాలయం బోంకారంబు పురుషోత్తమంబు గోకర్ణంబు భృగుతీర్థం బంబుపుష్కరంబు శ్రీపర్వతంబు నా నివి మోక్షకారణంబు లైనమహాతీర్థంబులు. 68

సీ. శంభుప్రసాదంబు సమకూఱకుండినఁ
దీర్థయాత్రకు సమ్మతింప దాత్మ
దీర్థంబు లాడంగఁ దివురుట లేకుండినఁ
బ్రతిబంధదురితంబు వాసిపోదు
ప్రతిబంధదురితంబు వాసిపోకుండినఁ
గాశి కేగెడునట్టికడఁక లేదు
కాశీపురక్షేత్రవాసమ్ము లేకయే
విజ్ఞాన దీపంబు విస్తరిలదు

తే. జ్ఞానమునఁ గాని మోక్షంబు సంభవింప
దతివ! జ్ఞానం బనంగ వేదాంతవాక్య
సంభవం బైన దదియ పోజ్ఞాన మంద్రు
తరుణి విజ్ఞాన మీసూక్ష్మ మెఱిఁగి కొనుము. 69

క. ధారాతీర్థం బనఁగాఁ
దారాధిపవదన! ఖడ్గధారాంచల మ
ద్ధారాంచలమునఁ ద్రెవ్విన
వీరాగ్రేసరుఁడు ముక్తివిభవముఁ గాంచున్. 70

తే. తీర్థములు మానసములు ముక్తిప్రదములు
తరుణి! యివి మేలు బాహ్యతీర్థములకంటె

మానవుం డివి యేమంటి మధురవాణి!
బాహ్యతీర్థంబు లాడ నిష్ఫలము సూవె. 71

సీ. తీర్థంబు సత్య మింద్రియనిగ్రహము తీర్థ
మనసూయ తీర్థంబు వనరుహాక్షి!
తీర్థంబు దానంబు తీర్థంబు సంతోష
మనుకంప తీర్థంబు కనకగౌరి!
బ్రహ్మచర్యంబు తీర్థంబు తీర్థము ధృతి
యమము తీర్థము విద్రుమాధరోష్ఠి!
సమత తీర్థంబు విజ్ఞానంబు తీర్థంబు
పుణ్యంబు తీర్థంబు పువ్వుఁబోఁడి

తే. తీర్థములు మానసంబులు ధీవిశుద్ధి
యతిశయిల్లంగ నివి యాడ కాడినట్టి
పంచజనులకుఁ గలహంసపక్షిగమన!
బాహ్యతీర్థావలులు తీర్థఫలము నీవు.

చ. బిసరుహపత్రలోచన! కృపీటములందు మునింగియాడవే
మొసళులుమీలుకర్కటకముల్ గమఠంబులు వానికబ్బునే!
యసదృశమైనతీర్థఫల మట్టివిధంబు సుమీ? తలంప మా
నస మగుతీర్థమాడనిజనంబులకుం బహుబాహ్యతీర్థముల్.

తే. సుదతి! యేటికి నంతర్విశుద్ధి లేని
బాహ్యసంశుద్ధి? బహుతీర్థపరిచయమున
వేయుఁగడవలజలమున వెలిఁ గడిగిన
గలుగునే శుద్ధి వారుణీకలశమునకు? 74

తే. రాగదోషమలాపహారక్షమంబు
మానసం బైనతీర్థంబు మందగమన!

యవనిఁ బంకరహితోపవ్యాప్తమంబు
బాహ్యతీర్థంబు మేచకోత్పలదళాక్షి! 75

సీ. దర్శించినపుడ చిత్తము నిర్నిబంధనం
బగుఁ బ్రసాదగుణంబు నందు నేనిఁ
గలుషంబు గాని దుర్గంధంబుఁ బొరయని
సలిలంబు నైర్మల్యగరిమ గలుగునేనిఁ
బావనక్షేత్రపుణ్యావనీధరతపో
వనసన్నికర్షంబు దనరు నేని
శంసితవ్రతులైనసంయమిశ్రేష్ఠుల
యధికపరిగ్రహం బబ్బు నేనిఁ

తే. దీర్థములు పెక్కులాడిన తీర్థ మగునె?
ధవళలోచన! సలిలమాత్రమునఁ జేసి
ముదిత! దేహమునం దంగములకుఁ బోలెఁ
దారతమ్యంబు గలదు తీర్థముల కబ్జ 76

వ. సారంగనయన! తీర్థాంగంబు లప్రతిగ్రహం బనహంకారం
బకోపనత్వం బనాలస్యంబు సూనృతంబు సమాధానంబు
శ్రద్ధధానత్వంబు హోమనిష్ఠ క్షేత్రోపవాసంబు పితృతర్ప
ణంబు బ్రాహ్మణభోజనంబు పితృశ్రాద్ధంబు పిండప్రదానంబు
శిరోముండనంబు మొదలుగాఁ గలయవి సాంగోపాంగంబు
లయిఫలంబు నీజాఁలు. మఱియు తీర్థతారతమ్యంబు వివ
రించెద. 77

సీ. చెలువ! శ్రీగిరియందు శిఖరేశ్వరం బను
శిఖరంబు జూచినఁ జేరు ముక్తి

కాంత! శ్రీశైలంబుకంటె వేగంబునఁ
గేదార మిాఁ జాలుఁ గేవలత్వ
మంతకంటెను వేగ మరవిందలోచన!
యమృత మిానోపుఁ బ్రయాగతీర్థ
మా ప్రయాగముకంటె నతివేగమునఁ జేయు
నపవర్గ మింతి! మహాశ్మశాన

తే. మతివ! యానందకాననప్రాప్తికరము
లఖిలతీర్థంబులును సందియంబు లేదు
కాశికాతీర్థ మాడక కదియరాదు
లక్షతీర్థంబు లాడిన మోక్షలక్ష్మి. 78

శివశర్మోపాఖ్యానము

వ. ఈయర్థంబు దేటపడ నొక్కయితిహాసంబు చెప్పెద వినుము. మథుర యనుపట్టణంబున శివశర్మ యనువిప్రోత్తముండు గలఁడు. అతఁడు వేదంబులుచదివి, తదర్థంబు లెఱింగి, ధర్మశాస్త్రంబులు పఠించి, పురాణంబు లధిగమించి, యంగంబు లభ్యసించి, తర్కంబు లాలోడించి, మీమాంసాద్వయం బాలోచించి ధనుర్వేదం బవగాహించి యాయుర్వేదంబు విచారించి, నాట్యవేదంబు గ్రహించి, యర్థశాస్త్రంబు(లు) ప్రాపించి, మంత్రశాస్త్రంబు(లు) దెలిసి, భాషలు గఱచి, లిపులు నేర్చి, యర్థంబు (లు)పార్జించి, ధర్మంబులు చేపట్టి, భోగ్యంబు లనుభవించి, పుత్త్రుల నుత్పాదించి, వారి కర్థంబు విభజించి యిచ్చి, యౌవనంబు పోకకు ముదిమిరాకకు శోకించి వ్యాకులుం డయి నిజాంతర్గతంబున. 79

శా. నానాశాస్త్రము లభ్యసింపను ననంతద్రవ్య మార్జింప సం
తానంబుం బడయంగఁ బుత్త్రులకు నర్థంబు ల్విభాగించి యీఁ
బౌనగపున్యమునన్ సుఖం బనుభవింపంబోయెఁ గాలంబు గౌ
రీనాథున్ భజియింప నేర నయితిన్ శ్రీకాశికావల్లభున్. 80

సీ. కొలువంగ లేనైతి గోపాలకృష్ణుని
నర్చింప లేనైతి హాస్తివదను
మ్రొక్కంగ లేనైతి మునిజనశ్రేణికి
సేవింప లేనైతిఁ జిత్రభాను
యజియింప లేనైతి నమరసంఘాతంబు
బూజింప లేనైతిఁ భూదివిదులఁ
గట్టింప లేనైతిఁ గమలకాసారంబు
నిలుపంగ లేనైతిఁ దులసివనము

తే. పేరటాండ్రను నర్చింప నేర నైతి
సలిలసత్త్రంబు సాగింపఁ జాల నైతి
నాజ్యతిలహోమవిధులు మంత్రాన్వితముగ
హుతవహునియందుఁ జేయంగ నోప నైతి. 81

తే. పురుషసూక్తము శ్రీసూక్తమును జపింపఁ
బావమాని పఠింపఁ దత్పరత మీఱ
నర్థి శతరుద్రియంబు పంచాక్షరంబు
ప్రణవమంత్రంబు జపియింపఁ బ్రతిదినంబు. 82

ఈహార్మ్యము లీతురగమ్ములు
లీహేమము లీభుజిష్య లీధాన్యము లీ
దేహము నాతో వచ్చునె?
యూహింపఁగఁ బుణ్యకర్మ మొక్కటి దక్కన్. 83

సీ. పొడిదగ్గు కంఠంబుఁ బొరివుచ్చకయమున్న
తల ప్రకంపంబుఁ బొందకయమున్న
బొమలు కన్నులమీఁదఁ బొదివి వ్రాలకమున్న
పర నేత్రముల కడ్డు పడకమున్న
శ్రుతిపుటంబుల శక్తి సురిఁగి పోవకమున్న
వళు లాననమునఁ బర్వకయమున్న
హృదయంబులో జర్గ పదను దప్పకమున్న
గాత్రంబు శిథిలంబు గాకమున్న

తే. పండ్లు వేర్వాసి కదలుచూపకయమున్న
కాలికడకంటి చూపు పైఁ రాకమున్న
కాలుసేయాడుకాలంబె కదలవలయుఁ
దీర్థసేవకు దేహ మస్థిరము గాన. 84

వ. అని తీర్థయాత్రాపరాయణుం డై యిల్లు వెడలి రెండు మూఁడుపయనంబులకొలఁది తెరువున నొకవటవృక్షంబు క్రింద బరిశ్రమాపనోదార్థంబు విశ్రమించి యంతరంగంబున నిట్లని వితర్కించె. 85

మ. కరికర్ణాంతవిలోల మాయువు శరత్కాదంబినీచంచలా, త
రళంబాత్మ పయస్తరంగచలముల్ తారుణ్యముల్ తీర్థముల్, ప
రివాటిం జతురంతధాత్రిఁ జరియింపన్వచ్చునే యైనన్, బుర
ముల్ నాలుగుమూఁడుముక్తిజనకంబుల్ మున్ను వీక్షించెదన్.

సప్తపురీప్రశంస

తే. ఉజ్జయిని కాశి మాయ యయోధ్య కాంచి
మథుర ద్వారక యనెడినామములు గలిగి

పట్టణము లేదు గీర్తిసంపద వహించు
మహితకైవల్యలక్ష్మికి మందిరములు. 87

వ. అని నిశ్చయించి. 88

సీ. సాకేతమున కేగి సరయూతరంగిణి
నభిషేక మొనరించె నధికభక్తి
నల్పుఁ దెల్పును నైన నదులకూటము ప్రయా
గాఖ్యంబునందు దేహంబు దోఁచె
గంగలో మణికర్ణికాతీర్థమునయందు
సంకల్పపూర్వంబు గ్రుంకువెట్టి
కైవల్యకల్యాణఘంటాపథం బైన
[illegible]యానందవిపినంబు నాశ్రయించె

తే. తీర్థదైవతకోటిఁ బ్రార్థించి పలికి
యఖిలమును నాచరించి తీర్థాంగకములఁ
దీర్థములయందు శ్రీమహాదేవుఁ గొలిచెఁ
బావనాచారనిరతుండు బ్రాహ్మణుండు. 89

సీ. బ్రహ్మలోకోన్నతప్రాసాదనిశ్శ్రేణి
యాజవంజవభీతి కభయపాణి
కలుషకంఠచ్ఛేదకాలాయసకృపాణి
కైవల్యనవమౌక్తికమున శాణి
[1]వీరావనీస ముద్విష్టకంతర్వాణి
చతురుత్సవగంధసారశోణి
చేతగప్రసాదలక్ష్మీవిహారక్షోణి
కల్పాంతకాలంబు గలపురాణి

1. ఇది రావణ సమాహితనిజాంతర్వాణి.

తే. పరమకల్యాణి యాపగాంభస్త్రివేణి
రాజరేఖావతంసమగ్గారాపురాణి
సమధికప్రీతిఁ దేలి యాసత్యవాణి
కేవలత్వశుభశ్రేణి గ్రుంకువెట్టె. 90

తే. అఖిలతీర్థంబులును నాడి యవనిసురుఁడుఁ
గోర్కె మెఁ బుణ్యలక్ష్ములఁ గొల్లవెట్టి
నటువిశేషించి గంగాప్రయాగతీర్థ
మధికతాత్పర్యనిష్ఠతో నాడఁ దొడఁగె. 91

సీ. వైకుంఠముననుండి వచ్చి వైకుంఠుండు
దేవీసహాయమై తీర్థమాడు
గోలోకమున నుండి గోమాతృకలు వచ్చి
తీర్థ మాడుదు రతిస్థిరమనీషఁ
గాశికాపురినుండి కాలకంఠుఁడు వచ్చి
దివసంబు దివసంబు తీర్థ మాడు
వరుస దిక్కులనుండి వచ్చి దిక్పాలురు
త్రిదశేశ్వరాదు లాడుదురు తీర్థ

తే. సుమరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరర్షి
గరుడకిన్నరయక్షరాక్షసపిశాచ
భూతములు దీర్థమాడు వేఁబోకచివరఁ
బూష మకరస్థుఁ డైన యప్పుడు ప్రయాగ. 92

వ. అది ప్రజాపతిక్షేత్రంబు ప్రయాగంబులకంటెను బ్రకృష్టం
బగుటం జేసి దానికిఁ బ్రయాగసమాహ్వయం బన్వర్థనామంబై
యుండు. మార్తాండుండు మకరరాశిస్థుం డై యుండ మాఘ
మాసంబున మఘవమణిశిలాశకలవిసరవిస్ఫురత్కిరణసందోహ

సందేహాద్ధ్వానదీశౌఘధురంధరంబులగు కాళిందీసింధుకబంధం
బులతో సంబంధించి కర్పూరగంధసారతారహారనిర్ఝరా
ఘారనీహారక్షీరధారాశ్రేణి పాటంధమంబై(న) సారసైంధవ
ధవళవాఃప్రవాహంబు ప్రవహింప సితాసితచ్ఛాయాచ్ఛటాపె
గుళుచ్ఛవ్యతికరంబునం జేసి మోక్షలక్ష్మీకటాక్షవీక్షణంబునుం
బోని యమ్మహాతీర్థరాజంబునం గ్రుంకి బ్రాహ్మణుండు
కృతార్థుం డయ్యె వెండియు. 93

గీ. కాశి కేతెంచు మఱేఁ బ్రయాగమున కేగుఁ
గాశి కేతెంచు మఱేఁ బ్రయాగమున కేగు
మునుఁగు మణికర్ణికాతీర్థమునను మఱియు
మునుఁగు మణికర్ణికాతీర్థమునను మఱియు. 94

శా. కింకుర్వాణపురందరాదికమహాగీర్వాణకోటీకిరీ
టాంకస్థాపితనూత్న రత్నరుచిధారాశేషకిమ్మీరప
త్పంకేజుండుహరుండు జంతువులకుం బ్రాణాంతకాలంబునం
దోంకారాక్షరమంత్రరాజముఁ జెవిన్ బోధించుఁ గాశీస్థలిన్.

గీ. కర్ణికాంతము సేరి యేకతమ శివుఁడు
మునుకు మోక్షచింతామణి జనున కెపుడుఁ
గాన మణికర్ణికాసమాఖ్యత వహించె
నమహాతీర మమరుగంగాంతరమున. 96

క. ఉద్భిజ్జములు జరాయు
ప్రోద్భూతము లండజాతములు స్వేదజముల్
తద్బ్రహ్మాండమునఁ జచ్చి మ
హోద్భుతముగఁ బుట్టు హాలహాలకంధరులై. 97

గీ. ఎడమప్రక్కయి కాశిలో నీల్గునట్టి
మశకశిశువున కోంకారమంత్రరాజ
మభవుఁ డుపదేశ మొనరింప నమరకోటి
సిగ్గువడుచుండుఁ దమవృథాజీవములకు. 98

చ. కటకట! కాశికాపురి నొకానొకనాఁడు కన్ను మోడ్చియ
ప్పటఁ గనువిచ్చిచూచికుడిభాగముఁగన్గొనిచోద్యమందుదా
పటిదెసఁజూచి యచ్చెరువుపాటు వహించు మనస్సరోజసం
పుటముననాఁడులాగు మగపోడిమియుంగల జంతుసంతతుల్.

మ. గృహమేధిప్రవరుండు విప్రుఁడమృత క్షేత్రబువారాణసిన్
ద్రుహిణక్షేత్రమువాసిపోవఁదలఁచెన్ దూరంబుగా వెండియు
న్మహిఁగైవల్యపుతీర్థముల్ గలిమి సంభావించి శాస్త్రజ్ఞతన్
బహుధావిప్రతిపత్తిధీవిషయముల్ పాదైనశాస్త్రార్థముల్.

సీ. ఆనందవిపినపుణ్యానుభావాధిక్య
మెఱుఁగఁడా తా నేమి యెల్లయవియు?
దెలియఁడా తా నేమి దేవలోకారోహ
ణనిశ్శ్రేణి యగుగంగనిత్యమహిమ?
మణికర్ణికాతీర్థమాహాత్మ్యవిభవంబుఁ
జూడఁడా తా నేమి సూక్ష్మదృష్టి?
నరయఁడా తా నేమి యామ్నాయములఁ బురా
ణేతిహాసముల విశ్వేశుగరిమ?

గీ. నకట! పుణ్యప్రమాణాంతరానువృత్తి
నుదక మున్నతభూమియందుండలేక
పల్లమున కొడ్డగిల్లినపగిది నతఁడు
కదలెఁ దీర్థాంతరమునకుఁ గాశినుండి. 101

వ. కదలి కతిపయప్రయాణంబుల. 102

సీ. ఏవీటిశృంగార మెలదోఁటలోనుండుఁ
        గదల కెప్పుడు కాలకంధరుండు
ప్రతిదినంబునను నేపట్టణంబునకు ద్వి
        వ్యాభిధానంబు పెంపమర నెగను
జేనెంటఁ జేనెంట శివలింగములు కోటి
        సంఖ్య లేపురమునఁ జాల నొప్పుఁ
గల్పాంతవేళ నేకట్టకంబు మునుఁగదు
        నింగితో రాయుమున్నీటివెల్లి

గీ. నట్టిమహిమలయుజ్జని కరుగుదెంచి
కాళి దర్శించె శ్రీమహాకాళుఁ గొలిచె
యుండె శివశర్మ యటరాజయోగపరత
నిఖిలముక్తుల కచ్చోటు నెలవుగాన. 103

ఆ. హాటకేశ్వరుఁడు మహాకాళనాథుఁడు
దారకేశ్వరుండు తలిరుఁబోడి?
యుబ్బి లింగము లయియున్నారు పాతాళ
మర్త్యనాకభువనమండలముల. 104

ఉ. కందవు గాజుపోటివు వికారము నొందవు పూతిగంధముం
జెందవు వాడ వప్పారముసీమల నల్లడ వామకర్ణముల్
క్రిందుగ దీర్ఘనిద్రలు ధరించి శయించినజంతుదేహముల్
సుందరి! యిట్టిచోద్యములు చూడము తక్కినతీర్థభూములన్.

క. లీల మహాకాల! మహా
కాల! మహాకాల! యనుచుఁ గడుభక్తిమహా

కాలస్థానాధీశ్వరుఁ
గాలగళుఁ సంస్మరింపఁ గాంతురు ముక్తుల్. 106

గీ. శివు మహాకాళు సేవించి బ్రాహ్మణుండు
గదలెఁ గాంచికి నక్కాంచికాపురమునఁ
గలికి వేడుకకత్తె శ్రీకామకోటి
గవయు నేకామ్రనాథునిఁ గరిమ గిరిశు. 107

ఉ. కాంచికిఁబోయి బ్రాహ్మణుఁడు గాంచెమదావళభూమిభృచ్ఛిరః
కాంచనకంధరానిలయుఁ గైటభమర్దనుఁ గామకోటి ద
ర్శించి భజించె బాలశశిశేఖరు నేకరసాలనాయకు
న్వంచె ననేకపూర్వజననంబులఁ బుట్టినపాతకౌఘముల్. 108

సీ. ముడువంగ నేర్తురు ముడున దాపటికి రాఁ
జికురబంధము లీఁగ జీరువాఱఁ
బొన్నపువ్వులఁ బోలు పొక్కిళ్లు బయలుగాఁ
గట్టనేర్తురు చీర కటిభరమునఁ
దొడువంగ నేర్తురు నిడువ్రేలుఁజెవులయం
దమరంసకంబుగా నల్లిపువ్వు
పచరింప నేర్తురు పదియాఱువన్నియ
పసిఁడి పాళెములోరపట్టుచెంగు

గీ. పయ్యెదనుఁ సుఁగు బాలిండ్లఁ బ్రాఁకనీరు
తలఁచు పూయుదు రోల (లి) గంధంబుఁ బసుపు
బందికత్తెలు సురతప్రసంగవేళఁ
గంచికత్తెలు కుసుమాస్త్రఖడ్గలతలు.॥ 109

గీ. కాంతిమందురు గొంద అక్కాంచివేరు
కమ్రకురువిందరత్నసత్కాంతిదంతి

నప్పురంబున నేడునాళ్లధివసించి
బ్రాహ్మణుఁడు సర్వదేవతాప్రతతిఁ గొలిచె. 110

వ. అందుండి ప్రభాసక్షేత్రంబుమీఁదుగాఁ జని. 111

క. ద్వారవతీనగరంబునఁ
గోరిక శివశర్మ యుండి కొన్నిదినంబుల్
నారాయణపుణ్యకథా
పారాయణుఁ లైనపరమభాగవతులతోన్. 112

గీ. ధవళలోచన! యొక్కచోద్యంబు వినుము
ద్వారవతియందుఁ జచ్చినవారియొడలి
యస్థిశకలంబులం దంతరాంతరములఁ
దనరు శ్రీపాంచజన్యసుదర్శనములు. 113

ఉ. కాంచనకేతకీకుసుమగర్భదళోదరసోదరప్రభా
భ్యంచితమై పటీరఘుసృణాగురుసౌరభలక్ష్మితో బిసా
ళించుచుఁ గమ్మనై పరిమళించుసముజ్జ్వలగోపిచందనం
బించినవేడ్కతోడ ధరియింతురు భాగవతోత్తములప్పురిన్.

గీ. రమణి! ధరియింతు రూర్ధ్వపుండ్రములు మెఱయ
ఫాలతలమున నవ్వీట భాగవతులు
కఠినపాపపరంపరాకంఠనాళ
ఖండనప్రక్రియాక్రూరఖడ్గలతలు. 115

సీ. కమనీయగోపికాగంధసారంబున
నూర్ధ్వపుండ్రములు బాగొప్పఁ దీర్చి
వక్షస్థలంబుల వనజాక్షమాలికా
చారునై పథ్యంబు సంతరించి

దక్షిణశ్రవణరంధ్రములఁ గోమలకృష్ణ
తులసీప్రవాళంబు లలవరించి
నలినలోచనదివ్యనామసంకీర్తనా
భంగికి జిహ్వలఁ బాలువెట్టి

గీ. ద్వారవతియందు ముక్తికాంతావిహార
మంటపములందు నుందురు నిర్మలవివేక
నిరభిసంధికృపాగుణనిర్విరోధ
పరమభాగ్యాన్వితులు మహాభాగవతులు. 116

గీ. ప్రతియుగంబును ద్వారకాపట్టణంబు
ముంచి రత్నంబులెల్లను ముచ్చిలించి
కొంచుఁబోయెడుకతమునఁ గువలయాక్షి!
యబ్ధి కొడఁగూడె రత్నాకరాహ్వయంబు. 117

సీ. కట్టు రింగులువారఁ గటిభాగమునయందుఁ
బసిఁడికమ్ములపచ్చపట్టుచేల
వక్షస్స్థలంబున వనమాల ధరియించుఁ
గౌస్తుభగ్రైవేయకమునఁ గూర్చి
సేసకొప్పునఁ జుట్టు శిఖిపింఛపింఛోళి
మక్కళించిన జల్లుమడ్డుగుపాగ
గోజంగిపూనీరు కులికి మేదించిన
కమ్మకస్తురి మేనఁ గలయ నలఁదు.

గీ. ద్వారకాపట్టణముపాలి మేరసీమఁ
గాలవశమున నీల్గిన క్షణమునందుఁ
గైటభారాతిసారూప్యగరిమఁ గన్న
కీటపక్షిసరీసృపక్రిమికులంబు. 118

ఉ. ఆపృథివీసుపర్వుఁడు ప్రియంబున ద్వారకయందుఁ దీర్థసే
వాపరతంత్రుఁడై యయిదువాసరముల్వసియించి పోయె మా
యాపురి కమ్మహానగర మంబుజపత్త్రవిశాలనేత్ర! దు
ష్పాపము పూర్వజన్మమునఁ బాపముసేసిన మర్త్యకోటికిన్.

వ. అన్నగరంబును గొందఱు హరిద్వారం బండ్రు కొందఱు మోక్షద్వారం బండ్రు (కొందఱు గంగాద్వారం బండ్రు.) అవ్వలనన్ నిర్మలశీకర్యా భాగీరథి భువనపావనిభవజటాజూటాటవీవాటి కాకుటజకోరకంబు మున్నీటం బెక్కుముఖంబులం గలసె. అట్టిమాయాపురంబునందు. 120

సీ. తీర్థోపవాసంబుఁ దీర్చి జాగర ముండి
తెల్లవాఱఁగ గంగఁ దీర్థమాడి
పితృతర్పణమ్ముఁ జేసి పిండప్రదానంబు
యథాసక్తుచర్యవున నాచరించి
యగ్నికార్యముఁదీర్చి హరుని నభ్యర్చించి
ములుమోదుగాకులఁ బులియఁ గుట్టి
రాగిలోవాణి నన్నాబిలేయ్య కుండంగ
వండి డించినమెట్టి వంటకంబు

గీ. కుడువఁగూర్చుండి వడ్డించుకొనఁ దలంచు
నంతలోన శివస్తాప మావహిల్లె
మేను గరుడాల్చెఁ జలి బెట్టి మెడలునొచ్చె
వేకి దలచూపె దాహ మావిర్భవించె. 121

వ. అప్పుడు శివశర్మ నిజాంతర్గతంబున. 122

గీ. బ్రతుకుమీఁదియాస పాయఁగఁ బెట్టితిఁ
జిచ్చువంటివేకి వచ్చినపుడ

జలధినట్టనడుమ స్వాంయాత్రికుఁడు కలంబు
బవిసినపుడు ధనమునాసవోలె. 123

సీ. ప్రతివాసరము గృహారామసస్యక్షేత్ర
పశువీక్షణము సేయఁ బ్రాప్తుఁ డెవ్వఁ?
డిటమీఁద నేభంగి నిందుబింబానన
విధవసంసారంబు వెడలఁబోయుఁ?
దనయు లిం కేభంగి ధనవిభాగములకై
పోరితంబులు లేక పొసఁగియుండు?
రఖిలపురాణేతిహాసశాస్త్రాగమ
గ్రంథసంరక్ష యెక్కడిది యింక?

గీ. నకట! మిన్నులువడ్డచో ననద వోలె
దిక్కుమాలినప్రేత నై తిరుగవలసె
శిరసుపై మృత్యు వాడెడుశీఘ్రమునను
చావునిక్కంబు బ్రతుకుట సంశయంబు. 124

శా. సంతాపంబునఁ బొంద నేమిటికి నీసంసారయాత్రావ్యథా
చింతాభారము పూని జీర్ణదవానార్చిర్దాహముల్సాలవే
చింతింతు న్మది విశ్వనాయకు శివుఁ శ్రీకాశికాధీశ్వరుం
జింతింతుఁ సరసీరుహాక్షుని హరిఁ శ్రీద్వారకావల్లభున్.

గీ. ఏల చింతింప నిహమునం దెల్లసుఖము
లనుభవించితి మధురామహాపురమునఁ
బరమునందును ముక్తిసంపదయుఁ గలిగె
నేమపురములఁ దీర్థంబు లాడఁ గనుట. 126

వ. అని వితర్కించుచుండ. 127

శా. పాటిల్లెం ధరణీసురోత్తమున కప్పాటన్ విదాహజ్వరో
ష్మాటోపఘ్నంబున నత్యుపద్రవము మైనాపాదమస్తంబుగాఁ
గోటీవృశ్చికకీటపుచ్ఛలతికాకోట్టీశిఖాకంటక
త్రోటీకుట్టనసంప్రభూతవిషధూర్ధుర్వారదాహోద్ధతిన్. 128

క. తన్నెఱుఁగ కెవిరి నెఱుఁగక
కన్నులు దెఱవంగ నెఱుఁగక వసుంధరపైఁ
గొన్నిదినంబులు బ్రాహ్మణుఁ
డున్నట్లన యుండె గోటి యూరుపుతోడన్. 129

క. ఇటు బహువిధములఁ గడుసం
కటపడి మాయాపురోపకంఠమున మరు
త్తటినీతటనికటమునం
దటుకున శివశర్మ కాలధర్మము నొందెన్. 130

వ. అంత. 131

మ. అసితాంభోధరనీలవర్ణు లురుభద్రాకారు లాజానుదీ
ర్ఘసముత్తుంగభుజాచతుష్టయు లలంకారాన్వితు ల్పుణ్యశీ
లసుశీలాఖ్యులు విష్ణుకింకరులు లీలం బరాత్మోతనో
ల్లసితం బైన రథంబుఁ దెచ్చిరి ప్రభల్నల్దిక్కులంబర్వఁగన్.

సీ. వెలిదామరలఁ బోలు వెడఁదకన్నులతోడఁ
గౌస్తుభగ్రైవేయకంబుతోడఁ
బసిఁడికమ్ములపచ్చపట్టుఁబుట్టంబుతో
మెఱుఁగారుఁజామన (చాయ) మేనితోడఁ
తలుకొత్తుపసిఁడిగేదంగిరేకులతోఁడ
గస్తూరికాంగరాగంబుతోడ

నటవీమయూరపింఛావతంసంబుతోఁ
జిగురొత్తుమొలకలేనగవుతోడ

తే. నపుడ సాక్షాత్కరించినహరియుఁ బోలె
నెక్కె శివశర్మ గాంభీర్య మెసక మెసఁగఁ
గింకిణీజాలమాలికాలంకృతంబు
గరుడకేతనసహితంబు కనకరథము. 133

వ. ఇట్లు దివ్యవిమానారోహణం బొనర్చి శివశర్మ విష్ణుకింకరులఁ
జూచి యి ట్లనియె. 134

గీ. విష్ణుభక్తులఁ జెప్పంగ విందు నెపుడు
నేఁ బురాణేతిహాససంహితలయందుఁ
బుణ్యశీలసుశీలు ర౯పుణ్యపురుషు
లచ్యుతునిసమ్ముఖమున నుం ద్రధికు లనుచు. 135

గీ. వారు గారుకదా మీరు వనజనేత్రు
లంబుధరనీలవర్ణులు కంబుగళులు
భద్రదివ్యాకృతులు చతుర్బాహుదండు
లసితతులసీపలాశమాలాభరణులు. 136

వ. అనిన వారు మహాత్మా! నీయట్టిమహానుభావు లెఱుంగనియ
ర్థంబులు గలవె? మేము నీవు పెద్దలవలనం బురాణేతిహాససం
హితాముఖంబుల విన్నపుణ్యశీలసుశీలుర మగుదుము. అనేక
లోకంబులు గడచికాని వైకుంఠపురంబునకుం బోవరాదు.
అయ్యయిలోకంబులవిశేషంబులు నీకుం జెప్పెదము. సావ
ధానమతివై యవధరింపుము. ఈవును నడుగవలసినయర్థంబు
లడుగు మనిన నట్లకాక యనుచుం జనువాఁడు ముందట.

విష్ణుదూతలు శివశర్మకు సంయమనీస్వరూపంబుఁ దెల్పుట

సీ. కఱకులై ప్రేలినకుఱుచజుంజుఱువెండ్రు
కలును గండ్రైనచాయకాయములును
గలిపోసి నాన్చినగచ్చకాయలభంగిఁ
గాఱుమాలినట్టిదృగ్గోళకములు
తోఁటివాతెఱలపై దూరంబు సాగిన
గొగ్గిపండులతోడి కుముఖములును
గూనివీఁపులమీఁద గోడిఱై బోడెత్తి
తఱివడ్డకంకాళదండములును
గీ. రాసభక్రూరకంఠనిర్హ్రాదకఠిన
ఘుర్ఘురవ్యక్తభాషితోద్గారములును
గలిగి యిదె కొంద ఱున్నారు గగనవీథి
నోరిమెఁ నొడఁగూడుకొని యెవ్వరొక్కొ వీరు? 138

వ. అనిన నద్దివ్యపురుషు లతని కిట్లనిరి. 139

ఆ. ఇది పిశాచలోక మీ ధూమ్రవర్ణులు
విను పిశాచరాజు లనఘ! వీరు
చంద్రశేఖరుని బ్రసంగవశంబునఁ
గొలిచినారు భక్తిఁ గొంచియంబు. 140

వ. అనియిట్లు క్రమంబునఁ బ్రశ్నోత్తరరూపంబునఁ గర్మానురూపంబు లగుఫలంబు లనుభవించుచు [1]సుందారనిన నమర భావంబుల నుత్తరోత్తరాభ్యున్నతంబు లగు నాయాయిలోకంబుల వసియించియున్న పుణ్యపురుషులం గనుంగొనుచు శివశర్మ గుహ్యకలోకంబును గంధర్వలోకంబును విద్యా

1. (తమతమ తరతమ).

ధరలోకంబును నతిక్రమించి యప్సరోలోకంబునకుం బోవు
నవసరంబున. 141

చ. ఎదురుగవచ్చి హేమరథమెక్కి కృతాంతుఁడు సౌమ్యమూర్తి
యై పదురునిజాప్తకింకరులుపార్శ్వయుగంబునభక్తిఁగొల్చిరా
ముదిరనినాదముం జఱచి ముందటిచక్కటిదివ్యదుందుభుల్,
మృదులగభీరనాదములుమిన్నులుముట్టఁజెలంగుచుండఁగన్. 142

గీ. ఎదురుగా వచ్చి దక్షిణం బేలురాజు
ధర్మరాజు గరంబు సంతస మెలర్ప
సాధు! సాధు! మహాబుద్ధిబోధమహిత!
మేలుమే! లని శివశర్మ మెచ్చి పొగడె. 143

సీ. అభ్యసించితి వేద మాఱంగములతోడఁ
బరిచర్య చేసితి గురుజనులకు
నాదిపురాణేతిహాసంబులును ధర్మ
శాస్త్రంబు సదివితి సారధిషణ
సమబుద్ధివై మహేశ్వరుఁ బుండరీకాక్షు
సేవించి తేకాంతశీలమునను
గైవల్యకల్యాణ ఘంటాపథము లైన
తీర్థంబు లాడితి తిరిగియేడు

గీ. ననఘ! నీభాగ్యమునకు నియతియుఁ గలదె?
చూడుమా! యెంతటిదియొ నీసుకృతగరిమ?
భూసురోత్తమ? మాయంత లేసివారి
చే నమస్కారములు గొనఁ జెల్లె నీకు. 144

వ. అని ధర్ముండు శివశర్మ నభినందించి నిజనివాసంబునకుం బోయెఁ దదనంతరంబ. 145

సీ. విప్రకులముఖ్యుఁ డంతటవినయపరత
నిటుల ననియె వ్యాపృష్టకేశసహితులఁ జూచి
యనఘులార! యతిక్రూరుఁ డండ్రు జముఁడు
సౌమ్యుఁ డై యున్నవాఁ డేమిచంద మొక్కొ? 146

గీ. యమునిరూపంబు వర్ణింతు రఖిలమునులు
గుండె ఝల్లనునట్లుగా ఘోరలీల
జమునిఁ జూడఁగఁ గన్నులు చల్లనయ్యె
నిప్పు డారౌద్రరసరేఖ లెందుఁ బోయె? 147

గీ. ఇదియ రూపంబొ? యీతని కింక నొక్క-
రూప మున్నదియో? మహాక్రోధమునకు
నెఱుఁగ నానతియిండు నా కీ రహస్య
మనఘమతులార! సందేహ మావహిల్లె. 148

వ. అనిన [1]వారలిట్లనిరి. 149

క. నినుబోటిపుణ్యవంతుల
కనఘా! శమనుండు సౌమ్య మగు నాకారం
బున నుండు దుర్జనుల కీ
యన రౌద్రాకారుఁడై యుదగ్రత చూపున్. 150

వ. ఈదండధరుండు దంష్ట్రాకరాళవదనుండును, క్రోధరక్తాంత లోచనుండును, నూర్ధ్వకేశుండును, గృష్ణాంగుడును, బ్రళయాంబుదనిస్వనుండును, బరిభ్రమద్భ్రుకుటీకుటిలవిటులతట

1. శివశర్మకు పుణ్యశీల సుశీలు రిట్లనిరి.

విటంకుండును, వికటవికటాకారుండు నై దుర్వృత్తుల నీరీతి శాసించు. 151

సీ. పాదంబు లిరుకేలఁ బట్టి గుంజుండు జ
ర్జరితంబుగా వీనిఁ జట్టుకాత
మెడ మెట్టి గోర్గ్రొండి. మెఱికి పుచ్చుఁడు వీని
గ్రుడ్లు రక్తములు (నెత్తురులు) చెక్కుల స్రవింపఁ
గడికండలుగ వీనికంఠంబు వ్రేయుండు
గరసానఁ బట్టినఖడ్గధార
బలుత్రాళ్ల బంధించి తలక్రిందుగా వ్రేలఁ
గట్టుఁడు వీని వృక్షంబుకొమ్మ

గీ. అంపమున వీనికంఠంబుఁ ద్రెంపి విడుఁడు
మడమతాఁపుల వీనిమర్మముల నొంపుఁ
డెఱ్ఱఁగా నగ్నిఁ గ్రాఁచినయినుపయిసుకఁ
గులికి పోయుఁడు వీనిముఁక్కునను జెవుల. 152

గీ. పరకళత్రంబుకుచకుంభపాళియందు
నఖముఁ దివిచినపాపాత్మునఖమునందు
నెఱ్ఱఁగా నగ్ని గ్రాఁగినయినుపసూది
లుగ్రదృష్టిని జొన్పుఁ డత్యాగ్రహమున. 153

వ. పరదారముఖాఘ్రాణంబు చేసినపాపిష్ఠువదనంబున నిష్ఠుర నిష్ఠీవనం బొనర్పుఁడు. పరదారభవనగమనం బొనర్చి కర్మ చండాలునిపాదంబులు ప్రచండతఖడ్గంబున ఖండంబులుగా ఖండింపుఁడు. పరదారాధరోష్ఠబింబంబు చుంబించునయ్యసం బంధుమూర్ధం బుద్ధతచపేటంబునం దాటింపుఁడు. పరాపవాద పరునివతుంబు లక్ష్యంబు నేసి తీక్ష్ణముఖనిశితక్షురప్రంబున

నేయుండు. పరసంతాపకారి కటుకవచనుం డగు కుటిల బుద్ధిని నింగలంబుల గ్రాఁగిన మంగలంబునఁ ద్రేల్చుఁడు. పరునియందు మిథ్యాదోషం బారోపించునిర్దయుఁ బ్రవర్ధనపూయశోణితకర్దమంబున ముంపుఁడు. గురునిందాకర్తయగుధూర్తునోర సంవర్తతప్తలోహంబు ల్పోయుండు. పరకళత్రనాశకుం డగు సంకుసుకు చెవుల నిశ్శంకకలోయసశంకువులు గూర్పుఁ డని దండధరుండు ప్రచండకోపాటోపంబునఁ గింకరులం జూచి పలుకు వెండియు. 154

గీ. రౌరవం బనఁగను మహారౌరవ మనఁ
గాలసూత్రంబు గుంభిపాకం బనంగ
నంధతామిస్ర మనఁగ సంహార మనఁగ
నారకంబులు మఱియు నెన్నంగఁ గలవు. 155

వ. ఈనరకంబులయందు దేవస్వభోక్తల బ్రహ్మస్వభుజుల శిశుహంతలఁ గృతఘ్నుల గురుతల్పగుల గోఘ్నస్త్రీఘ్నమిత్రఘ్నులఁ బరక్షేత్రపరాలయాపహర్తలఁ గూటసాక్షుల గర్భఘ్నులఁ బ్రజాపీడాకరుల సురాపులఁ గూటశాల్మలిం బ్రాకించియుఁ బట్టుగార్లం బట్టించియుఁ దలక్రిందుగాఁ(వ్రేలఁ) గట్టించియు నిశ్శుయంత్రములఁ బీడించియు నంధకూపంబునం ద్రోపించియు నినుపముక్కులకాకులం గఱపించియు యమకింకరులు పెక్కువిధంబుల బాధలు వెట్టుదురు. 156

క. హరినామకీర్తనంబును
హరినామజపంబు నెవ్వఁ డాత్మఁ బఠించుఁ
నరకమహావేదన య
న్నరునకుఁ బ్రాపింప కుండు నయతత్త్వనిధీ! 1..

వ. ఈయర్థంబు నీకుఁ దేటదెల్లంబు గావించెద మాకర్ణింపు మా
దిక్పాలంబునం గృతాంతుండు నిజకింకరులతో నిట్లనియె. 153

సీ. గోవింద! భూతేశ! గోప! గంగాధర!
చాణూరమర్దన! చండికేశ!
కంసప్రణాశన! కర్పూరగౌర! గో
పీపతి! శంకర! పీతవసన!
గిరిశ! గోవర్ధనోద్ధరణ! బాలమృగాంక
వర్ణ! మాధవ! భవ! వాసుదేవ!
విషమేక్షణ! మురారి! వృషభధ్వజ! హృషీక
పతి! భూతపతి! శౌరి! ఫాలనేత్ర!
గీ. కృష్ణ! హర! గరుడధ్వజ! కృత్తివసన!
కల్మషారి! గౌరీపతి! కమఠ! శూలి!
యనుచుఁ బలియింతు రెవ్వ రాఘనులు మీకు
వందనీయులు చెనకంగ వలదు వారి. 150

సీ. హరి! రజనీశకళావతంస! రమేశ్వ
ర! పినాకపాణి! శ్రీరామ! భర్గ!
యనిరుద్ధ! శూలపాణి! నృసింహ! త్రిపథగా
ర్ద్రజటాకలాప! మురహర! యీశ!
రాఘవ! యురగాభరణ! పద్మనాభ! యు
గ్ర! మధుసూదన! పినాకపతి! యాద్య!
ప్రమథాధినాథ! నారాయణ! మృత్యుంజ
య! పురుషోత్తమ! త్రిదశైకనాథ!
గీ. యచ్యుతా! కామశత్రుప! యబ్జపాణి!
దిగ్వసన! చక్రపాణి! భూతేశ! యనుచుఁ

దలఁతు రెవ్వారు వార లుత్తములు భువన
పావనాత్మకు లందఱు ప్రభులు మీకు. 160

సీ. బ్రహ్మణ్యదేవ! శర్వ! ముకుంద! విశ్వేశ్వ
 ర! సనాతన! త్రిణేత్ర! రావణారి!
శ్రీకంఠ! ధర్మధురీణ! శంభువ! కమ
 లాధీశ! యీశాన! యదుపతి! మృడ!
ధరణీధ[1]ర! హర! యంధకహర! శార్ఙ్గపా
 ణి! పురారి! విష్ణువ! నీలకంఠ!
వైకుంఠ! దేవదేవ! మధురిపుఁడ! త్రిలో
 చన! కైటభరిపుండ! చంద్రచూడ!
గీ. కేశినాశ! గిరీశ! లక్ష్మీపతి! త్రిపు
రారి! వసుదేవసూనుఁడ! త్ర్యక్ష! యనుచు
జపము సేయుదు రెవ్వ రవ్విపులపుణ్య
ఘనులఁ గదిసినప్పుడ మీకుఁ గల్లవచ్చు. 161

వ. మఱియు వినుండు. శ్రీకాంత! శివ! యసురనిబర్హణ! మన్మథ రిపుఁడ! జనార్దన! ఖండపరశుఁడ! శంఖపాణి! శశిశేఖర! దామోదర! రిపుసూదన! యంబుధరనీల! స్థాణువ! యానందకంద! సర్వేశ్వర! యనునీదివ్యనామంబులు భావించుకృతార్థులు మీకు మాననీయులు సుండి యని యివ్విధంబున నంతకుండు గింకరవర్గంబు ననుశాసించె. ఈహరిహరనామంబులయష్టోత్తరశతంబు విన్నను బఠించిన జనులకు నారోగ్యైశ్వర్యంబులు సంభవించు. 162

1 రాయంధకరిపు జనార్దన, చటులఖండ పరశుశార్ఙ్గపాణి, త్రిపురారి విష్ణుదేవేశహారిత్రిలో.

చ. శమనునిరాజధాని యగుసంయమనీనగరంబునం గరం
దమకురుధర్మసేనదృఢధన్వజయద్రథు లాదిగా నృపో
త్తములు నితాంతనిర్మలినధర్మధురందరు లుండ్రు నిర్వ్యపా
యమున ననర్ఘ్యరత్నమయహారిహిరణ్మయహార్మ్య వీథులన్.
వ. అని యివ్విధంబున. 164

అప్సరోలోకవృత్తాంతము

తే. శమనలోకాభివర్ణనశ్రవణపరత
నుబుసుపోవంగ శివశర్మ యొయ్యఁ జేరె
నప్సరోలోక మది ప్రసూనాశుగునకు
లోకవిజయైకపట్టాభిషేకభూమి. 165
వ. అప్పుడు శివశర్మ విష్ణుశీలసుశీలుర కిట్లనియె.
తే. ఎవ్వరొకో? వీరు విమలపూర్ణేందుముఖులు
దివ్యభూషామహారత్నదీప్తిజాల
పరిధిచక్రావరణమధ్యభావ్యమాన
భువనమోహనమూర్తు లిప్పురమునందు. 167
వ. అనిన వార లిట్లనిరి. 168
సీ. ఏయిందుబింబాస్య లిక్షుకోదండుని
త్రైలోక్యరాజ్యాధిదైవతంబు
లేయింతులకుఁ బుట్టినిల్లు దుగ్ధాంభోధి
మధుకైటభారాతిమఱఁగుఁబొన్పు
వేచకోరాక్షుల కింద్రచంద్రజయంత
నలకూబరాదులు ననుపుమిండ
లేపువ్వుఁబోడులయిరియింతచూపుల
ఋషులవంటిమనంబు లిగురువెట్టు

తే. మహితభక్తి నేభామలమనుమరాంద్ర
దక్షిణానందవనమహాస్థానసలికి
భీమనాథేశ్వరునకు సుత్రాముఁ డిచ్చె
ననఘ! వీరు సుష్మయ్య! యయ్యప్సరసలు. 16?

వ. ఊర్వశీ, మేనక, రంభ, ఘృతాచి, చంద్రరేఖ, తిలోత్తమ, వపుష్మతి, కాంతిమతి, లీలావతి, యిల్వాలావతి, యలంబుస, గుణవతి, స్థూలకేశి, (కళావతి), కలానిధి, (గుణనిధి), కర్పూర తిలక, యుర్వర, యనంగతిలక, మదనమోహిని, చకోరాక్షి, చంద్రకళ, మునిమనోహర, చారునాద, సుపర్ణిక, దారు సంజీవని, క్రతుశుల్క, శుభానన, తపశ్శుల్క, తీర్థశుల్క, దానశుల్క, హేమావతి, పంచాశ్వమేధిక, రాజసూయా ర్థిని వీరు మొదలుగా నఱువదివేలు దివ్యాప్సర లీలోకం బునం దధివసింతురు.

సీ. బ్రహ్మచర్యం బొక్కరాత్రి ద్వైవికమున
మఱచి తప్పినయట్టిమాస (చ)కమ్మ
కలకాల మెల్లను గామితవ్రతములు
సలిపినట్టిచకోరశాబనయన
బలిమి నొక్కనికి లోఁబడి వాని నవ్వేళఁ
బతిఁ గాఁ దలంచినపద్మగంధి
పురుషుఁడు లేనియప్పుడు ప్రమాదంబున
మోసపోయినయట్టిముద్దరాలు

తే. భోగదానవ్రతంబులఁ బూని యెపుడు
మకరకేతను నర్చించుమాఁటినంద
కన్నెవయసునఁ గన్నెఱికంబుఁ దప్పి

పిదపఁ బతిభక్త యగునాతి త్రిదశవేశ్య. 171

తే. మాంత్రికుం డైన యొకసిద్ధమాని నొండె
నొక్కవేలుపు నొండెఁ బ్రియుండు వనుప
పుత్త్రసంతానలబ్ధికై పొందినట్టి
లోలలోచన కప్సరోలోక మబ్బు. 172

సూర్యలోకవర్ణనము

వ. అని చెప్ప నప్సరోలోకంబుఁ గనుంగొనుచు భాస్కర లోకంబు సేరం జని యేకచక్రంబును సప్తసప్తియు ననూరు సారథికంబును నప్సరోమునిగంధర్వామరోగసమన్వితంబును నగు రథంబుమీఁదఁ గరధృతారవిందద్వయుం డయి నభో మార్గంబునం జను కమలబాంధవునిం జూపి విష్ణుకింకరు లి ట్లనిరి. 173

సీ. సిద్ధాంతసంసిద్ధి సిద్ధసంఘంబును
విధ్యుక్తపరిపాటి విబుధకోటి
చాటుధారాప్రౌఢిఁ జారణవ్యూహంబు
కిన్నరవ్రాతంబు గీతసరణి
ఖచరసంఘము విశృంఖలమణివైచిత్రి
యాతుధానశ్రేణి యధికభక్తి
గరుడలోకము నమస్కారవాక్యంబున
నేకాగ్రమతి దందశూకసమితి

తే. ప్రతిదినంబును బ్రాతరారంభవేళ
నిర్ణిబంధననిరుపాధినిరవగాధ
నిర్నిరోధనిరాఘాటనిరుపమాన
భక్తి సంభజియింతు రీపద్మబంధు. 174

సీ. సంచారలోలుఁ డౌ జగదుపక్రియకు నై
సమధికస్థైర్యంబు జరుపుఁ గాని
జనులదృష్టికి వెక్కసం బై విభాసిల్లు
లోనఁ జైతన్యంబు నీనుఁ గాని
సంతాపహేతు వౌ సంయమిశ్రేణికి
నిర్వాణలీల యీ నేర్చుఁ గాని
ఖరరుచిత్వముఁ బూనుఁ గాలక్రమంబున
శీతలామృతము వర్షించుఁ గాని

తే. ప్రాగవస్థాభ్యధికతరోపరవ్యవస్థ
నతిశయిల్లుచు భువనంబు లఖిలములును
వార కత్యంతచాతుర్యవైభవమున
ననఘ! రక్షించుచుండు నీయబ్జహితుఁడు. 175

వ. అని రప్పుడు శివశర్మ దా నొనర్చునమస్కారంబు లంగీక
రించుచు నిమేషార్ధమాత్రంబున రెండువేలు నిన్నూట
రెండుయోజనంబు లతిక్రమించినం జూచి యాశ్చర్యం
బంది గోవిందకింకరుల కి ట్లనియె. 176

తే. అనఘులార! ఖరాంశుబింబాంతరమునఁ
బురుషు నొక్కని నుండఁ జెప్పుదురు బుధులు
పరమతాత్పర్యగరిమ నప్పురుషు నెట్లు
సేవసేయుదు రొకో సంసిద్ధిపరులు? 177

వ. అనిన వార లి ట్లనిరి. 178

సీ. ఆకాశమధ్యస్థ మగుభానుబింబంబు
వినులక్షయోజనవి స్తృతంబు

తన్మధ్యమందున ధవళాంశుశేఖరు
నుద్గీతవిద్యాప్రయోగసరణి
హైమరూపుఁడు హిరణ్యశ్మశ్రుకేశుండు
నానాప్రముఖహిరణ్యనయవుఁడు
గాఁగ భాగించి యాకమలలోచనుఁ డుండు
నతఁడ యే నని సదాధ్యానపరత

తే. విమలమానసుఁ డగుచు భావింపవలయు
బ్రహ్మవిద్వాంసుఁ డగువాఁడు ప్రాహ్ణవేళ
నర్కునర్ధోదయమున గాయత్రిఁ గూర్చి
యర్ఘ్యమెత్తినయాచమనాంతరంబు. 179

వ. కాలలోపంబు సేయవలదు. కాలంబు ప్రతీక్షించునట్టిది. కాలంబునం గదా యోషధులు ఫలించు. కాలంబునం గాక పాదపంబులు పూచునే? కాలంబుననే మేఘంబులు వర్షించు. మందేహదేహనాశార్థం బుదయాస్తమయంబుల బ్రాహ్మణోత్సృష్టంబగు గాయత్రీమంత్రతోయాంజలిత్రయంబు చిత్రభానుం డపేక్షించుచుండు. కాలంబు దప్పకుండ సదుపాస్యమానుం డయి భానుం డాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులు ప్రసాదించు. 180

సీ. మేలైనరెండుతొమ్మిదులు విద్యలలోన
మననీయ మగుచు మీమాంస వెలయు
మీమాంసకంటెను మిగులు ప్రాభవమునఁ
దర్కశాస్త్రము శుభోదర్కగరిమ
తర్కశాస్త్రముకంటెఁ దా సమభ్యధికంబు
వివరించి చూడంగ వేదరాశి

యామ్నాయములకంటె నభ్యర్హితంబులు
చర్చింప నుపనిషత్సముదయములు

తే. నుపనిషత్తులకంటెను నూర్ధ్వపదవి
మంత్రరాజంబు గాయత్రి మహిమఁ గాంచుఁ
బ్రణవ మనుక్రేపుతోఁ గూడి పాఁడిఁ బిదుకు
నవనిసురులకు గాయత్రి యనెడిసురభి. 181

తే. మంత్రములలోన గాయత్రిమహిమఁ గాంచు
నగరములలోనఁ గాశి యున్నతి వహించు
దైవతంబులలో సుధాధామమౌళి
విశ్వనాథుండు ప్రాధాన్యవిభవ మొందు. 182

స్రగ్ధర. గాతారం త్రాయతే నాఁగలిగిన తెలివిఁ
గల్గె గాయత్రి కర్థా
న్వితం బై నామధేయం బితరమనువులం
దీప్రభావంబు లే దీ
ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసాయోపగమములఁ బర
బ్రహ్మవిద్వాంసు లార్యుల్
జ్యోతిర్మూర్తిఁ భజింతు రుస్సురగణవినుతుఁ
సూర్యునిఁ సిద్ధవిద్యన్. 183

క. గాయత్రి పరబ్రహ్మము
గాయత్రి కధీశ్వరుండు కమలాప్తుఁడు శ్రీ
గాయత్రీమంత్రమునకు
నేయవియును సాటి వచ్చునే మంత్రమ్ముల్? 184

వ. ఈవేదమూర్తి హంసుండు, భానుండు, సహస్రాంశుండు, తప నుండు, తాపనుండు, రవి, వికర్తనుండు, వివస్వంతుండు,

విశ్వకర్మ, విభావసుండు, విశ్వరూపుండు, విశ్వకర్త, మార్తాండు(ండు, మిహిరుం), డంశుమాలి, యాదిత్యుం, డుష్ణగుండు, సూర్యుం, డర్యముండు, బధ్నుండు, దివా కరుండు, ద్వాదశాత్ముండు, సప్తహయుండు, భాస్కరుం, డహస్కరుండు, ఖగుండు, సూరుండు, ప్రభాకరుండు, శ్రీమంతుండు, లోకచక్షువు, గ్రహేశ్వరుండు, త్రిలో కేశ్వరుండు, లోకసాక్షి, తమోారి, శాశ్వతుండు, శుచి, గభస్తిహస్తుండు, తీవ్రాంశుండు, తరణి, మహారణి, ద్యు మణి, హరిదశ్వుం, డర్కుండు, భానుమంతుండు, భయా ర్దనుండు, ఛందోశ్వుండు, వేదవేద్యుండు, భాస్వంతుండు, పూష, వృషాకపి, యేకచక్రరథుండుఁ మిత్రుండు, మందే హారి తమిస్రహుండు, దైత్యహుండు, పాపహర్త, ధర్మఁ డు, ధర్మాధర్మార్థహేళి, చిత్రభానుండు, (కళిందుండు) తార్క్ష్యవాహనుండు, దిక్పతి, పద్మినీనాయకుండు, కుశేశ యకరుండు, హరి, ఘర్మరశ్మి, దుర్నిరీక్షుండు, అరుణుండు, కశ్యపాత్మజుం డను నీడెబ్బదినామంబులుఁ గలిగియుండు. 185

సీ. మోకాళ్లు భూమిపై మోపి హస్తాంబుజ
ద్వయమునఁ దామ్రపాత్రము ధరించి
యర్ఘ్యోదకంబులయందు దూర్వాంకురా
క్షతలును నవరక్తచందనంబు
కరవీరముఖ్యరక్తప్రసూనంబులు
వైచియొక్కొక్కపేర్వరుసతో న
మోంతంబుగాఁ జతుర్థ్యంతంబుగాఁ బ్రణ
వాదిగాఁ బఠియించు చర్ఘ్యపాత్ర

తే. మౌళిపర్యంత మెత్తుచు మాటిమాటి
కర్ఘ్య మిచ్చినఁ బ్రీతుఁ డై యర్కుఁ డొసఁగు
సేవకుల కాయురారోగ్యధీవివేక
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు. 186

సీ. అది గుహ్య మై యకారాదిక్షకారాంత
పంచాశదక్షరప్రకృతి యైన
మాతృక యై మహామంత్రరాజంబు నై
దవయవంబులఁ బుట్టె నం దకార
మునకును నోంకారమునకు మకారంబు
నకు బిందువునకును నాదమునకుఁ
బ్రత్యేకము పదేసిపదియేసివర్ణంబు
లనఘ! జన్యంబు లై యతిశయిల్లు

తే. నట్టిప్రణవంబు హేమసింహాసనమున
భాస్కరుం డనుమాణిక్యపదకభూష
యఱుత ధరియించి దేవి గాయత్రి యొప్పుఁ
గడుపుచల్లంగ వేదాళిఁ గన్నతల్లి. 187

క. సంశితవిజ్ఞానచతు
ర్వింశతితత్త్వంబులకును వేడుకతో నీ
యంశుమదధిపతిమంత్ర మ
సంశయముగ నెపుడు మన కొసఁగు నభిమతముల్. 188

సీ. మూఁడువేదంబులు మూఁడుపాదంబులు
నాభి యాదిమపురాణవ్రజంబు
క్రిందు మీఁదును జతుర్దిశలు నాల్గతులు
భువనంబు దేహంబు దివి యుదరము

ధర్మశాస్త్రంబు హృత్సరసీజముకుళంబు
ఛందోవితతి కుచస్తబకయుగము
సాంఖ్యశాస్త్రంబులు శ్రవణపాశంబులు
జాతవేదుఁడు వక్త్రచంద్రబింబ
తే. మైదతలలును శిక్షాదులంగకములు
చేష్ట యాథర్వణశ్రుతి శిఖ శివుండు
బ్రహ్మ మూర్ధంబు హరి యాత్మ భావలక్ష
ణములు మీమాంస సావిత్రి కమలచరిత! 189

క. వ్యాహృతులతోడఁ బ్రణవో
ద్గ్రాహముతో శిరముతోడఁ గమలాప్తమనఁగ
బ్రాహ్మణికం బై యీమను
వాహుతిఁ గొనుఁ జాతకముల నగ్నియుఁ బోలెన్. 190

మ. క్షితిదేవోత్తమ! బ్రాహ్మణుండు వెలిగా జిహ్మాభిచారక్రియా
క్రతుతంత్రంబునశాత్రవుఁ గుఱిచి యీగాయత్రివర్ణావళిన్
బ్రతిలోమంబున నుచ్చరించివిడువన్ బ్రహ్మాస్త్రమైతాఁకియా
ప్రతిపక్షుం దెగటార్చునంగుళిశిఖాప్రస్ఫోటమాత్రంబునన్.

సీ. గాయత్రి విష్ణుండు గాయత్రి శంభుండు
గాయత్రి పరమేష్ఠి కర్మనిష్ఠ
గాయత్రి విధివిష్ణుకమలసంభవమూర్తి
యైనమార్తాండుండు మౌనివర్య!
గాయత్రి జపియించి గాయత్రిఁ గొనియాడి
కాంచు విప్రుఁడు ముక్తి కలితపుణ్య!
గాయత్రి సేవించుకాలంబు గాలంబు
మంత్రతంత్రములు నిర్మలవివేక!

తే. యనఘ! సావిత్రి యనఁగ గాయత్రి యనఁగ
విశ్వజనయిత్రి యనఁ జతుర్వేదమాత
యనఁ బరాపరబ్రహ్మాద్వయం బనంగ
నమ్మహాదేవికి సమాహ్వయాంతరములు. 192

వ. అని పుణ్యశీలసుశీలురు సూర్యలోకమాహాత్మ్యం బభివర్ణింప నాకర్ణించుచు శివశర్మ ముందట నయనానందసందోహాసంధాయి యగు నొక్కపట్టణంబుఁ గనుంగొని యవ్విష్ణుకింకరుల కిట్లనియె. 193

తే. పుండరీకాక్షులార! యీపురవరంబు
నెఱయ నుత్సవ మొనరించె నేత్రమునకు
నెఱుఁగఁ జెప్పుఁడు నా కది యేభువనమొ
శోభితం బైనకారుణ్యవైభవమున? 194

స్వర్గలోకవర్ణనము

తే. అనిన వా రిది నముచిమర్దనునివీడు
కనకగోపురకనకాట్టకనకసౌధ
కనకకుట్టిమవేదికాకనకభిత్తి
కనకరాజీవసరసీప్రకాశితంబు. 195

సీ. చికిలించుకొనియుండు జిలుఁగుఱెప్పలలోనఁ
గుసుమసాయకవైరినొసలికన్ను
పద్మనాభునికౌస్తుభముకాంతి వెలిపోయెఁ
బద్మచన్నులమీఁఁదిపసుపు దాఁకి
థళథళుక్కన నింగిఁ దాటించి చనుఁ గాని
నిలువనేరదు ప్రోదినీప్రకాశ

మస్తినాస్తిప్రకాశానుసారంబున
మినుమిన్కుమను చందు ననలుదీప్తి
తే. పగలు పగ లయ్యె శశివిభాప్రసరమునకు
దాన పో దిక్కు దీప్తిసంతానమునకు
ననఁగ గనఁగనఁ గనకవర్ణాభుఁ డైన
భానుఁ డేతత్పురీసమీపమున నడచు. 196

చ. అమవసలందు నా సరసిజాప్తునిగర్భము దూఱఁ బోవునా
సమయమునన్ స్వకీయమగుచంద్రిక నిల్లడవెట్టెనో సుమీ
యమృతమయూఖుఁడీ నెలవునందను సంశయమావహించె ను
త్తమకుల! చూడు మిప్పురిసు ధాధవళోన్నతసౌధవీథికల్.

శా. పౌనఃపున్యముసంఘటింపఁదొడఁగెన్ బ్రహ్మాద్వయోత్తంస!
గో, క్షీనాగ్రంబున లేఁగ పెయ్య యిది కంటే కామధేనూద్భ
వం, బానందంబున డెందముబ్బఁగజనన్యాపీనవాపీసుధా,పా
నోత్పుచ్ఛమనూనమౌచటులరుచుంపాతాండవాటోపమున్.

శా. కంటే స్వగకరికంఠపీఠవిలుఠద్గ్రైవేయలోహార్గళా
ఘంటాటాంకృతి నాదసౌధవలభీగర్భంబులందారొ్కనం
ఘంటావీథిః జరించుచున్నది పురాగారంబు వీక్షించి వె
న్వెంటన్ దివ్యకరేణు వభ్ర ముపథావింపంగ దర్పోద్ధతిన్.

క. నందనవన మిదె ధరణీ
బృందారక! యల్ల పెద్ద పృథివీరుహముల్
మందారకల్పతరుహరి
చందనసంతానపారిజాతాహ్వయముల్. 200

మ. దివిజాధీశసుధర్మ యన్ సభ సముద్వీక్షింప భూదేవ! రెం
డవకైలాసమువోలె నున్నయది బ్రహ్మాండంబుతో రాయు

చుఁ, ధవళాభీలసుధాట్టహాసవిమల ద్రాఘిష్ఠశృంగాగ్ర మై
యవదాతధ్వజశాటికాంచలచపేటాధూతజీమూతమై. 201

సీ. చెలువు లేటికి రేలు శిశిరాంశుకరముల
కరఁగుచంద్రోపలగిరులు గలుగఁ!
గల్పవృక్షంబులు గలుగంగ నేటికి
వలువలకై తంతువాయసమితి?
గణకు లేమిటికి సంకల్పార్థచింతకుఁ
జింతామణీశిలాశ్రేణి గలుగఁ?
గామధేనువులు గల్గఁగ నేమిటికి మఱి
యోదనంబునకు నై యౌదనికులు?

తే. నాఁగ సర్వపదార్థజన్మస్థలంబు
భూరికల్యాణవై భవకారణంబు
విశ్వభువనైకవినుతంబు విబుధరాజ
పట్టణం బిది పంకజప్రభవవంశ్య! 202

శా. క్షీరాంభోనిధి సంభవించినఘృతాచీమేనకామంజుఘో
షారంభాహారిణీతిలోత్తమలు విశ్వాచీచకోరాక్షులుఁ
స్స్వారాజప్రియవారభామినులు నానాభూషణాలంకృతల్
గారా మూరఁగఁ జూతురున్మలనీకంజాక్షులంజూడుమీ!

వ. ఈయింద్రలోకంబునందుఁ దరురత్నంబు పారిజాతంబు, గాం
తారత్నం బూర్వశి, వనరత్నంబు నందనంబు, తురగరత్నం
బుచ్చైశ్శ్రవంబు, గజరత్నం బైరావతంబు, రత్నరత్నంబు
చింతామణి, సప్తార్చిః ప్రభృతు లగుసప్తలోకపాలురు, నార
దాదిమునులు, దనుజమనుజదైత్యులు, గంధర్వయక్షకిన్నర
కింపురుషులు, నగరనలనహుషమాంధాతృదుందుమారాదివ

సుంధరాధిపతులు, జ్యోతిష్టోమాదియాగంబులు చేసినసోమ యాజులుం, దులాపూరుషాదిమహాదానంబులొనర్చినదాతలు, సంగ్రామంబులనపరాఙ్ముఖులై యక్లీబవాదులై యొల్గినవీరులు వసియింతు రని యనంతరంబ యగ్నిలోకంబున నర్చిష్మతీపు రంబు చేరం గొనిపోయి శివశర్మకుఁ బుణ్యశీలసుశీలు రిట్లనిరి.

సీ. అమరావతీపురం బమరవల్లభుఁ డేలు
నర్చిష్మతీపురం బగ్ని యేలు
శ్రాద్ధదేవుం డేలు సంయమనీపురం
బసురనాయకుఁడు పుణ్యావతి నేలు
నమలవతీపురం బంబునాయకుఁ డేలు
వాయు వేలును గంధవతిపురంబు
నలకాపురంబు యక్షాధీశ్వరుం డేలు
నైశాని యేలు జన్దార్ధమాళి
తే. యనిరి దిక్పాలపురములం దవనిసురుఁడు
రెండవపురంబు నీక్షించి ప్రీతి నుండె
నపుడు వర్ణింపఁ దొడఁగి రయ్యగ్నిలోక
మహిమసంపద గోవిందమాన్యహితులు. 205

సీ. శిఖ కర్మఠులకు నిశ్శ్రేయసశ్రీప్రదాత
ధరణీసురులకుఁ దీర్ఘంబు వహ్ని
యాశుశుక్షణి గురుం డవనినిర్జరులకు
నగ్రవర్ణుల కగ్ని యాశ్రమంబు
దహనుఁ డేడ్గడయు నుత్తమవర్ణభవులకుఁ
బావకుం డీశుండు బ్రాహ్మణులకుఁ
బ్రత్యయంబు తనూనపాత్తు బాడబులకుఁ

బాలుల కనలుండు పారిజాత

తే. మాశ్రయాశుండు ప్రాణుల కంతరాత్మ
చంద్రశేఖరమూర్తి యుషర్బుధుండు
సకలజగదుద్భవస్థితిసంహృతులకుఁ
గేవలము హేతుభూతుండు కృష్ణవర్త్మ. 206

మ. వివిధాజ్యాన్నతిధూపదీపములునై వేద్యంబు నీయగ్ని ముఖ
జవి గోఁ బిమ్మట భుక్తిముక్తుల నవశ్యప్రీతి గా నెప్పుడుఖ
జవి గొం డ్రంబుజసంభవాచ్యుతమహేశానాదిబృందారక
ప్రవరు ల్సర్వహృషీకతర్పణముగా బ్రహ్మార్థపారంగతా! 207

వ. అనిన విని శివశర్మ వైశ్వానరుం డనంగ నెవ్వం? డెవ్వనితనూజుం? డేప్రకారంబున నాగ్నేయం బైనతేజం బతనికి సంభవించె? మహాత్ములారా! యెఱింగింపుం డనిన వారు వైశ్వానరమాహాత్మ్యంబు వివరింపఁ దొడఁగి యిట్లనిరి. 208

వైశ్వానరమాహాత్మ్యము

సీ. విశ్వానరుండు నానీశ్వరభక్తుండు
శాండిల్యగోత్రసంజాతుఁ డనఘుఁ
డభినుతబ్రహ్మచర్యాశ్రమనిష్ఠుఁ డై
బ్రహ్మాయజ్ఞములు తప్పక యొనర్చు
నిరతుఁ డై విజ్ఞాతనిఖిలశాస్త్రార్థుఁ డై
లోకతత్త్వజ్ఞుఁ డై యేకతమున
నొకనాఁడు చింతించు చుండె నేయాశ్రమం
బొక్కొ నాల్గింటిలో నుత్తమంబు!

తే. భక్తి నేయాశ్రమంబు చేపట్టినప్పు
డైహికాముష్మికఫలంబు లందవచ్చు?

నిదియ మే లన్నియ ట్లుండు నిపెయ లెస్స
యన్నియ ట్లుండు నొక్కొక్కయాశ్రమంబు. 209

వ. అది యెట్లనిన వర్ణాశ్రమాచారంబు శివప్రసాదద్వారంబున జ్ఞానసాధనంబు అందు వర్ణధర్మంబులు బ్రాహ్మణుండు బృహస్పతిసవనంబునను, రాజు రాజసూయంబునను, వైశ్యుండు వైశ్యస్తో (ష్టో) మంబునను యజియింతురనునివియాదిగాఁగల యవి. మఱి యాశ్రమధర్మంబుః లధ్యయనాదులు బ్రహ్మచారి ధర్మంబులు, గృహస్థధర్మంబు లగ్న్యాశ్రథానాదులు, వానప్రస్థ ధర్మంబు లరణ్యావాసాదులు, యతిధర్మంబులు శ్రద్ధాదులు, బ్రహ్మచారిగృహస్థవానప్రస్థభిక్షు(కు)లయాశ్రమంబులు త్తరోత్తరంబు లుత్కృష్టంబు, లీచతురాశ్రమంబులవారును నిజ కర్మానుష్ఠానంబులు దప్పక యీశ్వరపూజాతత్పరులై సంసిద్ధి వడయుదురు. నాకుం జూడ నన్నియాశ్రమంబులకు నాధార భూతం బై (వు)గృహస్థధర్మంబు ముక్తిసాధనం బై తోఁచు చున్నయది. సర్వాశ్రమంబులకుస్వరూపలాభంబుగృహస్థాశ్రమ నిబంధనంబ. కొందఱు 'వర్ణాశ్రమాచారనిష్ఠునకు బ్రహ్మ నిష్ఠ సిద్ధింపదు. బ్రహ్మనిష్ఠ యన సర్వవ్యాపారపరిత్యాగం బున ననన్యచిత్తంబునం జేసి బ్రహ్మంబు నెఱుంగుట, యది కర్మానుష్ఠానకర్మత్యాగంబులకు స్వరూపంబుఁ బరస్పరవిరోధంబుఁ గావునఁ గర్మశీలునియందు సంభవింప' దండ్రు. వర్ణాశ్రమకర్మానుష్ఠానవంతునకు యథావశంబున బ్రహ్మనిష్ఠా తాత్పర్యంబు సుకరంబు గావునఁ గర్మపరుండు బ్రహ్మంబు నెఱుంగండను నిషేధోక్తి(కిం)బని లేదు. పరదారపరిత్యాగం బునను నాత్మదారపరితోషంబునను ఋతుకాలాభిగమనంబునను

బ్రహ్మచారియుఁ రాగద్వేషకామక్రోధవర్జనంబున వానప్రస్థుం డును' నయాచితోపస్థితదేహయాత్రామాత్రంబున భిక్షుకుండును నై గృహస్థుం డఖిలాశ్రమంబులు తాన కైకొను. దేవయజ్ఞంబు, పితృయజ్ఞంబు, భూతయజ్ఞంబు, మనుష్య యజ్ఞంబు, బ్రహ్మయజ్ఞం బనుపంచమహాయజ్ఞంబులం జేసి విధివిహితముఖంబున గృహస్థుండు ముక్తుం డగు. కావున గార్హస్థ్యం బగుధర్మంబునం గైవల్యంబు వడసెద. 210

మ. అని యత్యుత్తమవంశసంభవ వివాహం బయ్యెశాస్త్రోక్తవి ధ్యనురూపంబునభాగ్యలక్ష్మిగ(వ)తికల్యాణికిఁ గుణాన్వితశో భనపుణ్యాకృతి విప్రకన్యక మహాభాగుండు విశ్వానరుం డనురూపస్థిరపుణ్యలగ్నమున వంశానందసంధాయియై. 211

ఉ. చేడియనామధేయము శుచిష్మతి యాచిగురాకుఁబోఁడికిన్ ప్రీడయుఁ గేశభారమును వృత్తపయోధరము ల్నితంబమున్ బాడబునెమ్మనంబు రతిభావముతోడన నాఁడు నాఁటికిన్ [న్. వీడఁగఁ జొచ్చె బాల్యమును వీడఁదొడంగెదదీయచింతతో

సీ. అనుదినంబును బ్రాతరారంభవేళల
నోలగందంబుతో నుదకమాడి
యంచువన్నియతోడ నంద మైనమడుంగు
నిద్దంపుఁ బుట్టంబు నెఱికి గట్టి
నెఱియంగఁ గూడనినెఱికూఁకటులు పాఁచి
పొంకంబుగాఁ గమ్మపూలు దుఱిమి
కాశ్మీరతిలకరేఖామధ్యమునయందుఁ
బుణ్యంపుఁజిఱుబొట్టు పొందుపఱచి

తే. విసువు లేక యగ్నిహోత్రంబు వేల్వఁ బెట్టు
దీపధూపంబు లొడఁగూర్చు దేవపూజ
కోగిరంబులు గావించు నొప్పుగాఁగ
బాల ప్రాణేశుహృదయంబు పల్లవింప. 213

వ. అనంతరంబ యౌవనారంభమున నారంభోరువు వినయవతియు, వివేకవతియు,విలాసవతియు, విభ్రమవతియు, శాంతిమతియు, సౌజన్యవతియు, సౌహార్దవతియు నై శుశ్రూషాతాత్పర్యంబునం బతిడెందంబున కానందంబు సంపాదించుచుండం బెద్దకాలం బరిగిన. 214

తే. కానరా దయ్యెఁ బుత్రసంతానలబ్ధి
యెన్ని నోములు నోఁచిన నిందుముఖికి
నంత నొకనాఁడు తరుణి యేకాంతవేళ
విభునిపాదంబులకు మ్రొక్కి విన్నవించె. 215

ఉ. కట్టితిఁ బట్టుఁబుట్టములు కాంచనభూషణముల్ ధరించితిం
బెట్టితి బంధుకోటికి నభీప్సితవస్తుచయంబు గీర్తి చే
పట్టితి మీపదాబ్జములు పాయక నిచ్చలు సేవసేయఁ గాఁ
బట్టి వసుంధరం గలరె భామలు నాసరి భాగ్యసంపదన్? 216

క. సకలైశ్వర్యసమృద్ధులు
నొకతల సంతానలాభ మొకతల యిది యే
టికిఁ దడసె? నిందురేఖా
మకుటునికృప యేల లేదు మన కిప్పాటన్? 217

క. చింతించి చూడవచ్చిన
సంతానము వంశమునకు సకలంబునకుఁ

సంతానము సురధేనువు
చింతామణి సిద్ధరసము! చిరతరపుణ్యా! 218

వ. సంతానంబు గలుగునట్టియుపాయంబు చింతింపు మని ప్రార్థించిన. 219

ఉ. ఇంతవిచార మేమిఁటికి నిందునిభానన! నెమ్మనంబులో
సంతతిలబ్ధికై విడువు శంక శశాంకకళాకిరీటుఁ గా
లాంతకుఁ గాశికానగరహాటకనిర్మలహర్మ్యమాలికా
భ్యంతరవర్తి విశ్వపతి నాశ్రితవత్సలు నాశ్రయించెదన్. 120

వ. అనిన విని శుచిష్మతి దేవి యర్థిప్రహృష్టభావుం డగుభర్తకు వెండియుం బ్రణమిల్లి పాణిపల్లవంబులు మొగిడ్చి వినయవినమితోత్తమాంగ యై యార్య (పుత్రా!) పుత్రసంతానలాభంబు నాయందుం బడయ నభిమతంబ యేని నేనుం బ్రసాదభాజనంబ నగుదు నేని నిందుశేఖరసదృశుం డైన నందనుం బ్రసాదింపు మనుటయు. 221

తే. ధర్మగేహినిపైఁ గలకూర్మి పేర్మి
శంసితవ్రతుఁ డైనవిశ్వానరుండు
వనరుహాయతనేత్ర కోరినవరంబు
మునికులశ్రేష్ఠుఁ డిచ్చితి ననుచుఁ బలికె. 222

సీ. ఇంతి మనోరథం బెట్లు నీయఁగ వచ్చు?
నేయింతి పతి వేఁడె నిట్టివరము?
వరము వేఁడిన వేఁడవచ్చుఁ గా కిబ్భంగి
నీ నేరవచ్చునే యీప్సితార్థ?
మాగమంబులు సమానాధికరహితుఁ గా
శీతాంశుశేఖరుఁ జెప్పుచుండు

నారుద్రు లీలావతార మీచపలాక్షిఁ
దనకుఁ గారణముఁ గాఁ దలచె నొక్కొ.

తే. కానినాఁ డిట్టితలఁ పెట్లు గలుగనేర్చుఁ
దరుణి? కంచు వితర్కించి తరతరంబ
యొకముహూర్తంబుతడవు నైష్ఠికతఁ బూని
శంభుభక్తిపరుండు విశ్వానరుండు· 223

వ. అనంతరంబ యమ్మునీశ్వరుండు తపఃప్రభావంబున భవుని ఫాలలోచను భర్గు భాగీరథీతీరభవను భక్తనిధి భక్తిభావను భావనాసులభస్వభావు భజింతుం గాక యని భవభయోదన్వదుత్తారయానపాత్రం బైన కాశీక్షేత్రంబునకుం జని. 224

సీ. మందాకినీవారి మణికర్ణికాంబువు
వాపికాకూపపల్వలజలంబు
కుండికాసలిలంబు గుల్యాప్రపూరంబు
సెలయేటిపాథస్సు చెలమనీరు
ధారాకృపీటంబు తమ్మిబావిపయస్సు
కాసారనీరంబు గ్రయ్యతోయ
మూటకాండము బుగ్గయుదకంబు జలపుష్క
రము నదప్రాదశంబరంబు లివియుఁ

తే. మొదలుగా సర్వసర్వతోముఖము కాశి
తీర్థరాజంబులుగ సమర్థించు శ్రుతులు
గాన యిన్నింటియందు విశ్వానరుండు
దేవసంకాశుఁ డతిభక్తిఁ దీర్థ మాడె. 225

తే. అవని దివిజుండు మణికర్ణి కాదిపుణ్య
తీర్థములయందు దేహంబుఁ దేల్చి తేల్చి

శాంతిఁ బొందించెఁ బ్రాజ్ఞసహస్రశతసహస్ర
పరిచితంబైనబహులతాపత్రయంబు. 226

సీ. భద్రేభముఖులకు భద్రకాళికలకుఁ
గాలభైరవులకు గణపతులకు
నాదికేశవముఖ్యులైనకేశవులకు
లోలార్కముఖులైన హేళులకును
బ్రణమిల్లి సురనదీమణికర్ణికాదితీ
ర్థములఁ బిండప్రదానములు చేసి
పాయసాపూపాదిబహువిధాన్నంబుల
జగతీమరుత్సహస్రంబుఁ దనిపి

తే. కానవచ్చినయుబ్బులింగంబులకును
కానరానినిగూఢలింగంబులకును
బుణ్యవాసరముల మహాపూజ చేసి
యాతఁ డిట్లు వితర్కించె నాత్మలోన. 227

వ. ఓంకారేశ్వరుండు, కృత్తివాసేశ్వరుండు, కాశేశ్వరుండు, వృద్ధకాళేశ్వరుండు, గళేశ్వరుండు, కేదారేశ్వరుండు, కామేశ్వరుండు, చంద్రేశ్వరుండు, త్రిలోచనేశ్వరుండు, జ్యేష్ఠేశ్వరుండు, జంబుకేశ్వరుండు, జైగిషవ్యేశ్వరుండు, దశాశ్వమేధేశ్వరుండు, ద్రుమిచండేశ్వరుండు, (దృక్కేశ్వరుండు,) గరుడేశ్వరుండు, గోకర్ణేశ్వరుండు, గణేశ్వరుండు, డిండీరేశ్వరుండు, గజసిద్ధేశ్వరుండు, ధర్మేశ్వరుండు, తారకేశ్వరుండు, చండికేశ్వరుండు, మోక్షేశ్వరుండు, గంగేశ్వరుం, దత్రీశ్వరుండు, వీరహికేశ్వరుండు, (త్రిపురేశ్వరుండు, మార్కండేయేశ్వరుండు,) మణికర్ణికేశ్వరుండు, యమునేశ్వ

రుండు, లాంగలీశ్వరుండు, శ్రీవిశ్వేశ్వరుండు, అవిముక్తేశ్వరుండు, విశాలాక్షీశ్వరుండు, వ్యాఘ్రేశ్వరుండు, వారాహేశ్వరుండు, వ్యాసేశ్వరుండు వృషభధ్వజేశ్వరుండు, వరుణేశ్వరుండు, విధీశ్వరుండు, వరిష్ఠేశ్వరుండు సోమేశ్వరుం, డింద్రేశ్వరుండు, సంగమేశ్వరుండు, హరిశ్చంద్రేశ్వరుండు, (త్రిసంధ్యేశ్వరుండు,) భవానీశంకరుండు, కపర్దీశ్వరుండు, కందుకేశ్వరుండు, (మఖేశ్వరుండు, మిత్రావరుణేశ్వరుండు) ననసిద్ధామృతజ్యోతిర్లింగాదు లగుమహేశ్వరులు శతసహస్ర సంఖ్యలం గలరు. ఈమహేశ్వరులసిద్ధస్థానంబుల యందేను దివ్యస్థానంబునం దపం బాచరించి శీఘ్రసంతానలాభంబు నొందుదు. 228

తే. అహహ! తెలిసితి విస్మయం బైనయర్థ
మేల సందేహ మందంగ హృదయవీథి?
సిద్ధసంసేవితము సర్వసిద్ధికరము
దర్శనస్పర్శనములఁ దీర్థములరాజు. 229

సీ. ఉద్ఘాటితంబు లై యుండు రేలుఁబగళ్లు
గవనితల్పులు నాకకటకమునకు
సర్వజంతువులకు సంసిద్ధిసంపద
గరతలామలక మై కానవచ్చు
వికటామహాదేవి విశ్వనాథునిభామ
పర్వతాధిపుపుత్రి పాయ కెపుడు
సిద్ధివినాయకక్షేత్రపాలకు లుండ్రు
పరిరక్షణైకతత్పరతఁ బూని

తే. భూమి తిలమాత్రమును నుడివోవ కుండ

నమృతలింగంబు లర్బుదన్యర్బుదములు
గలవు తీర్థరాజంబులు గాశియందు
మహిమ కావాస మవిముక్తమండలంబు. 230

క. ఎందుండును విశ్వేశ్వరుఁ
డిందుకళాధరుఁడు గిరిదుహితృసహితుం డై
యందుండు భుక్తిముక్తులు
సందేహము లేదు తప మచట నొనరింతున్. 231

సీ. అప్సరోంగన లెల్ల నాటపాటలవెంటఁ
బ్రాపించిరి మనోరథార్థసిద్ధి
గంధర్వుఁ డొక్కఁడు గానవిద్యాప్రౌఢి
శిక్షింబునంద సంసిద్ధిఁ గాంచె
యతిపుంగవుఁడు విద్యాధరశ్రేష్ఠుండు
కోకిలాలాప యన్ కోమలియును
శతరుద్రీమంత్రైకజపపరాయణుఁ డైన
వేదశీలుం డనువిప్రవరుఁడు

తే. చంద్రమౌళి భరద్వాజసంయములును
హంసవతి యనునొకకిన్నరాంగనయును
నాప్రవాళోష్ఠిమగఁడు వేణుప్రియుండు
సిద్ధిఁ బొందిరి యవిముక్తసీమయందు. 232

క. సిద్ధమరుత్సాధ్యాదులు
సిద్ధిం బ్రాపింతు రం దచిరకాలమునన్
సిద్ధమతి యగుట శంభుం
డద్ధరణిని సిద్ధలింగ మనఁగా వెలయున్. 233

విశేశ్వర ప్రభావవర్ణనము

వ. అమ్మహాజ్యోతిర్లింగమూర్తి విశ్వేశ్వరుఁడనం బ్రసిద్ధివహించె. అమ్మహేశ్వరుండు జయద్రథునకు, విదూరసునకు, మగధాధిపతికి, వసుదత్తునకు, మనోరథార్థంబులచిరకాలంబునందు బ్రసాదించె. నేనును విశ్వేశ్వరమహాదేవు నారాధించి యభిమతార్థంబు(లు) వడసెదం గాక యని చంద్రకూపజలంబున నభిషేకం బొనరించి సంకల్పపూర్వకంబుగా నియమంబు వహించి యొక్కమాసం బేకాహారుండును, నొక్కమాసంబు నక్తాశనుండును, నొక్కమాసం బయాచితాశనుండును, నొక్కమాసంబు నిరశనుండును, నొక్కమాసంబు పయోవ్రతుండును, నొక్కమాసంబు శాకఫలాశనుండును, నొక్కమాసం బష్టతిలాహారుండును, నొక్కమాసంబు పానీయుండును, నొక్కమాసంబు పంచగవ్యాశనుండును, నొక్కమాసంబు చాంద్రాయణవ్రతుండును, నొక్కమాసంబు కుశాగ్రజలపాయియు, నొక్కమాసంబు వాయుభక్షుండును నైసంవత్సరంబు గడపి త్రయోదశమాసంబునం బ్రథమదివసంబున. 234

సీ. హారు లేడు నేడుకఱ్ఱ్యంతరంబులు గాఁగ
నియమంబునా నాజ్ఞ నిలుపువాఁడు
వెండికట్టులతోడి వేత్రంబుమాఱుగా
బంగారుముని(లు)కోల పట్టువాఁడు
ఝుంకించి వెరపుతర్జనకోటిచందానఁ
గఱకుచీఁకటివెన్ను సఱచువాఁడు
వసుమతీభృచ్ఛ్రేణి వరుసతో గుఱి చూపి

యొండొండఁ గాన్పించుచుండువాఁడు

తే. త్రిభువనస్థానపతి యైనదివసకరుని
ప్రాక్ప్రతీహారపాలుండు ప్రాచిసోసలి
ఘుసృణలీలాలలామంబు బిసరుహాప్త
కుంటుసారథి తీండ్రించెఁ గొమరు మిగుల. 235

సీ. ప్రథమసంధ్యాకాలబలిశంఖనినదంబు
ప్రభవించె శ్రీవిశ్వవిభునినగరఁ
గదిసె నంగుళియుగ్మకం బంతరము గాఁగ
గగనగంగారథాంగద్వయంబు
నెఱయంగఁ గై సేసి నిలువుటద్దము చూచె
నవిముక్తమున విశాలాక్షి గౌరి
కొక్కొరొకో యని కుక్కుటంబులు మ్రోసెఁ
గడఁగి చతుష్కటకంబునడుమఁ

తే. బ్రహరిఁ దిరుగుట చాలించి భైరవుండు
గవని మొగసాలయరుఁగుపైఁ గన్ను మొగిచె
డుంఠివిఘ్నేశుఁ డొనర గండూష సేసి
యుమిసె వినువీథిఁ జంద్రకుండోదకములు. 236

సీ. ముక్తిప్రయోజనంబునఁ గుటీరకకోటి
సావిత్రితత్త్వంబు సంగ్రహించెఁ
బరమహంసలు పరబ్రహ్మార్థమీమాంస
శోధించి రుపనిషద్వీథులందు
నిగమాంతవాసనానిర్వృతస్వాంతు లై
హంస లుండిరి దృఢై కాంతపరతఁ
బ్రత్యగ్రగోపాలరజ్జుసంబంధంబు

దండత్రయము బహూదకుఁడు దాల్చె

గీ. భసితముద్ధూళనము చేసి పాశుపతుఁడు
దీర్ఘపాటలజటల బంధించె మౌళిఁ
గలుమఠంబులమీఁద శృంగములనడుమ:
గొక్కొరోకో యనుచుఁ గోడికూయుటయును. 237

వ. అంత సూర్యోదయంబున. 238

సీ. ధరణీధరములందు ధాతుపాషాణంబు
పాదపంబులయందుఁ బల్లవంబు
పాథోనిధులయందుఁ బవడంపులేఁదీఁగ
కాలాభ్రములయందుఁ గోలమెఱుపు
హరిదంతనాగంబులందు సిందూరంబు
భూమిమండలియందు హేమభూష
యాకాశవీథియం దబ్జవందనమాల
నబ్జజాండగృహంబునందు దివియ

గీ. యగుచు బాలాతపము జగం బాక్రమింప
నంధకారము దిక్కుల నస్తమింప
భానుబింబంబు దోఁచెఁ బ్రభాతలక్ష్మి
కబరిభారంబుమీఁద చెంగలువకచ్చు. 239

వ. అయ్యవసరంబున విశ్వానరుండు సకలకలికలుషవిషభంగ జాంగలికం బగుగగనగంగాప్రవాహంబున నఘమర్షణ స్నానం బాచరించి, విరజానలసంభవం బైనభస్మంబున సర్వాంగోద్ధూళనం బొనర్చి, తిర్యక్పుండ్రంబు లురశ్శిరోబాహుమూలంబుల ధరియించి, రుద్రాక్షమాలికాధరుండయి సరస్వతీస్కందవిఘ్నేశ్వరులకు నాదిత్యానిలాగ్నులకు మ్రొ

క్కి, పుండరీకచర్మాసనంబునం బ్రాఙ్ముఖుండై దక్షిణజానూరు మధ్యంబున వామపాదంబును వామజానూరుమధ్యంబునదక్షిణపాదతలంబును విన్యసించి, సమగ్రీవామూర్ధకాయుండును, సంభృతాస్యుండును, నిశ్చలుండును నై నాసాగ్రంబున సుధాధారాబిందునిష్యందంబునందు నిందుబింబంబు(న) వీక్షించుచుం బ్రాణాయామంబుసేసి, ప్రాణాయామంబువలనం జిత్తశుద్ధి వడసి, చిత్తశుద్ధివలన వేదాంతజ్ఞానంబు విశదీకరించి, విశుద్ధవేదాంతజ్ఞానవాసనావశంబున శ్రోతవ్యుండును, మంతవ్యుండును, నిదిధ్యాసితవ్యుండును, నిరస్త సమస్తోపాధిక స్వప్రతిష్ఠాఖండసచ్చిదానందైకరసాద్వితీయస్వరూపుండును, పరమశివపరమజ్యోతిర్లింగమూర్తియునైన యవిముక్తవిశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవు నందు భావించి భావించి చూచుచుండం బ్రాచీనంబు పచేళిమంబై భవ్యంబైనభాగ్యాతిశయంబున. 240

సీ. శ్రీపాదములఁ బైఁడిచిగురుగజ్జెలతోడ
 శవణించుగండపెండార మమర
వెలిదామరలఁ బోలువెడఁదక్రాల్గన్నులు
 మద్దికాయలతోడ నుద్దివడయ
మొలకనూఁకటిఁ గ్రాలు[1]ముక్తాలలామంబు
 భసితంపుబొట్టుతో బాదరింపఁ
బాలబుగ్గలదీప్తిపల్లవంబులతోడఁ
 జిన్నిలేనగవుతోఁ జెలిమి సేయ

గీ. లజ్జ యొలుకఁగనికటిమండలంబుమీఁద
వలుదవజ్రాల కమనుగర్వంబు సూప

1. ముత్యాల రావిరేక భసితంపు.

దివ్యబాలకుఁ డొకరుండు దేజరిల్లెఁ
గాశివిశ్వేశశంభులింగంబునడుమ. 241

చ. ప్రవిశదభంగిదివ్యశిశురత్నముస ప్రణవాక్షరంబుగా, శ్రవణ
మనోహరంబుగఁ బ్రసన్నముగాఁ బలియింపఁజొచ్చె మూఁ
డవసవనంబునన్ శ్రుతిసమభ్యధికంబుగఁ దత్ప్రతిస్వనం
బవిరతలీల గర్భభవనాంతరభూముల నుద్భవింపఁగాన్. 242

వ. అప్పుడు విశ్వానరుం డానందాశ్రుపూర్ణలోచనుండును,
రోమాంచకంచుకితాఖిలావయవుండును, గద్గదికానిరుద్ధకంఠ
ధ్వనియు నయి యంజలీపుటంబు లలాటతటంబున ఘటి
యించి యేకతంబుగా బ్రహ్మం బద్వితీయంబు నిత్యంబు సత్యం
బొక్కరుండ రుద్రుం డొక్కరుండ కర్త యెవ్వం డట్టినీకునమ
స్కారంబు. రజ్జువందుసర్పంబును, శుక్తియందు రౌప్యంబును,
మరుమరీచికయందు సలిలంబును బోలె నెవ్వానియందుఁ
బ్రపంచంబు గానంబడు నట్టినీకు నమస్కారంబు. తోయంబు
నం దె శైత్యంబును, వహ్నియందు దాహకత్వంబును, దపను
నందుఁ దాపంబును, జంద్రునందుఁ బ్రసాదంబును, బుష్పంబు
నందు సుగంధంబును, దుగ్ధంబునందుఘృతంబునుంబోలె సర్వం
బునం దెవ్వం డంతరాత్ముఁడై యుండు నట్టినీకు నమస్కా
రంబు. శబ్దంబు గ్రహించు నశ్రవణుండు, గంధం బాఘ్రా
ణించు నఘ్రాణుండు, దూరంబు నడచు ననంఘ్రి, చూచు
నలోచనుండు,రసంబుఁ గొనునరసజ్ఞుం డెవ్వం డట్టినీకు నమ
స్కారంబు. నిజభక్తుండు దక్క విష్ణువిరించిపురందరాదిబృం
దారకు లెవ్వానికందువ యెఱుంగ రట్టినీకు నమస్కారంబు.
గోత్రంబు, జన్మంబు, నామంబు, రూపంబు, శీలంబుఁ దెలియ

రాకుండనుండియు నిజభక్తులకు నభీప్సితంబులొసంగు నెవ్వం డట్టినీకు నమస్కారంబు. ఎవ్వనివలన సర్వంబును నెవ్వండు సర్వంబును గనుంగొను, నెవ్వఁడు సంపన్నుం, డెవ్వఁడు దరిద్రుఁ, డెవ్వండువృద్ధుం, డెవ్వండు యువ, యెవ్వండు బాలుం డట్టి నీకు నమస్కారంబు. అని సంస్తుతించి సాష్టాంగదండప్రణామంబుచేసిన నతనిం గరుణాతరంగితం బగున పాంగవీక్షణంబునం గనుంగొనివృద్ధవృద్ధుండగునబ్బాలుండు ముగ్ధస్మితజ్యోత్స్న చిన్నిబుగ్గలంజిగురొత్తనిట్లనియానతిచ్చె.

మ. క్షితిదేవోత్తమ! నీమనోరథము సంసిద్ధిన్ వహింపన్ బతి
వ్రతకున్ శోభనపుణ్యలక్షణకు విశ్వస్తుత్యచారిత్ర క
ప్రతిమప్రాభవభాగ్యవై భవకళాపారీణకున్ మీకుచి
ష్మతికిం బుట్టెదఁ గాశికాపురతపశ్చర్యాఫలం బల్పమే? 244

గీ. అచిరకాలమునంద యే నవతరింతుఁ
బరమపావని యైన నీభార్యయందుఁ
జను నిజాశ్రయమునకు సంశయము మాని
విమలపుణ్య! విశ్వానర విప్రముఖ్య! 245

వ. అని చూడం జూడ నయ్యిందుచూడుం డానందక్రీడావాటికాక్రోడక్రీడావిహారహేలాచిక్రోడంబుపదంబులోని నీడ యుంబోలెఁ బొడచూపి యవిముక్తక్షేత్రవిడంబనంబగువిశ్వేశ్వరలింగంబునందుఁ గుడుంగంబునందునుంబోలె లోనడాఁగి యుండె. విశ్వానరుండును విశ్వాసభక్తితాత్పర్యంబులు మనంబునం బెనఁగొన నయ్యనంగమథనుం దలంచి తలంచి శుచిష్మతియుం దానుఁ దమయంజలిపుటంబులు లలాటతటంబులం ఘటియించి ప్రస్తుతించుచుం బ్రమోదించుచు నిజనివా

సంబునకుం జని రనిన విని నైమిశారణ్యవాసు లీశ్వరుం
డెబ్భంగి శుచిష్మతికిం జన్మించె నని యడిగిన. 246

ఆశ్వాసాంతము

శా. కర్ణాటోత్కలపారసీకనృపసంఖ్య! ప్రాభవశ్రీనిధీ!
యర్ణోరాశిపరీతభూభువనమధ్యాంధ్రక్షమాధీశ్వరా!
కర్ణాభ్యర్ణవిశాలనేత్ర! జగదేకప్రాజ్యసామ్రాజ్య! దృ
క్కర్ణాధీశ్వరహారభక్తినిరతక్ష్మాపాలచూడామణీ! 247

క. పంచారామవధూటీ
పాంచాల! త్రిలింగరాజపరమేశ్వర! య
భ్యంచితదయాధురంధర!
చెంచూమలచూరకార! చిరపుణ్యనిధీ! 248

భుజంగప్రయాతము.
త్రిలోకీనికాయప్రదీపప్రతాపా!
కళాభోజ! యౌదార్యకల్పావనీజా
నలేఖ్యౌకదుష్యంతనాభాగలీలా
కలా! రెడ్డిభూపాల! కల్పాంతకాలా! 249

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్య
పుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయ
ప్రణీతం బైన కాశీఖండం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీకంఠచరణసేవా
వైకుంఠ! యకుంఠశౌర్యవైభవ! లోకా
లోకగిరిప్రాచీన
క్ష్మాకల్పయశోగప్రసార! యల్లయవీరా! 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె. నంతం
గొంతకాలంబునకు. 2

వైఖానసరజననము

క. నెల మసలె నిందువదనకు
జలజాక్షికి నల్ల నయ్యెఁ జన్నులముక్కుల్
తలిరుంబోఁడికి నలినీ
దళపాండువు లయ్యె గండదర్పణతలముల్. 3

గీ. గర్భగోళస్థితుం డైనకాలకంఠు
కంఠహాలహలచ్ఛాయకాళిమంబు
నాభిబిలమున వెడలి కన్పట్టినట్లు
కమలపత్త్రేక్షణకు నారు గారుకొనియె. 4

సీ. సరసిజానన యహార్విరతి సంధ్యాకాల
మానందతాండవమాడఁ దలఁచె

జంతుకోటికి ముముక్షావేళఁ గాశిలో
నోంకార మాన తీ సువిద గోరెఁ
బసిఁడికమ్ములతోడిపచ్చి యేనికతోలు
పచ్చడంబు ధరింప భామ తివిరె
నతివ యుర్వి వ్రాలి ల్లూరె నారకూటపిశంగ
మకుటాగ్రమునఁ జందమామఁ దుఱుమ

గీ. ముదిత కాంక్షించె నేనిక మోముకొడుకు
నంకపీఠమునందుంచి యాదరింప
నహరహంబును గర్భంబునందుఁ బెరగు
కాలకంఠునియనుభావ గౌరవమున. 5

వ. వెండియు. 6

శా. ఆచంద్రానన యధ్వరంబులఁ బురోడాశంబుతో మంత్రస
ధ్రీచీనంబుగ యాయజూకులు సమర్పింపంగనాజ్యాహుతుల్
ప్రాచుర్యస్థితి నారగింపఁ దలఁచుఁ బ్రాగ్వంశమధ్యంబునన్
శౌచిష్కేశుఁడు గర్భగోళమునఁ దోల్పొలున్నతిం బొందఁగాన్.

వ. అనంతరంబ యామాంసగమనకుఁ బుంసవనసీమంతంబులు
గృహ్యోక్తప్రకారంబున నిర్వర్తించిన. 8

మ. నవమాసంబులు నిండఁగాగురుఁడు కేంద్రస్థాయియైయుండఁగా
శివలగ్నంబున నుద్భవించె సుతుఁ డర్చిష్మంతునంశంబునన్
ధవళాంభోరుహపత్రనేత్రకవిముక్తస్థానవిశ్వేశ శం
భ్వవతారాంతర మప్రధృష్యతరదివ్యాకార తేజంబునన్. 9

వ. అప్పుడు గంధవాహంబులు దివ్యగంధంబులు వహించె.
ఘనాఘనంబులు పుష్పవర్షంబులు గురిసె. దేవదుందుభులు
మొరసె. దిఙ్ముఖంబులు ప్రసన్నంబు లయ్యె. వాహినులు

విమలసలిలప్రవాహంబులయ్యె. సకలభూతంబులమనంబులు
తెలివొందె. విద్యాధరయక్షగంధర్వులు వసిష్ఠవాలఖిల్యాది
మునులు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులుఁ గుమారావలోకన
కౌతూహలాయత్తచిత్తు లయి యేఁగుదెంచి రాసమయంబున.

క. ద్రుహిణుండు కైటభారియు
నహికటకుఁడు గూడి యిచ్చి రక్కొడుకునకుఁ
గృహపతి యనియెడునామము
మహనీయకృపావిధేయమానసు లగుచున్. 11

వ. పదునొకండవదినంబున నామకరణంబు గల్పించి వేల్పులు
చన్నపిమ్మట గురుజనంబులు క్రమంబున. 12

సీ. గృహనిష్క్రమంబు సాగించిరి నాల్గవ
మాసంబునందుఁ గుమారునకును
వత్సరార్ధమునందు వాలాయముగఁ జేసి
రన్నసంప్రాశనం బర్భకునకు
నంతఁ జూడాకర్మ మాచరించిరి బిడ్డ
నికి గృహ్యాసంప్రోక్తనియమపరతఁ
దఱితోడఁ గర్ణవేధంబు గల్పించిరి
శ్రవణర్క్షమున నాత్మసంభవునకు

గీ. బ్రహ్మతేజోభివృద్ధికై పంచమాబ్ద
వేళ సల్పి రుపాకర్మవిధి సుతునకుఁ
జదువఁ బెట్టిరి వేదంబు పదముఁ గ్రమము
సాంగముగ బాలకుని నుపాధ్యాయునొద్ద. 13

వ. అంతనొక్కనాఁడు నారదుండు యదృచ్ఛాగతుండై యతిథి

సత్కారంబు వడసి తనకు నమస్కరించిన గృహపతిం గనుం
గొని దంపతుల కిట్లనియె. 14

గీ. ఓయి! విశ్వానరుండ! విశ్వోపకారి!
యోశుచిష్మతి! పరమపుణ్యోజ్జ్వలాత్మ!
బాలుఁ డీతండు మీమీఁగ భక్తి గలఁడె?
చేయునా వీఁడు సులభుఁడై చెప్పినట్లు? 15

గీ. తల్లిదండ్రులయాజ్ఞ యథగకరింప
కుండుటయ చూవె! ధర్మ మత్యుత్తమంబు
దైవ మనఁగ గురుండు నా ధర్మ మనఁగ
నర్థ మనఁ దలిదండ్రులె యాత్మజునకు. 16

క. జననీజనకులఁ గొలుచుట
తనయునకును ముఖ్య మైనధర్మము జననీ
జనకులఁ గొల్చుటకంటెను
దనయున కభ్యధిక మైనధర్మము గలదే? 17

సీ. సవదరించుట యెట్లు జఠరగోళమునందు
నవమమాసావసానంబు దాఁక?
ప్రేఁక మైన ప్రసూతివేళాసముద్భూత
సంకటం బోర్వంగఁ జాలు టెట్లు?
కుత్సింపకుం డెట్లు లుత్సర్గవిణ్మూత్ర
లాలాద్రవశ్లేష్మజాలమునకు?
నందంద వక్షోరుహాంబులింపులువోవఁ
దోడుక నిచ్చుట యెట్టు దుగ్ధరసము?

గీ. పంచకరపాట్లు వడి తన్నుఁ బెంచి పిశికి
యాపదలఁ బాప రక్షించినట్టితల్లి

దేవతాబుద్ధి వాటించి తెలియవలయుఁ
గొడుకు వంశాభిసంవృద్ధి కొనలు సాఁగ. 18

క. రేపాడిఁ గొడుకు జననీ
శ్రీపాదములకు నమస్కరింపఁగఁ దగుఁ ద
చ్ఛ్రీపాదతోయకణసలి
లాపోశనమునను సుతున కాయుష్య మగున్. 19

గీ. సర్వతీర్థాంబువులకంటె సమధికంబు
పావనం బైనజనయిత్రి పాదజలము
వరతనూజున కఖిలదేవతలకంటె
జనని యెక్కుడు సన్నుతాచారనిరత! 20

వ. అని నారదుండు గృహపతిం జూచి యన్న! వైశ్వానర?
ఇటు రమ్మని చేరం బిలిచి తొడలమీఁదఁ గూర్చుండ నిడు
కొని దక్షిణహస్తంబు చూచి లక్షణంబులుపరీక్షించి యంతం
బోవక. 21

సీ. ఆపాదమస్తకం బంగకములు నుపాం
గకములుఁ బ్రత్యంగకములు వరుసఁ
దను వైనకార్పాసతంతుసూత్రంబునఁ
గుంకుమార్ద్రంబునఁ గొలిచి కొలిచి
తప్పకయ్యయి చోట్లు దర్శించి దర్శించి
యంగుళీముఖముల నంటి యంటి
నడపించి నిలిచియుండఁగఁ బెట్టి కూర్చుండ
నియమించి పరికించి నిశ్చయించె

గీ. లక్షణములు శుభాశుభాలంబనంబు
లంబురుహసూతిసుతుఁడు సంయమివరుండు

సకలసాముద్రికాగమజ్ఞానశాలి
నారదుఁడు సర్వవిద్యావిశారదుండు. 22

వ. ఇట్లు నిశ్చయించి. 23

గీ. తిర్యగూర్ధ్వంబు గొలువంగ దేహయష్టి
యెవ్వనికి వ్రేళ్లు నూఱును నెనిమిదియును
మానమున వాఁడు ధరణిసామ్రాజ్యపట్ట
బద్ధయోగ్యుఁడు భాగ్యవైభవముకలిమి. 24

గీ. ముక్కు భుజములు లోచనంబులును జాను
హనువులును నైదుదీర్ఘంబు లగుట మేలు
మెడయు జంఘాయుగంబును మేహనంబు
హ్రస్వములు గాఁగ వలయు భాగ్యాన్వితునకు. 25

గీ. నాభిరంధ్రంబు సత్త్వకంఠస్వరములు
మూఁడు నత్యంతగంభీరముగను వలయు
నంగులీదేశజత్రు త్వగంఘ్రిగుల్భ
పంచకము సూక్ష్మమై యుండు భాగ్యనిధికి. 26

గీ. కరములును గుక్షియును గటిస్కంధములును
ఫాలమును మోము నున్నతి వడయవలయు
హస్తరేఖాదృగంత జిహ్వాధరోష్ఠ
తాలునఖములు గెంపైన తథ్యచరిత. 27

గీ. కటియు వక్షఃస్థలంబును నిటలతటము
విస్తృతము లెవ్వనికి వాఁడు విభుతఁ గాంచుఁ
బదము గోమల మయ్యును బాణి కఠిన
మయ్యు నైశ్వర్య మొసఁగు మహానుభావ! 28

గీ. తాల్చు నెవ్వఁడు భ్రూలతాంతరమునందు
వర్తులం బైనదక్షిణావర్తరేఖ
యాతఁ డేకాతపత్త్ర మహానట్లుగాఁగ
ధరణిరాజ్యంబుఁ బాలించు ధన్యచరిత ! 29

క. కమలోదరారుణము లై
సమగుల్ఫము లై మృదుత్వసంయుక్తము లై
విమలారుణనఖరము లై
చెమరింపనియడుగు లొసఁగు సిరి మనుజునకున్. 30

సీ. లింగంబు కృశ మైన లెస్స మూత్రము దక్షి
ణావర్తవిసృతం బైన మేలు
మధుగంధ మైనను మత్స్యగంధం బైన
నింద్రియంబు శుభంబు నీఁగఁ జాలుఁ
గంఠనినాదంబు క్రౌంచదుందుభిఘోష
గంభీగ మగుట సౌఖ్యప్రదంబు
చక్షుఃకనీనిక సరఘామధుచ్ఛాయఁ
బింగళం బై యిచ్చు మంగళంబు

గీ. నైదురేఖలనొసలివాఁ డాయురితుఁడు
భాగ్యనిధి ముప్పదియు రెండుపండ్లవాఁడు
కంబునిభ మైనమెడవాఁ డఖండకీర్తి
నూర్ధ్వరేఖలపదమువాఁ డుత్తముండు. 31

గీ. హస్త మిఱియించి పట్టినయపుడు కదిసి
యంగుళులు రంధ్రహీనంబు లయ్యె నేని
నతనిఁ గల్యాణలక్షణాన్వితునిఁ గాఁగఁ
జెప్పు సాముద్రికజ్ఞానసిద్ధబుద్ధి. 32

వ. ఏను జెప్పినయీభాగ్యలక్షణంబు లెన్ని గల వన్నియు నిక్కుమారునియందు సంపన్నంబులై యున్నయవి. 33

గీ. ఇన్ని గుణములు గలిగినయేనినరున
కన్ని గుణములు నో బలే! యవయవంబు
లకట! యత్యంతనిర్దయుం డగువిధాత
యచ్చలమునఁ బరాఙ్ముఖుం డయ్యె నేని. 34

గీ. చెప్ప నోరాడ దే మని చెప్పువాఁడ?
నెఱిఁగినర్థంబు చెప్పక యెట్లు దాతుఁ
బదియు రెండవయేఁట నీబాలకునకు
గండ మొక్కటి దంభోళికారణమున. 35

వ. అని చెప్పి నారదుం డరిగిన శుచిష్మతియు విశ్వానరుండు నశనిపాతాదారుణం బైనయమ్మునిభాషితంబునకు భయం బంది హాహాకారం బొనర్చి మూర్ఛాంధకారంబున మునింగి యెట్టకేలకుఁ దెలిసి బహుప్రకారంబుల విలపించుచుండి రాసమయంబునఁ దల్లిదండ్రులకు వైశ్వానరుం డిట్లనియె. 36

సీ. ఓయమ్మ! యేలమ్మ యుపతాప మందెద!
వోతండ్రి! యేలయ్య! భీతిఁ బొందె?
దస్మన్నిమిత్తమై యకట! మీశ్రీచర
ణాంభోజధూళి నా కహరహంబు
సర్వాంగరక్షయై సంధిల్లు చుండంగ
మృత్యు వెబ్భంగి నామీఁదఁ గవయుఁ
గవిసె నేనిఁ గఠోరకంఠహుంకారంబు
పొనరించి మీయాన యొడుచువాఁడ

గీ. నానయును ద్రోచి వచ్చిన నాగ్రహమున

దీర్ఘనిర్ఘాతసంపాతనిర్ఘృణోగ్ర
కఠినతరవామపదపార్ష్ణిఘట్టనమున
దానిపండులు రాలంగఁ దన్ను వాఁడ. 37

మ. వినుఁడీనాదు ప్రతిజ్ఞ మీరు హృదయోద్వేగంబువర్జించి యో
జనయిత్రీ జనకుల్! గురుల్! భవదనుజ్ఞాముద్ర చేపట్టి యేఁ
జని కాశీపతివిశ్వనాయకుశివుంజంద్రార్ధచూడావతం, సుని మృ
త్యుంజయు నాశ్రయించి విగతాసుం జేసెదఁ మృత్యువున్.

వ. అనిన విని దంపతు లపయోధరంబైనవర్షంబును, నదుగ్ధాబ్ధి
యైన సుధోదయంబును, ననిందుబింబంబైనచంద్రికాలోకం
బును నైనయామాటకుఁ బరితోషంబు నొంది యెట్టెట్టా
యని క్రమ్మఱ నడుగుచు సుతున కిట్లనిరి. 39

సీ. కావఁడే యాభీలకాలపాశనిబద్ధు
శ్వేతకేతునిఁ బ్రాణవిగమభీతు?
రక్షింపఁడే కాళరాత్రిపాల్పడకుండ
నెనిమిదేఁడులశిలాదునితనూజుఁ?
బాలింపఁడే విష్టపంబు లీరేడును
గాలకూటాగ్నిచేఁ గాలకుండ?
మనుపఁడే యాయుగప్రమాణంబు నిండినఁ
గారుణ్యబుద్ధి మృకండుతనయు?

గీ. నంధకాసురవ్యాఘ్రజలంధరేభ
దక్షమఖపుష్పశరపురధ్వంసనునకు
విశ్వభర్తకుఁ గాశికాధీశ్వరునకు
నిందుమౌళికి నినుఁ గాచు టెంతభరము. 40

వ. అని శుచిష్మతియు విశ్వానరుండును గొడుకు నాశీర్వదించి యనిచిన నతండును గాశి కరిగి మణికర్ణికాతీర్థమాడి విశ్వనాథు దర్శించి తద్దివ్యజ్యోతిర్లింగంబుఁ గనుఁగొని పరమానందకందం బనియును, బిండభూతంబైనత్రైలోక్యసారసర్వస్వం బనియును, దుగ్ధాబ్ధిసముద్భవం బగుసుధాపిండం బనియును, స్వాత్మావబోధపాదపంబునకుఁ బ్రథమాంకురం బనియును, బ్రహ్మరసాయనం బనియును, లింగకైతవంబున నాకారంబు భజించిన యనాకార(త)త్త్వం బనియును, నానాసత్త్వ(ప్ర)పూరితం బైనబ్రహ్మాండభాండం బనియును, మోక్షవృక్షఫలం బనియును, బుష్పగర్భం బైననిర్వాణలక్ష్మీకేశపాశంబనియును, కైవల్యమల్లీవల్లీమతల్లీస్తబకం బనియును, (నిశ్శ్రేయసశ్రీకరక్రీడాకందుకం బనియును,) నపవర్గోదయాద్రిసుధాకరబింబం బనియును, సంసారమోహవ్యూహగాఢాంధకారవిధ్వంసనబ్రధ్నమండలం బనియును, (నమృతకళ్యాణశ్రేణి రమణీశృంగార లీలాదర్పణంబనియును) భావించి భావించి వితర్కించి వితర్కించి నమస్కరించి యొక్కపుణ్యాశ్రమంబు చేసికొని శుభవాసరంబున లింగసంస్థాపనంబుచేసి తత్సమీపంబున వత్సరద్వయంబు ఘోరం బైనతపం బొనర్చె నంత నొక్కనాఁడు. 41

శా. ఆవిర్భావము నొందె నిర్జరవిభుం డైరావణారూఢుఁ డై
యావైశ్వానరుచక్కఁ గట్టెదుర బాహాస్తంభదంభోళి
యుక్, గ్రీవాలంకృతతారహారలతికారింఛోళికేళీసఖ
గ్రైవేయాభరణాభిశోభియును నై కాశీప్రదేశంబునన్. 42

గీ. జంభదైత్యవిరోధి సాక్షాత్కరించి
వరము వేఁడుము నీతపోవైభవమున
కనఘ! మెచ్చితి నముచిసూదనుఁడ నేను
నాపుడును నాశుచిష్మతీనందనుండు. 43

క. ఏవరము వేఁడ నిన్నును
దేవేంద్రా! నీకు నా కధీశ్వరుఁ డగు కా
శీవిశ్వనాయకమహా
దేవుని నర్థింతు వర మధికతరభక్తిన్. 44

వ. అనుటయు. 45

గీ. శ్రీమహాదేవుఁ డనఁగఁ గాశీపతి యన
విశ్వనాయకుఁ డన నొక వేల్పు గలఁడె?
యేను పాలింతు త్రైలోక్య మేను నిఖిల
దేవతాచక్రవర్తి సందియము లేదు. 46

క. నాకంటె నధికుఁ డెవ్వఁడు
లోకత్రయమునను? మనములో విశ్వాస
స్వీకార మేల వదలెద?
వాకాంక్షింపంగ రాదె యభిమతవరముల్? 47

వ. అనుటయు. 48

క. ఏలా యీమాటలపని?
పౌలోమీరమణ! నీప్రభావము కంటే
కాలుని ప్రభావమును నీ
త్రైలోక్యం బెఱుఁగు వలదు తగవతిపలుకుల్. 49

మ. అడుగన్నిన్ను వరంబు వేఁడఁగ నహల్యాజార! విచ్చేయు నా
కుడురాజార్ధవిభూషణుండు వరమీనున్నాఁడు యుష్మాదృశు

ల్బడుగుల్వాంఛితమీసమర్థులె? వృథాలాపప్రబంధోక్తులన్
జడివెట్టం బనిలేదు మిన్నక తపశ్చర్యావిరోధంబు గాన్. 50

వ. అని యుల్లసం బాడినం గటకటం బడి బిడౌజుం డుద్దీర్ణసురా
యుధుండును విబుధవిరోధివధూవైధవ్యదీక్షాదానదేశికం
బును, నిర్ధూమధూమకేతుజ్వాలాజాలజటిలంబును నగు
వజ్రంబు గేలం బూని వైశ్వానరుముందఱ ఝళిపించిన. 51

శా. దంభోళిజ్వలనాభిఘట్టనమునన్ ధైర్యంబు వోనాడియున్
గంభీరస్థిరభక్తివైభవమునం గాశీపురాధీశ్వరున్
శంభున్ శంకరు నీలలోహితు నుమానాథున్ విరూపాక్షు వి[థన్.
స్రంభంబొప్పఁదలంచుచుం ద్విజుఁడుమూర్ఛం బొందెదీవ్రవ్య

వ. ఆసమయంబున. 53

సీ. వికటపాటలజటామకుటకోటిపినద్ధ
ముగ్ధచంద్రుఁడు జగన్మోహనుండు
గంఠమూలకఠోరకాలకూటకళంక
కజ్జలుం డర్థార్థికల్పతరువు
కుటిలకుండలిరాజకుండలాలంకార
మండితుం డానతాఖండలుండు
భసితధూళిచ్ఛటాపాళిసముద్ధూళి
తాఖిలాంగుండు విశ్వాధికుండు

గీ. విశ్వనాథుండు గాశికాధీశ్వరుండు
లీలఁ బ్రత్యక్షమై వచ్చి లెమ్ము వత్స!
యనఁగ జైతన్య మంది దిగ్గనఁగ లేచె
శంభుభక్తిపరుండు వైశ్వానరుండు. 54

వ. ఈశ్వరుండును వైశ్వానరు నాదరించి విశ్వోత్తరం బైన

యాయగ్నిలోకంబున కధీశ్వరునిఁజేసి యంతర్హితుండయ్యె.
గృహపతి పరమేశ్వరానుగ్రహంబున దీర్ఘాయుష్మంతుండును
దిక్పతియు నై చరితార్థత్వంబు నొంది నిజవాసంబునకు
వచ్చె. ఇది వైశ్వానరువృత్తాంతంబు. 55

నిరృతిలోకవృత్తాంతము

గీ. అనినఁ బ్రియమంది శివశర్మ యంబుజాక్షు
కింకరుల కిట్లు లనియె నతీక్షణభక్తి
నిరృతిలోకంబు మొదలైననిఖిలలోక
ములును జూపుఁ డనుక్రమంబునను నాకు. 56

వ. వైవస్వతలోకంబు మున్న యెఱింగితి. అటమీఁదిలోకంబు
లెఱుంగవలతుం జెప్పరే యనిన వారు మహాత్మా! సంయమనీ
పురంబున కవ్వల జాతిమాత్రంబున రాక్షసులై యనుష్ఠిత
లయ్యనుగతశ్రుతిమార్గులు నపరద్రోహులుదీర్ఘస్నానపరులు
దేవపూజాపరాయణులు దానదయాక్షాంతిదాంత్యస్తేయ
సత్యాహింసానిరతులు సర్వభోగసములు నై పుణ్యజనులకు
నివాసం బై నిరృతిలోకం బొప్పుచుండు. 57

గీ. తీర్థములయందు విధి మూఁడి తెగినపుణ్యు
లనఘ! యీలోకమున నుందు రాత్మహనన
మొక్క కాశీపురంబునఁ దక్క నొందు
తీర్థములయందుఁ బాపంబు దెచ్చు నండ్రు. 58

వ. ఈలోకంబున కధీశ్వరుం డైనదిక్పతిచరిత్రంబు చెప్పెదము
సావధానమతి వై యాకర్ణింపుము. 59

సీ. వింధ్యాద్రినడుమ నిర్వింధ్యాతటంబునఁ
గానలో నొక్కపక్కణము గలదు

పింగాక్షుఁ డనియెడుపేరివాఁ డావెంటఁ
బల్లె యేలెడు భిల్లపరివృఢుండు
క్రూరకర్మపరాఙ్ముఖుం డక్కిరాతుండు
వ్యాఘ్రాదిదుష్టసత్త్వములఁ దక్క
దండింపఁ డితరసత్త్వముల నేణాదుల
నాఖేటమార్గంబునందఁ బ్రతుకు
గీ. విశ్వసించిన నీరు ద్రావినను నిద్ర
పోయినను జాలుకొన్నను బొర్లుచున్న
దెవులువడ్డను గుందిన ధృతిసెడినను
జంపఁ డనుకంప నెట్టిహింస్రంబు నైన. 60

సీ. ఫలమూలముల శాకపక్వాశనంబుల
దధిపయఃక్షౌద్రాజ్యతక్రములను
శిశిరాంబువులఁ దృప్తి సేయ సంబడ మిచ్చుఁ
బాదరక్షలు నాతపత్త్రములును
దాళవృంతములు వస్త్రములు గోర్పడుములు
నొసఁగు రోగార్తుల నుపచరించుఁ
దస్కరబాధ నొందక యుండ నెడ వన
యటవీస్థలంబున ననుపుఁ బెట్టుఁ
గీ. దీర్థములు పోవువారికి దివసదివస
మటు విశేషించి కాశికి నరుగునట్టి
పుణ్యులకుఁ జేయు సత్కారములు నెరవుగఁ
బింగళాక్షుండు శబరరాట్పుంగవుండు. 61

గీ. సంతతంబును నాశీర్వదింతురతనిఁ
దీర్థముల కేగువారు సంతృప్తినొంది

యగ్నిహోత్రాంతములను జపాంతములను
భోజనానంతములను దృష్టిపూర్వకముగ. 62

క. దక్షత నివ్విధమునఁ బిం
గాక్షుఁడు సతతంబు తీర్థయాత్రాపరులఁ
రక్షింప నటవి నగరస
దృక్షుం బై యుండెఁ గొన్నిదినములు పేర్మిన్. 63

వ. అంత నొక్కనాఁ డతనిపితృవ్యుండు దారకుం డనులుబ్ధకుండు తెరువు గట్టి తీర్థయాత్రాపరు లైనకార్పటికుల దోఁచికొనియె. అప్పు డప్పురుసవారు కలంగంబాఱి మొఱయునుం గూఁతయునుం బెట్టిరి. నెట్టఁబడిబెట్టి (నిట్టపిడింబెట్టి) గల్పారంభసమయసముజ్జృంభమాణ కపటకిటికైటభారాతికంఠనాళకఠోరఘుర్ఘురధ్వాన ఘుర్ఘుంబైనయానిర్ఘోషంబాకర్ణించి యటమున్న దైవయోగంబునం దోరంపువేఁటకు వెడలి నికటప్రదేశంబున నున్నపింగాక్షుండుచ్చైస్స్వనంబున నోహో! వెఱవకుండుఁడు. ఏను గలుగంగ మీకు భయం బేల? యని పేరువాడి క్రీడి కురుబలంబులపైఁ గవిసినచందంబునం గవిసి పుంఖానుపుంఖంబుగాఁదీవ్రమార్గణంబులునిగుడించిలుంఠ (బ్ధ)కులం దోలి యోటు వడకుండ సార్థవాహులం గడపిపుచ్చి విమతశబర(వర) సుభట కఠినతరభుజపరిఘువలయవలయితపృథులధనురుదితనిశితశరశతఖచితసకలశరీరుండై ఏదు పెరిగిన చందంబున వీరశయనంబున శయనించి విగతప్రాణుండై పరోపకారపుణ్యానురూపఫలంబున దిగీశ్వరత్వంబు నొంది నిరృతి యయ్యె. అది నిరృతిలోకవృత్తాంతంబు. ఈనిరృతిలోకంబున కనంతరంబున. 64

వరుణలోకవృత్తాంతము

గీ. వరుణదేవునిలోకంబు ధరణిదేవ !
ఇందు నుండెడుపుణ్యాత్ము లెవ్వ రనిన
వాపికాకూపకాసారవారిపాన
వాటికోద్యానకల్పనావ్యాప్తిపరులు. 65

సీ. తరుణేందుమౌళిపై ధారాంబుకుంభంబు
నియమవ్రతంబుగా నిలిపినారు
తనియఁ దియ్యనిపంచదారపానకములు
భూసురోత్తములకుఁ బోసినారు
చల్లఁగా నెడరుచోఁ జలివెందరలు పెట్టి
యధ్వనీనులదప్పి యార్చినారు
దీర్ఘయాత్రాపరాధీనమానసులకు
నుదకుంభపాదుక లొసఁగినారు

గీ. వెల్లిలో నేయుపాయంబు వెంట నైన
మునుఁగ కుండంగఁ బ్రాణుల మనిచినారు
గారవంబున వరుణలోకంబునందు
నిందు వేడుక సుఖియించుచుండువారు. 66

గీ. పుణ్యతటినుల కవతారభూములందు
శిలల సోపానపంక్తులు చేసినారు
పసులసంకెళ్లు విడిపించి పనిచినారు
వరుణలోకంబునం దుండువార లనఘ. 67

వరుణోత్పత్తి

వ. ఈలోకం బేలువాఁడు వరుణుండు. జలా (శయా) ధిపతి, యాదగపతి, సర్వకర్మసాక్షి. ఇతనియుత్పత్తియాకర్ణింపుము.

కర్దమప్రజాపతినందనుండు శుచిష్మంతుం డనువాఁడు ధైర్య
మాధుర్యవైశారద్యాదిశోభనగుణసంపన్నుండు. అతఁడు
చిఱుతవయసున సంగడీలయినబాలకులతోడం గూడియచ్ఛో
దం బనుకొలన సలిలక్రీడలుసలుపుచు నొక్కశింశుమారంబు
చేతం బట్టువడినం దోడిబాలకులు భయభ్రాంతస్వాంతులై
యేతెంచి దేవార్చనా సమయంబున సమాధినిష్ఠుం డైన
యాతనితండ్రి కత్తెఱంగు విన్నవించిరి. విజ్ఞాతసుతవిపత్తి
యయ్యును జిత్తంబు చలింపనీక యత్తపోధనసత్తముండభి
ధ్యానమార్గమున బ్రహ్మాండంబుల, భువనంబుల, భూతంబులఁ,
జంద్రసూర్యర్క్షతారకంబులఁ, బర్వతంబుల, వనంబుల, నదుల
సముద్రంబుల, నంతర్ద్వీపంబుల, నానాదేవయోనులఁ, దదీయ
స్థానంబుల, వాపీకూపతటాకకుల్యాపుష్కరిణులంజూచియం
దొక్క కెందమ్మికొలన మునికుమారులతోడం గూడి నిమజ్జ
నోన్మజ్జనంబుల రంజిలం గరయంత్రనిర్ముక్తసలిలధారాభిషేచ
నంబుల సముడ్డమరుకాండమడ్డుడిండిమఢిమఢిమధ్వానంబుల
దారకుండు విహారంబు సలుపుటయు, సపూర్ణేందుబింబ
వదను నిందుబింబంబుఁ బట్టం బఱతెంచు రాహువుంబోలె
నొక్కమహాగ్రాహంబు సమగ్రాగ్రహంబునం బఱతెంచి ప
ట్టుటయు, నమ్మొసలి సరసబిసరుహకిసలయ కుసుమసుకుమార
దేహుండగు నక్కుమారున(ను)క్కఁదండసంబులువోని తన
రెండుకోఱలం బిట్టూఁదికఱవక మెయిమెయింగబళించికసుగం
దకుండ జలాధిదేవతాసమీపంబునకుం దెచ్చుటయు,నచ్చిగు
రాకుఁబోఁడి యతని సరిత్పతిసమ్ముఖంబునం బెట్టుటయు, నంత
లో సక్రోధరక్తాంతలోచనుండును త్రిశూలపాణియు నగు

నొక్కదివ్యపురుషుండు పరుషదృష్టి వీక్షించి సలిలాధ్యక్షు నధిక్షేపించి, యోయివరుణాలయ! కరుణారహితుండవై కర్దమప్రజాపతితనయు శివభక్తు శిశువు నక్రంబుం బంచి దంష్ట్రాక్రకచంబులం గఱపించి తెప్పించితి! మేలు గా కేమి? నీలలోహితుని ప్రభావంబు నీ కెఱుంగవచ్చునే? యని జంకించి పలుకుటయు, నాతంకంబు నొంది యుదన్వంతుం డా డింభు నలంకరించి శంభుకింకరున కిచ్చి పాశనిబద్ధం బగునమ్మకరంబు నతని కొప్పనంబుచేసి తత్సమేతుండై పరమేశ్వరుని సన్నిధికిం జని బహుప్రకారంబుల స్తుతియించి యపరాధంబువలన విముక్తుం డగుటయు, నద్దేవుండు పనుపం బ్రమథుండు జలగ్రాహంబులతోడం గూడం గుమారుని దన యొద్దకుం గొనివచ్చుటయుంగాంచె. అదియ ప్రణిధానావసానంబయ్యె నేత్రోన్మీలనం బాచరించి యప్పరమమాహేశ్వరుండు. 68

సీ. గ్రాహదంష్ట్రాటంకికాశిఖాగ్రము సోఁకి
కందినజంతుభాగంబుతోడ
నుదకబిందుకలాప ముట్టి యుట్టిపడంగఁ
గర మొప్పు ముద్దుగూఁకట్లతోడ
నరుణాంచలంబు లై యరవిందగర్భప
త్త్రములఁ బోలువిలోచనములతోడ
బహుఁలయాతాయాతపరిపాటి పెల్లున
గలువంపునిట్టూర్పు గాడ్పుతోడ

గీ. సంభ్రమంబున నచ్ఛోదసరసి వెడలి
మేటినక్రంబు బట్టెడ త్రాటఁ బట్టి

వచ్చి తనకట్టెదుర నున్నవానిఁ బుత్త్రుఁ
గాంచె దుర్దమతేజుండు కర్దముండు. 69

వ. అట్లు కాంచి. 70

క. చరణాంభోరుహాయుగళీ
పరిసరమునఁ జక్క సాఁగి ప్రణతియొనర్పన్
గురుఁడు ప్రమోదం బారఁగఁ
బరిరంభము చేసెఁ జచ్చి బ్రతికినకొడుకున్. 71

గీ. అనఘ! శివశర్మ! యిట్టిచోద్యంబు గలదె?
యభవు నర్చించువేళ సమాధి నుండి
కొమరుదెస నైనయన్నిపోకలును జూడఁ
గడచె నూఱును నైదేండ్లు కర్దమునకు. 72

వ. కర్దముండును నతిక్రాంతం బైనయద్దీర్ఘకాలంబు మహాకాళ ధ్యానతాత్పర్యనిష్ఠాతిశయంబున ముహూర్తమాత్రంబు నుంబోలెఁ గడపినయనంతరంబ శుచిష్మంతుండును సముచితప్రకారంబునఁ దండ్రియనుజ్ఞ వడసి వారణాసీపురంబున కరిగి లింగస్థాపనంబు సేసి పంచవర్ష సహస్రంబు దపం బొనరించి ప్రత్యక్షం బైనపరమేశ్వరునివలన వరుణపదంబు వరంబుగాఁ బడసి రత్నాకరంబులకురత్నంబులకుసరిద్సరసపల్వలంబులకు వాపికాకూపతటాకంబులకుఁ బడమటి దిక్కునకు నధీశ్వరుం డయ్యె. కాశియందుఁ గార్దమప్రతిష్ఠితం బైనమణికర్ణేశ్వరలింగంబునకు నిరృతిభాగంబున వరుణేశ్వరాహ్వయం బైనశంభులింగంబు సుప్రతిష్ఠితం బై యుండు. ఆలింగంబు సేవించినవారికి సంతాపభయంబును నపాయమరణ

భయంబులును జలోదరాదిభయంబును మొదలైనభయం
బులు పుట్టక యుండు. ఇది వరుణలోకవృత్తాంతంబు. 73

గంధవతీవృత్తాంతము

సీ. అదె గంధవతిఁ జూడు మవనీసురోత్తమ!
వరుణునివీటి కుత్తరమునందు
నిమ్మహాపట్టణం బేలు గంధవహుండు
భవకృప నీతఁ డీపదముఁ గాంచె
నాదిఁ గశ్యపునిదాయాదుండు పూతాత్ముఁ
డను పేరిబ్రాహ్మణుం డనఘ! యితఁడు
తరుణేందుధరురాజధాని వారాణసి
నయుతాబ్దములు తపం బాచరించి
గీ. లింగసంస్థాపనంబు గల్పించి లింగ
మధ్యమునయందుఁ గందర్పమథ(దమ)నుఁ గాంచి
జ్యోతిరభ్యంతరస్థు నావ్యోమకేశు
సంస్తుతించె నతండు విస్పష్టఫణితి. 73

వ. దేవదేవ! మహాదేవ! దేవా! (య) భయప్రద! నారాయణేం
ద్రాదిసర్వదేవవరప్రద! సంస్తుత్యుండవు, స్తోతవు, స్తుతివి,
సగుణుండవు, నిర్గుణుండవు, నామరూపవివర్జితుండవు, ఇచ్ఛా
జ్ఞానక్రియాశక్తులు నీయవి. ఒక్కరుండవయ్యును శివశక్తి
భేదంబునను ద్వైతంబు భజియింతువు. నీదక్షిణాంగంబు
బ్రహ్మ. నీవామాంగం బచ్యుతుండు. చంద్రసూర్యాగ్నులు
నీనేత్రంబులు. నీనిశ్వాసంబు శ్రుతులు. నీప్రస్వేదాంబు
వులు నదులు. నీశ్రోత్రంబులు సమీరణంబులు. నీభుజంబులు
దిక్కులు. నీముఖంబులుబ్రాహ్మణులు. నీబాహువులురాజన్యు

లు. నీయూరువులు వైశ్యులు. నీపదంబులు శూద్రులు. నీకేశంబు లంబుధరంబులు. నీవు ప్రకృతిపురుషరూపంబున బ్రహ్మాండంబు సృజియింతు. నీయంద సర్వభూతంబులుద్భవిల్లు.నీవ సర్వభూతమయుండ వని యనేక ప్రకారంబులం బూతాత్ముండు సంస్తుతింపం బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుం డతని కోరినదిక్పాలపదం బిచ్చి తనమూర్తులయందు నంశంబు ప్రసాదించి సర్వగత్వంబును, సర్వావబోధకత్వంబుఁ, బ్రాణాపానాదిపంచమూర్తిత్వంబు నొసంగె. అతఁడు కాశీక్షేత్రంబున జ్యేష్ఠేశ్వరుని పశ్చిమభాగంబున వాయుకుండంబు నుత్తరంబునఁ బ్రతిష్ఠించిన యప్పరమేశ్వరునకు నవ్యాహతపథంబున భోగమోక్షప్రదత్వంబు సంపాదించి యంతర్హితుం డయ్యె. ఇది గంధవతివృత్తాంతంబు. 75

కుబేరవృత్తాంతము

క. నిగమజ్ఞ ! గంధవాహుని
నగరమునకుఁ దూర్పుదిక్కున గుణోదారం
బగుపట్టణ మదె యలకా
నగరం బది యేలు యక్షనాథుఁడు గరిమన్. 76

వ. అక్కుబేరునిచరితంబు చెప్పెద నూకర్ణింపుము. 77

తే. భూసురోత్తమ! కాంపిల్యపురమునందు
యజ్ఞదత్తాఖ్యుఁ డొక్కబ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు
వేగవేదాంగవేదార్థవిత్తముండు
యజ్ఞవిద్యావిశారదుం డాద్విజుండు. 78

తే. అతనిపుత్రుండు గుణనిధి యనెడివాఁడు
దర్పకునితోడిజోడు సౌందర్యరేఖ

నెయ్య మలరంగ గుహ లుపనీతుఁ జేసి
చదువఁ బెట్టిరి వాని నాచార్యునొద్ద. 79

క. ద్యూతక్రీడారతుఁడై
యాతఁడు కితవులును దాను నాసాయం బా
ప్రాతస్సమయము దిరుగ న
పేతనిజాచారుఁ డగుచు నెల్లెడ వీటన్. 80

సీ. బ్రాహ్మణాచారంబు పరిహాసకము సేయు
నగ్నిహోత్రవిధాన మన్న నలుగు
సంధ్యాభివందనశ్రద్ధ యుజ్జన సేయు
గీతవాద్యవినోదకేళిఁ దగులుఁ
బాషండభండదుర్భాష లావర్తించు
ద్యూతకారులతోడి యుద్ది వడయు
ధాతువాదులమీఁదఁ దాత్పర్య మొనరించుఁ
జెలిమి వాటించు నాస్తికులతోడ

తే. నటుల మన్నించు హర్షించు విటులఁ జూచి
పీఠమర్దుల కొనరించుఁ బెద్దఱికము
కొలఁటియులఁ బాటించు గారవించుఁ
శిష్టకుల దీక్షితునిపట్టి సిగ్గు విడిచి. 81

వ. సజీవనిర్జీవద్యూతంబుల నోడినధనంబులు గితవులకుం దల్లి
మేనిరవణంబుల నమ్మి పెట్టుచుండు. 82

తే. తల్లి బోధించుఁ దత్పరత్వంబు గలిగి
యన్న ! మాయన్న చెప్పినయట్ల చేయు
ధూర్తసంగతి విడువు సాధువులతోడఁ
బరిచయము సేయు మని పుత్త్రు ప్రతిదినంబు. 83

వ. దీక్షితుండును గృహకార్యాభ్యంతరవ్యగ్రుండై కొడుకు వర్తనంబుఁ బరామర్శింపక యుండు. 84

తే. ఎడపఁ దడపఁ దనూభవుం డెచట నుండు
గానరాఁ డంచు గృహభర్త కాంత నడుగ
నింతదడవును నాయొద్ద నిచట నుండి
యరిగెఁ జదువంగ నని భర్త కలిప మొఱఁగు. 85

తే. స్నాన మాడెనె? వార్చెనే సంధ్య? యగ్ని
హోత్ర మొనరించెనే? యింతి? పుత్త్రుఁ డనిన
స్నాన మాడెను వార్చెను సంధ్య యగ్ని
హోత్ర మొనరించె ననుచును నువిద మొఱఁగు. 86

ఆ. గొడ్డువీఁగి కన్నబిడ్డండు కావున
నొక్కఁడుండ కాన నుత్పలాక్షి
ధూర్తుఁ డైనవానిదుశ్చేష్టితము లెల్ల
నధిపుఁ నెఱుఁగనీక యడఁచుచుండు. 87

వ. చూడాకర్మానంతరంబున షోడశవర్షంబున గృహ్యోక్తప్రకారంబున నతనికి వివాహంబు చేసి ప్రత్యహంబును. 88

క. స్నేహార్ద్రహృదయ యై యతి
సాహసకృత్యములు మాన సమకొల్పుట కై
యూహాపోహావిచారస
మాహితగతిఁ దల్లి సుతుని మఱి బోధించున్. 89

తే. అన్న! మీతండ్రి కోపగాఁ డౌనొ కాఁడొ?
యీవు వొనరించుదుర్వృత్త మెఱిఁగె నేనిఁ
గల్లతనమున పలుమాఱు గప్పి పుచ్చు
నట్టినామీఁద జంపంగ గలుగ కున్నె? 90

సీ. సచ్ఛ్రోత్రియులు ననూచానులు సోమపీ
థులు నైనకులము పెద్దలఁ దలంచి
రాజమాన్యుఁడు సత్యరతుఁడు వినిర్మలా
చారవంతుఁడు నైనజనకుఁ దలఁచి
భాగ్యసంపదఁ బుణ్యపతిదేవతలలోన
నెన్నంగఁ దగియెడునన్నుఁ దలఁచి
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యానిరూఢు లై
వాసికెక్కినతోడివారిఁ దలఁచి

తే. చెడ్డయింటిచెదార మై శివునికరుణ
నివ్వటిలునిర్వదేనేండ్లనిన్నుఁ దలఁచి
పదియునార్వత్సరంబులభార్యఁ దలఁచి
గోరతనములు మానురా! కొడుకుఁ గుఱ్ఱ! 91

తే. అఖిలకల్యాణగుణగణాయత్త యత్త
మామ యౌదార్యతేజగత్సమామహితుఁడు
మాతులుండు యశోమహిమాతులుండు
తనయ! యేలయ్య కైకొవు వినయబుద్ధి! 92

చ. విడువక నీవు పట్టణమువీథులవీథుల వెఱ్ఱివాఁడవై
చెడుగులఁగూడి ధౌర్త్యములు సేయమహీరమణాండజాలఁగనే
విడుచును సోమయాజి మనువృత్తులు చేకొను నెల్లభంగులన్
జెడుదుము నీకతంబుననుఁ జీరయుఁ గూడును లేక పుత్త్రకా!

తే. పట్టణములోన నీవు దర్పమునఁ జేయు
కొయ్యతనములు వీక్షించి కూర్మితనయ!
నవ్వుదురు నిన్ను మొదల నానావిధముల
నవ్వుదురు దీక్షితుని ననంతరమ జనులు. 94

వ. అని యంత నిలువక. 95

తే. తల్లిబడి కొల్లిఁచ(చె) ట్టించు నుల్లసంబు
లాడుదురు నన్నుఁ గూర్చి నిన్నహరహంబు
దుర్ణయం బుల్ల నామీఁదఁ ద్రోచి జనులు
డబ్బఱలు పల్కువారి కడ్డంబు గలదె? 96

క. అవినయనిధాన మగునీ
నవయౌవనశైశవముల నడిమివయసునం
గవిసెదు వ్యసనోద్రేకం
బవగాఢము దీని మానవయ్య తనూజా! 97

వ. అని యనేకప్రకారంబుల బోధించినతల్లిమాటలు చెవులు సోఁకనీక యిట్టట్టనక యూరకుండె. మృగయామద్యపైశున్య వేశ్యాచౌర్యదురోదరపరదారాభిలాషంబు లనుదోషంబులు నవయౌవనారంభంబున సంభవించెనేని వానిం బరా వర్జింప నెవ్వరు నేర్తురు? గురువచనం బతినిర్మలంబయ్యు సలిలంబునుంబోలె శ్రవణస్థితం బైయభవ్యునికి శూల పుట్టించు నయథార్థనామధేయుం డగునగ్గుణనిధి యథాపూర్వంబు దుర్వర్తనంబులఁ దిరుగుచుండ నొక్కనాఁడు. 98

సీ. దర్శనం బిచ్చె నెద్దానిఁ గోమటి క్రొత్త
పాడచూప నేతెంచి భూభుజునకుఁ
దన కిచ్చె నెద్దాని ధారాంబుపూర్వంబు
పుణ్యకాలమునాఁడు భూమిభర్త
దా నిచ్చె నెద్దాని ధర్మగేహిని యైన
సోమిదమ్మకు మనఃప్రేమ మలరఁ

దఱి చూచి యిచ్చె నెద్దానిఁ బట్టికిఁ దల్లి
జూడ మోడినపైఁడి సుట్టికొనిన
తే. న(య్య)ట్టినవరత్నమయ మైనయంగుళీయ
కంబు యజ్ఞావభృథపుణ్యకర్మసాక్షి
వీటిలో నొక్కజూదరి వ్రేల నుండ
జూచెఁ గనుతెప్ప వెట్టక సోమయాజి. 99

వ. చూచి తనసొమ్మాట యెఱింగి దీక్షితుం డక్షక్రీడాజీవనుం
గదిసి యెలుంగెత్తి యీయంగుళీయకంబు నీకెట్టు గలిగె?
ఉన్నరూపు చెప్పు. తప్పఁ జెప్పితేని భూపాలుసన్నిధిం
బెట్టి నిజంబు దెలిపి దండింతు ననిన జూదరి నీతనయుండు
గుణనిధి నెత్తంబున నొడ్డినవిత్తంబునకై యీయంగుళీయ
కంబు నా కిచ్చె. మఱి బంగారుభృంగారుకర్కరీకలాచికలు,
తలియలు, పళ్లెరంబులు, తామ్రపాత్రంబు, లారకూటఘ
టంబు లన్నియుం దాకట్టువెట్టియు దురోదరక్రీడాపరాయ
ణుం డై పట్టణంబులోనం జరియించుచున్నవాఁడు. 100

తే. అక్షధూర్తులలోన నీయనుఁగుఁగొడుకు
దొరయునంతటి యక్షధూర్తుండు లేఁడు
క్షితితలంబున యాగదీక్షితులలోనఁ
గీర్తి నీయట్టియాగదీక్షితుఁడు లేఁడు. 101

వ. అనిన విని లజ్జాక్రోధంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన యజ్ఞ
దత్తుం డర్థముండితం బైనమూర్ధంబున నీర్కావిదోవతి నఱి
ముఱిఁ జుట్టుకొని యింటికేతెంచి మొగంబు గంటువెట్టు
కొని సోమిదమ్మ! ఏమిచేయుచున్నదాన! విటు రమ్ము! నీకొడు
కెక్కడం బోయెఁ? బోవుఁ గాకేమి! విను మని యి ట్లనియె.

శా. అంగోద్వర్తనవేళ నీవు దరహాసాంకూరము ల్లోచనా
పాంగప్రాంతములం దిగుర్ప నొకసయ్యాటంబుఁ గల్పించి నా
యంగుళ్యాభరణంబుపుచ్చుకొనవా? యాయుంగరంబిప్పుడే
శృంగారింపనిచేతఁ బావకునకుం జేయంగ హావిర్దానమున్.

వ. అనిన నద్దీక్షితాయని దీక్షితున కిట్లనియె. 104

సీ. మధ్యాహ్నసంధ్యాసమాగమం బిడి తీర్థ
మవధరింపుము నిత్యమాచరింపు
మగ్నికార్యముఁ దీర్పు మభవుఁ బూజింపుము
పంచమహాయజ్ఞపరుఁడ వగుము
మొగసాల నున్నారు జగతీసుపర్వులు
గ్రాసార్థు లగుచుఁ బెక్కండ్రతిథులు
పక్వాన్నములు శాకపాకాదికంబులు
చల్ల నాఱినయేనిఁ జవులు దప్పుఁ

తే. బదిలముగ మందసమునందు బరిణలోన
నునిచి దాఁచినదాన మీయుంగరంబు
దీర దిప్పుడు పెట్టె శోధించి చూడ
నారగించినపిదప నే నధిప! తెత్తు. 105

తే. అనిన విని సోమయాజి కోపాగ్రహమునఁ
దత్తరించుచు వడి సోమిదమ్మఁ బలికె
నౌనె సత్పుత్త్రజనయిత్రి! యౌనె సాధ్వి!
యౌనె సూనృతభాషిణి! యౌనె దేవి! 106

సీ. స్వాధ్యాయ మెన్నండుఁ జదువఁగఁ బోకుండఁ
బోలునే చదువంగఁ బోయె ననుట?

తెల్లవాఱఁగ నీటఁ దీర్థమాడక యుండ
　　ననురాపమే తీర్థమాడె ననుట?
సమయానుకూలత సంధ్యవార్వక యుండ
　　వైదగ్ధియే సంధ్యవార్చె ననుట?
తఱితోడ నగ్నిహోత్రము వేల్వకుండంగ
　　విజ్ఞానసరణియే వేల్చె ననుట?
తే. కల్లలాడంగ ఫల మేమి గలిగె నీకు?
మాటి మాటికి నేను నీమాట నమ్మి
యరసి రక్షింప నేరక యనుఁగుఁగొడుకు
భ్రష్టుఁ జేసితి నేమి చెప్పంగఁ గలదు? 107

సీ. ఏడఁ బోయెనో కదా మేడలో మంజిష్టి!
　　పెనుబండువునఁ నైన బెట్టఁ జాలఁ
డాకట్టు వడదె యింతకు వైశ్యగృహమున
　　కనకకర్కరిలభృంగారుకంబు?
పట్టుసూత్రమయంబు పసిఁడియొడ్డాణ మే
　　యిగురుఁబోఁడికటీర మెక్కె నొక్కొ!
శశికాంతపీఠికా స్తంభలీలారత్న
　　సాలభంజిక యెందు సాఁగె నొక్కొ!
తే. ఎచట నున్నదియొకొ రత్నఖచిత మైన
హంసతూలిక డోలావిహారతల్ప
మూఁచముట్టుగ నీవు నీయొంటికొడుకుఁ
బాడుచేసితి గృహము నిర్భాగ్యురాల! 108

తే. చాలు నింక నాపాలికిఁ జచ్చినాఁడు
కొడుకు గుణనిధి యనువాఁడు కులవిషంబు

తిలలు దర్భయు నుదకంబుఁ దెత్తుగాఁక
యే నివాపాంజలులు వాని కిత్తు నిపుడు! 109

వ. కుపుత్రత్వంబుకంటె నపుత్రత్వకంబు మేలు. కులపాంసనుం డైనవీని నొక్కనిం ద్యజించి కులంబు రక్షించుట నీతియ కదా! యని పలికి కోపావేశంబునఁ బెదవు లదరఁ గటకటం బులు చిటుల భ్రూకుటి నిటలంబున నటింపఁ గటాక్షం బులు గెంపు గదురం గటకటం బడుచు నాహ్నికం బైన క్రియాకలాపంబు నిర్వర్తించి యాగ్రహంబునఁ గృతార్థత్వం బునొందఁ గొన్ని దివసంబులకు నొక్కశ్రోత్రియునిపుత్రిం బెండ్లియాడి యజ్ఞదత్తుండు గృహస్థధర్మంబు నిర్వర్తించు చుండె. అంతకమున్న గుణనిధి తండ్రికోపం బెఱింగి యిం టికిం బోవక యెందేనియుం జనువాఁడ నని మనంబున నిట్లని వితర్కించె. 110

తే. ఏమిసేయుదు? నెక్కడి కేగువాఁడ?
ధనము నిప్పచ్చరంబు విద్యయు హుళిక్కి
పెట్ట సాఁగెడునాచేయి భిక్ష సేయ
నెట్లు నేరుచు! దైవంబ యెఱుఁగు నింక. 111

తే. ఏభయంబుల నెచ్చోట నెనయ లేదు
నరున కెప్పాట విద్యాధనంబ ధనము
చోరబాధాదికముచేతఁ జూఱవోవు
ధనము ధన మానె యెన్నిచందములఁ దలఁప! 112

గీ. అక్కటకట! దురోదరవ్యసన మెట్లు!
యాయజూకవిశిష్టాన్వవాయ మెట్లు!
ఎట్లు చేసినఁ జేసెఁ గా కే మనంగ

---

1. కములచేఁజూఱ.

నేర్చువారము? విధి దయానిస్వహృదయు. 113

చ. అరుణగభస్తిబింబ ముదయాద్రిపయిం బొడతేర గిన్నెలోఁ
బెరుఁగును వంటకంబు వడపిందియలుం గుడువంగఁ బెట్టుని
ర్భరకరుణాధురీణ యగు ప్రాణము ప్రాణము తల్లి యున్న దే?
హరహర! యెవ్వరింకఁ గడుపారఁగఁ బెట్టెద రీప్సితాన్నముల్.

వ. అనుచు నెందేనియుం జనియె నంత. 115

మాలిని.——

ఘుసృణకుసుమమాలాకోటిపాటల్యలీలఁ
గిసలయములచాయం గీరచంచూపుటశ్రీ
విసృమరసృమరోర్ణావిభ్రమప్రౌఢి మింటన్
బిసరుహహితదీప్తుల్ పింగళత్వంబు నొందెన్. 116

తే. పాటలాంశుజటాభారభాసురుండు
భార్గవుఁడు వోలె నొలాడె భాస్కరుండు
రాగరక్తచ్ఛటానిర్ఝరప్రపూర్ణ
చరమసంధ్యాశమంతపంచకనదముల. 117

వ. వెండియు ధౌతారకూటపాటలకోమలాతపంబై వాసరంబు పలుచం బాఱె. అస్తాద్రికిరీటకూటంబున దరవికచనిచులకుసుమమంజరీపుంజంబునుం బోలె మిహిరబింబంబు చూపట్టె. చరమధరాధరధాతుధారాప్రవాహంబునుం బోలె సంధ్యారాగంబు గగనమండలంబు నాక్రమించె. చైత్యద్రుమంబులు నిద్రా(వ)ణద్రోణకాక కాకాకారకాకుకోలాహలంబు కులకులాయమానంబు లయ్యె. అంధకరిపుకంధరామూలకాలకూటచ్ఛాయాశ్రేణిపాణింధమం బై యంధకారంబు బ్రహ్మాండమండలంబు నాచ్ఛాదించె. రజనీశుక్తిముక్తాఫలం

బులు చుక్కలు వొడిచె. భవిష్యద్వాసరకరకరప్రరోహ బీజాంకురంబులుంబోలెఁ బ్రదీపంబులు భవనాంతరంబుల వెలింగె. అప్పుడు గుణనిధి పేరాఁకలిపేర్చు కార్చిచ్చునుం బోలెఁ జెచ్చుపెరిఁగి యందంద కడుపు మండింప వంటకం బెక్కడఁ గలుగునో యని చింతాక్రాంతుం డై యున్న యవస రంబున నద్దినంబు రాత్రి శివరాత్రి యగుటంజేసి శైవుం డొక్కరుండు నగరబాహ్యప్రదేశంబున నొకశివలింగస్థానం బున జాగరణంబుఁజేసి నాలుగుజాములు నుపహారంబులు సమర్పించువాఁడై నియమవ్రతంబుఁ బూని భక్తివిశ్వాస తాత్పర్యాతిశయంబున. 118

సీ. మరిచిధూళీసాళిపరిచితంబులు మాణి
బంధాస్మలవణపాణింధమములు
బహులసిద్ధార్థజంబాలసారంబులు
పటురామఠామోదభావితములు
తింత్రిణీకరసోపదేహధూర్ధురములు
జంబీరనీరాభిచుంబితములు
హైయ్యంగవీనధారాభిషిక్తంబులు
లలితకుస్తుంబురూల్లంఘితములు

తే. శాకపాకరసావళిసౌష్ఠవములు
భక్ష్యభోజ్యలేహ్యంబులు పానకములు
మున్నుగాఁ గల యోగిరంబులు సమృద్ధి
వెలయఁ గొనివచ్చె నొండొండ వివిధములను. 119

వ. అప్పుడు భూసురప్రవరుండు నాసికాపుటకుటీకుటుంబి యగు పక్వాన్నగంధంబు గాలివెరవున నాఘ్రాణించి యాయ

న్నంబు నాకు నెబ్బంగిఁ గుడువ సమకూఱునొకో యని యప్పరిమళంబునవ పట్టుకొని పోయి శంభుభవనద్వారం బునం గూర్చుండి నృత్తగీతవాద్యంబులు ప్రవర్తిల్ల సరిప్రొద్దు వోవునం దాఁక వీక్షించుచు జాగరంబు చేసి యంతంత సాగి ప్రజలు చొక్కు మడంగి యుండఁ దా నయ్యవసరంబున.120

సీ. కట్టాయితంబుగాఁ గటిమండలంబునఁ
దీర్చి దట్టీచేల దిండు గట్టి
తలుపు గిఱ్ఱన కుండఁ దరిమి కొంచెం బైన
యోరవాకిట దేహ మొయ్యఁ జొనిపి
మునివ్రేళు లొయ్యొయ్య మోపి చప్పుడు గాని
పరిపాటి బవనంబుఁ బట్టి నడచి
దీపాంకురచ్ఛాయఁ దెలివి చాలనియట్టి
కోనచీఁకటి లోని కొనరఁ జొచ్చి

తే. పళ్లెరములం దపూపసూపములతోడ
ననఁటిపండులతోడ నాజ్యంబుతోడ
దధిపయగ క్షౌద్రబహుపదార్థములతోడ
ధవళకలమాన్న మీక్షించె ధరణిసురుఁడు. 121

తే. గర్భమంటపదీపికాకలిక యపుడు
దశ చెడఁగ గాలి నిర్వాణదశ వహింప
దీప్తిసంధుక్షముగఁ జేసి తెలివి పడఁగ
నన్న మీక్షింపఁ దలఁచె బ్రాహ్మణకులుండు. 122

శా. గ్రుక్కిళ్ళింగుచునొక్క యోదనమహాకుంభంబునీక్షించువాఁ
డక్షీణంబున మందరశ్మియగుదీపాంకూరముల్ మీఁదికై

యొక్కం ద్రోచి ఘృతంబు నించి నిజవస్త్రికాంశముం జించి చే
నొక్కఁ వత్తిగ నేఁతఁ దోఁచెను శిఖ నొర్వెలించె వైశ్వానరున్.

సీ. పక్వాన్నపాత్రంబు పాణిఁ గైకొని బహి
ర్ద్వారభూమి భుజించువాంఛ నపుడు
వెల్వడి వచ్చుచో విధివశంబున వాని
కాలిప్రే లొకనియంగంబు దాఁకెఁ
దాఁకిన వాఁడు తత్తఱపాటుతో మేలు
కని మ్రుచ్చు మ్రుచ్చని కళవళించెఁ
గళవళింప గతానుగతికమార్గంబున
నాక్రోశ మొనరించి రఖిలజనులు

తే. నన్నపాత్రంబు విడువక యవనిసురుఁడు
పాఱె భయవిహ్వలుం డయి బయలువట్టి
వెంటఁ దగిలి తలవరులు వెణగుపడఁగ
బాణముల నేసి చంపి రా బ్రహ్మకులుని. 124

తే. అతనిఁ గొనిపోవఁ బనిఁ బూని యమునిభటులు
వరుణపాశోగ్రహస్తులై వచ్చి రపుడు
వానిఁ గొనిపోవఁ బనిఁబూని వచ్చి రపుడు
త్ర్యంబకునికింకరులు విమానంబు గొనుచు. 125

వ. అనంతరంబ పట్టిస త్రిశూలఖట్వాంగ ప్రముఖబహువిధ ప్రహరణపాణు లగుపినాకపాటిభటులం జూచి భీతులై కృతాంత కింకరులు కరపంకజంబులు మొగిచి వారి కిట్లనిరి. 126

తే. అభవుకింకరులార! మహాత్ములార!
తగవు ధర్మంబు పాడి పంతంబు దెలియు
మీకు నడ్డంబు గలరె ముల్లోకములను?

నెంతవారము మేము మీరెదుర నిలువ ? 127

వ. వీఁడు కులాచారహీనుండు, పితృవాక్యపరాఙ్ముఖుండు, సత్య శౌచపరిభ్రష్టుండు, సంధ్యాస్నానవర్జితుండు, శివనిర్మాల్యా పహర్త. వీనియందొక్క ధర్మంబు లేశంబు గలిగిన నానతిండు వినియెదము. వీనిపుణ్యాపుణ్యవివేకంబునకు మీర ప్రమాణం బనినఁ గృతాంతకింకరులవాక్యము లాకర్ణించి శివ కింకరులు వారి కి ట్లనిరి. 128

క. శివధర్మం బతిసూక్ష్మము
శివధర్మము లేశమైన సిద్ధించినచో
వివిధమహాపాపో
ద్రవములు చేరంగ రావు ధన్యుని నతనిన్. 129

తే. స్థూలదృష్టి వీక్షించినఁ దోఁపకుండు
సూక్ష్మదృష్టి వీక్షించినఁ జూడ్కి కందుఁ
గాన శివభక్తిధర్మం బగాధమహిమ
కానవచ్చినయ ట్లుండ గానరాదు. 130

క. ఆచారం బిది యనఁగ న
నాచారం బిది యనంగ నజునకు నైనన్
గోచరము గాదు శివధ
ర్మాచారము సూక్ష్మరూప మై వర్తిల్లున్. 131

వ. ఇతఁడు చేసినపుణ్యకర్మంబు వినుండు. 132

సీ. అశన మబ్బక యున్న నైనను శివరాత్రి
యోరంతప్రొద్దును నుపవసించి
నోఁగిరంబు హరింప నోన వెట్టుకొని యైన
వేగునంతకుఁ జేసె జాగరంబు

పాత్రావలోకనోపాయంబునకు నైన
వెల యించెదీపంబు వెలుఁగఁ బాఱఁ
జూడ నొల్లక యైనఁ జూచె నీశ్వరుమౌళిఁ
బరులు చేసినయట్టిప్రసవపూజఁ

తే. జచ్చె విధి మూఁడి యైనను జంద్రధరుని
నగరిమోఁపాలఁ బెంద్రోవనట్టనడుమ
సూక్ష్మదృష్టి విచారించి చూచినప్పు
డింతకంటెను ధర్మంబు లెవ్వి గలవు? 133

వ. అని పారిషదులు యమదూతల వీడ్కొలిపి యతనిదివ్య విమానారూఢుం జేసి శివలోకంబునకుం గొనిపోయి శివుని సన్నిధిం బెట్టిరి. శివుండును బ్రదీపతేజస్సంధుక్షణాదిక పుణ్యానురూపం బైనఫలంబునం గళింగదేశాధిపతి యైన యరిందమునకుఁ దనయుండై దముం డనుపేర నాదేశంబునకు రాజుగా ననుగ్రహించి పుత్తెంచె. ఈశ్వరానుగ్రహంబునం బట్టాభిషిక్తుండై. 134

క. చాటించెఁ గళింగేంద్రుఁడు
వీటను దేశమున శంభువేశ్మంబులలోఁ
బాటించి దీపకళికా
కోటు లసంఖ్యములు మెండుకొని యుండుటకున్. 135

క. ఇలువరుసఁ జంద్రశేఖరు
నిలయంబున దీపకళిక నిలుపనివారిన్
దలఁ ద్రెవ్వఁగ వ్రేయుం డని
తలవరులం బంచె రాజు తనదేశములన్. 136

వ. దీపికాదానపుణ్యప్రభావంబున నక్కళింగాధిపతి జన్మాంతరంబు

నం గుబేరుం డై యీశ్వరునకు సఖుం డయ్యె. ఆవృత్తాం
తంబు వివరించెదము, సావధానమతి వై యాకర్ణింపుము.

సీ. పద్మకల్పమునందు బ్రహ్మమానససరో
జమునఁ బులస్త్యుండు సంభవించె
నాపులస్త్యునకు మహామునిప్రవరుఁ డా
విర్భావమునఁ బొందె విశ్రవస్సు
విశ్రవస్సునకుఁ దపశ్శ్రీసనాథుండు
వైశ్రవణుఁడు సముద్భవము నొందె
వైశ్రవణుండు సర్వజ్ఞు నెచ్చెలికాఁడు
పాలించె లంక యక్షపట్టణంబు
తే. ఘనయశుఁడు మేఘవాహనకల్పవేళ
యాజ్ఞదత్తి ధనేశ్వరుం డయ్యెఁ బిదపఁ
జిత్ప్రకాశికఁ గాశికఁ జేర వచ్చి
శివుఁ బ్రతిష్ఠించె నవిముక్తసీమయందు. 138

మ. అవిముక్తంబున యాజ్ఞదత్తి శివు నీహారాద్రిరాట్కన్యకా
ధవునిందప్పకచూచుచుండెనయుతాబ్దంబుల్ నిమేషక్రియా
వ్యవహారస్పృహ లేనినేత్రములఁ జర్మాస్థుల్సిరావల్లరీ
నివహంబుల్ పరిశుష్కముల్గనభివర్ణింపంగఁదైలోక్యమున్.

సీ. గజదైత్యదమనుండు కార్పాసఫలతూల
వర్తిప్రరోహభావము భజింప
వడఁకుగుబ్బలిరాచవారికూరిమికన్య
యాలంబనస్తంభయష్టిగాఁగఁ
బరమవిశ్వాసతాత్పర్యనిర్భరభక్తి
సంపద్విశేషంబు చమురు గాఁగఁ

ప్రవితతధ్యానధారాసముచ్ఛ్రాయంబు
సమధికోజ్జ్వలతరజ్వాల గాఁగ

తే. గామమును గ్రోధమును నాదిగాఁగఁ గలుగు
శాత్రవులు పాతకము లైనశలభములుగ
విమలసుజ్ఞానదీపంబు వెలుఁగఁ జేసె
నప్రతిమధైర్యసంపత్తి యాజ్ఞదత్తి. 140

తే. విమలవిజ్ఞానదీపంబు వెలుఁగుచుండ
శాంతిధారాజలంబుల జలక మార్చి
భవునిఁ బూజించె భావపుష్పముల భక్తి
నతివిశుద్ధమనోవృత్తి యాజ్ఞదత్తి. 141

వ. అవ్విధంబున యాజ్ఞదత్తివిజాతీయప్రత్యయానంతరహితసజాతీయప్రత్యయసంతానానువృత్తిరూపం బైననిదిధ్యాస(న)ంబున నివాతనిష్కంపదీపంబునుం బోలెఁ బెద్దగాలంబు కాలకంఠు మంగళ జ్యోతిర్లింగమూర్తి నంతరంగంబున జప(న)ంబు సేయుచుండిన నాఖండేందుమౌళి ప్రసన్నుండై వత్స! వరంబు వేఁడు మనిన నర్ధనిమీలితంబు లైన లోచనంబు దెఱచి కనుంగొనునప్పుడు శతసహస్రకోటిసూర్యప్రభాభాసురం బైనతేజోమండలంబునడుమ ఫణికుండలుండును, దష్టారకూటపాటలజటాజూటకోటీపినద్ధముగ్ధేందుండును, దుగ్ధధారాధవళస్నిగ్ధసితదిగ్ధశుద్ధదేహుండు నయిం యద్దేవతామూర్ధాభిషిక్తుం డర్ధాంగలక్ష్మి యైనభవానితోడం గూడి పొడ చూపినవిధూమధూమకేతనజ్వాలాజాలంబుతో మేలంబాడునమ్మృడునొడలిదీప్తిమిఱుమిట్లుగొనుచు వెఱచ ఱవ నఱిముఱిం జఱచినం దూరఁదారుపోయి యతనికన్నుల

శక్తి గడతేర నంధుం డై యంధకారాతి నందంద తలవ
కారఛాందోగ్యముండకైతరేయబృహదారణ్యకశ్వేతాశ్వత
రాద్యుపనిషత్తులనుబంచబ్రహ్మపంచాక్షర ప్రణవాదిమంత్రం
బుల నారాధించి యంజలిపుటంబు లలాటతటంబున ఘటి
యించి నిర్నిరోధనిరవగాఢకరుణాసుధాపూరపూరితాంతః
కరణ! శరణు; దేవతాకోటికోటీరకోటీఘటితమణిమయూఖ
రేఖాపుంజకింజల్కితంబులు, త్రయ్యంతవిద్యాసీమంతినీసీ
మంతసీమాసిందూరపరాగపాటలంబులు, కుటిలకృతాంత
దంతతాడనక్రీడానిష్కృపంబు లగు మీశ్రీపాదపద్మం
బులు దర్శించునట్టిసామర్థ్యంబుఁ గృపసేయవే! యిదియ
నాకు వరం బనినఁ ద్ర్యంబకుండు బింబఫలారుణాధరంబునం
జిఱునవ్వు చిగురుకొనం దపస్వికి దివ్యదృష్టి యొసంగినం
గృతార్థుండై యతండు. 142

చ. చులుకన మేలుకన్నతొలుచూపునఁ జూచెఁ బినాకపాణిదా
పలి దెస షోడశబ్దముల ప్రాయముమత్తచకోరనేత్ర ను
త్పలదళకోమలామలవిభారమణీయమనోజ్ఞగాత్రిఁ గుం
డలకనకాంగుళీయకకనద్బహురత్నవిభూషణోజ్జ్వలన్. 143

వ. అయ్యవసరంబున. 144

చ. వకుళఫలానుకారు లయి వట్రువలై మెఱుఁగారుక్రొత్తముా
త్తికములపే రొకింత తళుకింపఁగ వీనులహేమరత్నక
ర్ణికలు చలింప నందియలక్రేంకృతిఁ గంకణమేఖలాధ్వనిం
బ్రకటము సేయు మందగతి భాస్వరనవ్యవిలాసమేర్పడన్.

తే. అసమబాణపునర్జీవనౌషధంబు
రాగజలధివిధూదయారంభవేళ

సకలజగదేకసౌభాగ్యజన్మభూమి
శంభుఁ డాయంగ వచ్చె నాశైలకన్య. 146

వ. ఇవ్విధంబున డాయవచ్చి కాలోన్మీలితశిరీషకుసుమకేసర మాలాసుకుమారంబు కస్తూరికాస్థాసకముద్రాభిముద్రితం బును నైనభుజంబు భుజగాభరణభూషితం బైనఫాలలో చనుభుజం బొరయునట్లుగా నిలిచినం జూచి యాజ్ఞదత్తి చిత్తంబునందు. 147

సీ. ఎవ్వతె యొకో్కఁ యీయిందుబింబానన!
జగదేకసౌభాగ్యజన్మభూమి!
కమలాయతాక్షి నాకంటె వెగ్గలముగా
నెటు చేసె నోకో్కఁ తా నీతపంబు?
పరమేశుఁ డీబింబఫలపాటలాధర
నను మీఱ మన్నించినాఁడు మేలె!
భాగ్యంబు గా కేమి బాలేందుశేఖరు
కృపఁ గాంచె నీరాజకీరవాణి!

తే. యనుచుఁ గ్రేగంట నీరసం బావహింపఁ
గినుపుకిలికించితము నాత్మఁ గీలుకొనఁగ
సవతి వీక్షించుప్రౌఢయోషయును బోలె
బ్రాహ్మణుఁడు చూచెఁ బర్వతరాజతనయ. 148

వ. అప్పుడు. 149

సీ. కృత్యపంచకము సాగింపలేఁ డేయింతి
ప్రాపు లేక కృతాంతభంజనుండు
నిండుఁజందురుని జంద్రిక వోలె నేభామ
పంచబాణవిరోధిఁ బాయకుండు

నేలేమ శశిమౌళి కిచ్ఛాక్రియాజ్ఞాన
 శక్తి యై కల్పించు సకలజగము
నేగంధగజయాన హృదయ ముప్పొంగార్చి
 భవునిమై చక్క సాఁబాలుఁ గొనియె
తే. మహితహృల్లేఖ కామహామంత్రమునకు
నేవరారోహ ముఖ్యాధిదైవతంబు
సకలజగదధిష్ఠాత్రి యాశైలపుత్రి
విభున కిట్లని మధురోక్తి విన్నవించె. 150

ఉ. త్ర్యంబక! యీతఁడెక్కడిదురాత్మకుఁ? డీయవలక్షణం బపాం
గంబుల మాటిమాటికిని గన్గొనుచుం బహుభంగులన్వికా
రంబులు చూపెడుం దరతరంబ యబద్ధము లాడెడుం రహ
స్యంబున వీని కిట్టిచన వబ్బుట నీకృపపెంపునం జుమీ! 151

క. నారూపమునకు మదిలో
నీరసపడుచున్న వాఁడు హృదయేశ్వర! ని
ష్కారణముగ నీచందం
బారసి యెఱుఁగంగవలయు నని పలుకుటయున్. 152

వ. మందస్మితసుందరవదనారవిందుం డై యిందుధరుండు ధరా
ధరపుత్త్రి కిట్లనియె.

చ. మనమునయందు నెగ్గులును మానుము పర్వతపుత్త్రి! వీఁడునీ
తనయుఁడు నందనుల్బహువిధంబుల ధౌర్త్యములాచరించినం
గినియునె తల్లి భావమునఁ? గీ ల్పరికించిన దేవతావలం
బనపరభావ మై పరఁగుభావవిలాసము లీప్రకారముల్. 154

క. ఈకాశీక్షేత్రమున న
నేకాబ్దము లాచరించె నీతఁడు తప మ

స్తోకగుణా! యీపుణ్య
శ్లోకునిఁ గరుణార్ద్రదృష్టిఁ జూడఁగ వలయున్. 155

క. ఏ వర మిచ్చెద వీనికి
నీవును వర మిమ్ము నాకు నీకును భేదం
బావిష్కరింపవచ్చునె?
యేవారికి నైనఁ బర్వతేశ్వరతనయా! 156

వ. అనిపలికి పరమేశ్వరుండాయాజ్ఞదత్తికి యక్షకిన్నరగుహ్యక లోకాధిపత్యంబును తన సఖ్యంబును నిచ్చె భవానియు. 157

సీ. ఎడమలోచనము గ్రుడ్డెగసి గవ్వయుఁ బోలె
నుబ్బూఁత లూఁగంగ నుండుఁ గాక
కుడికన్ను తారకాగోళంబు పల్లయై
యొండులోచనముతో నోరయుఁ గాక
యీశుండు కృప చేసి యిచ్చినట్టివరంబు
లట్ల యౌఁ గాకయం చానతిచ్చె
నారొప్పిదమున కసూయ సేసితి గాన
నభిధఁ గుబేరుండ వగుదు గాక

తే. కాశియం దీవు నిలిపిన కాలకంఠ
దివ్యలింగంబు సర్వసిద్ధిప్రదంబు
నఖిలలోకాభివర్ణనీయంబు నిఖిల
పాపహారమును నగుఁ గాక భవ్యచరిత! 158

వ. అని పార్వతీదేవి యతని గారవించె నిది యాజ్ఞదత్తి పుణ్య చరితంబు. 159

మ. ధనవంతుండగు బుద్ధిమంతుఁడగువిద్యావంతుఁడౌసాధునం
దనవంతుండగుబుత్రవంతుఁడగుఁగాంతావంతుఁడౌనిత్యశో

ధనవంతుండగుఁగీర్తిమంతుఁడగుసత్పుత్రధాన్యవంతుండగుఁ
ధనదాధీశ్వరు మానవోత్తముఁడు సందర్శించి కాశిస్థలిన్.

వ. విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవు దక్షిణభాగంబునఁ గుబేరేశ్వరస్థా
నంబునందుఁ గుబేరేశ్వరు సేవించినవారికి నణిమాద్యష్టైశ్వ
ర్యంబులు సిద్ధించు నని యిట్లు యాజ్ఞదత్తికి నభిమతంబులం
బ్రసాదించి దేవుండు దేవీసహితుం డై యనతిదూరం బైన
పదంబు ప్రవేశించె. ఈ ప్రకారంబున శంభుతోఁ జెలికా
రంబు వడసి ధనదుఁడు. 161

సీ. ఏపట్టణమునకు నెలదోఁట నందనా
రామంబుతోఁ జైత్రరథవనంబు
క్రీడావిహారదీర్ఘిక యేపురమునకు
మధురామృతాంబువు మానసంబు
మాణిక్యముకురబింబంబు కైలాస మే
నగరివారవధూజనప్రతతికి
నేవీటిపాలిమేర యింత యం తనరాని
దవ్వుల నున్న యుత్తరపుదిక్కు

తే. యట్టియలకాపురము నిధానాధివరము
రాజధానిగఁ దారకారాజమౌళి
రాజితం బైనకృపపెంపు ప్రాపు గాఁగ
రాజరాజేలె నెరవై నరాజసమున. 162

వ. ఆరాజరాజు రాజీవభవహరిపురందరాదిబృందారకమకుట
సందానితవికచమందార కుసుమమాలా మకరందబిందుధా
రాధౌతచరణారవిందుమందరాచల మంథాన మథ్యమాన
దుగ్ధజలనిధిగర్భావిర్భూత కాలకూటకృపీటభవపిండగండూ

షాకళంకితకంఠమూలోపకంఠకంఠోక్తభువన రక్షాదాక్షిణ్య దాక్షాయణీకుచకలశపాలికేళి కస్తూరికామకరికా ముద్రాభి ముద్రితవక్షఃకవాటుఁ బశ్యల్లలాటుఁ గుటిలసుధామయూఖ శకలవిచికిలకలికాకల్పితావతంసుఁ బాంసుక్రీడాపరిచయపేశలం బగుశైశవ స్నేహానుబంధంబునంబోలె నిరభిసంధిస్నేహ బాంధవంబున భజియించు. ఇవి యక్షాధిపలోకస్వరూపంబు. ఈయాఖ్యానంబు సర్వపాపహరంబు. ఇంకనీశానలోక స్వరూపంబు వివరించెద మాకర్ణింపుము. 163

ఈశానలోకవృత్తాంతము

తే. అలకయాల మహోదయ మన్పురంబు
బ్రాహ్మణోత్తమ! యీశాను రాజధాని
యందు నుందు రజైకపాదాదు లైన
పదురు నొక్కండు రుద్రులు పారిషదులు. 164

సీ. ఫాలభాగముల నంబకము లందఱికిని
నవతంసశశిరేఖ లందఱికిని
డమరుఖట్వాంగఖేటకము లందఱికిని
హస్తిచర్మపటంబు లందఱికిని
శ్యామకంఠప్రదేశము లందఱికిని
నొపవాహ్యవృషంబు లందఱికిని
బవమానభుక్కలాపంబు లందఱికిని
నాపాండుదేహంబు లందఱికిని

తే. నందఱికి నగ్నితాపతప్తారకూట
పాటలచ్ఛాయఘనజటాబంధనములు

దేరికొనఁ జూడు మీశానుదిక్కునందు
బ్రాహ్మణోత్తమ ! రుద్రుల పారిషదుల. 165

వ. ఇందఱు నానందకాననంబుననందు నీశానదేవుదివ్యలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి యారాధించి తత్ప్రసాదంబున నీశానదిక్కునందు శాశ్వతసుఖైశ్వర్యంబులనొందినారు. 166

తే. కాశి నీశానదేవు శ్రీకంఠుఁ గొలిచి
కాంచు మనుజుఁడు హృదయసంకల్పసిద్ధి
కాశికాక్షేత్ర మష్టదిక్పాలకులకుఁ
గామనావాప్తిసంకల్పకల్పతరువు. 167

వ. అనిన విని (యనంతరంబ) కొంతద వ్వరిగి శివశర్మ వారల కిట్లనియె. 168

సీ. ఆవేశఘూర్ణంబు లఖిలేంద్రియములకు
శృంగారరససముజ్జీవనములు
శంబరాంతకభుజాజయకీర్తిమహిమలు
కోకదంపతులదృక్కూలశిఖలు
బ్రహ్మాండపురవీథిరత్నతోరణములు
యామినీకర్పూరహారలతలు
నీరదాధ్వాంభోధినిబిడాంకురంబులు
కుముదకాననములకూర్మిచెలులు

తే. గరళకంఠాట్టహాసంబుగర్వరేఖ
కైటభారాతినవనాభికమలశోభ
చంద్రికలు గాయుచున్నవి సాంద్రలీల
భువన మిది యెద్ది? మిగులనద్భుతమొనర్చె. 169

వ. అనినఁ బుణ్యశీలసుశీలు రతని కిట్లనిరి. 170

చంద్రలోకవృత్తాంతము

మ. మధురాపట్టణవిప్రముఖ్య! శివశర్మా! వేదశాస్త్రాగమాం, బుధి
చంద్రోదయ! చంద్రలోక మిది యీ ప్రో లేలుచుండుంగళా
నిధి యాత్మీయమయూఖకందళశిఖానిష్ఠ్యూతధారాసుధా
విధులన్ భానుగభస్తితప్త మగునీవిశ్వంబు రక్షించుచున్.

వ. సర్గాదియందు శతానందుండు నేత్రంబులను మరీచి, హృద
యంబున భృగువు, శిరంబున నంగిరసు, నుదానంబునఁ
బులస్త్యు, వ్యానంబునఁ బులహు, నపానంబునఁ గ్రతువు,
ఘ్రాణంబున దక్షు, శ్రోత్రంబున నత్రి, సమానంబున వసిష్ఠు,
సంకల్పంబున ధర్ము సృజియించె. అందు నత్రి యనుము
నీశ్వరుఁడు. 172

క. త్రిసహస్రదివ్యవర్షము
లసదృశధృతి నాచరించె నాతఁడు దపముల్
విసమాన మతనితేజో
రసపూరం బెగసె బ్రహ్మరంధ్రము దాఁకన్. 173

సీ. బ్రహ్మరంధ్రము మోవఁ బాఱి యయ్యింద్రియ
ద్రవ మోడిగిల్లె నేత్రములలోన
నేత్రగోళంబులు నిండంగఁ బర్వి యా
వీర్యంబు కలధౌతవిమలకాంతిఁ
బదిధార లై పాఱెఁ బదిదిక్కు లందును
నమరాపగానిర్ఝరమునుబోలె
స్రవియించు చున్నయాచరమధాతురసంబు
ధరియించి చూ లయ్యె దశదిశలును

తే. నెలలు తొమ్మిది మోచి కాష్ఠలు గఠోర
గర్భ లై సూతిమాసంబు గదియుటయును
సత్త్వభారంబు భరియింప శక్తి లేక
వ్రాలె భూమండలంబుపై వడఁకి వడఁకి. 174

వ. ఆదిగ్దేవతలగర్భంబున నుద్భవించిన తేజం బేకీభవించి చందు రుండై యఖిలజగద్ధితార్థం బయ్యరవిందభవునాజ్ఞ నతనిదివ్య స్యందనం బెక్కి యష్టాదశద్వీపంబులం జరియించి తనకుం దాన వృద్ధిఁ బొందె. అతనితేజోనిస్సరణంబున సకలజగదు పకారం బగునదీనివహం బుద్భవించె. అట్లు వర్తించి యాసు ధాకరుం డవిముక్తస్థానంబున నమృతలింగమూర్తిఁ జంద్రేశ్వ రాహ్వయు నీశ్వరుం జంద్రమౌళిఁ దనపేరం బ్రతిష్ఠించి యమృతోదర(క)ం బనుకుండంబు నిర్మించి తత్సమీపంబున బహుదివ్యవర్షంబులు దపంబుచేసి యాదేవదేవుని ప్రసాదం బుననోషధీతోయంబులకున గ్రజన్ములకు రా జయ్యె. అమ్మహా దేవునను గ్రహంబున వెండియు నాఁడై వాత్మకుండు. 175

ఉ. ఏటికిఁ దానకం బయినయిక్షుశరాసనవైరిజూటికా
కోటికి మల్లికాకుసుమగుచ్ఛము లేవ వహించికై కొనుఁ
బాటలిమంబు మేనపరిపాటివినోదనవేళఁ బార్వతీ
పాటలగంధిచారుపదపద్మనఖంబుల క్రొత్తలత్తుకన్. 176

తే. రాజరా జయి పాలించె రాజసమున
వసుధ యెల్ల నేకాతపవారణముగఁ
గాశికాక్షేత్రమునఁ బెద్దగాల మేనిఁ
దపము చేసిన బహుళఖేదంబు వాయు. 177

వ. అంతనక్కాశియందు హిరణ్యగర్భాత్రిభృగువులు ఋత్విజు

లుగా హరి సదస్యుండుగా సినీకుహూద్యుతిపుష్టిప్రభావ
సుకీర్తిధృతిలక్ష్ములనం దొమ్మండ్రుధర్మపత్నులతోడం గూడి
యుమామహేశ్వరప్రీత్యర్థంబు రాజసూయాధ్వరంబు
నొనర్చి యవార్యం బైనయౌదార్యంబున. 178

ఉ. దక్షిణ యిచ్చె ముజ్జగను దానగుణప్రవరుండు లీల ఫా
లాక్షునిసన్నిధిన్ మఘుసమాపనకాలమునందుఁ దారకా
ధ్యక్షుఁడు కాశికాపురమునందు సదస్యులకున్ బ్రసాదసం
రక్షితసర్వవిష్టపుఁడు రాజు ప్రతాపవిరాజమానుఁ డై. 179

తే. ఇంద్రుకుండంబు కెలనఁ జంద్రేశునొద్దఁ
గాశిలోనవిముక్తోపకంఠభూమిఁ
దపము చేసినచోటన ధవళకిరణుఁ
డాహరించెను రాజసూయాధ్వరంబు. 180

వ. ఇట్లు రాజసూయాధ్వరంబు చేసినసుధాకరునవభృథస్నా
నానంతరమున. 181

సీ. సకలలోకాహ్లాదసంధానహేతు వై
వెలయు నీకౌముదీవిభ్రమంబు
వర్తింతు వీవు నామూర్తిభేదంబులం
దొకమూర్తి వై సమగ్రోదయమున
శ్రీకాశిలోఁ బ్రతిష్ఠించినాఁడవు నన్నుఁ
జంద్రేశ్వరుం డనుసంజ్ఞఁ గూర్చి
బ్రహ్మదత్తం బైనరథ మెక్కి యవలీలఁ
దిరిగి తప్తాదశద్వీపములను
తే. నాహరించితి రాజసూయాధ్వరంబుఁ
దత్పరత మీఱఁ దై త్రిలోక్యదక్షిణముగఁ

చంద్ర! నీయట్టి ధన్యుండు జగతిఁ గలఁడె?
యనుచు వర్ణించె రాజు ఖట్వాంగపాణి. 182

వ. ప్రతిమాసంబునఁ బూర్ణిమాదివసంబున జపహోమార్చన ధ్యానదానబ్రాహ్మణభోజనంబులు చంద్రేశ్వరస్థానమునఁ జేసిన ననంతఫలము నొసంగు. ఎవ్వండేని మత్కాలంబునఁ గుహాయోగంబునఁ జంద్రోద(య)వారి నభిషిక్తుండై చంద్రేశ్వరుని సందర్శించి వసురుద్రాత్యతర్పణం బొనర్చు నన్నరుండు పితృప్రసాదంబు వడయు. నతని పితృపితామహు లానందంబున నర్థించి వర్తింతు రని వెండియు. 183

సీ. ప్రత్యష్టమీతిథిఁ బ్రతిచతుర్దశి సిద్ధ
యోగీశ్వరీదేవి యోగపీఠి
కాధిరూఢభవాని నకఠోరశశిమౌళి
హాటకతాటంకహారకటక
కేయూరమేఖలాకింకిణికంకణా
ద్యఖిలదివ్యాభరణాభిరామఁ
బింగళాహ్వాయ సముద్బృందారకశ్రేణి
నాదిభైరవశక్తి నఖిలజననిఁ

తే. గాళిఁ జంద్రేశదేవోపకంఠనిలయఁ
జంద్రకుండోదకంబున జలక మార్చి
గంధపుష్పోపహారాదికల్పనముల
సేవ చేసిన విఘ్నంబు చేర కుండు. 184

వ. ఇది చంద్రలోకమాహాత్మ్యంబు. ఈయుపాఖ్యానంబు విన్నను బఠియించినను జనున కాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులు సమ

గ్రంబు లై సంభవించు ననిన విని శివశర్మ పుణ్యశీల సుశీలుర కి ట్లనియె. 185

తే. భాగవతులార! భాగ్యసంపన్ను లార!
యింత యొప్పౌనె యుడులోక మెట్టునెదుర
గగనలక్ష్మీలతాతన్వికబరిమీఁద
నంతరించిన ముత్యాలజల్లి వోలె? 186

వ. ఈలోకవృత్తాంతంబు విననలతుం జెప్పుం డనిన నతనికి వార లి ట్లనిరి. 187

నక్షత్రలోక వృత్తాంతము

సీ. సర్గాదిఁ బరమేష్ఠి చరణంబు పెనువ్రేల
దక్షుండు పుట్టె నాతనికిఁ బుట్టి
రఱువండ్రు కన్యక లాకన్నియలు రూప
లావణ్యలీలావిలాసవతులు
రోహిణీప్రముఖ లారుక్మగౌరాంగలు
శివుఁ గూర్చి యాచరించిరి తపంబుఁ
గాశిలో దివ్యలింగంబు నక్షత్రేశ
సంజ్ఞంబు నొకప్రదేశమున నిలిపి

తే. వరణదరి యందు సంగమేశ్వరునియొద్ద
దివ్యవర్ష సహస్రంబు త్రిపురవైరి
మెచ్చి పొడచూపి యడుగుఁడు మీరు వరము
లనిన వార లిట్లనిరి కాలాంతకునకు. 188

క. నీయట్టివాఁడు పురుషుం
డారయెదు మా కభవ! యనిన నట్టేఁడ మీఁకుఁ

నాయకుఁ డయ్యెఁడు నని దా
క్షాయణులకు వరము నీలకంఠుం డొసఁగెన్. 189

వ. వెండియు సమస్తజ్యోతిశ్చక్రంబునందుమనగ్రగణ్యలయ్యెదరు. మేషాదిరాసులకుం గారణంబులయ్యెదరాదోషాధీశ్వరుండు బ్రాహ్మణాధిపతి యైనతారకాపతికిం బత్నులయ్యెదరు. మీచేతం బ్రతిష్ఠితం బైననక్షత్రేశలింగంబు భజించువారలకు భోగమోక్షప్రదం బయ్యెడు. మృగాంకలోకంబునకు మీలోకం బూర్ధ్వలోకంబు గాఁగలయది. సర్వతారకామధ్యంబున మీరు మాన్య లయ్యెద రని యానతిచ్చి శివుం డంతర్హితుం డయ్యె. ఇది తారకాలోకవృత్తాంతం బనిన విని యనంతరంబ ముందట బుధలోకంబుఁ గనుంగొని. 190

బుధలోకవృత్తాంతము

సీ. ప్రతిబింబమో కాని రజనివల్లభున క
 ర్ధ్యాహారమో కాని యమృతరుచికి
వినిమయంబో కాని విధున కన్వాదేశ
 మో కాని యత్రి నేత్రోద్భవునకు
వీప్సయో కాని పూవిలుకానిసఖునకు
 నామ్రేడితమొ కాని యబ్జునకు
నభిధాంతరమొ కాని యరవిందవైరికి
 సారూప్యమో కాని చందురునకు
తే. ద్రుమికి నూడ్చినవాఁడు భర్గునికిరీట
కోటి కాభరణం బైన కువలయాప్తు
మిగులఁ జక్కనికొడుకండు మింటినడుమ
గ్రహములం దీతఁ డెవ్వండు? గణములార! 191

వ. ఈతఁ డీలోకంబు సంభ్రమమయంబు విలాసమయంబు రాగమయంబు శృంగారమయంబును గావించుచుఁ జక్షురాకర్షణ సిద్ధాంజనం బన మనోవశీకరణమంత్రం బన నింద్రియావేశ చూర్ణం బనఁ గౌతుకంబునకు సంతోషంబును, సౌభాగ్యంబునకు సిద్ధయోగంబును, మన్మథునకుజన్మాంతరంబును, యౌవనంబునకు సామ్రాజ్యంబును గల్పించుచున్న వాఁడు. షోడశవర్ష దేశీయుం డీగ్రహాగ్రామణి యెవ్వం డనినఁ బుణ్యశీలసుశీలురు శివశర్మ కి ట్లనిరి. 191

చ. విను మధురామహానగరవిప్రకులోత్తమ! బ్రహ్మవంశవ, ర్ధన శివవర్మ! పుణ్యకథ ధర్మకథల్ పరిపాటిఁ జెప్పఁగా, విన నతిమాత్ర దూర మగు విష్ణుపదంబున కేగుచున్నచో, మనకుఁ బథప్రయాసములు మానెడు, విఘ్నములుం దొలంగెడున్.

వ. ఇది బుధలోకంబు. 194

సీ. రాజసూయమహాధ్వరం బెవ్వఁ డొనరించెఁ
 త్రైలోక్యహంతకారంబుగాఁగ
నెవ్వాని ప్రియభామ లిరువదేడ్వురు నల
 ధవళాయతాక్షులు దక్షసుతలు
మన్మథాంతకుజటామకుటకోటికి నెవ్వఁ
 డవతంసకుసుమమాల్యత వహించె
నెవ్వాఁడు నలువతే రెక్కి యష్టాదశ
 ద్వీపియం దసివాలు దిరిగె లీలఁ

తే. చంద్రికాపాండుకౌశేయశాటి యైన
యతనుజగజంపుగోడు గెవ్వఁ డవ్విధుండు

పెద్దకాలంబు ముత్యాలగద్దె యెక్కి
వసుధఁ బాలించె నేకోష్ణవారణముగ. 195

తే. శైశవంబున శాస్త్రంబుఁ జదువ వచ్చి
గురుని ప్రియభామ యని చేయుఁ బరమభక్తి
యెవ్వ లేకు నట్టితార పూర్ణేందువదన
నాఁటనుండియుఁ గామించె నలినవైరి. 196

మ. జడసుళ్లింబును బట్టుదట్టియును రత్నాటకాలంకృతుల్ మై
డహారంబులు చుట్టివన్నియరుచుల్ లీలావిలాసంబు పెంపడ
రంజేయఁగ యామినీధవుఁడు విద్యాభ్యాసకాలంబున, న్నిడు
వాల్గన్నులకుం బ్రమోద మొసఁగున్ని త్యంబునుందారకున్.

సీ. ఆచార్యప్రియభామ యని కొన్నిదివసంబు
లిచ్ఛగింపఁడు చెప్ప లెత్తి చూడ
నుల్ల ముప్పొంగార నొకకొన్నిదినములు
వీక్షించుఁ జూడని వేళయందు
నొకకొన్నితిథులు గర్భోక్తిచాతుర్యంబు
మెఱయ నేకాంతంబ మేలమాడు
నొకకొన్నిఘస్రంబు లొక్కొక్కనెపమున
నంగాంగసంస్పర్శ మాచరిందు

తే. వలచి పైఁబడు నొకకొన్నివాసరములు
హృదయ మనురాగసంపద నిగురుకొలిపి
కవయఁ దొడఁగినయది యాదిగాఁగ నునిచెఁ
జందురుఁడు తార శుద్ధాంతసదనభూమి.

తే. చదివె గురువొద్ద ధర్మశాస్త్రంబు తొలుతఁ
బరమవిశ్వాసతాత్పర్యభక్తిగరిమఁ

జదివెఁ జంద్రుండు కామశాస్త్రంబు పిదపఁ
దలిరుఁబోఁడిపై నసురక్తిఁ దారయొద్ద. 199

తే. ఆదిగర్భేశ్వరుం డౌట యనుచితంబు
మిగులఁ జక్కనివాఁ డౌట మేలు గాదు
పాప మభినవయౌవనోద్భాసి యగుట
యరయ మంచిగుణంబుల యవగుణములు. 200

వ. అవినయనిదానం బైన స్వాతంత్ర్యంబునను గుతూహల బహుళం బైన స్వభావంబునను ధైర్యప్రతిపక్షం బైన యౌవనారంభంబునను నెవ్వనికే మనోవికారంబు పుట్టకుండునే ? అదియునుం గాక. 201

సీ. ఘనతరాహంకారకాలకూటవిషాన
లాభీలములు గటాక్షాంచలములు
దుర్వారతరతీవ్రగర్వగళగ్రాహ
కలితగాద్గద్యఘుర్ఘురము మాట
యస్మితాసంప్రభూతస్మయాపస్మార
విస్మృతధైర్యంబు వినయగరిమ
యుద్దామదర్పభారోష్ణదాహజ్వరా
రంభసంభృతవికారంబు మనసు

తే. చరణచంక్రమ దభిమానసన్నిపాత
జాతసర్వాంగకమ్ములు జనపతులకు
భూభుజులతప్పె యది వారిఁ బొందియున్న
ధరణిసామ్రాజ్యభారంబుతప్పు గాక ? 202

సీ. భువనైకధన్వి చేఁ బుష్పాయుధుని చేతఁ
బ్రసవాస్త్రమున నేటు పడనివాఁడు

నతిగాఢ మైన క్రోధాంధకారంబునఁ
గన్నుల నంధుండు గానివాఁడు
నిర్నిబంధనలోభనిద్రాభరంబునఁ
బారవశ్యంబుచేఁ బడనివాఁడు
లక్ష్మీకటాక్షలీలాసీధుమదమున
మనములోపల నన్నుఁగోననివాఁడు

తే. లేఁడు భూపతిఁ గలిగెనా వాఁడు నృపుఁడె
విశ్వధాత్రీజనులపాలివేల్పుగాక ?
బాహ్యశత్రుల బరిహరింపంగ వచ్చు
నంతరారుల నిర్జింప నలవిగాదు. 203

వ. అది యట్లుండె దదీయవృత్తాంతంబు విను మని యి ట్లనియె.

తే. తాల్చె గర్భంబు తార సుధాకరునకుఁ
గువలయేక్షణ రాగంబు గొనలు సాఁగ
జంభరిపుదిక్కు ప్రత్యూషసమయమునను
తామరసబంధుగర్భంబు దాల్చినట్లు. 205

తే. గర్భసంస్థితుఁ డగుగ్రహాగ్రణి విశుద్ధ
సితయశస్స్ఫూర్తి వెలిఁ బ్రకాశించినట్లు
దారమైదీఁగ వికచలోధ్రప్రసూన
పాండురచ్ఛాయ నొయ్యొయ్యఁ బలుకఁ బాఱె. 206

తే. గర్భసంస్థితసద్గుణగౌరవమునఁ
బోలె గాత్రంబు భరియింపఁ జాల దయ్యె
నమృతధారారసాస్వాదసముపజాత
తృప్తియును బోలె నాహారతృష్ణ వదలె. 207

శా. ప్రత్యుత్థానము సేయఁ బెద్దలకు నాప్రౌఢేందుబింబాస్య య
ప్రత్యూహస్థిరభక్తిభావమునఁ దోరం బైనగర్భంబుచే
నత్యంతాలస యయ్యు నగ్గురుజనం బందంద వారింపఁగాఁ
బ్రత్యాసన్నసఖీసమర్పితకరాబ్జాతావలంబంబునన్. 208

క. అంగన యొక్కొక్కమఱి యు
త్తుంగ మణిస్తంభ యష్టితో నొత్తిగిలున్
మంగళభవనాంతరమున
బంగారుమెఱుంగుసాలభంజిక పోలెన్. 20?

ఉ. బింబఫలాధరోష్ఠి మణిభిత్తిపుటంబులయందు నాత్మబిం
బంబు కరావలంబనసమర్థముగా మదిఁ గోరుఁ గేలిసౌ
ధంబునయిన్ సమున్నతనితంబపయోధరభారగర్భభా
రంబునఁ గోమలాంగకము త్రాడ్పడఁ గేలివిహారవేళలన్.

తే. భవనశృంగారవనలతాపాదపముల
నబలకై దండ పట్టుట యద్భుతంబె?
విహృతసౌధమణిస్తంభవిస్ఫురదంశు
కందళుల నూఁత గొనఁ బోవు గర్భగరిమ. 211

తే. పనులు పంపంగఁ జాలదు ప్రాణసఖుల
భవనకార్యప్రవృత్తికై పద్మనయన
తాను గర్భభరాలసత్వంబుకతనఁ
జేయఁ జాలదు మఱి వేఱ చెప్ప నేల? 212

మ. అట మున్నొక్కఁడు కేళిశైలమున నధ్యారోహణంబాచరిం
చుటకై నెచ్చెలికత్తియల్ నగుచుసంసూచించినన్ గాంతయొ
క్కటసంత్రాసమునొందుఁజన్నుఁగవయాకంపింపఁగానిండు వే
కటిభారంబునఁ జేసి ధీరహృదయల్ గారాదిగర్భేశ్వరల్.

వ. అంత నట బృహస్పతి పత్నీవియోగవేదనాదూయమాన మానసుం డై చంద్రుండు చేసినయపరాధంబు హరిహర హిరణ్యగర్భులకు నింద్రాదిసురులకు నెఱింగించిన. 214

సీ. తగవు గా దనియె మంతన ముండి వృత్రారి
యనుచితం బనియె హుతాశనుండు
పాతకం బని చెప్పి పలికె దండధరుండు
దౌరాత్మ్య మనియెను దానవుండు
దుష్కర్మ మని చెప్పెఁ దోయాధినాయకుఁ
డపకీర్తి యని తూలనాడె గాలి
యన్యాయ మనియె గుహ్యకసార్వభౌముండు
కాదు కా దనియె శాక్వరగముండు
తే. హేతుదృష్టాంతములు చూపి యెల్లసురలు
నన్వయవ్యతిరేకమార్గానువృత్తి
బుద్ధిఁ జెప్పిరి యివ్విధమున శశాంకుఁ
డమరగురునకు మగుడ నీఁ డయ్యెఁ దార. 215

వ. అంత. 216

చ. ప్రమథులతోడఁ గూడ నతిభైరవఘోరతరాట్టహాసుఁ డై
శమనవిరోధి దాఁకుటయుఁ జంద్రుఁడు వేల్పులతో నెదిర్చిన
న్సమరము తారకామయ మనంగ నభోంగణభూమిఁ దారకా
సముదయభీతిహేతువయి సాఁగెఁ బురారికి నబ్జవైరికిన్.
తే. ఈశ్వరునితోడ నని సేయ నెట్లు వచ్చు
నన్యులకు నెంతవారికి నాగ్రహమున?
నీశ్వరునిమూర్తి గావున నెదిరి నిల్చి
యుద్ధ మొనరించెఁ గాక యనుష్ణకరుఁడు. 218

వ. అప్పుడు. 219

శా. చండీశుం డొదవె న్నిశాకరుఁ డవష్టంభంబు జృంభింప బ్ర
హ్మాండక్రోడము శింజినీధ్వనులచే నాఘూర్ణితంబొంద ను
చ్చండాటోపభుజావలేపకలనాసంరంభచక్రీభవ
ద్గాండీవప్రవిముక్తభీషణమహాకాండప్రకాండంబులన్. 220

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రతిఘటించి గెంటింపరాని మగంటిమిం బెచ్చు
పెరిఁగి కలువలనెచ్చెలి చిచ్చులుమియు శిలీముఖంబు లొడలఁ
గ్రుచ్చి యార్చి శంఖంబు పూరించి సింహనాదంబుచేసి
గాండీవజ్యారావంబు రోదసీకుహరంబు నిండవిధుండుదండ
మహాకాళనికుంభకుంభోదరవీరభద్రాదిప్రమథవర్గంబుతోడం
గూడఁ దన్ను నొప్పించినం గోపించి కించిదారజ్యమాన
లోచనాంచలుండై లలాటలోచనుండు పురనిశాటతాటంకినీ
కపోలకస్తూరికా(కరి)మకరికాముద్రాద్రోహియు, జలంధర
హృదయగర్వసర్వంకషంబును, సింధురాసురశిరఃకూటపాక
శంబును, దక్షాధ్వరమృగధ్వంసక్రీడానృశంసంబును, దుషా
రగిరికన్యకా భ్రూవల్లీవిలాసరేఖాలలితశృంగంబును నగు
నజగవంబున బ్రహ్మశిరోనామకంబైన దివ్యాస్త్రంబు సంధించిన.

శా. ఆకంపించె జగత్త్రయంబు దెస లల్లాడెన్ సముద్రంబు లు
ద్రేకించెన్ భయమందె భూతలము ఛేదిల్లెన్ గులక్ష్మాధ్రముల్
శ్రీకంఠుం డపికుంఠవిక్రమమునన్ దివ్యాస్త్రముం గూర్చి వి
ల్లాకర్ణాంతముగా వెసం దివిచి శీతాంశు న్నిరీక్షించినన్.

తే. అప్పు డడ్డంబు సొచ్చి పద్మాసనుండు
ప్రమథనాథునిరోషసంభ్రమము మాన్పి
చంద్రునికి బుద్ధిఁ జెప్పి మాత్సర్య ముడిపి

యాలి నిప్పించె నయ్యుపాధ్యాయునకును. 223

చ. అమృతమయుండుగావున సుధాంశునితోడిసమాగమంబునన్
రమణి కశుద్ధి లే దనుచు బ్రహ్మరిషులు సంఘటింపఁగా
నమరగురుండు గైకొనియె నంబుజలోచనఁ దారఁ దారకా
రమణముఖుం ద్యజించె నుడురాజును భామిని నెట్టకేలకున్.

వ. అనంతరంబ గర్భం బాలోకించి గురుండు దాని కి ట్లనియె.

తే. అతివ! యీగర్భ మెవ్వరి కైతి చెప్పుమ
చంద్రునికో? నాకొ? యని రహస్యమున నడిగె
సిగ్గుపడి యెంత యడిగినఁ జెప్పదయ్యె
నాంగిరసునకుఁ దార తారాధిపాస్య. 226

తే. చెప్ప కున్నను గోపించి యిషిక యెత్తి
చూలు గరఁగంగ వైవంగఁ జూచె గురుఁడు
వేల్పు లా యిందుముఖిఁ జీరి వెఱక చెప్పు
నిజము చెప్పిన నీకు నేనెగులు లేదు. 227

ఉ. నావుడు తార యొక్క వచనంబును బల్కక యూరకుండె ల
జ్జావనతాస్యయై సరసిజాసనుఁ డప్పుడు నేర వచ్చి యో
దేవి! నిజంబు చెప్పు హిమదీధితిసంగతి నైన గర్భమో?
జీవుఁడుదొంటికాలమునఁ జేసినగర్భమొ? యంచుఁ బల్కినన్.

తే. తోయజదళాయతాక్షి కేల్దోయి మోడ్చి
పలికె నెత్తమ్మిచూలితోఁ బ్రస్ఫుటముగ
వనజసంభవ, తారకావల్లభుండు
చూలుచేసినవాఁ డంచు సూక్ష్మఫణితి. 229

వ. గురుండును దారకు జన్మించినట్టికుమారునిం జంద్రుని కిచ్చె.
చంద్రుండు నిజనందనునకు బుధుం డనుపేరు వెట్టె. బుధుం

డును దండ్రియనుమతి వడసి కాశి కరిగి బుధేశ్వరుం డను
శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి పెద్దకాలంబు తపంబు చేసి యాబు
ధేశ్వరలింగంబునందు సాక్షాత్కరించినవిరూపాక్షుం బ్రస్తు
తించి యమ్మహేశ్వరువలన నక్షత్రలోకంబునకు నూర్ధ్వం
బున నున్నలోకంబున కధీశ్వరుం డయ్యె. 230

తే. చంద్రకుండచంద్రేశ్వరస్థానమునకుఁ
బ్రాగ్దిశాభాగమునయందు భక్తి నరుఁడు
కాశికాక్షేత్రసీమ బుధేశుఁ గొలిచి
పరమబోధంబు దప్పఁడు ప్రాణవిరతి. 231

తే. అనుచు గోవిందకింకరు లనఘమతులు
బుధునికథ చెప్పుచుండ నభోంతరమున
బోయె దివ్యవిమానంబు పుణ్యకర్మ
కగులనెల వైన శుక్రలోకంబు డాయ. 232

శుక్రలోకవర్ణనము

వ. అప్పు డయ్యిద్దఱు శివశర్మ కిట్లనిరి. నిశితశతక్రతుప్రయోగ
ప్రక్రియాక్రమసమర్థశుక్రలోకం బిది. ఇందు దానవగురుండు
గావ్యుం డధివసియించు. ఆభార్గవుండు భర్గువలన వర్ష
సహస్రంబు కణధూమంబాహారంబుగా దుస్సహంబైన తపం
బాచరించి మృతసంజీవనీవిద్యారహస్యంబును సకీలకంబుగా
నెఱింగినాఁడు. 233

తే. ఎఱుఁగ రీవిద్య యెవ్వార లిజ్జగమున
బ్రహ్మవంశాగ్రగణ్య! వాక్పతి మొదలుగ
గుహుఁడు దక్కంగఁ గరటివక్త్రుండు దక్క
బార్వతీదేవి దక్కంగ భవుఁడు దక్క. 234

తే. హరునితోడ విరోధించి యంధకుండు
యుద్ధ మొనరించి చొక్కునాఁ డోహటించె
నజగవోన్ముక్తఘనవిశాతార్ధచంద్ర
బాణనిర్భిన్నవక్షుఁగ్రపాతుఁ డగుచు. 235

వ. కాలకంధరునకు నంధకాసురునకు నైన యమ్మహాయుద్ధంబున నీల్గినరాక్షసులను మృతసంజీవనీ విద్యాప్రభావంబున భార్గవుండు బ్రతికించుచుండ దండనికుంభకుంభోదర ప్రముఖు లగు పారిషదులు పరమేశ్వరున కిట్లనిరి. 236

సీ. దేవ ! మహాదేవ ! త్రిపురదైత్యధ్వంస !
యభవ ! మావిన్నప మవధరింపు
మీచేత బడసిన మృతజీవనీవిద్య
బ్రతికించుచున్నాఁడు భార్గవుండు
దైత్యవర్గము నెవ్విధంబున మా కెట్లు
జయము సిద్ధించు ? నాఁ జంద్రమౌళి
నందికేశ్వరుఁ బంచి బందిగ్రహణలీలఁ
గావ్యుఁ దెప్పించి శ్రీకంధరుండు

తే. కరతలమునఁ బరిపాండుకాంతి నతనిఁ
దాల్చి దధితోడిచలిదిముద్దయును బోలె
విషము మ్రింగినవెన్నుద్ది వేల్పుతేఁడు
మనసిజారాతి మ్రింగి గళ్ణునఁగఁద్రేఁపె. 237

వ. అంధకాసురుండును భార్గవుండు లేనిపిమ్మటంగొంతకాలంబు నకుఁగృతాంతమర్దను చేత హతుండయ్యె. బహుకాలంబు కాలకంఠుజఠరగోళంబునం దుండి కావ్యుండును. 823

మ. ప్రవియించెఁ దుహినాంశుశేఖరుని మేఢ్రద్వారమార్గంబు

నఁ, గవిశుక్లంబయితత్క్షణంబున నిజాకారంబుఁదాల్చెన్సనో,
భవవిద్వేషి నిజాత్మసంభవునిఁ గా భావించి వీడ్కొల్పె భా
ర్గవు నాతండు దపంబు సేయ నరిగెఁ గాశీపురీసీమకున్. 239

వ. అరిగి యానందకాననంబున లింగప్రతిష్ఠ చేసి యాలింగంబు
నందు విశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవు భావించుచుఁ జంపక
దత్తూర కరవీర కుశేశయ మాలతీ కర్ణికార కదంబ వకులో
త్పల మల్లికా శతపత్ర సింధువార కింశు కాశోకపున్నాగ
నాగకేసర క్షుద్ర మాధవీ పాటలా బిల్వ మందార ద్రోణ
గ్రంధిపర్ణి దమన చూతపల్లవ దర్భ తులసీ నంద్యావర్త
దేవదారుకాంచన దూర్వాంకురాదులశంకరు ననేకకాలం
బారాధించి శుక్రుండీలోకంబున కధీశ్వరుండయ్యె. 240

క. వారాణసి శుక్రేశ్వరు
నారాధించినవరుండు ప్రాపించు సమ
గ్రారోగ్యాయుగపుత్ర
శ్రీరాజ్యైశ్వర్యశౌర్యచిరసౌఖ్యంబుల్. 241

అంగారకలోకవృత్తాంతము

వ. అట నూర్ధ్వంబున నున్నయదిలోహితాంగలోకంబు. 242

సీ. తొల్లి దాక్షాయణితోఁ బాసి శంభుండు
విరహాసంతాపాగ్ని వేఁగుచుండె
నావేళ నొక్కనాఁ డభవుఫాలంబునఁ
బ్రస్వేదబిందు వుత్పన్న మయ్యెఁ
బరిపక్వకూశ్మాండఫలసన్నిభం బైన
యాఘర్మజలకణం బవని వ్రాలె

వ్రాలి తత్క్షణము యవ్వసుమతీస్థలమునఁ
బద్మరాగోపల ప్రతిమకాంతి
తే. నొక్కదివ్యకుమారుఁ డై యుండె నెదుర
నతని నందనుఁ గాఁ శంభుఁ డాదరించె
ధాత్రియును వాని భావించెఁ దనయు గాఁగ
నతఁడు ధృతిమెయి దపము సేయంగఁ గోరి. 243

సీ. భాగీరథీగంగ ప్రవహించు నేవీటి
పరిసరంబున కుదగ్భాగముునను
వరణాతరంగిణీవార్ని ర్ఝ రములతో
నసి(లి) వేణి యెవీటియవధిఁ గూడెఁ
దప్తంబు హాంతమును దత్తంబు నేవీటి
నైదుక్రోసుల నిచ్చు నమృతలక్ష్మి
వలచు నేవీటి కవ్యాజరాగస్ఫూర్తి
శైలకన్యకకంటెఁ జంద్రమౌళి
తే. యట్టికాశికి గురునాజ్ఞ నరుగుదెంచి
పరమనైష్ఠికుఁ డగుచుఁ దపం బొనర్చెఁ
గలుషసంతానకాననాంగారకుండు
ధారకుఁడు భూతధాత్రి కంగారకుండు. 244

తే. పాంచముద్రమహాస్థానపదమునందుఁ
గాశి శాశ్వతదేశోపకంఠభూమి
నిష్ఠనంగారకేశుఁ బ్రతిష్ఠ సేసి
కాంచె నీలోక మేల నంగారకుండు. 245

వ. ఇది యంగారకలోకవృత్తాంబుంత. 246

బృహస్పతిలోకవృత్తాంతము

క. అదె వీక్షింపు బృహస్పతి
 పదము ధరామరవరేణ్య! బహువిధశుభసం
 పదలకు నాస్పద మీతఁడు
 చదివినవాఁ డర్థశబ్దశాస్త్రములెల్లన్. 247

వ. అయ్యాంగిరసుండు కాశీక్షేత్రమున కరిగి యందుఁ దనపేర శంభులింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి తత్సమీపంబున బహుదివ్యవర్షంబులు దపంబుసేసి తనకుం బ్రత్యక్షం బైన విరూపాక్షు నిట్లని సంస్తుతించె. 248

తోటకము. జయశంకర! శాశ్వత! చంద్రధరా!
 భయనాశ! గిరీశ్వర! భక్తపరా!
 నయనత్రయభాస్వర! నాగహరా!
 యయవర్ధన! శాంత! దయామధురా! 249

తోటకము. భువనావన! పావన! భూతపతీ!
 భవ! పన్నగభూషణ! భద్రకృతీ!
 శివ! దేవ! మహేశ! విశిష్టమతీ!
 భవభంగ! ఫలప్రద! పాపహృతీ! 250

తోటకము. శ్రితపాపవిభంజన! సిద్ధనతా!
 క్షితిజార్ధవపుర్ధర! చిద్విదితా!
 మృతిజన్మవిధూత! హరిప్రణుతా!
 సతతప్రణ ధ్వనిసాధరతా! 251

క. చాటుకవితాకళాపరి
 పాటిం బాటించి యారభటిభక్త్యావే

శాటోపంబున గీష్పతి
తోటకవృత్తములఁ బొగడెఁ దుహినాంశుధరున్. 252

శా. ఆటోపారభటి న్మునీశ్వరుఁడు దన్నుం బొంద వర్ణింపఁ దద్
చ్చాటుప్రౌఢికిఁ జేసె ధూర్జటి మహాశ్లాఘాశిరఃకంపముం
జూటీకూటవిటంకకోటివిలుఠత్స్రోతస్వినీవీచికా
కోటీఘాటరటత్కరోటికుహరక్రోడావగాహ(హం)బుగాన్. 253

వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై. 254

సీ. బృహదుగ్రతపము సంభృతనిష్ఠఁ జేసిన
సామర్థ్యమున బృహస్పతివి కమ్ము
ప్రాణంబు ప్రాణ మై భక్తిఁ జేసితి గాన
జీవాహ్వయము నీకుఁ జెల్లుఁ గాక
వాగ్డంబరమునఁ గైవారంబు సేసితి
తగుదు వాచస్పతిత్వమున కీవు
పఠియించువారికిఁ బ్రాభవస్ఫురణంబు
దొరకించు నీచాటుతోటకములు

తే. లోహితాంగుఁడు పాలించులోకమునకు
నూర్ధ్వ మైన పదంబున నుండు వత్స
యనుచు వరములు కృపచేసి యసితగళుఁడు
బ్రహ్మఁ దలఁచెను దేవతాప్రతతితోడ. 255

వ. సంస్మరణమాత్రంబున నేగుదెంచిన బ్రహ్మాదిదేవతలచేత నవ్వా
చస్పతికి దేవతాచార్యపదవీసామ్రాజ్యంబునకుం బట్టాభిషే
కంబు చేయించి యప్పంచాననుండు చంద్రేశ్వరునికి దక్షిణ
(భాగ)ంబున విశ్వేశ్వరునికి నిరృతిభాగంబున ధిషణుండు
ప్రతిష్ఠించిన ధిషణేశ్వరునియందు సంక్రమించె. గురుండును

నీలోకంబున కధీశ్వరుం డయ్యె. ఇది బృహస్పతిలోక వృత్తాంతంబు. 256

తే. దివిజగురునిపదంబు నతిక్రమించి
సౌరిభువనంబు గాంచి యాశ్చర్య మంది
పుణ్యశీలుండు శివశర్మ పుణ్యశీలు
నకు సుశీలున కి ట్లనుఁ బ్రకటఫణితి. 257

ఉ. పాండురపద్మలోచనునిపార్శ్వగులార ! మహాత్ములార ! మా
ర్తాండసమానతేజ మిదె ప్రాంతమునందు సముజ్జ్వలప్రభా
మండలమధ్యవర్తియు సమగ్రవిలాసమన్వితంబు నై
రెండవనాకలోక మన దృష్టికి నిం పొనరించె నెంతయున్.

శనైశ్చరలోకవర్ణనము

వ. ఇది యెవ్వరిలోకం బనివ వార లి ట్లనిరి. 259

తే. శంసితవ్రత! యిది శనైశ్చరునిలోక
మితఁడు గ్రహములలో నెల్ల నతివిశిష్టుఁ
డిమ్మహాత్ముని శుభచరిత్రమ్ము వినుము
విశదముగఁ జెప్పెదము నీకు విస్తరించి. 260

సీ. నారాయణునినాభినలినమధ్యంబున
జనియించె బ్రహ్మ యాపనజజునకు
సంభవించె మరీచి సంయమిగ్రామణి
గలిగె నమ్మౌనికిఁ గశ్యపుండు
ప్రభవించె నాకశ్యపప్రజాపతికి మా
ర్తాండుఁ డబ్జాప్తుండు త్వష్టకూఁతు
సంజ్ఞాభిధాన రాజనిభాస్య వరియించెఁ
దరణికి నది యపత్యత్రయంబుఁ

తే. గాంచె మను వన యముఁ డనఁగాఁ దనయుల
యమున యనుకన్య నక్కాల మప్పురంధ్రి
యోర్వలే దయ్యె మగనియత్యుష్ణ మైన
తేజమున కతికోమలదేహ యగుట. 261

వ. అంత. 262

తే. ఛాయ యనుదాని సృజియించె సంజ్ఞ యొక్క
మానినీమణి నాత్మసమానమూర్తి
నగ్రమునయందుఁ బ్రాంజలి యగుచు నుండె
నతిప్రతిచ్ఛాయ లలితమాయాస్వరూప. 263

వ. సంజ్ఞాదేవి సవర్ణ యగు నాఛాయ కిట్లను: కల్యాణీ! యేఁ బుట్టినింటికిం బోయి వచ్చెద. నామూర్తి నీవు మదీయాజ్ఞ సూర్యునికిఁ బరిచర్య సేయుము; మనువును, యముండును, యమునయు నను నీయపత్యత్రయంబు త్వదీయంబుగాఁ దలంపుము. ఈరహస్యంబు కచగ్రహణశాపపర్యంతం బెవ్వరికిం జెప్పకు మని యప్పగించి పితృగృహంబునకుం బోయె; నిట సవర్ణయు. 264

తే. అష్టముం డగు సావర్ణి యనెడుమనువు
మఱి శనైశ్చరు భద్రాసమాఖ్యఁ గన్యఁ
గాంచె నుష్ణాంశువలన నక్కలువకంటి
తరణియును దాని సంజ్ఞగాఁ దలఁచి యుండె. 265

వ. ఆసవర్ణయు సర్వస్త్రీస్వభావం బగు సాపత్న్యగుణంబున సంజ్ఞాసంతానమునకంటెం దనసంతతియందు నత్యంతవాత్సల్యంబు వాటించి భోజనాలంకారలాలసంబులపట్టున వైషమ్యంబు గలిగియుండ నొక్కనాఁడు భవితవ్యతావిలాసంబు

ననో! బాల్యచాపలంబుననో! మమతాస్వాతంత్ర్యంబున
నో! జముండు సంజ్ఞాస్వరూపిణియైన పినతల్లి ఛాయాదేవిం
గోపించి తన్నుం దలంచి పాదం బెత్తిన. 266

సీ. తనకు సంజ్ఞాదేవి మనములోఁ గడు నమ్మి
యిల్లడ వెట్టుట యెట్లు మఱచెఁ?
బసిబిడ్డ నేరమి పట్టి పాలార్పంగఁ
దగవు గా దని యేల తలఁప దయ్యెఁ?
దా నేమి బిడ్డలఁ గానదా? సవతాలి
కొడుకు త ప్పొకటి లోఁ గొన్న నేమి?
యల్పదోషంబున కనురూపం బైన
ప్రబలదండన మొనర్పంగఁ దగవె?

తే. జముఁడు దనమీఁదఁ బాదంబు చాఁచినపుడు
కనికరం బింత లేక యక్కలువకంటి
కంటికొనఁ గెంపు గదురంగఁ గనలి చూచి
పదము దెగి పడ శపియించె బాలు నతని. 267

వ. అవ్విధం బెఱింగి భానుండు ఛాయాదేవిం జూచి యిట్లనియె.

తే. ఎట్టియపరాధ మొనరించెనేనిఁ దల్లి
కొడుకు శపియింప దబ్బంగిఁ గ్రూరబుద్ధి
సతివ! సత్యంబు చెప్పు మెవ్వతవు నీవు?
నావుడును శాపభీతి నన్నలిననేత్ర. 269

వ. తనవృత్తాంతంబు సెప్పె; చెప్పిన దానియం దపరాధంబు పొడ
గానక యమునిం జూచి మాతృశాపంబు నివర్తింప శక్యంబు
గాదు. నీచరణంబునం గలమాంసంబు కృమికీటంబులు
తొలిచి భక్షింప భూమిపయిఁ బడియెడు నని పలికి కొడుకు

నూఱడించి త్వష్టృప్రజాపతిభవనంబునకుం బోయి యతని వలన నిజభార్యా రూపంబు సేయం జనుటయు, నున్నగులుతును నెఱింగి యరిగి యగ్రభాగంబున. 270

సీ. కఠినరింఖాపుటీఘట్టనంబుల భూమి
పటహనిస్వానంబు ప్రస్తరింప
ధవళలాంగూలపల్లవచాలనంబులు
కౌముదీచ్ఛాయలఁ గ్రాపి యుమియ
వెలిదామరలఁబోలు వెడఁదకన్నులయందుఁ
దారంబు నళులచందము వహింపఁ
బ్రోథసంపుటపరిస్ఫురణావసరముల
దంతకోరకకాంతి దళుకు సూపఁ

తే. గొడమగోడిగ యై కురుక్షోణియందు
విపినవీథుల నేకాంతవృత్తిఁ దిరుగు
పరమపుణ్యాంగనాజన ప్రథమగణ్య
సంజ్ఞఁ బొడగాంచె దవ్వులఁ జండకరుఁడు. 271

ఉ. ఘోటిక యై చరించు తనకూరిమిభామినిఁ జూచి క్రమ్మరన్
ఘోటకరూపుఁడై యతఁడు క్రొవ్వొసలారెడుకావరంబుపై
పాటున డాయవచ్చి నిరుపాధికసౌహృదవిభ్రమంబునన్
జీటికి మాటికిం దిశలు చిల్లులువోవఁగఁ జేసె హేషలన్.

తే. అశ్వరూపుఁ డైన యరవిందబాంధవుఁ
డశ్వ యైన సంజ్ఞ నల్లఁ జేరి
కావరంబుతోడికందర్పవిక్రియ
మోర మోర మోపి మూరుకొనియె. 273

వ. ఇవ్విధంబున సాక్షాత్కరించిన తపోలక్ష్మియుం బోలె నబ్బ

డబ బడబానలజ్వాలాజాలలీలా ప్రీడావహమహాగపటలపాట లిమపల్లవితదశదిశాభోగ భోగింపం దలంచి వృషవిషమ బాణుచిటకంబున నకఠోరదూర్వాంకురచర్వణక్రియాసమ భిహారహారితఫేనచ్ఛటాచ్ఛేదపిచ్ఛిలంబును, దారుణ్యదర్ప భరకవోష్ణనిశ్శ్వాసధారాధురంధరంబును,జలాచలప్రోథ దళ సంపుటంబును నగు నాఘోటీవదనంబు చుంబించె. సంజ్ఞయు నిజాంతగకరణ ప్రవృత్తియ ప్రమాణంబుగా నతిప్రమాణ మూర్తిస్ఫూర్తి యగునత్తురంగంబుఁ బతెంగుండ కాఁదలంచి యిచ్ఛగించె. అత్తఱివైనయమ్మత్తకాశిని కించిదున్నిద్ర పారిభద్రకలికాచ్ఛాయాముద్ర కుద్ది యగు ముద్ర విరి యించుచు మొగుచుచుం గదలకుండిన మోర మోరతో మోపియుఁ, గండంబు గఱచియు, డాసియుఁ, బాసియు, ఆవలిచేసియుఁ, గొంతెదడవు వినోదంబునొంది యక్కుహానా హాయంబగ్గోడిగ డగ్గఱి క్రీడించి యుండె. అప్పు డమ్మావునకు ముకుగ్రోళ్ల నెక్కి చరమధాతుద్రవంబు కదంబకుసుమకేసర పరాగగంధపాణింధమంబై స్రవించె. అయ్యింద్రియంబున జంద్రబింబానను లిద్దఱు గవలవారు నాసత్యు లనం బ్రభవించిరి. అక్కుమార ద్వయంబు. 274

తే. విబుధవైద్యద్వయం బయ్యె విమలచరిత!
యంత నిజమూర్తి ధరియించె నబ్జహితుఁడు
సంజ్ఞయును దాల్చె నిజమూర్తి సంతసించి
*దంపతులు చని రాత్మీయసదనమునకు. 275

---

* యతిభ్రంశము. కానసిట్లు పాఠముండి యుండును. చనిరి దంపతు లాత్మీయ సదనమునకు. (ఉ. వేం. రం)

వ. అంత నక్కడ శనైశ్చరుండు వారాణసికిం జని లింగస్థాపనంబు చేసె. ఆశనైశ్చరేశ్వరుండు విశ్వేశ్వరదేవునకు దక్షిణభాగంబున శుక్రేశ్వరున కుత్తరంబున సంప్రతిష్ఠితుండై భజియించువారికి భోగమోక్షంబులు ప్రసాదించు. శనైశ్చరునకుఁ దత్ప్రసాదలబ్ధం బీలోకంబు. ఇది శనైశ్చరలోకవృత్తాంతంబు. 276

సప్తర్షిలోకవృత్తాంతము

క. సప్తమహామునిలోకము
సప్తార్చిగప్రతిమతేజ! సకలైశ్వర్యా
వాప్తికరం బిది చూడుము
ప్రాప్తాఖిలవిద్య! భూసుపర్వవరేణ్యా! 277

వ. మరీచి యత్రి పులస్త్యుండు పులహుండు క్రతు వంగిరసుండు వసిష్ఠుండు వీరు బ్రహ్మమానసపుత్రులు, సప్తబ్రహ్మలు. వీరికి ధర్మపత్నులు క్రమంబున సంభూతి యనసూయ క్షమ ప్రీతి సన్నతి స్మృతి † యూర్జ. వీరివలన నా ప్రజాపతులు నానారూపప్రజలసృజియించి బ్రహ్మాదేశంబున నయ్యవిముక్తక్షేత్రంబునఁ దపంబుచేసి మరీచ్యత్రీశ్వరాదిలింగంబులం బ్రతిష్ఠించిరి. సంభూత్యనసూయాదు లగు పతివ్రతలును దమపేర శివలింగంబులం బ్రతిష్ఠచేసిరి. తత్ప్రసాదలబ్ధం బైన యీలోకంబున సప్తమహామునులును బరమసుఖం బనుభ

---

† 'యతః' యని పెక్కుప్రతులఁ గనఁబడుచున్నది. ఇది 'సంభూతి రనసూయాచ క్షమా ప్రీతి శ్చసన్నతిః, స్మృతిరూర్జా క్రమాదేషాం పత్న్యో లోకస్య మాతరః' అను మూలమునకు విరుద్ధము అరుంధతి యని వేఱొక పా.

వించు చున్నవారు. ఇది సప్తమహాముని లోకవృత్తాంతంబు. ఈలోకంబున కూర్ధ్వంబున. 278

ధ్రువపదవర్ణనము

సీ. త్రైలోక్యమంటప స్తంభసంభారంబు
గగనలక్ష్మీకంఠ కనకభూష
బ్రహ్మాండ కేతకీపాదప ప్రసవంబు
గంగాతరంగిణీ క్రౌంచఖగము
బలిదైత్యమథనాంఘ్రిపంకేజనఖరంబు
దారకావళితులాదండయష్టి
ధాతృలోకద్వారదంతకవాటంబు
గ్రహమండలీపశుగ్రామవేది

తే. తారకాశింశుమారకాకారుఁ డైన
యాదినారాయణునితోఁ గయలఁచివ(వు)ర
తప్ప కీర్తింపు ధరణిబృందారకేంద్ర!
వివిధకల్పపరంపరాధ్రువ్రుని ధ్రువుని. 279

వ. ఈతనిలోకవృత్తాంతంబు వినుము. 280

క. స్వాయంభువమనుధాత్రీ
నాయకుఁ డుత్తానపాదుఁ డనఁ గాంచె సుతుఁ
దోయజనేత్రలు గేహిను
లాయయ్యకు నిరువు రంబుజాసనవంశ్యా! 281

తే. కాంత యొక్కత సురుచి యొక్కత సునీతి
సురుచి కుత్తముఁ డను పేరిసుతుఁడు పుట్టె
ధ్రువుఁడు పుట్టె సునీతి కాధ్రువునికంటె
నుత్తమాహ్వాయు మన్నించుచుండుఁ దండ్రి. 282

తే. ఒక్కనాఁడోలగంబున నున్నవేళ
గురునితొడమీఁదఁ గూర్చుండె సురుచికొడుకు
ధ్రువుఁడు నేతెంచి వాఁ డున్నతొడయె యెక్క
సురుచి వారించె భూపతి చూచుచుండె. 283

వ. అప్పుడు మఱలి వాఁ డంతఃపురంబున కరిగి యావృత్తాంతం బంతయుఁ దల్లి కెఱిఁగించి పిన్నయయ్యును నుత్తమక్షత్త్రియ తేజోవిశేషంబునం బరిభవంబు సహింపఁ జాలక తల్లియనుజ్ఞ వడసి తపంబు సేయం జనువాఁడై యదృచ్ఛాగతు లగు సప్త ఋషులఁ గాంచి సముచితప్రకారంబునం దనవృత్తాంతంబు వారి కెఱిఁగించి వారివలన ద్వాదశాక్షరమంత్రంబుపదేశంబు గొని పరమభక్తిపరాయణుం డైన నారాయణు మధువన ప్రాంతంబున యమునాతటంబునఁ బెద్దకాలంబు పెక్కు విఘ్నంబులకు మనంబు చలింపనీక యారాధించి సాక్షాత్క రించిన యప్పుండరీకాక్షువలన విశ్వోత్తరం బైన యిప్పదం బుఁ గాంచె. 284

తే. ధ్రువుని కిచ్చినవరమును ధ్రువము గాఁగ
నతఁడు దాను వారాణసి కరిగె శౌరి
వానిఁ దనవెన్కదిక్కున వైనతేయు
మీఁద నెక్కించుకొని చిట్టమిడుచు నంత. 285

మ. శివుఁ గాశీపతి విశ్వనాయకుని సంసేవించి యప్పార్వతీ
ధవునాజ్ఞఁ గ్రహచక్రవాళమున కూర్ధ్వం బైనలోకంబునన్
ధ్రువ! వర్తింపు మనేకకాలమనుచున్ బోధించి యేగెన్ మనో
జవనుం డైనఖగేంద్రు నెక్కికొని విష్వక్సేనుఁడెందేనియున్.

వ. ధ్రువుండును. 287

సీ. మణికర్ణికావారి మజ్జనం బొనరించి
యవిముక్తమునయందుశివుని నిల్పి
యాశివలింగంబు ననిశంబు సేవించి
యందు విశ్వేశ్వరు నావహించి
పంచాక్షరీమంత్రపారాయణంబును
బ్రణవమంత్రంబును బరిచరించి
విశ్వనాయకుకృపావిభవంబు పెంపునఁ
బరమోన్నతం బైన పదము గాంచెఁ
తే. గాశిలోన ధ్రువేశ్వరుఁ గాలగంఠు
భక్తి సేవింప ధ్రువ మైనపదము గలుగుఁ
బంచజనులకు నిది సిద్ధభాషితంబు
సమధి కస్ఫూర్తశుభకర్మ! శంబుశర్మ. 288

వ. అని చెప్పి గంత నివ్విమానంబు ధ్రువలోకంబు గడచి క్రమం బున మహాలోకజనోలోకతపోలోకంబు లతిక్రమించి సత్య లోకంబు గదిసె. అప్పు డవ్విష్ణుకింకరులు శివశర్మ కి ట్లనిరి.

శివశర్మ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరలోకంబుల కేగుదెంచుట

క. ముందటిది సత్యలోకము
సందర్శింపుము త్రినేత్రశర్మ! ధరిత్రీ
బృందారక ! యిది పరమా
నందస్థానంబు ద్రుహిణునకు నెల వగుటన్. 290

వ. అనుచు నతనిం బద్మగర్భుసన్నిధికిం గొనిపోయి రప్పు డవ్విభుండును వారలం బ్రసాదబహుమానంబులం దనిపి ప్రసంగవశంబున నమ్మహాశ్మశానంబున మృతుండు గానివానికి ముక్తి సిద్ధింప దని సముచితప్రకారంబుగా వీడుకొలిపె.

శివశర్మయు నమ్మాటకు సంశయాకులుండగుచుఁ దదూర్ధ్వం
బుగాఁ జని చని పుణ్యశీలసుశీలురం జూచి మన కింక నెంత
ద వ్వరుగవలయు నెఱింగింపుఁడు. ఇప్పుడు పితామహుండు
కాశియందు శరీరంబు విడువనివారికి మోక్షంబు లే దనియె.
నాకు నిశ్శ్రేయసంప్రాప్తి యెట్లుగల్గు? అవ్విధంబును వివరింపుఁ
డనిన వార లిట్లనిరి. 291

తే. ఉర్వి కెనిమిదికోటుల యోజనముల
పొడవునం దుండు నా బ్రహ్మభువన మనఘ!
యీ ప్రమాణంబునం దుండు నిందుమీఁద
విష్ణులోకంబు సతతవర్ధిష్ణు వగుచు. 292

వ. అవ్వైకుంఠంబునకు మీఁదఁ బదాఱుకోట్లయోజనంబుల
పొడవున శివలోకంబు కైలాసాహ్వయం బనం దనర్చు
దానికిం బరమం బగు లోకంబు లేదు. 293

తే. సంశితాచారపర! దాని సం స్తుతింప
నాక కా దచ్యుతునకైన నలినభవున
కైన శంభున కైనను నహివిభునకు
నైన గీష్పతికైనను నలవి గాదు. 294

వ. అప్పరమస్థానంబునందు నిందుధరుండు గిరినందనాసహాయుం
డై దణాధిస్కందనందికేశ్వరాదులుగొలువ నుదార విహా
రంబులం బ్రవర్తిల్లుచుండు. అవ్విశ్వేశ్వరుండువిశ్వరక్షణార్థం
బుగాఁ జతుర్భుజుఁ జతుర్దశభువనాధిపత్యంబునకుం బట్టాభి
షిక్తుం జేసి యనంతరంబ. 295

విష్ణుపట్టాభిషేకవర్ణనము

సీ. మందు వేసవినాఁటిమార్తాండబింబంబు
గోడగించుఁబసిండిగుబ్బతోడఁ
దోలుకారుక్రొమ్మెఱుంగులధాళధళ్యంబు
శపణించురత్నదండంబుతోడ
నచ్చవెన్నెలచాయ హెచ్చుగుం దాడెడు
వెలిపట్టుజగజంపువలువతోడఁ
గడలియం దేకోదకము వేళఁ బుట్టిన
పవడంపుఁదీఁగలపంజుతోడ

తే. వేనవేల్యోజనంబులవిరివి నొప్పు
లక్షకోటిశలాకికాలంకృతంబు
తారకాస్థూలమౌక్తికస్థాపితంబు
విష్ణునకుఁ బట్టె వెనకయ్య వెల్లగొడుగు. 296

తే. పార్వతీదేవి కైసేసె బహువిధములఁ
బలుకుఁదొయ్యలి రత్నదర్పణము చూపె
శచి నివాళించె మణిదీపసంచయమున
శేషశయనునిపట్టాభిషేకవేళ. 297

సీ. చాముండి యొనరించు జంపెతాళమునకు
భృంగీశ్వరుం డాడె ప్రేంకణంబు
వెనుకపక్కన నుండి కనకభూషలు మ్రోయ
సూర్యుండు శశియు వీచోపు లిడిరి
వెండికట్టులతోడ వేత్రదండము పూని
సంపడి నెడఁ గల్గ జడిసె జముఁడు
గాలోచితంబుగాఁ గైవార మొనరించెఁ
బలుకుఁదొయ్యలి గద్యపద్యసరణి

తే. నఖిలలోకములకును బ్రహ్మాండములకు
నాధిపత్యంబు పూని సింహాసనమున
మునులచే వేలుపులచేత మ్రొక్కు గొనుచు
నచ్యుతుం డోలగంబున్న యవసరమున. 298

లయగ్రాహి. మ్రొక్కిరి గణేశ్వరులు మ్రొక్కె జలజాసనుఁడు
మ్రొక్కె మునిమండలము మ్రొక్కిరి దిగీశుల్
మ్రొక్కెను మరుద్గణము మ్రొక్కె గరుడవ్రజము
మ్రొక్కె దనుజావళియు మ్రొక్కి రురగేంద్రుల్
మ్రొక్కె నిగమప్రతతి మ్రొక్కె మనుయూథములు
మ్రొక్కె నితిహాసములు మ్రొక్కె నచలంబుల్
మ్రొక్కెఁ దటినీకులము మ్రొక్కెఁ జతురంబుధులు
నక్కమలనేత్రునకు నక్కజపుభక్తిన్. 299

వ. ఇవ్విధంబున జతుర్భుజు నిర్భరస్నేహంబున భూర్భువస్స్వ ర్భువనంబులసామ్రాజ్యభారభరణంబునకుం బట్టాభిషేకంబు సేసి ఫాలలోచనుండు ప్రావృషేణ్యపయోధరధ్వానగంభీరం బగునెలుంగున స్వాయంభూజంభారిప్రముఖులగు బర్హిర్ముఖు లాకర్ణింప, విష్ణుండ యే ననియును, నేన విష్ణుం డనియును, నాకు విష్ణునకు భేదంబు లే దనియును, హరి మంగళాయ తనం బనియును, విష్వక్సేనుండు మాననీయుం డనియును, నారాయణుండు జగద్రక్షాపరాయణుం డనియును, నచ్యు తుం డనాదినిధనుం డనియును, నరవిందలోచనుం డాది పురుషుం డనియును, హరి సర్వపాపహరుం డనియును, నానతిచ్చి తనయిచ్చ నెచ్చోటి కేనియు విచ్చేసె. ఈయా ఖ్యానంబును చతుర్భుజాభిషేకం బండ్రు. దీనింబఠియించినను,

వినినను, వ్రాసినను నరుల కాయురారోగ్యైశ్వర్యాభి వృద్ధులు సంభవించు. శివశర్మ! నీ వీరహస్యధర్మమర్మం బెఱింగి హరిహరత్వంబులయందు భేదంబుసేయ కుండుమని చెప్పిరి. అంత నవ్విమానంబు విష్ణులోకంబు గదియుటయు నాతనిం జూచి, యిది వైకుంఠలోకంబు. ఇందు లక్ష్మీసహాయుండై వైకుంఠుం డుండు. నీ విందుఁ బరమానందంబున శతానంద పరివత్సరపర్యంతంబు వసియింపుము. ఇటమీఁదివృత్తాంతంబు చెప్పెదము. పుణ్యతీర్థోపాంతమరణంబుననైన ఫలంబునను, భూతసుకృతశేషంబునను, భూమండలంబునకు డిగ్గి నందివర్ధన నగరంబున వృద్ధకాలుం డనుపేరిరాజ వై పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేయంగలవు. నీరాజ్యంబునందు. 300

క. కురియు నెలమూఁడువానలు
సురభులు చన్నవిసి పితుకు సుకృతము జరుగుఁ
ధరఁ గొండ్ర వేలు పండును
బరఁగుం బురుషాయుషంబు ప్రజలకు నెల్లన్. 30

వ. ఇవ్విధంబునఁ బెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేసి సుతవిన్యస్తరాజ్యభారుండ వై కాశి కరిగి యయోధ్యావంతీమధురామాయాద్వారావతీకాంచ్యుజ్జయినీతీర్థసేవాఫలంబున విశ్వనాథు ప్రసాదంబున నపవర్గంబుఁ గాంచెద వని పలికి విష్ణుకింకరు లతని దివ్యవిమానంబువలన డించి నారాయణదేవు సమ్ముఖంబునం బెట్టిరి. అప్పుణ్యశ్లోకుండును విష్ణులోకంబునం బెద్దకాలంబు సుఖం బనుభవించి పుణ్యశీలసుశీలురు చెప్పిన ప్రకారంబున మోక్షంబు నడసె నని లోపాముద్రకుఁ గుంభసంభవుండు శ్రీశైలకటకంబునందు సకలతీర్థంబులుం

గాశీప్రాపణద్వారంబున నానాసదుపకారంబులై మోక్షంబు సిద్ధించు, కాశి యవ్యవధానంబున ముక్తినిచ్చు ననునర్థంబుఁ దేటపఱిచె. ఇది శివశర్మనిర్వాణం బను నుపాఖ్యానంబు. దీని విన్ననుం బఠియించినను వ్రాసినను నరుల కాయు రారోగ్యైశ్వర్యములు సంభవించు నని చెప్పి. 302

ఉ. చేసెఁ బ్రదక్షిణంబు కలశీసుతుఁ డద్రికి మల్లికార్జునా
వాసశిఖాంతరంబునకు వామవిలోచనతోడఁ గూడ విశ్వా
సముభక్తియుక్తహితముశాంతియుదాంతియునొప్పనంతరా
ఖ్యాసితశంభులింగసముదాయము వారక సంభజించుచున్.

వ. చేసి కతిపయప్రయాణంబుల. 304

అగస్త్యుండు కుమారస్వామిని దర్శించుట

లయగ్రాహి. సామిమలకుం జని మహాముని ఘటోద్భవుఁడు
భామయును దాను గడునేమమునఁ బుణ్యా
రామతరువాటి మణిధామమున నున్న యభి
రామసుకుమారతరహేమనిభగాత్రుం
సామజముఖానుజు సుధామధురమం[illegible]సి
తామలకపోలవదనామృతమ[illegible]
హైమవతిపట్టి నఖిలామరశరణ్యు నతి
కామితకరుం గొమరసామి భజియించెన్. 305

వ. అనిన విని నైమిశారణ్యవాసులు కుమారస్వామి దర్శించిన యటమీఁది వృత్తాంతం బెయ్యది? యని యడిగిన. 306

ఆశ్వాసాంతము

శా. వేమక్షోణివరానుసంభవ! దిశావేదండగండస్థలీ
సీమాపిచ్ఛిలదానగంధలహరీశ్లేషానుభూతిక్రియా

సానుగ్రిపటుకీర్తివైభవ! శుభ్రుచ్ఛార్దూల! సౌభాగ్యరే
ఖామత్స్యధ్వజ! మత్స్యవంశనృపరత్నాకేలిపద్మేక్షణా! 307

క. అరిరాడ్గజకంఠీరవ
బిరుదాలంకారపృథులభీషణబాహా
కరవాలనిశితధారా
పరిఖండితదుర్మదాంధపరిపంథినృపా! 308

ఉత్సాహ. అసమబాణనిభవిలాస! యాజిగాండివాయుధా
బసవశంకరా! విశుద్ధపంటవంశవర్ధనా!
కసిమికోట మేకరాయి కప్పకొండ కిల్లెడా!
వ్యసుహృదవనిపాంతరంగహాలహాలవిషానలా! 309

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయ ప్రణీతం బైన కాశీఖండం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

పంచమాశ్వాసము

శ్రీమార్కండేయయశః
స్వామికృపాలబ్ధధరణిసామ్రాజ్యరమా
హేమాద్రిదానదీక్షిత!
వేమాంబాప్రియకుమార! వీరనృపాలా!

కుమారాగస్త్యసంవాదము

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె. కుమార
స్వామి పత్నీసహితుండైన మహాముని నగస్త్యు నాదరించి
కుశలం బడిగి కూర్చుండ నియమించి వచ్చిన ప్రయోజ
నంబుఁ దెలిసి వారాణసీమాహాత్మ్యంబు వినిపించువాఁడై
యక్కుంభసంభవుని కిట్లనియె. 2

తే. ఆఱుముఖములు గలవాఁడ నౌదుఁ గాని
నిగమశాస్త్రార్థములు గాన నేర్తుఁ గాని
యధికవైదగ్ధ్యవంతుండ నగుదుఁ గాని
కడఁగి వర్ణింప నోప శ్రీకాశిమహిమ. 3

వ. అయినను విను. నానేర్చుభంగిఁ గాశికామాహాత్మ్యంబు వినిపిం
చెద. అడుగవలసినయర్థంబు లడుగుము. కొల్లాపురము మహా
లక్ష్మి పుత్తేర నేతదర్థంబు నీవు వచ్చుట యెఱుంగుదు నని

పలికినఁగుంభసంభవుండుకుమారస్వామిపాదాంభోరుహాంబుల కెరఁగి యిట్లనియె. మహాత్మా! యవిముక్తంబు మోక్షస్థానం బనియును, మణికర్ణికాతీర్థంబు తీర్థరాజం బనియును, అప్పుణ్యక్షేత్రం బవిముక్తం బానందకాననంబు మహాశ్మశానంబు రుద్రావాసంబు వారణాసి కాశి యను నామధేయంబులు ధరియించు ననియునుం జెప్పుదురు. అన్నియుం బరిపాటి విన వలతుం దేటపడ నానతిమ్ము. 4

తే. అనినఁ బర్వతరాజకన్యాసుతుండు
కలశసూతికి నిట్లను గారవమున
నిల్వలారి! భవత్సముదీరిత మగు
ప్రశ్నభావంబు విస్తరింపంగ భరము. 5

వ. ఈయర్థంబు మాతల్లి పార్వతీదేవి మజ్జనకు హరు నడిగె. ఆసర్వజ్ఞుండు నాజగన్మాతకు నానతిచ్చినప్రకారంబు నీకుం జెప్పెద; సావధానమతివై యాకర్ణింపుము. 6

వారాణస్యాదినామనిర్వచనము

సీ. అంబుజాసనునాయురవసానములయందు
గ్రస్తసమస్తలోకప్రపంచ
యై మాయ నిర్వికల్పాకారమునఁ దను
నాశ్రయింపఁగఁ బరమాత్మ యుండె
నిస్తరంగసముద్రనిభ మై నిరస్తప
మస్తావధిక మయి ప్రాణికర్మ
పరిపాకకాలంబు ప్రాప్త మయ్యెడునంత
దాఁక నవ్వేళ విధాతృసృష్టి

తే. గగన మొక్కండ చిక్కంగఁ గ్రాఁగిపోవ
నంధకారంబు నీరంధ్ర మగుచుఁ బ్రబలె
సత్తును నసత్తు సదసత్తు రిత్త యయ్యె
నెఱుక పడదయ్యె నేమియు నేమి సెప్ప? 7

వ. అనర్కచంద్రగ్రహతారకానక్షత్రం బనహోరాత్రం బనగ్ని భూసలిలమారుతం బప్రధానంబ శబ్దస్పర్శం బగంధంబ రూపం బదిఙ్ముఖం బై భువనప్రపంచం బంధకారావశేషం బై యుండ బ్రహ్మాండంబు నిష్ప్రపంచకం బై కేవలత్వంబు భజియింప, ననామరూపవర్ణంబు నస్థూలంబు నకృశంబు నహ్రస్వంబు న దీర్ఘంబు నలఘువు నగురువు ననపచయంబు ననుపచయంబు నవాఙ్మానసగోచరంబు సత్యజ్ఞానానందరూపంబు నప్రమేయంబు ననాధారంబు నిర్వికారంబు నిర్గుణంబు నిర్వికల్పంబు నిరాలంబంబు నిర్మాయంబు నిరుపద్రవంబు నై పరబ్రహ్మంబు నిరుద్యోగి యై తూష్ణీంభావంబు గైకొని నిష్కళంకం బై విహరించుచు లీలాకైవల్యంబున లోకమర్యాద యాచరించి నిజశరీరంబున నొక్కశక్తిం గల్పించె. ఆశక్తి ప్రకృతిరూపంబ వగు నీ వాపరబ్రహ్మంబ. పురుషరూపుం డైన యేను కల్యాణి! నాటికాలంబునందు. 8

తే. ఉండఁ బ్రోవెచ్చుటను లేక యుత్పలాక్షి!
మనము చేరితి మవిముక్తమండలంబు
నాఁడు మొదలుగ నిపుడు గన్నార మండుఁ
గాశికాపురశుభసంజ్ఞకంబునందు. 9

సీ. అనిశంబు మనచేత నవిముక్త మై యున్కి
ముగ్ధాక్షి! యిది యవిముక్త మయ్యె

మనకు నానందంబు నొనరించుఁ గావున
నానందవిపినాభిధాన మయ్యె
సంవసింతు మహాశ్మశానభూములఁ గాన
నే నుంటను మహాశ్మశాన మయ్యె
నోరంత ప్రొద్దును నుందు రుద్రుండ నే
నటుగాన రుద్రగేహాఖ్య మయ్యె
తే. నసియు వరణయుఁ గూడుటనక్షరముల
సరవితో వారణాసి యన్ సంజ్ఞ యయ్యెఁ
గాశ్ృదీప్త్యా వనంగ విఖ్యాతి మైన
ధాతువునఁ గాశి యయ్యె భూతలమునందు. 10
శా. నక్షత్రగ్రహతారకంబులు నరణ్యంబుల్ నదు ల్వార్ధి వి
శ్వక్షోణీధ్రములున్ దిశల్ వసుమతీచక్రంబు కాలంబుచేఁ
బ్రక్షీణత్వముఁబొందియున్న యెడవిభ్రాంతిన్ సుఖంబుండఁగా
నీక్షేత్రం బిది యంబుజాక్షీ! మనకున్ సిద్ధించెనెక్కాలమున్.
తే. † [ఈరహస్యంబు చెప్పకు మెవ్వరికిని
శంభుభక్తున కత్యంతశాంతిమతికి
శ్రద్ధధానున కధికవిశ్వాసమతికి
ననఘమానసునకు ముముక్షునకుఁ దక్క.] 12
వ. అని భవుండు భవాని కానతిచ్చె. మణికర్ణికామాహా
త్మ్యంబు వినుము. 13

మణికర్ణికామాహాత్మ్యము

ఉ. నిండుమనంబుతోడ ధరణీధరకన్యయుఁ దాను గాశిఁ గాఁ

†[] ఈ పండలీకృతభాగ మొకమాతృకలో మాత్రము లేదు. పెక్కుమాతృకలం దున్నను నధికపాఠముగా గ్రహింపబడియున్నది.

వుండి కుటుంబభారము మహోన్నతిఁబొందుటఁ జూచివిశ్వనా
థుం డొకనాఁడు శైలసుతతోడ విచారము చేసె దత్కుఁడొ
క్కండుహితుండు భారకుఁడు గావలదామనయింతయింటికిన్]

తే. అని విచారంబు చేసి కాలాంతకుండు
చూచె నరకంట గిరిరాజసుతముఖంబు
ప్రభవమందె నాచూపునఁ బ్రావృషేణ్య
ముదిరనీలాంగుఁ డగునొక్క ముద్దుకొడుకు. 15

వ. అబ్బాలునిం జూచి బాలేందుధరుండు. 16

సీ. పుండరీకేక్షణ! పురుషోత్తమాహ్వాయ!
శిఖిపింఛసంఛన్నచికురభార!
యాజానుదీర్ఘబాహార్గళద్వయయుగ్మ!
హరినీలసింహాసంహాననకాంతి!
గంభీరనతనాభికాసారభవపద్మ!
శ్యామపిశంగవాసగకిరీట!
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గదివ్యాయుధ!
కందర్పకోటిరేఖావిలాస!

తే. కాశికాపట్టణమునైదుక్రోశములును
పటుతరక్షేత్ర మిది రాజ్యపదవి నాకుఁ
బరమపుణ్యాత్మ! యీకుటుంబము భరింపు
తత్పరత మీఱ భారకత్వంబుఁ బూని. 17

వ. అని పల్కి మహేశ్వరుండు బుద్ధితత్త్వస్వరూపి యగు
విష్వక్సేనుం గాశికాపురిసామ్రాజ్యభారంబు భరియింప
నియోగించె నజ్జనార్దనుండును. 18

తే. చక్రమునఁ ద్రవ్వి యొక్కపుష్కరిణి సేసి
ఖననవేళాప్రయాససంజనిత మైన
ఘర్మజలమునఁ బూరించెఁ గైటభారి
యమ్మహాపల్వలంబుఁ గాశ్యంతరమున. 19

క. వేయును నెనిమిదియేడులు
తోయజలోచనుఁడు చేసె దుస్సహతప మ
త్తోయాధారముదరిఁ గా
త్యాయన్యధిపతి గుఱించి యతులితభక్తిన్. 20

వ. అనంతరంబ. 21

శా. ఇందూత్తంసుఁడు కాశికాధిపతి విశ్వేశుండు ప్రత్యక్షమై
కందర్పారి ముకుందనిర్మితమహాకాసారముం జూచి యా
నందంబొందివృషధ్వజుండుబహుమానశ్లాఘఁగావించెఁ దా
మందాందోళితమౌళియై వడి శిరోమాల్యావలుల్ మ్రోయఁ [గాఁ.

క. ఫణిభూషణుండు వాపీ
ప్రణుతిశ్లాఘాపరంపరల నొనరింపన్
ద్రిణయనునిదక్షిణశ్రుతి
మణికర్ణిక మిట్టి సరసిమధ్యమునఁ బడెన్. 23

వ. పరమేశ్వరశ్రవణమణికర్ణికాప్రపతనస్థలం బగుటం జేసి య
చ్చక్రపుష్కరిమణికర్ణికాహ్వాయం బై యుండు. 24

తే. చక్రపుష్కరిణీతీర్థసవిధభూమి
శంఖచక్రగదాపాణి శంభు నడిగెఁ
గాశికాతీర్థమాహాత్మ్యగౌరవంబు
శివుఁడు నాకతి యిచ్చె నక్షీణకరుణ. 25

కాశీతీర్థమాహాత్మ్యకథనము

వ. అది వివరించెద నాకర్ణింపుము. మణికర్ణికాతీర్థంబునందు సంధ్యాస్నానజపహోమవేదాధ్యయనంబులు వ్రతోత్సర్గంబులు వృషోత్సర్గంబులు లింగస్థాపనంబులును నక్షయమోక్షఫలంబు నొసంగు. భూతభావిభవత్తీర్థంబు లీతీర్థరాజంబుతో సరిగావు. సాంఖ్యయోగంబాత్మావలోకనంబు వ్రతతపోదానంబులు భవత్తీర్థస్నానంబునకు సమానంబులుగావు. శశమశకకీటపతంగోరగాదులు పంచక్రోశియందుఁ బంచత్వంబు నొంది నిర్వాణలక్ష్మిం గైకొను. కాశీక్షేత్రంబునం దెప్పుడుఁ గృతయుగంబు. ఎప్పుడు నుత్తరాయణంబు. ఎప్పుడు మహోదయంబు. చతుర్వేదాధ్యయనపుణ్యంబు కాశిం బంచాహోరాత్రంబులు వసియించినవారికిం గలుగు. అశ్వమేధరాజసూయాధ్వరంబుల నుపార్జితములైనఫలంబు(లు) కాశిం ద్రిరాత్రశయనంబున సమకూఱు. తులాపురుషదానఫలంబు కాశిందర్శించినమాత్రంబునంగలుగు. రాజస్థానంబుననాయాజ్ఞ దక్క నితరులయాజ్ఞ చెల్లదు. యోజనశతదూరస్థుండైన నరుండు కాశీస్మరణంబువలన దోషంబువలనం బాయు. పంచక్రోశప్రవేశసమయంబునం బంచజనునిపాపప్రపంచంబు బహిరంచలంబునన వసియించు. కాశిం బెద్దకాలంబుండి దైవయోగంబునం బరస్థలంబున కరిగి మృతుండైన మనుజునకుఁ గాశీమరణఫలంబు సంభవించు. అవిముక్తక్షేత్రోపవాసంబు కర్మనిర్మూలనక్షమంబు. మణికర్ణికం గృతాభిషిక్తుండై తిలవ్రీహియవంబుల బిత్రాదితర్పణం బొనర్చిననరుండు సర్వయజ్ఞంఫలంబునం బ్రాపించు. మణికర్ణికాస్నానానంతరంబున

మౌనంబున జితేంద్రియుండై విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవుని దర్శించు నెవ్వండేని వాఁడు సర్వవ్రతఫలంబులం జేకొను. స్నానదేవతార్చనాజపాదుల మూత్రమలవిసర్జనంబులసమయంబుల దంతధావనహోమకాలంబుల వాచంయముండై విశ్వేశ్వరు నర్చించిననరుం డేకవాసరంబునన యావజ్జీవశివార్చనాఫలము నొందు. విశ్వేశ్వరప్రీణనార్థంబు కాశియందు నిధనంబు నొందుమానవుండు కైవల్యధనలాభంబు లంగీకరించు. నిష్ప్రత్యూహం బైనయాగంబున యోగంబున నానాజన్మోపార్జితం బైనఫలంబు కాశియందుఁ దనుత్యాగంబు చేసినజనునకు సిద్ధించు. కాయంబు సాపాయం బనియును బ్రసూతిమరణక్లేశంబులు దుస్సహంబు లనియును, వితర్కించు నరుఁడాయురవసానపర్యంతంబుఁ గాశిన యుండునది. 26

శా. అర్ణోరాశిపరీతభూభువనమర్త్యస్వర్గంఖండంబు సం
పూర్ణైశ్వర్యసమృద్ధి కాశిఁ గృతపాపుం డైనఁదత్పట్టణా,భ్య
ర్ణక్షోణులనైదుక్రోశములఁ బ్రాణాంతంబునన్ మర్త్యుఁడా, క
ర్ణింపండు కృతాంతవాహమహిషగ్రైవేయఘుంటాధ్వనుల్.

వ. అని శంభుండు విశ్వంభరు నిరీక్షించి యింకొక్కవిశేషం బాకర్ణింపుము. భగీరథుం డనురాజన్యుండు కపిలముని ప్రదీప్తకోపానలదగ్ధు లగుసాగరుల నిరయంబువలన నుద్ధరించుటకై తపోవిశేషంబున మందాకినిం గొనితేర నమ్మహానది యిమ్మకర్ణికమీఁదం బ్రవహింప నది మొదలుగాన తీర్థంబు సురాసురులకు వర్ణింప నశక్యం బై విలసిల్లుచుండు. 28

సీ. భాగీరథీస్నానపరతఁ బోలంగ లే
దామ్నాయశాస్త్రాగమాధ్యయనము

వాలాయమును మనోవాక్కాయదురితాళి
విదళించు గంగాభివీక్షణంబు
శ్రీకంఠుకృప లేక సిద్ధింపనేరదు
త్రిదశగంగానదీతీరవసతి
బ్రహ్మవిజ్ఞానసంప్రాప్తిహేతువు
జహ్నుకన్యాసింధుసలిలసేవ

తే. కలియుగంబునఁ గలుషచిత్తులకు శఠుల
కన్యవిత్తాపహర్తల కనియతులకు
నాత్మయందుఁ బ్రాయశ్చిత్తమాచరింపఁ
గాంక్ష గలయప్డు నరునకు గంగ దిక్కు. 29

తే. ఆదియుగమునఁ దీర్థంబు లఖిలములును
త్రేత ద్వాపరమునయందుఁ దివ్యమునకుఁ
బుష్కరంబుఁ గురుక్షేత్రమును సుపర్వ
నిమ్నగయుఁ దీర్థములు బ్రహ్మనిర్మితములు. 30

తే. కృతయుగంబున ధ్యానంబు కేవలంబు
తపము త్రేతాయుగంబున ద్వాపరమున
నధ్వరంబులు గలివేళయందు గంగ
జనుల కిష్టార్థసంసిద్ధిసాధనములు. 31

శా. స్వారాజావరజాత! సార మగు ప్రాగ్జన్మాంతరాభ్యాససం
స్కారంబున్మదనుగ్రహంబు వెలిగా స్నానంబు సిద్ధించునే?
వారాణస్యుపకంఠదేశవిలుఠద్వాఃర్వేణివీచీఘటా
ధీరధ్వానపరంపరాకలకలోద్విగ్నాఘభాగీరథిన్. 32

క. ఆకంఠకరటిదుంఠి
శ్రీకంఠజగండమదమషీచంద్రకితా

నేక ప్రవాహజాహ్నవి
వైకుంఠా! యద్ది యెట్టివారికిఁ గలదే! 33

క. గంగానది గంగానది
గంగానది యనుచు తేపకడ మేల్కనుచో
గంగఁ గొనియాడు నెవ్వఁడు
భంగించు నతండు ఘోరపాతకచయముల్. 34

ఉ. పాయునలక్ష్మివాయునశుభంబులువాయునుదుర్నిమిత్తముల్
వాయునకీర్తివాయుఁ బ్రతిబంధము వాయుమహౌఘసంఘము
ల్డాయుశుభంబు డాయుఁ గుశలంబులుడాయు మనోరథార్థ
ముల్, పాయక కాశికట్టెదురఁ బాఱువియన్నదిఁ దీర్థమా [డినన్.

క. ఏలా యుపవాసవ్రత?
మేలా యష్టాంగయోగ? మేలా యజ్ఞం?
బేలా తపంబు గంగా
కూలంకషఁ దీర్థ మాడఁ గూడెనె యేనిన్. 36

క. శ్రద్ధాపురస్సరంబుగ
సిద్ధస్రోతోవహాంబుశీర్షాప్లవసం
బద్ధవ్రాసయు లగువారికి
సిద్ధించును మోక్షలక్ష్మి చేరువన హరి! 37

ఉ. వానికులంబునుం గులమె? వానితపంబులునుం దపంబులే?
వానికృతంబునుంగృతమె? వానిశ్రుతంబుశ్రుతంబె?కృష్ణ!యె
వ్వానిమనంబు పక్వమయి వ్రాలకయుండును విశ్వనాయకా
స్థానమహాశ్మశానదివిషత్తటినీముఖతీర్థసేవకున్. 38

క. విస్మయ మేల? వియన్నది
యస్మత్తేజోగ్నిగర్భ, యటు గావున్నఁ గా

భస్మము సేయునె కైటభ
ఘస్మర! నిమిషమున సకలకలికలుషములన్? 39

చ. నడచుచుఁగూరుచుండుచును నవ్వుచునిల్చుచుఁ బారియాడు
చున్, గుడుచుచుఁబవ్వళించుచునుగూర్కుచు మేల్కనుచున్
రమించుచున్, బడుచును లేచుచున్నరుఁడు భావమునందవి
ముక్తసీమసంగడిఁ బ్రవహించుశ్రీగగనగంగఁదలంచి త్యజిం
చుఁ బాపముల్. 40

క. జిహ్మగవిరోధివాహన!
జిహ్మమతుల్ దెలియువారె? చిరకాలమునన్
బ్రహ్మాండమునగుమఁ బర
బ్రహ్మమయపయఃప్రపూరభరసురతటినిన్. 41

క. అంగీకరించు మనుజుఁడు
సాంగోపాంగాధ్వరక్రియాఃఫలము వియ
ద్గంగాపులినంబున శివ
లింగార్చన మాచరించి లెస్సగ శౌరీ. 42

ఉ. రోదన మాచరించు వగఁ గ్రోధమనోభవరాగరోగమో
హాదులఁ గూడి తీరములయం దఘముల్ దలఁబట్టు పట్టనే
డాదిగ దీనఁ బాయఁబడెనా! మన కంచును గాశికాసమ
రాద్యదమునన్వియ త్తటినినాడఁగమ ర్త్యుఁడుగట్టుడిగ్గుచోన్.

తే. గంగ కరుగంగఁ మిగుల విఘ్నములు సేయుఁ
బ్రేతరక్షగపిశాచికాభూతతులు
గంగ డాసినపిదప విఘ్నములు సేయ
వాసవుఁడు లేఁడు నరునకు వానితర మె? 44

మ. అనుషంగంబున నొండె నొండెను విహారాపేక్ష నొండేనిభు,

ర్మనిరాసంబున నొందఁడే దీవ్రభయసంత్రాసార్థమొండేనిన,
న్యనియోగంబున నెవ్వఁడే మునుఁగు గంగాంభఃప్రవా
హంబుల్, జనుఁ డాతండును బుండరీకనయనా! శాసించుఁ
బాపౌఘముల్. 45

తే. ఇచ్చ లేకుండినను నగ్ని యెట్లు గాల్చుఁ
దన్ను నంటినవారి నిదాహశక్తి
నిచ్చ లేక త్రుంకినను దహించు నట్ల
త్రైర్థికునిఁ బొంది యున్న పాతకము గంగ. 46

క. కంసాంతక! నరుఁ డంతకు
సంసారక్లేశముల విషాదము నొందన్
సంసేవించుం గాశ్యవ
తంసాభరణంబు గంగఁదా నెపు డేనిన్. 47

చ. తెరలక కాశికానగరి దేవతరంగిణిఁ దీర్థమాటకై
యరుగుచు నెవ్వఁ డేని మృతుఁడౌ భవితవ్యథ కారణంబుగాఁ
దెరువున నామనుష్యుఁడును దీర్థఫలంబఖిలంబుఁగాంచియుం
బురుహదళాక్ష! పాపములఁ బోకడ వెట్టుఁబురార్జితంబులన్.

సీ. అరుణాంశుమండలం బంధకారముఁ బోలె
దంభోళి వసుమతీధ్రములఁ బోలె
ఖగసార్వభౌముండు కాద్రవేయులఁ బోలెఁ
గంఠీరవము భద్రకరులఁ బోలె
దివ్యౌషధంబు వ్యాధినికాయములఁ బోలె
మండువేసవి యెండమంచుఁ బోలె
ఝంఝూసమీరంబు జలధరంబులఁ బోలె
మానదంభంబు ధర్మంబుఁ బోలె

తే. భక్తి సేవించువారిపాపము లడంచు
దురితతరుషండశతఖండపరశుధార
మదనవైరిజటాటవీమల్లికళిక
యభ్రరోధిపయోభంగ యమరగంగ. 49

క. యావజ్జీవము గంగా
ప్లావం బొనరించునరుఁడు పంకజనయనా!
జీవన్ముక్తుఁడు త్రిజగ
త్పావనుఁ డని చెప్పుదురు తపస్విప్రవరుల్. 50

తే. వలదు తిథివారనక్షత్రవర్ణనంబు
తీరసంవాసజనులకు వారిజాక్ష!
సంచితము లైననిఖిలదోషములు వాయు
నాకవాహిని నేకాభిషేకమునను. 51

సీ. వలుదచన్నులమీఁదియులుపచ్చిగందంబు
కమ్మతావులు దిజ్ముఖములఁ బొగవ
శశికాంతమణిశిలాశకలపాండుర మైన
మెయిచాయ చంద్రికామృతముఁ గురియ
జలదేవతాహస్తచామరానిలములు
కుటిలాలకములకు గోండ్లిఁ బరవ
ధవళాతపత్రముక్తాదామకంబులు
గురుసువర్ణకిరీటకోటి నొరయఁ

తే. బూర్ణకుంభంబుతో సితాంబుజముతోడ
దరముతోడ నభీతితోఁ గరము లలర
నదనదీపల్వలంబులు గదిసి కొల్వఁ
గాశిఁ బేరోలగం బుండు గగనగంగ. 52

క. మండూకమకరకచ్ఛప
గండూపదఝలికుళీరకలహంసికకా
రండవబకముల వెండిఁ బ
సిండిని గావించి గంగఁ జిరముదురు వ్రతుల్. 53

వ. అని యిందుధరుండు ముకుందున కానతి యిచ్చె. గంగయు పూర్వోక్తప్రకారంబునన యరుగుదెంచి కాశీస్థానంబున కపూర్వాలంకరణం బయ్యె. ఇంకఁ గుంభినీధరపుత్త్రికి నద్దేవుఁడాన తిచ్చినప్రకారంబునం గాశీమాహాత్మ్యంబుఁ జెప్పెద. కుంభసంభవ! అవధానపరుండవై యాకర్ణింపుము. 54

తే. పరిహరించును వేదాంతభాగ మన్న
నుపనిషత్తన్న వీనుల నొకలించుఁ
గంటగించును సాంఖ్యయోగంబు లన్నఁ
గాశి నున్నజనుండు మోక్షమునఁ దనిసి. 55

క. దేహత్యాగము దానము
దేహనిపాతంబు దపము ధృతిఁ బరికింపన్
దేహవియోగమ యోగం
బాహా! కాశీపురీకృతావాసులకున్. 56

తే. విశ్వనాథుండుఁ దేహాళి విఘ్నరాజు
గవని మొగసాల నధికారి గా నొనర్చి
గాశిఁ జొరనీఁడు తనముద్ర గానియొరుని
ముక్తినిధి నెవ్వఁ డోడుచునో మోస మనుచు. 57

క. వరణ నసి రెండుదిక్కులఁ
దరుణేందుధరుండు నిలిపెఁ దలవరులం గాఁ

బరు నెవ్వనిఁ దా నెఱుఁగక
చోరనీకుం డనుచు ముక్తిచోరవిశంకన్. 58

వ. ఈశ్వరాదేశంబునం గాని కాశీనగరం బెవ్వరికిం జొరరాదు. ఈయర్థంబు దేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. దక్షిణాబ్ధితటంబున సేతుబంధసమీపంబున నొక్క గ్రామంబున ధనంజయుండను నొక్కవైశ్యోత్తముండు గలండు. అతండు మాతృభక్తుండు. తల్లి జరాభారంబునం బెద్దకాలంబునకుఁ గాలధర్మంబు నొందిన. 59

తే. గాసివడి గంగ నస్థులు గలపకున్నఁ
దల్లిఋణ మెట్లు వాయుఁ బుత్రకున కనుచుఁ
గదలెఁ గోమటి యానంద కాననమున
కంబ దేహాస్థిశకలసంహతులు పూని. 60

సీ. పంచగవ్యముల నాప్లవనంబు గావించి
పంచామృతముల నభ్యంగ మార్చి
యక్షకర్దమమున ననులేప మొనరించి
పుష్పమాల్యంబులఁ బూజ సేసి
పట్టువస్త్రంబునఁ బరివేష్ట మొనరించి
యామూటఁ దిత్తిలో నదిమి తుఱిమి
పుటవిగాఁ గంబళంబున ధృఢంబుగఁ గట్టి
ముద్దగా మన్నద్ది ముద్ర వెట్టి

తే. జతనముగ రాగిపెట్టెలో సంగ్రహించి
యరవఁ దాలంబు నీని చిక్కలవరించి
యంబయస్థుల కుపచార మాచరించె
నొడయనికిఁ బోలె గురుభక్తుఁ డూరుభవుఁడు. 61

వ. ఆయస్థిపేటికయు లోహిండియుఁ దండులంబులుఁ గంబళం
బులుం దగినసంబడంబును వహించి యొక్కరుండునుం దెరు
వుతోడునం జెక్కు దేశంబులు గడచి హవిష్యాశనుండును,
స్థండిలశయనుండును నై పథపరిశ్రాంతి నభిఘాతజ్వరంబుసోఁకిన
లెక్కసేయక తఱిమి నడచి మార్గమధ్యంబున నొక్క వేఁట
పల్లె నొక్కయాటవికునికిఁ భృతి యిచ్చి మూటమోపించు
కొని యెట్టకేలకుం గాశీపట్టణంబు చేరి. 62

క. ఆనందవనమునం దొక
వానెవణిజునింట నుండి వైశ్యుండు పదా
ర్థానయనార్థము వోయెం
దా నొక్కఁడు హట్టమునకుఁ దదవసరమునన్. 63

వ. మూటలోఁ దామ్రసంపుటకంబున ధనం బున్నయది యని
చెంచు వంచనాపరుం డై బొక్కసం బెత్తుకొని తప్పు తెరు
వునందన(గాఁ) పల్లెకుం బోయె. ఇటఁ గోమటియును. 64

ఉ. అంగడినుండి బియ్యము పదార్థములుం గొని·వచ్చి దప్పిమై
నంగము దూల సుహ్వానుచు నల్లన కోమటిసెట్టి మందిర
ప్రాంగణసీమవేదిపయిఁ బందిరినీడను విశ్రమించి పి
ల్చెంగటముం బ్రసేవమును జెచ్చెరఁ దెమ్మనెబంటుల్మేచ్ఛునిన్.

క. విలిచి ప్రతివచన మొదవమిఁ
గళవళమున నిల్లు సొచ్చి కాననచరు న
న్నెలవునఁ గానక వైశ్యుఁడు
నలుమూలలు వెదకి నెమ్మనము దలఁ కొందన్. 66

తే. అస్థిగర్భితతామ్ర పేట్యన్వితమగు
బొక్కసము నెత్తికొని పోయె బోయ యనుచు

జననిఁ దలఁచి ప్రయాసంబు సంస్మరించి
మోసఁ దర్కించి యవైశ్యముఖ్యుఁ డుండ. 67

సీ. మధ్యాహ్నకాలంబు మందాకినీవారి
నభిషేక మొనరింప నబ్బ దయ్యె
శివుని విశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవు
మదనారి వీక్షింప నొదవ దయ్యె
దండపాణిని డుంఠి దక్షిణామూర్తిని
గాలభైరవుఁ గొల్వఁ గలుగ దయ్యె
శ్రీవిశాలాక్షికిఁ జేదోయి మొగిడించి
శిరసుపైఁ జేర్పంగ దొరక దయ్యెఁ

తే. గోమటికిఁ దల్లి యస్థులకోకమూట
పాపకర్ముండు చెం చర్థభార మనుచు
వంచనాపాటవంబునఁ గొంచుఁ బోయి
యారివేరంబు చేసినకారణమున. 68

శా. జాలింబొందియు దప్పిఁజెందియు బుభుక్షావేదనంగుందియున్
వ్యాళాభీలకరాళతీవ్రతరమధ్యాహ్నార్కరోచిశ్ఛటన్
జాలం గుందియునుం గిరాటుఁ డరిగెన్ సంరంభశుంభద్గతిన్
వైలక్ష్యంబునఁ జెంచువెంట జననీవాత్సల్యనిఘ్నాత్మతన్.

వ. అంతక మున్న (యొక్క) కాంతారంబున నమ్మూట విడిచి యాయాటవికుండు పెట్టెఁ దెఱచి యస్థిశకలంబులు చూచి తనవృథావస్థకుఁ జిన్నఁబోయి యవి యచ్చోటన పారం జల్లి తన పల్లెకుం బోయి మఱుఁగుపడి యుండె. ధనంజయుం డును నప్పక్కణంబునకే తెంచి. 70

తే. చెంచునింటికిఁ బోయి చెంచెతకుఁ బ్రియము
చెప్పి నమ్మించి తలమీఁదఁ జెయ్యి వెట్టి
వెఱకు మని తన్ముఖంబున నెఱుకు తేనిఁ
గాంచి యాతనితోడ సఖ్యంబు చేసి. 71

వ. అతఁడుం దానునుం గూడి యయ్యస్థిశకలంబులు పారం
జల్లిన కాంతారప్రదేశంబున కేతెంచి నప్పుడు. 72

తే. ఎమ్ముకలు చల్లినట్టిచో టెఱుఁగఁ డయ్యె
దైవవశమున నాభిల్లతస్కరుండు
దిగ్భ్రమం బెత్తి యందంద తిరుగుచుండెఁ
గానలోపల నెచ్చోటఁ గానలేక. 73

క. వచ్చినయడవిక వచ్చుం
జొచ్చినకాననమ చొచ్చుఁ జోరపులిందుం
డెచ్చో నస్థులు గానక
యచ్చెరుపడె దైవమతము లవి యల్పములే? 74

వ. అయ్యస్థులు చల్లినచోటు దప్ప నడచుకొని కిరాతుండు
బహుళ క్షుత్పిపాసాపరవశుం డయి హాహాకారంబు సేయు
చుం [1]గ్రమ్మఱం గాశీపురంబున కరిగి తన మందభాగ్యత్వంబు
ప్రకటించుచు మందాకినీస్నానంబుచేసి మఱలి నిజస్థానంబు
నకుం బోయెం గావున. 75

తే. అనఘచారిత్ర! విశ్వేశ్వరాజ్ఞఁ గాని
రాదు వారాణసీనగరంబుఁ జొరఁగ
బలిమిఁ జొచ్చిన యేని నప్పంచజనుఁడు
పడనిపాటులఁ బడు విఘ్నపంక్తిచేత. 76

---

1 జనియె. నిటవైశ్యుండును అస్థియుం గిరాతునింగానక అగ్గిదాఁక.

వ. అనుటయు నాకుమారస్వామికిఁ గుంభసంభవుం డిట్లనియె. 77

తే. కార్తికేయ! కృపాలబ్ధి గలుగె నేని
శ్రవణయోగ్యుండ నేనును నవుదు నేని
నాన తీఁ దగు నానంద కాననమునఁ
బ్రతివసించినక్రోధభైరవునిమహిమ. 78

వ. అనినం గుమారుండు మైత్రావరుణి కి ట్లనిగొ. 79

కాలభైరవచరిత్రము

క. వారాణసీకథాశ్రుతి
పారాయణుఁ డైనపుణ్యపరునకు నీకుఁ
నేరిచినభంగిఁ జెప్పెద
భైరవచరితంబు వినుము పరమమునీంద్రా! 80

తే. హస్తములు రెంట నందంద యదిమి పట్టి
తాటిపం డారగించెడు తమకమునను
నవ్యయం బైన బ్రహ్మాండ మాస్వదించు
భైరవుం డిచ్చుఁ గాత శోభనము మనకు. 81

మ. క్షయకాలంబున సీధుసాగరరసాస్వాదాతిరేకంబునన్
నయనాబ్జంబులు ఘూర్ణితంబులుగ సంధ్యాకాలరాత్రీకర
ద్వయతాళానుగతిప్రకారమున మత్తల్లీమహానృత్తముం [బ్ర
బ్రియమొప్పారఁగనాడుభైరవుఁడుగల్పించున్మహైశ్వర్యము

వ. అని తత్కథాకథనశ్రవణహృదయంబున ని ట్లనియె. 83

క. హాటకవసుంధరాభృ
త్కూటస్థలియందుఁ దొల్లిఁ గొలువుండె నిరా
ఘాటవిభవాభిజృంభిత
హాటకగర్భుండు జగము లన్నియుఁ గొలువన్. 84

వ. అయ్యవసరంబునఁ దత్సభాసదు లగుమునీంద్రు లప్పరమేష్ఠికిం బ్రణమిల్లి యి ట్లనిరి. 85

తే. వరద ! వాగ్వధూవల్లభ ! వనజగర్భ !
యడుగఁ గల దొక్కసంశయి తార్థ మిప్పు
డవ్యయం బగుతత్త్వ మెయ్యదియొ తెలియ
నంతవట్టును బ్రీతి మా కానతిమ్ము. 86

వ. అనిన విని భారతీవల్లభుండు శ్రీమహాదేవమాయామోహావశంబునం [1] బరమాత్మవివేకంబు లేక వారలం జూచి జగద్యోని యగునే నొక్కరుండన యీశ్వరుండ. నాకధికుండు (నీశ్వరుండు) లేఁడు. మీ రివ్విధంబు దెలిసి యవ్యయతత్త్వంబు నన్నకా భావింపుఁ డనియె. అయ్యహంకారంబు సహింపక తత్సమీపంబున నున్న విశ్వంభరాంశసంభవుం డగు క్రతుపురుషుండు నిటలభ్రూకుటిదుర్నిరీక్షుండును గ్రోధతామ్రాక్షుండు నగుచు నతని కి ట్లనియె. 87

క. పరతత్త్వ మెఱుఁగ కూరక
పరమర్షులతోడ నేన పరముఁడ ననుచుఁ
సుర లెల్లఁ గాకు చేయఁగ
దురహంకృతిఁ సేయఁ దగునె? తోయజగర్భా ! 88

వ. విను మేను సాక్షాన్నారాయణుండను, యజ్ఞపురుషుండ, జగత్ప్రభుండ, నవ్యయుండ. నవ్యయ(తత్త్వ)శబ్దవాచ్యత్వంబు నాయంద సంప్రతిష్ఠితంబు. నీ విట వలవని పెద్దఱికంబున నడిచి పడకుండు మనియె. ఇ ట్లిద్దఱుఁ బరస్పరజయార్థు

1 పరాత్మపరామర్శ; పరామర్శవివేకంబు.

లగుచు వాదడిచి యడిచి తమతారతమ్యం బామ్నాయం
బుల నడిగి రప్పుడు ఋగ్వేదం బిట్లనియె. 89

సీ. సవరించు నెవ్వాఁడు జఠరగోళంబున
బొడ వడంగక యుండ భూతగణము
నెరయించు నెవ్వాఁడు నిజసనాతనమాయ
సకలప్రపంచంబు సంతతముగ
విహరించు నెవ్వాండు వివిధోపనిషదర్థ
హర్మ్యాగ్రములయందు నహరహంబు
చరియించు నెవ్వాఁడు శాశ్వతమంగళ
ప్రోద్దామరార్భటి నొక్కరుండు

తే. నహహ! యయ్యాదిదేవుఁ డనామయుండు
రుద్రుఁ డవిచింత్యుఁ డాద్యుఁ డరూపుఁ డుండ
నవ్యయం బగుతత్త్వ మే నన వశంబె
యన్యులకు నెట్టివానికి? నసఘులార! 90

వ. అనవుడు యజుర్వేదం బి ట్లనియె. 91

సీ. సకలాధ్వరక్రియాసంచయంబులఁ జేసి
యిజ్యమానుం డగు నెవ్వఁ డలరు
నధ్యాత్మవిద్యారహస్యమార్గంబునఁ
దక్క నెవ్వాఁడు గానఁ దరము గాఁడు
మాయందుఁ గరము ప్రామాణ్యవిశేషంబు
లెడపకుండఁగఁ జేయు నెవ్వఁ డెపుడు
ప్రకటకూటస్థస్వభావత నఖిలంబుఁ
గదల కెవ్వాఁడు సమీక్షణ మొనర్చు

తే. నట్టిశివుఁ డోంకారుండు గా కర్హుఁ డగునె
యవ్యయప్రుద త్త్వ మనుసమాహ్వాయము దాల్ప?
నితరుఁ డెంతటివాఁ డగు? నేతదర్థ
మాత్మ సంశయింపకుఁడు ధన్యాత్ములార!. 92

వ. అనిన సామవేదం బిట్లనియె. 93

సీ. విశ్వంబు నెవ్వనివిపుల క్రియాశక్తిఁ
పెరుగుచున్నది తీఁగపెంపు గాఁగ
జింతింతు రెవ్వనిఁ జిత్ప్రకాశాత్మకుఁ
బరమార్థవిదులు తాత్పర్య మొదవ
రవిసుధాకరశిఖిగ్రహముఖ్యముల కెల్ల
భాసకం బెవ్వనిభవ్యతేజ
మితరదుర్ధర మగునీశ్వరశబ్దంబు
వలచి యెవ్వనిఁ బాయ దలఘులీల

తే. నతఁడు మరణోద్భవవ్యవహారదూరుఁ
డజుఁడు ఫాలాక్షుఁ డిందురేఖావతంసుఁ
డవ్యయప్రుద త్త్వ మాఁగాక యల్పులౌరుల
కమ్మహత్త్వంబు గలుగునే? యనఘులార!. 94

వ. అనిన నథర్వవేదం బిట్లనియె. 95

సీ. ఎవ్వఁడు రవణిల్లు నెల్లజీవులయందు
బూసలలో నుండుబొందువోలె
నెవ్వనిఁ బొడగందు రహృత్పద్మవీథుల
భక్త్యనుగ్రహులగు భవ్యజనము
లెవ్వఁడు వికసిల్లు నింతయుఁ దా నయ్యు
నేమియుఁ దాఁ గాక యేకహేలి

నెవ్వనిసద్భావ 'మిదమిత్థ' మని చెప్పఁ
జాలవు నేఁడును శాస్త్రఫణితు
తే. లతులకై వల్ల్యమంగళాయతను డభవుఁ
డప్రతర్క్యుండు శంకరుఁ డప్రమేయుఁ
డతఁడ యవ్యయం బగుతత్త్వ మనఁ దనర్చు
మఱువుఁ డొందుతలంపు ధీమహితులార! 96

వ. అని యిట్లు చతుశ్శ్రుతు లుపన్యసించిన విని విరించిమఘ పురుషు లహహా! పరేతనిలయంబునఁ గాంతాపరవశుం డై యుండు ప్రమథనాథుం డెక్కడ? అవ్యయతత్త్వం బెక్కడ? పరబ్రహ్మభావం బతని కెట్లు సమకూఱు నింక మీమాటలు పొసంగ వనునవసరంబునఁ బ్రణవంబు మూర్తిమంతం బై వారి కి ట్లనియె. 97

క. శితికంఠుఁ డలఘులీలా
ధృతవిగ్రహుఁ డట్లు గానఁ దెల్లం బాత్మా
వ్యతిరిక్త యగుసరోజా
యతలోచనతోడఁ గూడఁ డతఁ డెన్నండున్. 98

తే. అర్ధశశిభూషణుండు స్వయంప్రబుద్ధుఁ
డున్నతుండు నిత్యోన్నతజ్యోతి యతని
సంతతానందశక్తి యాసరసిజాక్షి
విశ్వజనయిత్రి వారికి వేఱు లేదు. 99

వ. అనియివ్విధంబున నెంత చెప్పిన విధాతృమఘమూర్తులం జుట్టుకొన్న యజ్ఞానతిమిరంబు దొలంగ దయ్యె. అప్పుడు దశదిశావకాశపరిపూర్ణం బగు నొక్కయఖండదివ్యతేజంబు వారలనడుమ నుద్భవించె. అనంతరంబ తన్మధ్యంబునందు.

సీ. కటిభాగమున గంధకరటి రాట్చర్మంబు
కపటంపుఁజిమ్మచీఁకట్లు నీన
వక్షస్థ్సలంబునఁ జక్షుశ్శ్రవణభర్త
తారహారము లేవఁ దళుకుసూపఁ
గేలుదామరయందు శూల ముద్భటనట
జ్జ్వాలసకీలముల వసంత మాడ
జూటకూటమునందు సొబగులేఁజందురుఁ
డకఠోరసాంద్రచంద్రికలు గాయఁ

తే. గుటిలఘుఘురనిర్ఘోషఘోరఘోష
సరణి డమరుకనాదంబు పరిఢవిల్లఁ
బురనిశాటవిపాటనస్ఫుటవిహార
దుర్ధరుం డగుహరుఁడు ప్రాదుర్భవించె. 101

వ. ఇట్లావిర్భవించిన యవ్వీరూపాక్షు నిరీక్షించియవ్విరించి దుర
హంకారంబు విడువనేరక పంచమవదనంబున నిట్లనియె. 102

తే. డమరుధర! నీవు నాలలాటస్థలమునఁ
దొల్లి జనియించితివి తేటతెల్లముగను
రోదనము హేతువుగ నీకు రుద్రనామ
మపుడు ఘటియించినాఁడ నే నలఘుమహిమ. 103

వ. అట్లు గావున నీవు నాకుఁ బుత్త్రుండవు, నన్ను శరణంబుచొచ్చి
నావలనం బరిరక్షఁగాంచి బ్రదుకు మనుచు దురాలాపంబులు
పలికె. భర్గుండును నఖర్వం బగుతదీయగర్వంబు సహింపక
నితాంతరోషసంరంభంబున విజృంభించిన. 104

సీ. ధమధమార్భటిడమడ్డమరుధక్కాధ్వని
పదిదిక్కులందును బ్రమసి పార

గళమూలనిర్గళత్కాలకూటచ్ఛవి
యర్కబింబంబు మాయంబు సేయ
ఫాలదృగ్భవసముద్భటశిఖిజాలంబు
లుడుధుల నన్నింటి నుడుకఁ బెట్టఁ
గుటిలపాటలజటాంకురకుట్టనంబులు
జగదండసీమ బెజ్జములు పుచ్చ
తే. సంభవము నొందె హరునవష్టంభరభస
శుంభదవగాఢరోషవిస్ఫురణవలన
విశ్వసంహారసన్నాహవిషమసుషమ
పరుషదుర్వైభవుం డగు భైరవుండు. 105

వ. ఇట్లుద్భవించి యుద్భటప్రతాపదుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు నాతఁ ణంబ విరూపాక్షునాజ్ఞావచనంబునం బద్మగర్భునిం గదిసి.

ఆ. గంధకరటి నూత్నకమలంబుఁ బోలె న
[1]ప్పూరుషుఁ డలఘులీలఁ బొటకరింపఁ
ద్రుంచె నవ్విరించి పంచమవదనంబుఁ
బ్రఖరదీర్ఘహస్తనఖరధార. 107

తే. ద్రోహి యేయంగ మట్టెద రూపడంపఁ
దగవు గావుప దూషకత్వంబుఁ దెలిసి
తునిమెఁ బర మేష్ఠిపంచమాననము యేర్చి
భైరవుం డింత యొప్పై ్ర నపాడి గలదె? 108

వ. అట్టియెడ నారాయణాంశజుం డైనక్రతుమూర్తి శైవంబు లైనస్తోత్రంబులు పఠియించె. పితామహుండును నహం కారముడిగిభీతిపరవశంబున శతరుద్రీయంబు జపియించె. అంత

1 పురుషుఁ డలఘలీల

శరణాగతవత్సలుం డగునయ్యీశ్వరుండు వారి నిగ్రహింపం గరుణావిలోకనంబుల మన్నించి నిజరూపాంతరం బైనభైరవ దేవుం జూచి యీయధ్వర(పురుష)విధాతలు నీకు మాననీయులు. వీరలయెడ నింకఁ గోపాటోపంబులు చాలు. నీవు వైధసం బైనకపాలంబు దాల్చి లోకాచార ప్రకటనార్థంబు భిక్షాశనంబు గొనుచుఁ గాపాలికవ్రతంబుతోడ లోకంబులం జరియింపు మని చెప్పి యనంతరంబ. 109

సీ. మోకాళ్లు దిగకుండ ముడిచి కట్టినధాతు
శాటంబు గలకటిస్థలముతోడ
దట్టంబు గాఁగఁ జందనపంక మలఁదిన
యరుణంపువికటదేహంబుతోడఁ
బిల్లికన్నులఁ బోలు పింగళాక్షములందుఁ
గ్రూరంబు లగుమిడిగ్రుడ్లతోడఁ
బోడకట్టువడుజపాపుష్పంబుచెరివిన
చికిచికిపల్లవెండ్రుకలతోడఁ

తే. గఠినదంష్ట్రికాభీలవక్త్రంబుతోడ
జిహ్వానటనత్వరోల్లలజ్జిహ్వతోడఁ
గత్తితోఁ *బద్దెతో మహోగ్రత్వ మొంద
ఫాలనేత్రుఁడు సృజియించె బ్రహ్మహత్య. 110

వ. ఇట్లు సృజియించి దానిం జూచి కాశికానగరంబుదక్క నితర స్థలంబు లెవ్వియు నీకు దుష్ప్రవేశంబులుగావున నీ వితనిపజ్జ వర్తిల్లు మని పలుకు బుండరీకభవశిరఃఖండనుం డైనభైరవుం

---

* అన్నిమాతృకలందు 'పట్టె' యనియే యున్నది. 'కర్త్రీకర్పరహస్తాగ్రాం' అని సంస్కృతమూలము, పట్టెశబ్దము కర్పరవాచక మగుట విచార్యము.

జూపి యక్కాలాంతకుం డంతర్ధానంబుసేసె. అతండును నీశ్వరోక్తప్రకారంబున సకలజగమ్ములు గ్రుమ్మరుచు నొక్క నాఁడు వైకుంఠపురంబు చొచ్చి వైకుంఠనికేతనంబున కేగిన.

సీ. పదపల్లవంబునఁ బ్రకటిల్లుచదలేఱు
కడలెత్తి ధాత్రి వెల్వాఁడిచి పాఱఁ
గటియందు రంజిల్లు కనకశాటి మెఱుంగు
గాళవుల రేయెండతళుకు లీనఁ
బొక్కిటి తమ్మిపూవున జాలముసరెడు
నలులు ఝుమ్మనుచు సంకులతఁ దిరుగఁ
దులసీపలాశమంజులదామకంబులు
కౌస్తుభపదకంబుఁ గ్రిందుపఱుప

తే. సంభ్రమము విస్మయంబులు సమ్మదంబు
భక్తియును భావవీథిలోఁ బరిఢవిల్ల
నిందిరయుఁ దానుఁ బద్మాక్షుఁ డెదురు వచ్చె
భర్గమూర్తికి నయ్యాదిభైరవునకు. 112

వ. ఇట్లు వచ్చి యాలక్ష్మీశ్వరుం డగ్రభాగంబున. 113

మ. కనియెం గుండలిరాజకుండలు మహాకాళుఁ గా లలాటస్థలీ
జనితానల్పకృపీటసంభవపటుజ్వాలాకరాళాత్ముఁ బా
వనునిఁ బ్రహ్మకపాలహస్తుని జటావ్యాధారకప్రౌఢవి
వ్యనదీవార్లహరీపరస్పరహతివ్యగ్రారవుఁ భైరవున్. 114

వ. కని జయజయశబ్దముఖరుం డగుచుం గదిసి ప్రణమిల్లి యంజలిపుటంబు నిటలతటంబునం గదియించి తత్ప్రభావవర్ణనాకుతూహలంబున నిందిరాదేవి కి ట్లనియె. 115

సీ. జలజాక్షి! యితఁడు వో సకలయోగీంద్రులు
భావవీథులఁ గాంచుపరమతత్త్వ

మలివేణి! యితఁడు వో యఖిలభూతములకు
నాధార మగుచు నింపారువేల్పు
కలకంఠి! యితఁడు వో కలకాలములయందు
నుడివోని శుభమూర్తి నుండు పెద్ద
లలితాంగి! యితఁడు వో యలఘుతేజంబున
విశ్వంబు వెలిఁగించు విశ్వనాథుఁ

తే. డబ్ధిసంభవ! యితఁడు వో హాలహాలపు
విషము పుక్కిటఁ దాల్చినవెగ్గలీఁడు
పాటలీగంధి! యితఁడు వో భక్తతతికి
శాశ్వతానందకరుఁ డగునీశ్వరుండు. 116

క. మన మెట్టిభాగ్య మొనరిం
చినవార మొ నేఁడు పూర్ణశీతాంశునిభా
నన! యట్లు గాక శంభుఁడు
విన నచ్చెరు విచటి కిట్లు విజయము సేసెన్. 117

వ. అని పలికి యప్పరమేశ్వరుండు వెండియు ననేకప్రకారం బులం బ్రస్తుతించి యతనివలనఁ దద్భిక్షాటనవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి నాశ్చర్యహృదయుం డగుచుఁ బద్మమంది రకు సంజ్ఞ సేసిన నాజగన్మాతయు నంతఃపురంబునకుం జని యనంతరంబ. 118

సీ. అడుగుఁదమ్ములయందు నడరుచున్న నిడాలు
కపటసంధ్యార్భటిఁ గ్రమ్మఱింపఁ
గాంచీమతల్లి కాకలకలారవములు
ఝుషకేతునట్టహాసముల నవ్వఁ

కుచకుంభయుగళి మ్రోఁగునఁ దొట్రుపడి పేద
కౌఁదీఁగ జవజవఁ గంప మొందఁ
గ్రుయి వెక్కి జాఱిన క్రొమ్ముడిలోపలి
విరులు తుమ్మెదలకు విందు వెట్ట
తే. సహజసంభ్రమతాత్పర్యసమ్మదములుఁ
దళుకు చూపంగ నవరత్నదర్విఁ గొనుచు
నిందిరాదేవి యేతెంచి యిందుధరుని
హస్తపాత్రిక నమృతదివ్యాన్న మిడియె. 119

వ. ఇట్లు మహాలక్ష్మీదేవిచేత మనోరథవతి యనుపేరం బ్రసిద్ధి యగుభిక్షఁ గొని పద్మాక్షునందలి భయభక్తివిశ్వాసంబులకు మెచ్చి యతనికోరినవరంబు లొసంగి యెప్పటియట్ల బ్రహ్మహత్య తోడన యరుగుదేర జగంబులఁ జరియించుచు నొక్కనాఁడు. 120

సీ. జనని యేతీర్థంబు సకలదుఃఖావలి
హరణప్రభావవిస్ఫురణమునకు
గృహిణి యేతీర్థంబు మహితహాలాహల
గరళచ్ఛవిచ్ఛన్నకంధరునకు
నావాల మేతీర్థ మభిమతప్రదకళా
కరవిశాలాఖ్యాఖ్యకల్పలతకు
నావాస మేతీర్థ మఖిలతీర్థాలభ్య
ముఖ్యసౌఖ్యావహామోక్షమునకు
తే. నట్టితీర్థంబునకు నెమ్మి నరుగుదెంచెఁ
గాశినగరికి సకలభాగప్రకీర్ణ

గగనగంగాతరంగిణీకనకకమల
పరిమళోద్గారిణికి మహాభైరవుండు. 121

వ. ఇట్లు ద్దేవుండు విశ్వేశ్వరనివాసంబు సొచ్చినంతన బహిర్భా గంబుననుండి హాహాకారంబున మొఱవెట్టుచు నా బ్రహ్మ హత్య పాతాళంబునఁ బడియె. అతనిహస్తంబున నున్న ధాతృకపాలంబును నూడి ధాత్రీతలంబునం బడియె. అది మొదలుగా నవ్వటుకనాథుం డానందంబున నయ్యానంద వనంబునం దధివసియించె. కపాలమోచనతీర్థంబు తన్ను భజి యించువారికిఁ బాపభంజనంబు సేయుచుఁ బుణ్యప్రదా యకం బయ్యె. ఇయ్యాఖ్యానంబుఁ బఠించినను విన్నను వారలకు మహాపాతకంబు దొలంగు నని చెప్పి కుమార స్వామి వెండియు నగస్త్యున కి ట్లనియె. 122

సీ. అజుఁడు దా నధికుండ ననుచు గర్వించినఁ
గరనఖాగ్రమునఁ దచ్ఛిరముఁ ద్రుంచె
సాకార యగుబ్రహ్మహత్యతోఁ జనుదేర
సకలలోకంబులు సంచరించె
వైకుంఠమున రమావైకుంఠు లర్పింప
నమృతభిక్షాశనం బారగించెఁ
గాశికానగరోపకంఠదేశంబునఁ
బగుల వైచెఁ గరంబు బ్రహ్మపునుక
తే. యాధిపత్యంబు వడసెఁ గామారిచేతఁ
బరియ వైచినచోన కాఁపురము సేసెఁ
గాశికాస్థానమున కేడుగడయుఁ జూవె!
క్రోధభైరవదేవుండు కుంభజన్మ! 123

వ. దురితభక్షణంబునం బాపభక్షకుండును, గలుషమర్దనంబున నామర్దకుండును, గాలకలనంబువలనఁ గాలనాథుండును, వృజినభైరవుం డగుభైరవుండును నై యద్దేవుండు భజించు వారికి షణ్మాససిద్ధికరుండు. 124

తే. కలశయోని! యవ్వీటికి బలుతులారి
పాపహృద్భైరవుం డగు భైరవుండు
కాశికాపట్టణం బైదుక్రోశములును
సవహితుం డై యత(ం)డు చే టచ్చి కాదు. 125

వ. అనిన విని కుంభసంభవుండు హారికేశుం డనుయక్షుండు దేవదేవునకుం బ్రేమపాత్రం బైన వారాణసీపట్టణంబునం బ్రమథ పరివారంబునకు దండనాయకుం డై యుండు నని విందు. అతని చరిత్రంబు వినవలతు నానతి మ్మనినం గుమారస్వామి యతని కిట్లనియె. 126

హారికేశచరిత్రము

సీ. యక్షుండు రత్నభద్రాభిధానుఁడు గంధ
మాదనంబునయందు మహితకీర్తి
పూర్ణభద్రుండు తత్పుత్త్రుఁ డాతనిభార్య
కనకమండన గంధకరటియాన
యాలేమతనయుండు హారికేశుఁ డతఁడు శ్రీ
యానందకాననాభ్యంతరమునఁ
దప మాచరింప నాతనిశరీరము మించి
పుట్టె వల్మీకంబు పొదలు వొదలె

తే. నభవుఁ డుమతోడఁ గూడి లీలార్థ మచటి
కరుగుదెంచి ప్రసన్నుఁ డై వరము నొసఁగె

దండనాయకపదవి యాతండు కాశి
చక్రరక్షకుఁ డై యుండుఁ జనువు గలిగి. 127

సీ. ధరియించు నాతండు పాణిపల్లవమున
వెండికట్టులతోడిదండయష్టి
వసియించు నాతండు వారాణసీపుర
ప్రాకారగోపురప్రాంతభూమి
ధరియించు నాతండు దస్తారకూటరు
క్పరిపాటలచ్ఛాయఁ బల్లజడలు
సవరించు నాతండు సతతంబు రుద్రాక్ష
భూషావిభూతి త్రిపుండ్రకములు

తే. సౌమ్యరూపంబు వహియించు సజ్జనులకుఁ
బాపమతులకు వికృతరూపంబుఁ దాల్చుఁ
బింగళాక్షుండు దీర్ఘగంభీరమూర్తి
చండికాపతి ప్రియభృండు దండపాణి. 128

వ. అనిన విని యగస్త్యుండు మహాత్మా! జ్ఞానవాపికాతీర్థమాహా
త్మ్యంబు వినవలతుం జెప్పవే యనిన గార్తికేయుండు. 129

జ్ఞానవాపికాతీర్థమాహాత్మ్యము

సీ. పాదాభిహతి సప్తపాతాళములతోడ
నుర్వీకటాహ ముబ్బూఁత లూఁగ
నిర్భరతరజటానికురుంబకంబులు
చెదరి బ్రహ్మాండంబు చెంపబెట్ట
బాహార్గళా స్తంభపరివర్తనంబుల
దిక్చక్రవాళంబు త్రెవ్వి పడఁగ

వితతనిశ్శ్వాసమారుతవర్తనంబునఁ
బృథ్వీధరంబులు పెల్లగిల్ల

తే. డమరుధ్వాన్నాదముల సముద్రములు గలఁగ
నారభటివృత్తిఁ దాండవం బవధరించెఁ
బ్రళయవేళ మహాకాళభైరవుండు
కాళరాత్రి కుచంబులు గగురుపొడువ. 130

తే. అభవుఁ డిబ్భంగిఁ దాండవం బాడి డస్సి
డప్పి గొని యారగింపఁ గాండంబు వెరికి
కానఁ డయ్యెను సప్తలోకంబులందుఁ
దియ్యనివి జివ్వ కింపైన తేటనీరు. 131

తే. ప్రళయకాలంబునను నెందు బసిమి చెడక
నిలిచినది కాశిపురము కా నిశ్చయించి
యరిగె నీశానుఁ డనుసమాహ్వయముఁ దాల్చి
ఘనపిపాసార్తి నంధకదనుజవైరి. 132

తే. కన్నవా రెవ్వరును లేరు కన్న మెఱుఁగు
గర్జితం బనువచనంబు కడల నిలిచె
శశవిషాణప్రరోహంబు జలదవార్త
యంబు వెబ్భంగిఁ గలుగు నయ్యవసరమున. 133

వ. అప్పు డీశానుండు. 134

సీ. సంసారసస్యబీజముల కూషరభూమి
నిర్వాణలక్ష్మికి నిలువడ నీడ
యల్ల నేరెడుదీవి కవతంసకుసుమంబు
కామధేనువు ముక్తికాములకును

విహారణస్థానంబు విశ్వనాయకునకుఁ
గల్యాణముల కాదికారణంబు
కట్టుఁగంబము ఢుంఠిగంధద్విపమునకుఁ
బ్రణవాంకురము పరబ్రహ్మమునకు
తే. నెద్ది యక్కాశికాపురి కేగుదెంచెఁ
బసిఁడిలాతాపుఁగోలయుఁ బల్లజడలు
నసితగళమూలమును ద్రిశూలాయుధంబుఁ
జాల నొప్పఁగ దపసివేషమున హరుఁడు. 135

వ. ఇట్లు కాశికానగరంబుఁ బ్రవేశించి యీశానుండు విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవు నిర్మలజ్యోతిర్మయలింగాకారు సహస్రకలశాభిషేకంబు సేయను, దత్పాదతీర్థప్రసాదోదకంబు లాస్వాదింపను దలంచి. 136

శా. చేతో జాతవిరోధి కాశినగరీక్షేత్రోపకంఠంబునన్
శాతాగ్రం బగుశూల మూఁది ధరణీచక్రంబు భేదించుచున్
బాతాళంబులు గ్రుచ్చుచున్నిగిడెనాభవ్యాయుధంబావృతి
స్రోతోభారము పోఁకునట్లుగ దృఢస్ఫూర్తిప్రభావంబునన్.

తే. దృఢముగా నూఁది శూలంబు దివిచె హరుఁడు
దివిచినప్పుడ తన్మహావివరసరణి
నేడుపాతాళములు దాఁటి యిలయుఁ దూరి
యంబరము దాఁకె నావరణాంబుధార. 138

వ. భూప్రమాణంబునకు శతగుణప్రమాణం బై శుద్ధస్ఫటిక నిర్మలంబును. శరజ్జ్యోత్స్నాస్వచ్ఛంబును, శశిఖండసంకాశంబును, సుధాధారామధురంబును, పాటలీకుసుమ సౌరభంబు నైనయవ్వారిపూరంబు వెండితీఁగెయుంబోలెనెగ

సీన నీశానుండు హాస్రధారాకలశంబున సహస్రవారం
బులు పంచాక్షరీ పంచబ్రహ్మశతరుద్రీయప్రణవాఘోరపాశు
పతాదిమంత్రంబు లుచ్చరించుచు విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవు
దివ్యలింగంబు నభిషేకించి. 139

క. భువనావరణోదకమున
భవు నభిషేకంబు సేయఁ బూనెను లయతాం
డవకేలీసమయసము
ద్భవ మగునీర్వట్టు కపట పాశుపతునకున్. 140

వ. అప్పుడు విశ్వేశ్వరదేవుఁడు ప్రసన్నుండై యీశానుండు
కోరిన ప్రకారంబున. 141

సీ. జ్ఞానోద మన శివజ్ఞానంబు నా శివ
తీర్థంబు నా జ్ఞానతీర్థ మనఁగ
జ్ఞానవాపిక నాఁగ సంజ్ఞాంతరంబులు
గలిగి పానాభిషేకక్రియలను
సంస్పర్శనామాభిసంకీర్తనధ్యాన
సందర్శనంబుల సప్తతంతు
ఫలము నీఁజాలు ప్రభావంబు కైవల్య
సంపత్ప్రదానైక సరసతయును

తే. సన్నిహత్యాదిఫల్గ్వాదిసకలతీర్థ
సమధికత్వంబు బ్రహ్మరాక్షసపిశాచ
శాకినీగ్రహకూశ్మాండశాంతివిధియు
నిచ్చె నీశానకుండిక కీశ్వరుండు. 142

కళావత్యుపాఖ్యానము

వ. అని యానతిచ్చి శంభుం డంతర్హితుండయ్యె. ఈశానవాపి

కాసమీపంబున నీశానుండు కృతావాసుం డయ్యె. కలశో
ద్భవా! విచిత్రార్థం బగునితిహాసంబు శివతీర్థమాహాత్మ్యప్రకా
రంబు సెప్పెద ఆకర్ణింపుము. హరిస్వామి యనఁగ నొక
విప్రుండు కాశీనగరంబున నుండు. అతనికూఁతురు సుశీల
యనునది రూపరేఖావిలాసంబులం ద్రిభువనంబులయందునుం
బొగడఁదగియుండు; నబ్బాలారత్నంబు. 143

చ. బలబల వేగ తేపకడఁ బంకజదీర్ఘికఁ దాన మాడి నె
చ్చెలులును దాను నిందుముఖి శేషవిభూషణుఁ బూజసేయుని
చ్చలుఁ దెలికన్నులు న్మొలకచన్నులు బొమ్మలమీఁద వ్రాలుఁ గుం
తలములుఁ జూచి పౌరులు మనంబున నువ్విళులూరుచుండఁ [గాన్.

తే. లలన సాక్షాత్కరించినలక్ష్మివోలెఁ
గంకణమ్ములతో సూడిగములు రాయ
విశ్వనాథుని కళ్యాణవేదియందు
మ్రుగ్గు పెట్టంగ మోహించు ముజ్జగంబు. 145

తే. బహుళసౌభాగ్యలక్ష్మికిఁ బద్మముఖికి
ముజ్జగంబుల సరి లేరు ముదిత లనుచు
బ్రహ్మ సంకేతరేఖలు వ్రాసె ననఁగఁ
గాంతగళమున నొప్పె రేఖాత్రయంబు. 146

తే. కడుపులో మూఁడు శంభులింగంబు లుండుఁ
దొయ్యలికి జ్ఞానవాపికాతోయసేవఁ
గలశసంభవ! కేదారసలిలములును
గాశి శివతీర్థజలము లింగత్వ మొందు. 147

వ. ఒక్కనాఁ డొక్కవిద్యాధరుండు రూపలావణ్య మోహితుం
డై యర్ధరాత్రం బమ్మచ్చెకంటిముంగిటం బిండిచల్లినవిధంబున

నిండువెన్నెలలు గాయఁ జంద్రకాపాండుతల్పంబున నిద్రించి యుండ నిద్రాభంగంబు గాకుండ మెత్తమెత్తన నేత్రమ్మి రేకులకంటెను సుకుమారంబులైనతనహస్తపల్లవంబుల నెత్తి గగనమార్గంబున మలయాద్రికిం గొనిపోయె నయ్యవసరంబున. 148

†మ. "రక్కసుఁ డొక్కఁడప్పరిసరస్థలిఁ గ్రుమ్మరి కేళి సల్పువాఁ
డక్కమలాక్షిచక్కఁదన మద్భుత మందుచుఁ జూచి రాగము
న్నెక్కొనఁ దత్తరం బుడుపనేరక మారవికారచేష్టలం [డై.
గ్రక్కున దానిఁబట్టుకొనఁగాఁ గవిసెన్ వడి దుర్మదాంధుఁ

వ. ఇట్లు కవిసిన విద్యాధరుండును వాని నదల్చుచు రోషవేష భీషణాకారుఁడై సమరావష్టంభవిజృంభణంబున నిల్చె నయ్యిరువురు నయ్యవసరంబున."

‡శా. విద్యున్మాలి యనంగ నొక్కదివిషద్విద్వేషి యక్కన్యకన్
విద్యుత్సన్నిభగాత్రిఁ జూచి మదనావేశంబునం బట్టికో
నుద్యోగించిన నాలతాంగినొకచో డాయించివిద్యాధరుం
డుదద్యద్బాహుపరాక్రమస్ఫురణ దైత్యుం దాఁకెనయ్యిద్ద [ఱున్.

క. ఆహవము చేసి రంగజ
మోహాంధులు గడిమి మెఱసి *ముష్టాముష్టిన్
బాహాబాహిఁ గచాకచి
సాహసము జలంబు దివిజసంఘము పొగడన్. 150

వ. అప్పుడు. 151

† ఈరెండును మద్రాస్ ఓరియంటలు లైబ్రరీ ప్రతిలోఁ గనుపట్టుచున్నవి.

‡ అన్నిమాతృకలలో 'ముష్టాముష్టిన్' యని యున్నను 'ముష్టీముష్టి' సరిరూపము.

తే. అప్సరస్స్త్రీ తిలోత్తమ యసురవరులు
తనకు నై పోరఁ జూచుచందంబు దోఁపఁ
జూచె విద్యాధరుఁడు రాక్షసుండు గడిమిఁ
దనకు నై పోరుచుండఁగఁ దలిరుఁబోఁడి. 152

వ. అవ్విధంబున యుద్ధంబు సేసి యన్యోన్యముష్టి ప్రహారంబుల నిద్దఱు సమరస్థలంబున నిధనం బొంది రందు. 153

తే. ప్రాణనిర్యాణవేళ విద్యాధరుండు
గ్రుద్ధు దిరుగంగఁ బడి విప్రకులజఁ జూచి
గటకటా! నిన్ను ననుచు గద్గదిక దనర
మాట నాల్కన యుండంగ మరణ మయ్యె. 154

వ. అంత నక్కాంత నిజాంతర్గతంబున. 155

క. ఆలింగనమ్ము సేసెం
బాలిండ్లను ముట్టె వదనపద్మము తావుల్
గ్రోలె మగఁ డనఁగ నెవ్వం
డా లనఁగా నెద్ది? భర్త యతఁ డే నాలిన్. 156

వ. అని విద్యాధరుతోడ ననుగమనంబు సేయం దలంచి (యరమి) యమ్మెఱుంగుఁబోఁడి మలయాచలోపాంతంబున. 157

ఉ. వెగ్గల మైనకూర్మి నరవిందదళాయతనేత్ర కొండకా
రగ్గి పటీర కాష్ఠములయందు రవుల్కొనఁ జేసి కమ్మపూ
మొగ్గలదండఁ దాల్చి మది ముక్కడఁ గాశిని విశ్వనాయకు
న్డగ్గన సంస్మరించి జననిఁ జనకుం దలచెం గ్రమంబునన్.

వ. మఱియు నాత్మగతంబున. 159

క. ఏమిటఁ దప్పితి నోకో? నా
స్వామికి విశ్వేశ్వరునకు వారాణసిలో

సేమమున నెల్లరును దమ
ధామంబుల నుండ నిట్టిదశ నాకొదవెన్. 160

సీ. జ్ఞానవాహీపయస్స్నానక్రియావేళఁ
జెలికత్తియలు నన్నుఁ దలఁతు రొక్కొ!
మదిలోన నేభంగి మఱుఁగుచుందురొ కొక్కొ
తల్లిదండ్రులు సంతతంబు నాకు!
హరితాంకురంబు లే నందీక మేయని
హరిణశాబము నెవ్వ రరయువారు
సేవ సేయించుకొనఁ జిత్తగింపఁడు సుమీ
నాచేత శ్రీవిశ్వనాయకుండు!

తే. కాశి(?)లోలార్క కేశవ! కాళనాథ!
దండనాయక! ఢుంఢివేదండవదన!
సంభ్రమోద్భ్రములార! యోజనవ్యూ కన్య!
కానవచ్చెద మిమ్ము నెక్కాట భవమున. 161

తే. విధవ నై జన్మ మెల్లను వేగఁ జాల
నొకనిచేపడి యోప నింకొకని వెదుక
నితనితోడిద లోకమై యేగుదాన
ననలముఖమున నిమిషవేదనకు నోర్చి. 162

ఉ. ఇంకొకఁడెవ్వఁడేని నను నెక్కటి యుండఁగఁజూచి పట్టునో?
కింక మహాటవిం గరటికేసరిదంష్ట్రితరక్షుయూథముల్
సంకటపెట్టునో! యతినృశంసత నింతలు సేసినట్టి యా
పంకజసూతిపై నెరయఁ బైఁబ్రియిడి వేగమయగ్ని సొచ్చెదన్.

క. పాపపుదైవ మొనర్చిన
యీపరిభవవహ్నికంటె నెక్కటపడుసం

తాపమునం జితికాష్ఠో
దీపిత మగువహ్ని? యేల ధృతిఁ దొఱఁగంగన్. 164

ఉ. భూధరరాజసన్నిభుఁడు పుష్పశరాసనుతోడిజోడు వి
ద్యాధరచక్రవర్తి నను నర్మిలిఁ దెచ్చినవాఁడు నాకుఁ గా
శీధర నాదుకట్టెదుర నీదశ నుండఁగ విశ్వనాథ! కా
శీధవ! యంబికారమణ! జీవిత మేను ధరించుదాననే? 165

వ. అని దుఃఖావేశంబున. 166

చ. కొసరి వసంతకాలమునఁ గోయిల క్రోల్చినభంగి నేడ్చెన
బ్బసరుహనేత్ర కొండచఱిఁ బెద్దయెలుంగున వెక్కివెక్కి వె
క్కస మగుమన్యువేగమునఁ గాటుకకన్నులనీరు సోనలై
యుసిరికకాయలంతలు పయోధరముల్ దిగజాఱునట్లుగన్.

మ. మలయం బెక్కడఁ గాశియెక్కడ? యసన్మార్గంబువాటించి తె
క్కలిదైవం బిటునాకునీయహితముంగావించునే? యంచు వే
తలయూఁచెం గలకంఠి యచ్చెరువునం దాటంకరత్నప్రభల్
పలకంబాఱిన చెక్కుటద్దములపైఁ బైపై విలంఘింపఁగాన్.

వ. వెండియు నక్కన్యకకర్పూరకదళికాద్రుమనిర్యన్నిర్యాసధా
రాద్రవవాసనానుగంధంబులగుగంధసారగిరినితంబనిర్ఝరాం
భఃప్రవాహంబున ముఖప్రక్షాళనం బాచరించి విద్యాధ
రోపరివిరచిత(చితా)గంధసా[1]రకాష్ఠంబులరవుల్లొనిగంధకరటి
కర్ణతాళతాళవృత్తాంతతాండవప్రస్తావవిస్తారితంబు లగుమా
రుతంబులవలనం బెచ్చుపెరిఁగివిచ్చలవిడిఁ మండుచిచ్చునకుం
ప్రదక్షిణంబు వచ్చి నిసర్గకాతరంబు లగుకటాక్షవీక్షణంబులు
పుష్పాంజలివిక్షేపంబులభంగి నంగీకరింపఁ జంపుడుగట్ట యగు

1 రేంధనకాండప్రకాండఖండం.

శిలాఘట్టంబు మెట్టి నిలిచి సంతతస్వాధ్యాయాధ్యయనధ్వని ముఖరంబును, నగ్నిహోత్రధేనుఖరఖురవలయార్ధచంద్రచంద్రకితాజీవంబును, త్రికాలశంభుపూజాసమారంభ విజృంభమాణశంఖకాహళ బహుళకోలాహలాకులంబునునగునయ్యానందకాననంబునందు బ్రహ్మపురివాడకుం జూడారత్నం బైన నాపుట్టినిల్లభివృద్ధిం బొంది యుండుంగావుత! కాశికాకటక విప్రకుటుంబినీశ్లాఘనీయచరిత్రయగు నాజనయిత్రి ప్రియంవదము త్తైదువ యగుంగాత! అష్టాదశమహావిద్యాస్థానసామ్రాజ్యభద్రాసనాసీనుం డగురుద్రావాసవిద్వత్సింహంబు నా తండ్రి హరిస్వామి సమానులయం దుత్తమశ్లోకుం డగుంగాక! మహాశ్మశానంబునం దనూచారం బగు నాబంధువర్గంబు బంధువర్గంబుఁదీఁగయుంబోలెఁ గొనసాఁగి బ్రతుకుంగాక యని యాశీర్వదించి. 169

సీ. ఏఁ బ్రభాతంబుల నీశానవాపిక
 ననిశంబుఁ దీర్థ మాడినఫలంబు
వివిధభంగుల నేను విశ్వేశ్వరస్వామి
 ముక్తిమంటపి నిద్దమ్ముగుఫలము
ప్రతిచతుర్థిని డుంఠిభద్రేభవక్త్రు నే
 నారాధనము సేసినట్టిఫలము
నానందకాననాభ్యంతరక్షేత్రంబు
 నందు జన్మించినయట్టిఫలము

తే. సర్వమునుగూడి మీఁదటిజన్మ వేళ
నితనికే భార్యఁగా నన్ను నిచ్చు గాతఁ

యనుచు హరిణాంకమూర్తి తీవ్రాంశుఁ బోలెఁ
గొసర కగ్నిఁ బ్రవేశించెఁ గువలయాక్షి. 170

క. లింగత్రయగర్భిణి యగు
నంగనసాన్నిధ్యమున నిశాటుండును ద
త్సంగతి విద్యాధరరా
జుం గాంచిరి త్రిదివపదము సుకృతస్ఫురణన్. 171

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునం బ్రియాస్మరణంబు సేసెం గావున విద్యాధరకుమారుండు మలయకేతుం డనునామంబునను నగ్నిప్రవేశసమయంబున నవ్విద్యాధరకుమారుండు తనకుం బతి కావలయు నని కోరెం గావున సుశీల కళావతి యను పేర భూమండలంబున జన్మించి వధూవరులైరి. ఆదంపతుల యందుఁ గళావతీదేవి పూర్వజన్మవాసనావశంబున. 172

మ. అళినీలాలక దాల్చుఁ జన్నుఁగవ రుద్రాక్షావళీదామకం
బులు ముక్తామణిభూష లొల్ల దసితాంభోజాతపత్రాక్షియై
నలఁదుఁ భస్మ మలంద నొల్ల దొకనాఁ డైనం బటీరద్రవం
బులుపన్నీరుకురంగనాభియును గర్పూరంబు కాశ్మీరమున్.

తే. కడుపు నిండంగఁ గాంచె నక్కలువకంటి
మలయకేతుమహీపాలమన్మథునకు
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవప్రాభ వాది
శుభగుణశ్రీసమృద్ధుల సుతుల ముగుర. 174

వ. అంత నొక్కనాఁడు చిత్రకరుండొకరుండు వారణాసీస్థాన వృత్తాంతంబు చిత్రపటంబున లిఖియించి తెచ్చి కళావతీసహితుండైన మలయకేతుసన్నిధిం బెట్టిన నవ్విలాసవతి పటంబు చూచి ప్రాగ్జన్మవాసనావశంబునఁ దన్ను మఱచి సమాధి

స్థయుం బోలె లోచనంబులు మొగిచి ముహూర్తమాత్రం బూరకుండి కన్ను(లు) దెఱచి యాచిత్రపటంబునం గల యశేషవిశేషంబులు క్రమంబునం బూసగ్రూర్చిన తెఱంగునం గరతర్జనిం జూపుచు ప్రియునికిం జెప్పం దొడంగె. ఆప్రకారంబు కుంభసంభవా! నీకుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 175

తే. కాశినగరి ధనుర్వల్లి గంగ నారి
కోటియుగ్మంబు లోలార్కకుధరధరులు
వృషము బాణంబు లక్ష్యంబు వృజినరాశి
విశ్వనాథుండు ధన్వి యుర్వీకళత్ర! 176

సీ. అదె వియద్వాహిని యదె మణికర్ణిక
యదె కాశి నిఖిలకల్యాణరాశి
యదె విధాతృకపాల మవని వ్రాలినచోటు
వాఁడె శ్రీమత్కాలవటుకరాజు
పంచతీర్థం బదె ప్రణవమంత్రాకృతి
మత్స్యోదరీనామమండల మదె
కామేశ్వరుఁడు వాఁడె స్కందేశ్వరుఁడు వాఁడె
వాఁడె వినాయకేశ్వరుఁడు హరుఁడు

తే. శశికిరీటుండు పార్వతీశ్వరుఁడు వాఁడె
వాఁడె భృంగీశుఁ డథ్వరేశ్వరుఁడు వాఁడె
వాఁడె యష్టాదశాంగుళేశ్వరుఁడు హరుండు
ధర్మశాస్త్రేశ్వరుఁడు వాఁడె ధరణినాథ! 177

తే. ఇతఁడు సారస్వతేశ్వరుం డిందుమౌళి
యితఁడు రత్నజాతీశ్వరుఁ డిభవిరోధి

యతఁడు శైలేశ్వరుఁడు భుజంగాభరణుఁడు
సప్తజలధీశ్వరుఁడు వాఁడె శంకరుండు. 178

సీ. సప్తకోటిమహామ్నాయసన్మంత్రములకు న
ధీశ్వరుం డితఁడు మంత్రేశ్వరుండు
త్రిపురేశ్వరుఁడు వీఁడె త్రిపురదానవులకు
సాన్నిధ్యమై పూజఁగొన్న పెద్ద
బాణేశ్వరుఁడు వీఁడె బాణాసురునకు వే
భుజము లిచ్చినచంద్రభూషణుండు
వైరోచనేశుండు వాఁడె ప్రహ్లాదాది
నారదేశ్వరు లల్లవారు చూడు

తే. ధరణినాయక! యాదిగదాధరేశ
భీష్మకేశభృంగీశగోపీముకుంద
నారసింహేశ్వరాత్రేయనాథశేష
విఘ్నరాజేశ్వరులఁ జూడు వేలువేలు. 179

తే. బింధు(దు)మాధవదేవుఁ డానందవిపిన
వీథికాకేళికలకంఠవిష్కిరంబు
పంచనదతీర్థరాజంబు పార్థివేంద్ర!
కాశికాఫాలకస్తూరికాతిలకము. 180

క. ఇదె మంగళకాత్యాయని
యిదె మార్కండేయనాయకేశ్వరలింగం
బిదె ధాతపాతకేశ్వర
పద మిది కిరణేశుమనికిపట్టు మహాత్మా! 181

తే. వేయు నేటికి? నానందవిపినభూమి
నడుమ శశిఖండకోటీరనాగకటక

నిటలలోచనగిరిశధూర్జటులు హరులు
నారుపోసినచందాన నాటియుండ్రు. 182

వ. అని చెప్పి కళావతి జ్ఞానవాపికాతీర్థంబుఁ జూపి. 183

సీ. స్తంభరోమాంచాదిసాత్త్వికభావంబు
లందందఁ దోఁపంగ నవ్వధూటి
మూర్ఛిల్లె నద్భుతంబును బొంది భూపతి
శిశిరోపచారంబు సేయుచుండె
బుద్ధిశరీరిణి పుష్పప్రగల్భ యా
ధవళాక్షిఁబొంది నివాస మెఱిఁగి
చిత్రపటంబు పైఁ జేర్చి కర్ణముఁ జేర్చి
జ్ఞానోద మనియును జ్ఞానవాపి

తే. యనియు శివతీర్థ మనియు దృఢాక్షరముగఁ
బలికె ముమ్మాఱు చేతనాప్రాప్తి నొందె
సరసిజాతాయతాక్షి తచ్ఛబ్దమాత్ర
వాడఁబారినసస్యంబు వానఁ బోలె. 184

వ. మలయకేతుండును గళావతీప్రేరణంబునం బుత్త్రసంక్రాంత రాజ్యభారుం డై వారాణసీపురంబున కరిగి జ్ఞానవాపికా తీరంబునం దపం బాచరించి ముక్తుం డయ్యె. ఇది శివతీర్థ మాహాత్మ్యంబు. కుంభసంభవా! ఇంక నేమి యడుగఁ దలఁ చెద వడుగు మనుటయు. 185

తే. అనఘ! నాకు సదాచారమానతిమ్ము
ధరణిసురుఁడు సదాచారపరతఁ గాని
యాత్మసంశుద్ధి వడయ లేఁ డాత్మశుద్ధిఁ
గాని సిద్ధింపనేరదు కాశివసతి. 186

సదాచారనిరూపణము

వ. అనినఁ గుమారస్వామి యతనిం జూచి మన్వత్రిభృగుభ
రద్వాజయాజ్ఞవల్క్యకశనోంగిరసోర్యమాప స్తంబసంవ ర్తకా
త్యాయనబృహస్పతిశాతాతపశంఖలిఖితపరాశరాదుల మార్గం
బుల సదాచారంబు ప్రసంగానుప్రసంగంబున వివరింప
వచ్చిన నపారం బైయుండుఁ గావునఁ గుంభసంభవ! నీకు
దిఙ్మాత్రంబు వివరించెద. సావధానమతివై యాకర్ణింపుము.

తే. చాతురాశ్రమ్యమును జతుష్కంధ మయ్యె
మొదటిస్కంధత్రయము ధర్మములు వహించు
నగ్రిమస్కంధ మెల్ల వింధ్యాద్రిదమన!
జ్ఞానసంపద్విభూతికిఁ దానకంబు. 188

శా. ఓరాత్రిం గనుతెప్ప వెట్టక మహోద్యోగంబునన్ ధీరతా
ధౌరంధర్యము పూని మానవునకుం దాత్పర్యవృత్తిన్ సదా
చారం బె ట్లొనరింపవచ్చుఁ గలశీసంజాత! కాశీశ్వరున్
గౌరీ ల్లభు సంస్మరించి బ్రతుకుం గా కాతఁ డప్రచ్యుతిన్.

తే. ద్విజుఁడు వేఁబోక మేల్కాంచి దినముదినము
ప్రత్యవాయపరీహారపరతఁ జేసి
సంస్మరింపంగఁ దగు భక్తిసౌష్టవమున
మంగళాస్పద మగువస్తుమండలంబు. 190

వ. బ్రాహ్మముహూర్తంబున మేల్కాంచి కృతాచమనుండయి
వివిక్తప్రదేశంబున భస్మోద్ధూళనంబును, భసితత్రిపుండ్రధా
రణంబునుం బొనర్చి రుద్రాక్షమాలికలు ధరియించి, పద్మా
సనాసీనుండయి, మనంబున హేరంబు, నంబికాసహాయుం
ద్ర్యంబకు, లక్ష్మీసమేతుఁ బుండరీకాక్షు, భారతీసహితుం

పరమేష్ఠిం, పాకశాసనపావకప్రేతరాజపలలాశిపాశిపవనపా
లస్త్ర్యపశుపతులను, వసిష్ఠాదిమునుల, గంగాదిపుణ్యవాహి
నులఁ బ్రయాగాదితీర్థంబుల, మేరుశ్రీశైలాదిపుణ్యపర్వతంబు
లను, దుగ్ధోదన్వదాదిసముద్రంబుల, మానసాదిసరోవరంబుల,
జ్ఞానవాప్యాదిదీర్ఘికల, నందనాదివనంబులఁ, బుష్కరాది
ద్వీపంబుల, నార్యావర్తాదిజనపదంబులఁ, గామధుగ్ధేన్వాది
ధేనువులం, గల్పవృక్షాదివృక్షంబులం, గాంచనాదిధాతు
వుల, లక్ష్మ్యాది పుణ్యాంగనల, గరుడాదిపతంగంబుల, శేషాది
మహానాగంబుల, నైరావణాదివారణంబుల, నుచ్చైశ్శ్రవా
(ది)తురంగంబులఁ, గౌస్తుభాదిమణుల, నరుంధత్యాదిపతి
వ్రతల, రంభాద్యప్సరసల, నైమిశారణ్యాది పుణ్యారణ్యం
బుల, వారణాస్యాదిపట్టణంబుల, విశ్వేశ్వరాదిలింగంబులఁ,
బాంచజన్యాదిశంఖంబుల, సుదర్శనాది దివ్యాయుధంబుల,
వేదాదివిద్యలఁ, బద్మాదిపురాణంబుల, మన్వాదిస్మృతుల,
గాయత్ర్యాదిమంత్రంబుల, సనకాదియోగీంద్రుల, నోంకా
రాదిబీజాక్షరంబుల, వ్రీహ్యాదిధాన్యంబుల, నారదాది
వైష్ణవుల, బాణాదిశివభక్తుల, బ్రహ్మాదిభాగవతుల, మహా
కాళాది ప్రమథులఁ, బద్మాదినిధుల, దధీచ్యాదివదాన్యుల,
హరిశ్చంద్రాది భూపతుల, జననీజనకులఁ, బితరుల, గురులను
సంస్మరించి యీయందఱు నాకు నాయురారోగ్యైశ్వర్యం
బులు ప్రసాదింతురుగాక యనుచుం బ్రార్థించి ప్రణమిల్లి
నిలిచి నిత్యనైమిత్తికాద్యనుష్ఠానంబుల నిష్ఠాపరుం డయి
ద్విజుం డొనర్చునది. 191

సీ. వెడలి యూరికి నూఱువిండ్లదవ్వున దైత్య
దేశ బహిష్కార్యంబు దీర్పవలయు
నన్నూఱువిండ్లమాన మగుదూరమ్మున
బయలి కేగుట పాడి పట్టనమునఁ
దల ముసుంగిడి తృణంబులు గప్పినధరిత్రి
విణ్మూత్రజలముల విడువవలయుఁ
జెవి బ్రహ్మసూత్రంబుఁ దవిలింపవలయును
విష్టాస్రవోత్సర్గవేళలందు

తే. దివసముఖసంధ్య లందుదగ్దిఙ్ముఖుండు
యామినులయందు శమనదిగాననుండు
నగుచు మౌనవ్రతంబున నవనిసురుఁడు
మలవిమోక్షంబుఁ గావించుఁ గలశజన్మ! 192

సీ. నిలుచుండి కాఁగాదు జలమధ్యమునఁ గాదు
కాదు దున్నిననేలఁ గాదు మందఁ
గాదు గోసన్నిధిఁ గా దగ్ని కెదురుగా
కా దగ్రజన్ములకట్టెదురను
గాదు పస్యంబులఁ గాదు రథ్యాభూమిఁ
గాదు కట్టెదురను గాదు గాలిఁ
గాదు తారాజినక్షత్రగ్రహంబులఁ
గనుఁగొంచు మలవిమోక్షం బొనర్ప

తే. శిశ్న మొకచేతఁ గబళించి చెదలు చీమ
లేక శర్కరి గాక వల్మీకజంబు
నెలుకకలుగును గాక మన్నెదుగఁబట్టి
యరుగునది శౌచ మొనరింప నవనిసురుఁడు. 193

తే. మునుకుఁ గడియఁగఁ దిగిచి నెమ్మొగము వాంచి
యంగుళీయుగకమున ముక్కుదమిపట్టి
మలవిమోక్షణ మొనరించి తలఁగునపుడు
కనుఁగొనఁగఁ గా దమేధ్యంబు కలశజన్మ! 194

సీ. అయిదువారము లపానాభ్యంతరంబున
నొకమాఱు శిశ్నమస్తకమునందుఁ
బదిమాఱు లట సవ్యపాణిపల్లవమున
నిరుగేలులందును నేడుమాఱు
లంఘ్రిద్వయంబునయం దొక్కమాఱు త్రి
వారిఁ గ్రమ్మఱ హస్తసరుహముల
నంతరాంతరములయందు నిశ్శబ్దంబు
గాఁ బ్రస్ఫుత్యంబు సంక్షాళనంబు

తే. గలుగునట్లుగ నామలకప్రమాణ
మృదులమృత్పిండఖండంబు ద్రేవి ద్రేవి
గంధలేశక్షయావధి గా నొనర్ప
వలయు శౌచంబు మది కెక్కఁ గలశజన్మ! 195

వ. ఇది గృహస్థశౌచంబు. దీనికి ద్విగుణంబు త్రిగుణంబు చతుర్గు ణంబును బ్రహ్మచారివానప్రస్థయతులకు నియతంబై యుండు.

తే. పగటిశౌచంబులోన సాఁబాలు రేయి
రాత్రిశౌచంబులోన నర్ధము రుగార్తిఁ
జోరబాధాదిదుష్టశాంతారమార్గ
మునఁ దదర్ధంబు శౌచంబు మునివరేణ్య! 197

క. పురుషులశౌచములోనం
దరుణుల కర్ధంబు శౌచతంత్రంబు మునీ

శ్వర! నిష్కారణ మింతికిఁ
బురుషునకుం దగదు శౌచముం దడవంగన్. 198

తే. ధరణిధరమంతపాడవుమృద్రాశి యైన
నంబునిధిసంతజల మైన ననఘచరిత
భావశౌచంబుఁ బోలదు బాహ్యశౌచ
మనిరి శౌచక్రియావేదు లయినమునులు. 199

తే. అగ్నిహోత్రావంతులకుఁ జాంద్రాయణాన్న
పిండమునకును శౌచమృత్పిండములకుఁ
గలశసంభవ! యుసిరిక కాయలంత
మాన మని చెప్పుదురు కర్మమర్మవిదులు. 200

వ. అనుష్ణంబులు నఫేనంబులు నబుద్బుదంబులు నక్షారంబులు నలవణంబులు నకలుషంబులు నదుర్గంధరసంబులు నయిన యుదకంబులు, నగక, నిలుచుండక, మాటలాడక, వెలిఁజూడక, నంగక, (తెలుఁగుండక,) వేగిరపడక, యజ్ఞోపవీతంబు విడువక, ప్రసారితపాదుండుగాక, బహిర్జానుండుగాక, చప్పుడుగాకుండ ముమ్మాఱు బ్రహ్మతీర్థంబున హృదయపర్యంతంబు డిగ్గ శుద్ధిబుద్ధ్యర్థంబు ప్రాశించునది. అనంతరంబ యంగుష్ఠమూల దేశంబున నినుమాఱు*గండస్థలంబున నిరియించిన యోష్ఠాధరంబులు ముమ్మాఱు స్పృశించి యనంతరంబ కుడిచేతం బుడిసిలించిన యుదకంబు వామహస్తసంపుటంబున నినిచి దక్షిణవామపాదములయందు మూర్ధంబునందునుం బ్రోక్షించునది.*మఱియు ముమ్మాటికి వామహస్తోదకంబు స్పృశించుచు

* ఇది మూలాతిరిక్తవిరుద్ధముగా నున్నది. 'త్రిఃపిబేదంబువిశుద్ధ్యర్థం తతఃఖాని విశోధయేత్, అంగుష్ఠమూలదేశేన ద్విర్ద్విరోష్ఠాధరౌస్పృశేత్.' అని మూలము.

నంగుళీత్రయంబున న్యాసంబును, దర్జన్యంగుష్ఠంబుల నాసికా రంధ్రంబులు, నంగుష్ఠానామికాగ్రంబులఁ జక్షుశ్శ్రోత్రంబులును, గనిష్ఠాంగుష్ఠయోగంబున నాభీరంధ్రంబును, హస్తతలంబున హృదయంబును, నంగుళ్యగ్రంబుల మస్తకోభయస్కంధంబుల ముట్టునది. కొంద అనుష్ఠానపరులీచతుర్వింశత్యాచమనక్రియలందుఁ గేశవాదిచతుర్వింశతినామంబు లుచ్చరింతురు. అవి క్రమంబున నంభఃప్రాశనత్రయంబునఁ గేశవ నారాయణ మాధవనామంబులుఁ, గపోలమార్జనద్వయంబున గోవిందవిష్ణునామంబులు, నంతరాధరోష్ఠమార్జనత్రయంబున మధుసూదనత్రివిక్రమవామననామంబులు, వామహస్తోదకధారణంబున శ్రీధరనామంబును, దక్షిణవామపాదోదకప్రోక్షణంబున హృషీకేశపద్మనాభనామంబులును, శిరఃప్రోక్షణంబున దామోదరనామంబును, నంగుళీత్రయాస్యస్పర్శనంబున సంకర్షణనామంబును, దర్జన్యంగుష్ఠనాసారంధ్రద్వయస్పర్శనంబున వాసుదేవప్రద్యుమ్ననామంబులు, ననామికాంగుష్ఠచక్షుశ్శ్రోత్రస్పర్శచతుష్టయంబున ననిరుద్ధపురుషోత్తమాధోక్షజనారసింహనామంబులుఁ, గనిష్ఠాంగుష్ఠనాభీరంధ్రస్పర్శనంబుల నచ్యుతనామంబును, హస్తతలహృదయస్పర్శనంబున జనార్దననామంబును, గరాగ్రశిరస్స్పర్శనంబున నుపేంద్రనామంబును, నంగుళ్యగ్రస్కంధస్పర్శద్వయంబున హరికృష్ణనామంబు లుచ్చరింతురు. ఇది యాచమనప్రకారంబు. 201

తే. శుద్ధుఁ డగుహృద్గతముల భూసురుఁడు నీళ్ల
గళగముల భూమిపతి తాలుగముల వైశ్యుఁ

డాస్యగంబుల శూద్రుఁడు నోఁ టదియును
నాచమనవేళయందు వింధ్యాద్రిదమన! 202

తే. ముక్తకేశుండు సంవృతమూర్ధగళుఁడు
గాక సంక్షాళితాంఘ్రి డై క్ష్మాసురుండు
విమలజలముల నాచాంతవిధి యొనర్ప
నర్హ మగు వింధ్యశైలదర్పాపహారి! 203

ఉ. తుమ్మినయప్పుడుం బురము త్రోవఁ జరియించినయప్డు వారిపా
న మ్మొనరించినప్పు డశనంబు భుజియించినయప్డు నవ్యవ
స్త్రమ్ము ధరియించినప్డు దురితంబులు చూచినయప్డు పుణ్యకా
ర్యమ్ములయప్డు హేయములనంటినయప్పుడు వార్వఁగాఁదగున్.

సీ. చిటికెనవ్రేలియంతటి పరిణాహంబు
పదివేళ్ల నిడుపును బదఁను కలిగి
తొల్గి తొఱ లేక తోమంగ నను వైన
తరుకాష్ఠమున దంతధావనంబు
వదనసంశుద్ధికై వలయుఁ గావింపంగఁ
బ్రతిపద్దినంబును బర్వతిథియు
షష్ఠియు నవమియు సవితృవాసరమును
బరిహార్యములు కాష్ఠభక్షణమున

తే. కర్హదివసంబు లేక యనర్హవేళఁ
బండ్లు దోమంగ వలసెనే బదియు రెండు
సలిలగండూషములు సేయ సంవిశుద్ధి
గలుగు వక్త్రంబునకు బ్రహ్మకర్మనిరత! 205

తే. దంతధావనపూర్వంబు తాన మాడి
ప్రాతరారంభవేళల బ్రాహ్మణుండు

సంధ్యవార్వంగ వలయు నిచ్చలును నిష్ఠ
నర్ఘ్య శ్రీమీఁ దగు నర్కోదయంబునపుడ. 206

సీ. సౌభాగ్య మేధా ప్రసాదసంపన్నమహో
త్సాహోదయములకు జన్మభూమి
నవరంధ్రములయందు స్రవియించురోఁతచే
శుచి గాని మేనికి శుద్ధికరము
తేజంబు గల్పింప దీర్ఘాయు వొనరింపఁ
జాలు వాసరముఖస్నాన మనఘ!
యరుణోదయమున మూర్ధాభిషేక మొనర్చి
తగును జేయఁగ మంత్రతంత్రవిధులు

తే. స్నానమున కంగకములు మృత్సంచయంబు
నక్షతంబులు దిలలు దర్భాంకురములు
గోమయంబును బావమానీముఖంబు
లైనబుఋఙ్మంత్రములును వింధ్యాద్రిదమన! 207

వ. విశుద్ధం బైన మృత్పిండంబు శుచిప్రదేశంబునం బెట్టి యుదఙ్ముఖుండును బద్ధబ్రహ్మశిఖుండును నై యద్దేవతాకంబు లైన మంత్రంబు లుచ్చరించుచు సలిలావగాహనంబు చేసి. 208

క. నేమం బొప్పఁగఁ బ్రాణా
యామం బొనరించునది జలాంతరమున లో
పాముద్రాధిప! ప్రాణా
యామంబు శ్రుతిప్రసూతయజనం బనఘా. 209

తే. మొదలి తుదియోంకృతులతోడ మూర్ధ మగుచు
వ్యాహృతులు మూఁటి నాల్గింటి నధిగమించి

మంత్రరాజంబు గాయత్రి మహిమ నొప్పఁ
గడుపు చల్లంగ శ్రుతివిద్యఁ గన్నతల్లి. 210

వ. గాయత్రి త్రివారజపంబు ప్రాణాయామంబు, గాయత్రి దశవారజపంబు తపంబు. జలాంతరమున గాయత్రీ త్రివారజపం బొండె [1]విష్ణుసంస్మరణం బొండెఁ జేయునది. స్నానానంతరంబ కారుణ్యపితృప్రీతికరంబు వస్త్రనిష్పీడనం బొనర్చునది. ఇది స్నానవిధానంబు. 211

క. ధౌతపరిధానపరుఁడై
ప్రాతస్సంధ్యను భజించి బ్రాహ్మణుఁడు కుశా
న్వితకరాంగుళియై యుఖ
ద్యోతనునకు నర్ఘ్య మిచ్చు నుదయింపంగన్. 212

వ. అనంతరంబ గాయత్రీజపం బాచరించునది. 213

తే. పగలు నిలుచుండి జపియించు నిగమమాత
మాపు గూర్చుండి జపియించు మహితభక్తి
బ్రాహ్మణుఁడు సంధ్యవార్చనిబ్రాహ్మణుండు
గీసతక్కువశూద్రుండు కేవలంబు. 214

వ. ఈప్రకారంబునన మధ్యాహ్నకాలంబునను బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల నింద్రాది దిక్పాలకుల మరీచ్యాదిమహర్షుల మన్వాదిమనువుల సలిలతర్పణంబులం దృప్తిం బొందించునది. చందనాగరుకర్పూరగంధోన్మిశ్రితం బులగుజలంబులు తర్పణార్హంబులు. దైవం బార్షంబు బ్రాహ్మంబు పైతృకం బనుతీర్థకంబుల దేవాదితర్పణంబులు నాచరించునది. 215

---

[1] ప్రణవత్రివారజపంబొండె.

సీ. ఛందంబు త్రిష్టుపు చంద్రికాచ్ఛచ్ఛాయ
యభిరామ మభినవయౌవనంబు
రుద్రుండు దేవత భద్ర మాకారంబు
కశ్యపుండు మహర్షి గన్ను నొసలు
నాపాదమస్తకం బఖిలాంగకంబులు
నధ్వర్యుశాఖాక్షరాత్మకంబు
లాంబోతు వాహనం బవతంసకుసుమంబు
తరుణనిర్మలసుధాధామ రేఖ
తే. తరణిబింబంబు గగనసౌధంబుమీఁదఁ
బసిఁడికుంభంబుచందంబు పరిఢవింపఁ
గానవచ్చినమధ్యాహ్న కాలసంధ్య
యందు సావిత్రి కళల విద్యాసనాథ. 216

తే. పచనపావకుఁ బ్రజ్వలింపంగఁ జేసి
వైశ్వదేవం బొనర్పంగ వలయు నిష్ఠ
జణక కోద్రవమాషనిష్పావకములు
తైలలవణంబులును గావు తద్విధులకు. 217

తే. అగ్నికార్యం బొనర్చి యనంతరంబ
హంతకారంబు నిష్ఠఁ జేయంగ వలయు
హంతకారం బొనర్ప బ్రహ్మాదు లైన
త్రిదశముఖ్యులు తృప్తి బొందుదురు సూవె! 218

తే. హంతకారం బనంగఁ బదాఱుగళ్లు
కలశభవ! నాల్గుగళ్లు పుష్కల మనంగ
గ్రాసమాత్రంబు భిక్ష యక్షయ్య మండ్రు
ధాత్రిబృందారక! తదన్నదానఫలము. 219

క. బలిహరణము సేయఁగఁ దగుఁ
గలశీసుత! వైశ్వదేవకర్మాంతమునన్
నిలయబహిర్భాగంబున
జలధారాసంయుతముగ శ్రద్ధాపరతన్. 220

సీ. కైసేసి యంబువైక్లబ్యంబు నొందక
యుచితపీఠిక నంఘ్రు లుర్వి మోపి
యుండేని ప్రాఙ్ముఖం బొండె నుదఙ్ముఖం
బగుచుఁ గూర్చుండి సాజ్యాభిఘార
మభ్యుక్షమగు విశుద్ధాన్న మాపోశన
పూర్వంబుగాఁ బ్రాణమును నపాన
మును నాది యగుధాతువుల కైదిటికిఁ దృప్తి
యావహిల్లంగ స్వాహాంతములను
తే. బంచవాయునామంబులఁ బరమనిష్ఠ
వేల్పు విప్రుఁడు దర్భలు వ్రేలఁ బూని
యశనకబళాహుతులు జఠరాగ్నియందు
గుణము నగుణంబు నెన్నఁడు గుడుచునపుడు. 221

తే. కడుపులో గాలి కొకకొంత యెడము విడిచి
యన్నపానీయములఁ దృప్తి యావహిల్ల
నవని నిర్జరుఁ డనుపాన మాచరించుఁ
దక్ర మైనను శీతలోదకము నైనఁ. 222

తే. ధరణి నిర్జరుఁ డమృతాభిధానశబ్ద
పూర్వమంత్రంబు సముచితంబుగఁ బఠించి
సగము ప్రాశించి యుదకంబు సగము భూమి
విడువవలయును హస్తంబు గడిగికొనక. 223

వ. అప్ర క్షాళితదక్షిణహస్తాంగుష్ఠమూలంబున నిష్ఠ్యూతం బైన యాసలిలం బపుణ్యనిలయం బైనరౌరవంబునం బద్ధార్బుద నివాసు లైన పితరులకుం దృప్తినావహించు. చేతులకు వార్చి యాచమనంబు సేసి శుచియై కర్కరీసలిలంబు వలకాలి పెను వ్రేలి మోపి ధార లెత్తునది. అద్ధార యయ్యంగుష్ఠంబు నాశ్రయించిన యంగుష్ఠమాత్రుం డగు పురుషుం బరితోషింపంగఁ జేయు. అనంతరంబు బోడ్డు నివురుకొనుచుఁ బ్రాణాపానసమానోదానవ్యానంబులు సంతుష్టిం బొంది నాకు నానందం బొసంగుం గాత మని యాశీర్వదించుకొనునది. తాంబూలచర్వణంబులం బుణ్యకథాశ్రవణంబులం బ్రొద్దు పుచ్చునది. 224

తే. వర్ణములలోన బ్రాహ్మణవర్ణ మెక్కు
డాశ్రమంబులలోన గార్హస్థ్య మధిక
మనఘ! లక్షణవతి యైన యాలు సూవె!
తగినయవలంబనంబు తద్ధర్మమునకు. 225

స్త్రీలక్షణనిరూపణము

వ. పాదతలంబులు రేఖ లంగుష్ఠాంగులినఖంబులు మీఁగాళ్ళు గుల్ఫంబులు పిక్కలు జంఘలు రోమంబులు జాను లూరులు కటి నితంబంబు జఘనంబు భగంబు వస్తి నాభి కుక్షి పార్శ్వంబు మధ్యంబు వళులు రోమావళి హృదయంబు వక్షోజద్వయంబు చూచుకంబులు జత్రుస్కంధకక్షమణిబంధద్వయంబు మీఁజేతు లరచేతులు కృకాటిక కంఠంబు చిబుకంబు హనువులు కపాలంబులు వక్త్రం బుత్తరోష్ఠాధరోష్ఠంబులు జిహ్వ తాలువులు హసితంబు నాసిక కన్నులు

పక్ష్మంబు భ్రూశ్రీకర్ణ లలాటశిరోరుహాంబు లను నలువదియాఱం గంబులు లక్షణాన్వితంబులు గానలయు. అట్టిలక్షణవతియైన భార్య గృహలక్ష్మి అట్టి గృహిణీకతంబునం గదా గృహస్థుం డిహాపరసౌఖ్యంబులకు భాజనం బగు నని చెప్పి కుమారస్వామి కుంభసంభవున కి ట్లనియె. 226

తే. ఇన్ని పాటులఁ బడఁగ లే దిల్వలాసు
రారి! వర్ణాశ్రమస్థుల కలషుమతుల
కూర్ధ్వలోకంబు ముక్కున నూర్పుగాలి
యుడిగినప్పుడె కాశియం దొదవు ముక్తి. 227

వ. అని సదాచారవర్ణనం బొనర్చి కుమారుం డింక నేమి యడిగెద (వ)డుగు మనినఁ గుంభసంభవుండు జ్ఞానకారణంబు లెయ్యవి? యని యడిగినం గుమారుండు. 228

యోగనిరూపణము

తే. అఖిలవేదానువచనంబు యజ్ఞపరత
బ్రహ్మచర్యైకనిష్ఠ తపంబు దమము
శ్రద్ధ యుపవాస మపరతంత్రత శమంబు
కలశసంభవ! విజ్ఞానకారణములు. 229

తే. ధర్మనిర్మలహృదయ! శ్రోతవ్య మాత్మ
తారక బ్రహ్మనిష్ఠ! మంతవ్య మాత్మ
సర్వశాస్త్రప్రవీణ! ద్రష్టవ్య మాత్మ
దంభరహిత! నిదిధ్యాసితవ్య మాత్మ. 230

వ. ఆత్మావలోకంబునకు యోగాభ్యాసంబు పరమసాధనంబు.

సీ. కుంభినీధరగుహాక్రోడాటవీనికుంజ
గర్భవాసము గాదు కారణంబు

గ్రంథతాత్పర్యపర్యాలోచనక్రియా
కర్మతంత్రము గాదు కారణంబు
దానంబు వ్రతము నధ్వరము లోనుగఁ గల్గు
కర్మకాండముగాదు కారణంబు
నాసాగ్రసంవీక్షణంబు నాసాబంధ
కల్పనంబును గాదు కారణంబు

తే. మౌనమును శౌచమును యంత్రమంత్రములును
గావు కారణములు యోగకలనమునకు
నిశ్చయంబును నభియోగనిశ్చలతయుఁ
గడఁకయును నప్పనము గాని కలశజన్మ! 232

తే. ఆత్మఁ దప్పించి యెఱుఁగఁ డన్యంబు నెవ్వఁ
డాత్మసంతుష్టుఁ డెవ్వఁ డహర్నిశంబు
నాత్మ నాత్మనె కను నెవ్వఁ డాత్మమిథునుఁ
డెవ్వఁ డాతండు యోగలక్ష్మీశ్వరుండు. 233

వ. కొంద ఱాత్మమనస్సమాయోగంబ యోగం బండ్రు. కొంద ఱు ప్రాణాపానసమాయోగంబ యోగంబండ్రు. కొందఱు విషయేంద్రియసమాయోగంబ యోగం బండ్రు. కొందఱు పరమాత్మక్షేత్రజ్ఞసమాయోగంబ యోగం బండ్రు. యమ నియ మాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధులుం గొంద ఱెనిమిదియోగాంగంబు లండ్రు. నామతం బాసనప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యాన ధారణాసమాధులా ఱంగంబులు. అందుఁ బ్రథమాంగం బైనయాసనంబు స్వస్తికాసనంబు, గోముఖాసనంబు, పద్మాసనంబు, వీరాసనంబు, సింహాసనంబు, భద్రాసనంబు, ముక్తాసనంబు, మయూరాస

నంబు, సుఖాసనం బన బహుభేదంబులం గలిగియుండు. ఇం దొక్కయాసనంబున నాసీనుండై యోగి యోగం బభ్యసిం చునది. దంశమశకాకీర్ణంబు గాక, కేశభస్మాంగారకీకసాది ప్రదూషితంబు గాక, జనసంకులంబు గాక, సర్వబాధావిర హితంబై సర్వేంద్రియ సుఖావహంబై మనఃప్రసాదజననంబై కుసుమస్రగ్వాసనాధూపధూమమేదురంబైన ప్రదేశంబున నతితృప్తుండును, నతిక్షుధార్తుండును, విణ్మూత్రబాధితుం డును, జింతాకులుండును గాక, నిమీలితాక్షుండై దంతం బులు దంతంబులం గూర్చక యింద్రియగ్రామంబు నియమించి ప్రాణాయామంబున కుపక్రమించునది. 234

తే. యోగి యొయ్యొయ్య మరగించి యనుపవలయుఁ
గుక్షిగోళంబులో గాలి కుంభకమున
బలిమి నిలిపిన రోమకూపముల వెడలి
యది ప్రకల్పించుఁ గుష్ఠాదులైన రుజల. 235

ఉ. ఎంతయు ఘోరమైన విపినేభము మెల్లన మచ్చరించి మా
వంతుఁడు కంఠపీఠి గుఱి వైచి సుఖంబున నెక్కునట్లు ల
శ్రాంతము యోగసాధకుఁడు ప్రాణసమీరణముల్ నిసర్గదు
ర్దాంతము మచ్చరించి యవధానము మైధరియింపఁగాఁదగున్.

తే. కడఁగి సవ్యాపసవ్యమార్గముల వెలికి
యాన మొనరించుఁ గావునఁ బ్రాణ మొయ్యఁ
జంద్రనాడికఁ బూరించి సాధకుండు
భానునాడిక విడుచుఁ బ్రాణానిలంబు. 237

సీ. నలినాదినానాసనంబులయందును
గ్రమముమై దేహదార్ఢ్యము వహించుఁ

బ్రాణానిలాయామపరిపాటివిదళించు
నందంద కలుషసంహతుల నెల్లఁ
బ్రత్యాహృతిక్రియాపాటవంబునఁ జేసి
పావనత్వంబు చేపట్టు మేన
ధారణావిధిధురంధరతాబలంబునఁ
జర మైనచిత్తంబు దిరము సేయు

తే. ధ్యానమున నీశుఁ జూచి సమాధియుక్తి
గర్వనిర్మూలనక్రియాకర్మ శూర
మైన మోక్షంబుఁ గాంచు వింధ్యాద్రిదమన!
[1]సాధకుని కిది యోగాంగషట్క ఫలము. 238

తే. దహని యన భ్రామణి యనంగ స్తంభని యన
శమని యనఁ బ్లావని యనంగ సంయమీంద్ర!
ప్రాణపవమానధారణ లైదుగలుగఁ
జెప్పుదురు యోగసిద్ధాంతసిద్ధమతులు. 239

ఆ. ఉడ్డియానముద్రయును మహాముద్రయు
మూలబంధగగనముద్రికలును
సారతరవివేక! జాలంధరంబును
ననఁగ యోగముద్ర లైదు సుమ్ము. 240

వ. నాడీశోధనంబునకుం జంద్రసూర్యసంఘటనంబునకు రసపోష
ణంబునకు మహాముద్రక పాలకుహరంబున జిహ్వాప్రవే
శంబు సేసి బ్రహ్మరంధ్రధుర్యేందుమండలసుధాధారానిష్యంద
(న)ంబాస్వాదించుటకు నభోముద్ర; అదియ ఖేచరీముద్రయు.
ఉడ్డీనం బగుమహాఖగంబు నహోరాత్రంబు నిలుపుటకు నుడ్డీ

1 కాదు సాధకుఁ డష్టాంగ కర్మఫలము.

యానముద్ర నాడీజాలంబుధరించుటకు జాలంధరంబు. అపానమూలంబు బంధించుటకు మూలబంధంబు. ఈమైదుముద్రాబంధంబులు సమాధినిష్ఠాకారణంబులు; [1]బిందుస్థిరీకరణకారణంబులు, గంధవహాధారణాధురంధరంబులు. 241

తే. ఊర్ధ్వమున నున్న ప్రాణంబు నొడిచి తివుచుఁ
గ్రింద నున్నయపానంబు గిట్టి పట్టి
యూర్ధ్వమున నున్న ప్రాణంబు నొడిచి తివుచుఁ
గ్రింద నున్నయపానంబు గిట్టి పట్టి. 242

క. మానక జీవుఁడు ప్రాణా
పానంబులచేతఁ దివియఁబడు వెలుపలికిన్
లోనికి నెక్కుచు డిగ్గుచుఁ
బౌనగపున్యమునఁ బడనిపాటులఁ బడుచున్. 243

వ. హంకారంబున బహిర్గమనంబును సకారంబున నంతర్గమనంబును జేయుచు హంసహంస యనుప్రణవాత్మకమూలభూతం బగునజపామంత్రంబున దివారాత్రంబు లిరువదియొక్క వేయునార్నూఱువారంబు లుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసరూపంబున జీవుండు జపించు. అమ్మహామంత్రంబు సంకల్పమాత్రంబున.

సీ. విను దూరవార్తలు వీక్షించు దవ్వుగా
నడుచును శతయోజనములు గదియ
నశ్రుతం బగుశాస్త్రమైన వక్కాణించు
గౌరవం బొందు లాఘవముఁ జెందుఁ
బరకాయములఁ జొచ్చుఁ బక్షికీటమృగాది
బహుజీవజాతులభాష లెఱుఁగు

1. కుష్ఠక్షయాపస్మారాదిరోగోపద్రవవిద్రావణంబులు.

దివ్యగంధంబును దివ్యతేజము దివ్య
కర్మంబులును దివ్యకళియుఁ దాల్చు

తే. మోక్షనగరీమహాద్వారముఖకవాట
విఘటనాలోహకుంచికావిభ్రమమున
నుల్లసిలుచుండును షడంగయోగవిద్య
నభ్యసించినసాధకుం డద్రిదమన! 245

వ. ఇది యాభ్యంతరం బైనముద్రాసహితషడంగయోగంబు.
ఇంక బాహ్యం బైనషడంగయోగంబు వివరించెద. 246

తే. విశ్వభర్త విశాలాక్షి విబుధగంగ
దండపాణి చమూనాయకుండు ఢుంఠి
కాలభైరవదేవుండు కలశజన్మ!
కాశినగరి షడంగయోగమున నెఱుఁగు. 247

తే. విశ్వనాయక దేవ త్రివిష్టపేశ
వీరకేదారనాయకోంకారకృత్తి
వాసు లిల్వలదైత్యవిధ్వంస! మఱియుఁ
గాశినగరి షడంగయోగముగ నెఱుఁగు. 248

సీ. వారాణసీపురవాటిసంచారంబు
ఖేచరీముద్ర యక్లిష్టచరిత!
వేగ మై యానందవిపినంబునకు రాక
భద్ర! యుడ్డీయానబంధముద్ర
కాశికానికటగంగావాహినీవారిఁ
దల ధరించుట జలంధరము ఘటజ!
శివరాజధానిఁ జేసినసద్వ్రతంబులు
మూలబంధంబు సన్మునివరేణ్య!

తే. సహాయపదమన! మహాశ్మశానంబుమీఁద
భక్తిముద్ర మహాముద్ర పరమయోగ
విద్యను షడంగముద్రికాన్వితము గాఁగి
నీకుఁ జెప్పితి దృఢముగా నిలుపు మాత్మ. 249

వ. అనిన నగస్త్యుండు. 250

క. ఆయురవసానకాలం
బేయనువునఁ దెలియవచ్చు నెఱిఁగింపుము గాం
గేయ! యరిష్టాగమనము
లేయవశకునములు చూచి యెఱుఁగంగఁ దగున్. 251

వ. అనిన గుమారుం డతని కిట్లనియె. 252

కాలజ్ఞానకథనము

తే. వామనాసాపుటమున నెవ్వానికి నొగి
గాలి యుచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసగతిఁ జరించుఁ
బింగళానాడి నడువదు పెద్దయేని
వాఁడు మూఁడబ్దములకు నిర్యాణ మొందు. 253

తే. ఒండె మూఁడహోరాత్రంబు లొండె నేని
రెం డహోరాత్రములు సంచరించు హేళి
నరుని కెవ్వని కొక్కవత్సరముగాని
బ్రతుకఁ డంద్రు సుధర్మిణీప్రాణనాథ! 254

క. నాసాపుటయుగమున ని
శ్శ్వాసోచ్ఛ్వాసానిలములు సరిసైు నడుచుఁ
వాసరము లెవ్వనికిఁ బది
మాసత్రితయమున వాఁడు మరణముఁ బొందున్. 255

క. ప్రాణానిల మెవ్వనికిని
ఘ్రాణపుటీయుగ్మకమునఁ బ్రవహింపక సం
క్షీణంబై నోరవెడలుఁ
బ్రాణ మతఁడు దొఱఁగు వాసరత్రితయమునన్. 256

తే. అదరిపా టెవ్వఁ డీక్షించు నాకసమున
హారికపుఁ గృష్ణపింగళుం డైనపురుషు
నాతనికి వత్సరద్వయం బవధి సూవె!
ప్రాణధారణమున కిల్వలాసురారి! [మూ

ఉ. తుమ్మును సంక్రియంబు నిజతోయమలంబులునొండెనొండె
త్రమ్ము మలమ్ముఁ దుమ్ము బలదార్ఢ్యము చాలక యెవ్వఁడేనినొ
క్కుమ్మడినుత్సృజించునతఁడుండఁ డుప్రాణముతోడఁ గూడి యే
కమ్మగువత్సరమ్ము గడ గాంచిన పిమ్మట వాసరార్ధమున్. 258

ఉ. కానఁ డరుంధతిన్ ధ్రువునిఁ గానఁడు విష్ణుపదత్రయంబునుం
గానఁడు మాతృమండలముఁ గానఁడు కన్నులుగల్గియుండ నే
మానవుఁ డమ్మనుష్యునకునాయువులంబువిరామ మొందఁగాఁ
గానఁగ వచ్చుఁ గుంభభవ! కాలునిబంధురసౌధవీథికల్. 259

తే. దృఢవివేక! యరుంధతీదేవి జిహ్వ
నాసికాగ్రంబు ధ్రువుఁ డిల్వలాసురారి!
విష్ణుపద మది భ్రూమధ్యవీథి యనఘ!
మాతృమండల మక్షిపక్ష్మము మునీంద్ర! 260

సీ. అసితాదివర్ణంబు నామ్లాదిరసమును
నన్యథాభావంబు నందెనేని

---

1 ంబునధికమ్మట మీఁదట.

దంతోష్ఠకంధరాతాలుజిహ్వాగ్రంబు
లారోక్త[1]వర్ణంబు నందెనేనిఁ
గరజేంద్రియంబులు కనుదోయికోలుకులు
ధూమధూమ్రత్వంబు దొరసె నేని
నాఖండలీయకం బగుధనుగఖండంబు
నభమున న్నెరయఁ గన్పట్టె నేని
తే. నాలుమాసములకు మర్త్యుఁ డస్తమించు
వేగ యేతెంచి యూసరవెల్లి తొండ
పాదములనుండి తలదాఁకఁ బ్రాఁకె నేని
యతఁడు షణ్మాసములఁ జూచు యమునిపురము. 261
తే. జలక మాడినపిమ్మటఁ జరణములను
హృదయమున నీళ్లు వేగంబ యివురవారు
దర్పణమునీడ తోఁచు నాత్మకాంతి
నెవ్వనికి వాఁడు నాళ్నెల్ల కేగు దివికి. 262
వ. మఱి ఛాయాప్రకంపంబు, మతిభ్రంశంబు, చంద్రద్వయ సూర్యద్వయదర్శనంబు, పగలు తారకావీక్షణంబు, రాత్రి తారకానభివీక్షణంబు, గంధర్వనగరావలోకనంబు, పిశాచ నృత్తవీక్షణంబును, శ్రవణాధ్వనిహాని, స్వప్నంబునందుఁ బిశాచఖరవాయసభూతప్రేతశునక గృధ్రగోమాయుబాధ, పాంసురాశియూపదండవల్మీకాధిరోహంబుఁ, దైలాభ్యంజన ముండనంబులు మరణసూచకంబులు. 263
క. ఈదుర్నిమిత్తములతో
నేదైనను నొకటి గాంచి యెదలోనఁ గడుఁ

1. ఘ్రాణ, లాలోక్త.

ఖేదము నొందక నరుఁడు ప్ర
మోదమ్మునఁ గాశినగరమున కేగఁ దగున్. 264

అని చెప్పిన మహాత్మా! యీ ప్రపంచంబు నిర్వికల్పంబు నిరాకారంబు నిరస్తసమస్తోపాధికంబు. నిత్యంబు నగుపరబ్రహ్మంబె క్షేత్రంబును నాశ్రయించియుండు, నక్షేత్రంబునందు లలాటనేత్రుండు తారకబ్రహ్మవిద్యావర్ణకర్ణజపుండై కీటపతంగక్రిమిసరీసృపాదు లగునానావిధజంతువులకుం బ్రాణాంతకాలంబున నభయం బొసంగు, నక్షేత్రంబునకు నుత్తరవాహిని యనవియత్తటిని యుపకంఠంబునం గంఠముక్తాకలాపంబునుం బోలెఁ బ్రవహించు, నక్షేత్రంబున కభ్యర్ణంబున మణికర్ణికాతీర్థంబు తీర్థరాజంబు రజనీకరకిరణసందోహదానదీక్షాధురంధరవినిర్మలకబంధకల్లోల మాలికాక్షాలితమహాదేవదివ్యలింగశతసహస్రలక్షకోట్యర్బుదన్యర్బుదంబై మహోత్కర్షంబుఁగావించె, నట్టియవిముక్తక్షేత్రంబు మహిమ యింకను వినవలతు నానతి మ్మని ప్రార్థించినం గరుణావశంవదుండై శిఖివాహనుం డతని కిట్లనియె. 265

దివోదాసవర్ణనము

బ్రాహ్మణోత్తమ! బ్రహ్మకల్పంబునందు
మనువు స్వాయంభువునికాలమున ధరిత్రి
యఱువదేఁడు లనావృష్టి నైనకతనఁ
దారి వందురి కడునుపద్రవమునొందె. 266

అంభోధితీరంబు లద్రికాననములు
నాశ్రయించిరి పేద లగుచు మనుజు

లంగళ్లయందు మిట్టాడ మానిసి లేక
గుడియుఁ బాడును జిక్కఁ జెడియె నూళ్లు
లుద్యానములు వాపికోదకంబులు లేక
వృక్షవాటంబులు వెరలు వోయె
వ్యాఘ్రాదు లైనక్రవ్యాదహింస్రమృగంబు
లెచ్చోటఁ జూచిన నేఁపు మిగిలె

తే. సంతతము దాను సృజియించు జంతుకోటి
కలవుపా ల్పడి మోముఁను కాళ్లు వాఁచి
వండఁగాఁ దిన్న బూరెలవరుస నడఁగ
భ్రమసి దిట దప్పి నివ్వెఱపడియె ధాత. 267

తే. రాజు లేనికతంబున రాష్ట్రములకు
నన్నిటికి బాధగా ధరిత్య్రంతరమున
వ్రాలె నలువదియేఁడు లవగ్రహంబు
కాచె వెలిపుచ్చు నొకభంగి గాక యుండ. 268

వ. అప్పుడు చింతాక్రాంతుం డై జగద్యోని ప్రజాక్షయంబున యజ్ఞాదిక్రియ లుచ్చాటనం బయ్యె, సవనాదిక్రియానాశనంబును నధ్వరభుజులు భూప్రజలఁ బోలె హవిర్భాగాద్యభావంబున బుభుక్షాక్షోభంబు వహించిరి. ఇంక నేమి సేయుదు? ఒక్కనిం బట్టంబుగట్టనినాఁడు సర్వసర్వంసహామండలంబును నాఖండలుండు వర్షింపకుండుటం జేసి యెండి బెండువడిపోవుచున్న యది. నిఖిలక్షోణీచక్రరక్షైకదీక్షాధురంధరుం డైన యంతటివాఁ డెక్కడఁ గల్గునో? యని యన్వేషించి మనుజవంశంబున రిపుంజయుం డనువాని

నౌదార్యశౌర్యధైర్యాదిగుణగరిష్ఠుం గాంచి సబహుమానం
బుగా నతని కిట్లనియె. 269

సీ. మనువంశమకుటమండన! యోరిపుంజయ!
ధర యేలు లవణాబ్ధి గరుసు గాఁగ
మత్ప్రసాదమున సామర్థ్యం బతీంద్రంబు
కలకాలమును నీకుఁ గలుగఁ గలదు
బర్హిర్ముఖస్నేహపరివృత్తితో దివో
దాసాఖ్యవిఖ్యాతిఁ దాల్తు వీవు
వాసుకితనయ విలాసినీరత్న మ
నంగ మోహిని భార్య యగును నీకు

తే. ననిన నంజలి చేసి మహాప్రసాద
మనుచుఁ బరమేష్ఠియానతి నాదరించి
యిట్టు లని విన్నవించె ధాత్రీశ్వరుండు
పద్మభవునకు గంభీరభాషణముల. 270

ఉ. నెట్టన నన్ను సత్కరుణ నీరధివేష్టిత యైనధాత్రి కిం
బట్టము గట్టెదేని నొకబాస పితామహా! యాత్మ నెగ్గుగాఁ
బట్టక విన్ము భోగులు సుపర్వులు క్రిందట మీఁద నుండఁగాఁ
దొట్టవుసత్యమాధరణినొక్కరుఁడున్ననుఁ జేయరాజ్యమున్.

వ. అనిన నట్ల యగుంగాక యని బ్రహ్మ కాశీనగరంబునకేగి విశ్వ
నాథునకత్తెఱం గెఱింగించి తదనుమతివడసి దివోదాసునకుం
బట్టాభిషేకంబుసేసి సత్యలోకంబునకుం జనియె నయ్యవసరం
బున. 272

శా. చాటించెన్ మనువంశవర్ధనుఁడు విశ్వక్షోణి నందంద ఘం
టాటంకారము దుందుభిధ్వనియుఁ గూడ న్వేగమై దేవతా

కోటు ల్మేదిని నున్నఁ దప్పుగుఁజుఁడో కోపంబుపాపం బుపా
త్తాటోపంబు మెయింగుటుంబసహితంబై చేరుఁడో నాకమున్.

క. పాతాళమునకుఁ జనరో
వాతాశను లెచటికేని వలసినయెడకుఁ
భూతము లేగరో! యని య
త్యాతతగతి జాటి రవని నధిపతిదూతల్. 274

ఈశ్వరుండు నిఖిలదేవతలం గూడి మందరాద్రి కేగుట

వ. ఇవ్విధంబున దివోదాసదాసులు కాశీశ్రీశైలకుంభకోణ శోణ్ణార్గపుండరీకపురపాండురంగమహాకాళకాళహస్తి కాంచీ వేంకట శ్రీరంగవల్మీకరామేశ్వరాదిదివ్యస్థానంబుల ఘంటా పథంబుల ఘంటాడిండిమధ్వనులతోడం గూడంజాటిన బ్రహ్మ దత్తవరానుభావంబునం గుటుంబసహితంబు త్ర్యంబకపీతాం బరహేరంబభైరవదుర్గావీరభద్రప్రధానులగు నిర్జరులు దమ తమచిందంబులతో దుందుభి వేణువీణామృదంగ కాంస్య కాహళఢక్కాహుడుక్కానకంబుల మ్రోత దిక్తటంబుల దీటుకొనం గిరీటకోటీరరమణీయఘటితమణిమయూఖరేఖా పుంజంబు గలసి యరసంజపొడవు వేడబంబు విడంబింప వెల్ల జగజంపుగొడుగుల పెల్లును, డెక్కెయంబుల పెక్కువయు, నాలవట్టంబుల డాలును, సీవిరుల తేవయుఁ, దాలవృంతంబుల డంబును, దాంబూలకరండంబుల పొంకంబును, గర్కరీ కళాచికాపీఠగండోపధానమణి ముకురళయ్యా కటా హంబులకల్మియు, మహైశ్వర్యంబుం బ్రకటింప నిలింప మార్గంబున సవాహనులు, సాయుధులు, సపరివారులు, సశక్తులు, సాలంకారులునై కాశీపట్టణంబున కేతెంచి

విశ్వేశ్వరాదేశంబున నెచ్చోటికైనను జనువారై గంగా తీరంబున విడిసిరి కాశీశ్వరుండును నేకక్రియా ఫలద్వయంబు నీజాలునట్టి ప్రకారంబు విచారించి యటకుమున్న పెద్దకాలంబునం బట్టి యవిముక్తక్షేత్రంబునందునుం బోలె నిజశిఖరదేశంబునం దా నధివసించుట ఫలంబుగాఁ గోరి తన్ను నుద్దేశించి ఘోరవీరతపంబు చేసినమందరాచలంబు కృతార్థం బగునట్లు నగ్గిరీంద్రంబునం దుండి దివోదాసుప్రతిజ్ఞ చెల్లించువాఁడై తత్కాలసన్నిహితం బైన నానాదిగ్దేశదేవతాసమూహంబుఁ గనుంగొని యిట్లనియె.

ఉ. ఓసురముఖ్యులార! కమలోద్భవుఁ డాదర మొప్పఁగా దివో
దాసున కిచ్చినాఁడు వసుధాతలమెల్ల జగద్ధితార్థమై
రాసుతుఁ డాతఁ డీభువనరాజ్యభరంబు వహించునప్పు దే
వాసురసిద్ధసాధ్యగరుడాదుల వెల్పులఁ బన్నగేంద్రులన్.

తే. ఆజ్ఞ వెట్టినఁ గాని రాజ్యంబు సేయ
బహుముఖం బైన రాజ్యంబు పదిలపడదు
ఫణులు పాతాళమున నుండఁ బాడివారు
నిర్జరులు నాకమందున నిల్చువారు. 277

వ. అని వరంబు వేఁడినఁ బితామహుండును నాయనుమతి నతని కభీప్సితార్థంబు నొసంగె నని యానతిచ్చి. 278

సీ. మహనీయరుద్రాక్షమాలికాభరణులు
భస్మత్రిపుండ్రకోద్భాసితులును
వికటపాటలజటామకుటవర్ధనులును
సముదీర్ణశార్దూలచర్మధరులు

దంతనిర్మితయోగదండమండితులును
 ననిలభుగ్భ్రష్టాసూత్రాన్వితులును
నాసాశిఖాగ్రవిన్యస్తలోచనులును
 బంచాక్షరీమంత్రపఠనపరులు

తే. నైనప్రమథులు గొలిచి రా నగజతోడ
నందికేశ్వరు నెక్కి యానందలీల
సకలజగదీశ్వరుండు పశ్చన్యలీల
సుందరాద్రికిఁ గదలె సమగ్రమహిమ. 279

వ. మఱియు సారస్వతేశ్వరుండు, రత్నజాతీశ్వరుండు, సప్తనాగేశ్వరుండు, శైలేశ్వరుండు, త్రిపురేశ్వరుండు, బాణేశ్వరుండు, ప్రహ్లాదేశ్వరుండు, భృంగీశ్వరుండు మొదలైన పరమేశ్వరులు, దివ్యజ్యోతిర్లింగమూర్తులు, శతసహస్రలక్షకోట్యర్బుదన్యర్బుదసంఖ్యాకులు విశ్వేశ్వర శ్రీమహామహాదేవు ననుగమించిరి. లోలార్కకేశవులును, విశాలాక్షియు, డుంఠివిఘ్నేశ్వరుండును, దండపాణియుం గదలిరి. అందఱు వేల్పు లిరుపక్కియలనుం బిఱుందనుం గూడి రాఁ గాశీశ్వరుండు. 280

సీ. లవణపాథోధివేలావేష్టితంబైన
 యల్లోనేరెడుదీవి యధికరించి
యిక్షురసాబ్ధిపరీతాంచలంబైన
 ప్లక్షాంఘ్రిపద్వీపపరిధి గడచి
హాలాకసోదన్వదభిమంత్రితంబైన
 శాల్మలద్వీపభూస్థలము దాఁటి

ఘృతపయోరాశిసంక్షప్తావధిక మైన
చంచత్కుశద్వీపజగతిఁ జేరి
తే. యమ్మహాద్వీపమునకు రత్నాఢ్యమైన
మకుటమును బోలె నొప్పారుమందరమునఁ
గనకకలధౌతమాణిక్యకందరమున
గాఁపురముసేసె శివుఁ డంబికయును దాను. 281

వ. ఇట్లు కృతనివాసుండై యింగధరుం డమ్మందరాచలంబునందు మణికందరమందిరంబున విహరించుచుం బర్వత(రాజ)నందనం జూచి యి ట్లనియె. 282

సీ. నలినాక్షి! యైరావణంబుకుంభములతోఁ
సరివచ్చు నీగుబ్బచన్నుదోయి
తన్వంగి! పారిజాతప్రవాళములతోఁ
బ్రతివచ్చు నీహస్తపల్లవములు
కాంత! కౌస్తుభమణిగ్రావకందళముతోఁ
నెనవచ్చు నీలేఁతయిగురుమోవి
యలినీలకుంతల! యమృతపూరంబుతోఁ
దొరవచ్చు నీముగ్ధసరసఫణితి
తే. యువిద! యీయుపమానవస్తువులు గలిగె
నంబునిధియందు నీమనోజ్ఞాంగములకు
నిమ్మహామందరాద్రి కవ్వంబు గాఁగ
సురలు నసురులు సంప్రీతిఁ దరువఁ బట్టి. 283

చ. చటఁబడి తీవ్రఘూర్ణవశంబున నొక్కట తీఁగసుట్టు నె
త్తటులయియున్న పాఁపతతి త్రాటిమలంకల నిర్ఝరాంబువుల్
గిటికొని మీఁదనుండి దిగఁ గిన్నరకంఠి పయోధిఁ ద్రచ్చిన

త్తటి ఫణిరాజు చుట్టినవిధంబున నున్నది చూడు మిగ్గిరిన్.

వ. అనియె నంత. 285

సీ. సోమార్కమయమహాసోపానముల డిగ్గి
 పుష్కరాంబువు లోఁగి బుక్కిలించి
గ్రహతారనక్షత్రగణము నాస్వాదించి
 విధుకిరీటునిమౌళి వెల్లిగొల్పి
వడఁకుగుబ్బలిరాచవారిమూర్ధం బెక్కి
 కనఖలక్షేత్రంబుఁ గౌఁగిలించి
కాశికానగరోపకంఠదేశము డాసి
 యేడ్వాలుముఖముల నేగె జలధి

తే. కిమ్మహానది యియ్యేటి యిరుగెలఁకుల
విడిసియున్న నల్దిక్కుల వేల్పుగములు
నంబుధరమార్గమున నేగి రభవుఁ గూడ
మందరమునకు సంభృతానందలీల. 286

తే. అపుడు జంబూతరుద్వీపవిపులయందు
వాసి కెక్కినయద్దివోదాసునాజ్ఞ
గొంచి సంకిని నొకకుంటి కుదిపి వేద
యనదబూతంబు నుండనీరైరి భటులు. 287

క. కోయిలఁ దిరుమలఁ బెరుమా
కోయిలఁ దిరుపతులఁ గుంభకోణాదికపు
ణ్యాయతనంబుల మాయం
బై యెక్కడఁ బోయెనొకో మురాంతకుప్రతిమల్ ! 288

తే. మోసపోక ముసానమ్మ ముద్దరాలు
తారెసరిసడ్డలేక పాతాళమునకుఁ

దాను గొడుకుల్లు నొకకొంత తడసె నేని
గుతిలపఱుపరె నృపుబంట్లు గుదెలవారు. 289

వ. అప్పుడు చతురంతమహీమండలంబు సర్వదేవతాశూన్యం బగుటం జేసి విఘ్నేశ్వరావాసంబుల స్తవరాజస్తోత్రపాఠం బును, గాళికాకటంబుల హృల్లేఖాదిమంత్రజపంబును, శివ స్థానంబులఁ బంచాక్షరీ పంచబ్రహ్మపాశుపతా(ద్య)ఘోర [1]శారభాది విద్యానుసంధానంబును, విష్వక్సేనావాసంబులం బురుషసూక్త ద్వాదశాక్షరాష్టాక్షరప్రధాననామానుస్మర ణంబును లేక తక్కెం దక్కినవేలుపుల గుళ్లయందును సంధ్యాకాల బహుళ పటహశంఖకాహళకోలాహలం బుడిగె. నేనునుం గర్ణాటదేశహాటక మణికిరీటంబును, గిష్కింధాచల హేమకూటమతంగగిరిప్రాంతంబును, దుంగ భద్రాతటినీసైకటికంబును, భాస్కరక్షేత్రప్రాతివేశికంబును, బంపావిరూపాక్షదేవ దివ్యవికటపాటలజటాజూటకోటీపినద్ధ ముగ్ధేందు లేఖామయూఖకందళగళదమృతధారానిష్యందా నేక సంవర్ధితసుకుమారసరళసహకార జంబుజంబీర నారికేళ కేసరకురవకాశోకశాకోటకుటజ పారిభద్రద్రాక్షారుద్రాక్ష సర్జ ఖర్జూరభూర్జ బిల్వ చిరిబిల్వాదితరులతాకుంజఖంజన్మి హిరకిరణ పుంజంబు నగుసామిమల విడిచి, మందరాచలంబున కరిగితి. ఇవ్విధంబున దేవసంఘంబులు దివికిం గాద్రవేయ కులంబు బలిసద్మంబునకుం బోక విని నిర్ద్వంద్వంబు, నిరవ గ్రహంబు, నిస్సపత్నంబునుం గాఁ గాశీనగరంబు తనకు మొదలిరాజధానిం గావించికొని దివోదాసుం డేకవాసర

1. శాతరుద్రా.

ప్రాయంబుగా వత్సరాయుతాష్టకంబు. రాజ్యంబు సేసిన నక్కాలంబు నందు. 290

ఉ. దేవత లెల్లఁ దక్కఁ గలదీవులకుం దివి కేగునట్టిచోఁ
బోవఁగ లేక కుంటికుదుపుల్ జిఱువేల్పులు దేవదానవుల్
సేవకులై మహీవిభునిచే నధికారనియోగవృత్తికై
జీవిత మంది నిల్చిరి త్యజింపఁగ వచ్చునె జన్మదేశముల్. 291

తే. తత్పరతమీఱఁ గొలిచి రాధరణివిభుని
దైత్యదానవు లవధూతదానవారి
పతితపాత మాబాలగోపాల మైన
సుద్ది పగవారిపగవారు చుట్ట లగుట. 292

తే. విశ్వదేవగణంబుతో వేఱువేఱ
వచ్చి పితృదేవతలు మహీశ్వరుఁ గొలిచిరి
చులుకఁ గా ల్పట్టి యీడ్చినఁ జూరు వట్టి
వేలుమరు గాక తమవారి విడుతు రెట్లు. 293

సీ. సిద్ధు లారాజుఁ గొల్చి ప్రసిద్ధిఁ గాంచిరి
గ్రహముల కతఁ డనుగ్రహముఁ జూపె
విద్యాగురుం డయ్యె విద్యాధరుల కతఁ
డతఁడు రుద్రులకు సౌహార్దుఁ డయ్యె
రక్షించె నాతఁడు రక్షస్సమూహంబు
నతఁడు తార్క్ష్యులకు నాధ్యక్ష మిచ్చె
మన్నించె నాతఁడు కిన్నరవ్రాతంబుఁ
దుషితుల నతఁడు సంతోషపఱిచె

తే. నతని భూతపిశాచకూశ్మాండగణము
ఢాకినీప్రేతరంకులు శాకినులును
గర్కరీపాదుకావీటికాకరండ
పేటికలు దాల్చి కొల్చిరి భృత్యు లగుచు. 294

వ. అవ్విధంబున రిపుంజయుండు ప్రజాపాలనంబు పరమధర్మం బుగా శక్తిత్రయచతురుపాయషాడ్గుణ్యంబులు కాలంబెఱిఁగి నడుపుచుఁ బెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేసె. చాతుర్వర్ణ్యం బును జతురాశ్రమంబులుఁ దమతమధర్మంబులు దప్పక వర్తించె. అప్పుడు వేల్పులు ధరావియోగవేదనాదూయ మానమానసులై మరుద్గురుం బురస్కరించుకొని మంత నం బుండి దివోదాసునకు రాజ్యపదభ్రంశనం బెవ్విధం బునం గావింతు మొకో యని విచారంబునకుం దొడంగిరి. అప్పుడు కార్యంబు నిర్వర్తించి బృహస్పతి యింద్రాదిదేవతల కి ట్లనియె. 295

క. ప్రాణాపానవ్యానో
దానసమానములు తృప్తి దలకొనఁ జేయం
గా నోపెడు నది యన్నము
ప్రాణం బన నన్న మనఁగఁ బర్యాయంబుల్. 296

తే. అగ్ని మనలోన నొక్కరుఁ డౌనొ కాఁడొ ?
చేయఁడే మారుతము మనచెప్పినట్లు ?
వరుణుఁ డెవ్వరివాఁడు ? ముువ్వురును లేక
యోజితం బగునెబ్భంగి నోగిరంబు ? 297

వ. వరుణానిలాగ్నులు తమతమశక్తు లుపసంహరించిరేనిఁ బిఠర పాకంబు సాగదు. పిఠరపాకంబు సాగక యోదనంబు పరి

పక్వంబు గానేరదు. పరిపక్వాన్నంబు లేక వైశ్వదేవబలిహర ణాదిక్రియాకలాపంబులు కుంఠితంబు లగు. హవ్యకవ్యక్రియాశూన్యులైన బ్రాహ్మణులు రాజులయందు విరక్తు లగుదురు. బ్రాహ్మణులు విరక్తులైనప్పుడ తక్కినవర్ణంబుల ప్రజలు వైరాగ్యంబు వహింతురు. ప్రజా(ను)రంజనంబునంగదా రాజు రాజౌట. ప్రజావిరక్తిఁ గోశదుర్గబలాదిసప్తాంగంబులు పరిక్షీణంబు లగు. సప్తాంగపరిక్షయంబునఁ ద్రివర్గనాశనం బగు. త్రివర్గనాశనంబున నుభయలోకమార్గంబును ఖిలీభవించుం గావున. 298

తే. మొదల వైశ్వానరుని నిజమూర్తిశక్తి
సంహరింపంగఁ దగుఁ గాశి జనపదమున
నగ్ని లేకున్న నోగిరం బనువుపడక
రాజు ప్రజలును నెబ్భంగి బ్రదుకువారు. 299

ఉ. చండకరాన్వయాంబునిధిచంద్రుఁడు భూరమణుం డతండు తా
గుండియవాఁడు వేలుపులకోటు లసంఖ్యలు భూతధాత్రిపై
నుండఁగ నీక కాశిపురి నొక్కఁడు రాజ్యము సేయు టెట్టు ? లీ
దండికి మెచ్చి నారట ప్రతాపవిహీనుఁడు భూమిపాలుఁడే ?

తే. అనిన నాచార్యుపలుకుల నాదరించి
యింద్రుఁ డనుపఁగ ధాత్రికి నేగె నగ్ని
మొదలఁ గాశీపురమునకు ముట్టముఁణఁగ
సకలగృహములఁ దనమూర్తి సంగ్రహించె. 301

మ. కర మాశ్చర్యముగాఁ బ్రతిక్షయమునం గాష్ఠంబులందగ్ని దే
వర నిప్పచ్చరమై యడంగుటయు సర్వస్త్రీలు పాకక్రియా

పరతల్ దక్కిరి యాయజూకభవనప్రాగ్వంశమధ్యంబులన్
*వరుసం జేయరయా రెవీడునస్వధాస్వాహావషట్కారముల్.

ఉ. నీయంత్రితభక్తిభావమున నగ్నిసమింధని సామిధేని ఋ
ఙ్మంత్రము లుచ్చరించుచు సమగ్రతరారణిమంథనక్రియా
తంత్రము నాచరించి వసుధామరముఖ్యులు వీతిహోత్రునా
మంత్రణ సేయ లేరయిరి మచ్చరికించియుఁ గాశికాపురిన్.

వ. ఆసమయంబున. 304

ఉ. భూపతిసమ్ముఖంబునకుఁ బోయి కరాంబుజము ల్మొగిడ్చి వి
జ్ఞాపన సేసె నారసికసంఘము మెల్లన గొంకి కొంకి యి
ట్లాపకరోక్తిఁ జెప్పెదు నెడం †గడునల్లుట నీతి యూ ననం
బాపలు మేదినీశ్వరులమానసముల్ దిరిసెంపుఁబూవులున్.

తే. అవధరింపుము నీప్రతాపాతిశయము
గరిమమున నోహటించిరో కాని వహ్ని
కాశికాపట్టణము నైదుక్రోశములును
బదిల మై యుండ నోపక పాఱిపోయె. 306

ఉ. అంబుజబాంధవాన్వయనృపాగ్రణి! బోనము నేఁడుసూర్యపా
కంబున నాయితం బయినఖజ్యము భోజనశాలలోనఁ బ
ళ్యం బిడినారు పంకజదళాక్షులు రెండవజాముగంట వేఁ(మ్రో)
యంబడె నారగింప సమయం బని యిమ్మెయి విన్నవించినన్.

---

* 'వరిబియ్యం బెడ యొల్కి పీడును; వరు జయ్యం బెద యొల్కి' అనియుఁ గొన్నిప్రతులలోఁ గనఁబడుచున్నవి. ఈపాఠములు చింత్యములు.

† 'గడునజ్ఞాలనీతి యావనం, ద్రాపలు' అని ముద్రితపుస్తకపాఠము. ఈ రెండుపాఠములుం జింత్యములు.

తే. వేల్పు లొనరించినట్టి దుర్వృత్తి యగుట
నెఱిఁగి యింతియ కాకయొం డేమి ? యనుచు
నారగించె దివోదాసుఁ డర్కకిరణ
తాపపక్వంబు లగుపదార్థంబు లెలమి. 308

వ. భోజనానంతరంబున నాస్థానమధ్యంబునం గొలువుండి దివో దాసుండు వాసవాదులు సేసిన యపకారంబునకుఁ బ్రతికా రంబుసింతించునవసరంబునఁ బౌరజానపదులగు జను లయ్యగ్ని తిరోధానంబునకు భయంపడి యమ్మహోత్పాతంబు విన్న వింప నేతెంచిన. 309

ఉ. అందఱ నాదరించి మిహిరాన్వయముఖ్యుఁడు వారియాత్మలా నందముఁ బొంద నిట్లనియె నాకనివాసులు సేసినట్టికీ డొందునె నన్ను ? మీరు వెఱకుండుఁడు భూప్రజలార! నేడ యానందవనంబునందు దహనంబు ఘటించెద యోగసంపదన్.

మ. అనుమానింపక యాసురాధములు మాయాకల్పనావంచనం బున వైశ్వానరునిన్ హరించిరి యవుంబో! యింతమాత్రంబు లో, నన నాయోగమహానుభావమునకున్ భంగంబు వాటి ల్లునే ? సనెక ల్గాఁచినఁ బెండ్లి మానునొకో ! దుశ్చారిత్రము లంటిరే! 311

సీ. దహన స్వరూపంబుఁ దాల్చియేఁ గైకొందు
హవ్యకవ్యాహుతు లధ్వరములఁ
బర్జన్యమూర్తిఁ జేపట్టియే వర్షింతు
సలిలధారలు సస్యములు ఫలింప
శశిదివాకరులవేషంబులుఁ దాల్చియే
ఖండింతు గాఢాంధకారపటలిఁ

బవనునాకారంబు భరియించి యేను బ్రా
ణ్యంతర్బహిర్వ్యాప్తి నాచరింతు
తే. వేల్పులందఱు నేన యై వివిధగతుల
విశ్వలోకంబు రక్షింతు వేయు నేల?
యింక నౌదాని నిట నేన యేలువాఁడ
నాగలోకంబు నాకంబు యోగశక్తి. 312

వ. అని యోగవిద్యాబలంబున సర్వదేవతామయుండై దివో
దాసుండు రాజ్యంబు సేయుచుండె. అంత నటఁ బరమేశ్వ
రుండు మందరాచలంబునం దధివసించి కాశీనగరవియోగ
వేదనాదూయమానమానసుండై తత్సమాగమోపాయంబుఁ
జింతించుచుండె నప్పుడు. 313

తే. అభవుఁ డిందుకళాధరుఁ డయ్యు నమర
వాహినీధరుఁ డయ్యు దుర్వార మైన
కాశికావిప్రయోగాభిఘాతజనిత
తాప భారంబు సైరింప నోపఁ డయ్యె. 314

ఈశ్వరుండు యోగినులం గాశి కంపుట

వ. అంత నొక్కనాఁ డద్దేవుండు గజానన, సింహాముఖి, గృధ్రా
స్య, కాకతుండిక, ఉష్ట్రగ్రీవ, హయగ్రీవ, వారాహి, శరభా
నన, యవికేశి, శివారావ, మయూరి, వికటానన, అష్టవక్ర,
కోటరాక్షి, కుబ్జ, వికటలోచన, శుష్కోదరి, లలజ్జిహ్వా,
దంష్ట్రోగ్ర, వానరానన, ముక్తాక్షి, కేకరాక్షి, బృహత్తుండ,
సురాప్రియ, కపాలహస్త, రక్తాక్షి, శుకి, శ్యేని, కపోతిక,
పాశహస్త, దండహస్త, ప్రచండ, చండవిక్రమ, శిశుఘ్ని,
పాకహంత్రి, కాలి, రుధిరపాయిని, వసాధయ, గర్భభక్ష,

శవహస్త, అంత్రమాలిని, స్థూలకేశి, బృహత్కుక్షి, సర్పాస్య, ప్రేతవాహన, దందశూకకర, క్రౌంచి, మృగశీర్ష, వృషానన, యాంత్రశ్యామ, ధూమనిశ్శ్వాస, వ్యోమక చరణ, ఊర్ధ్వదృశ, తాపని, శోషణి, వృకోదరి, స్థూల నాసిక, విద్యుత్ప్రభ, బలాకాస్య, మార్జారి, కటపూతన, అరిష్టాహాస, కామాక్షి యను నీచతుష్షష్టి యోగినుల రా వించి మీరు నానాప్రకారమాయావేషచేష్టావిధానంబులం గాశికానగరంబునం బుణ్యస్త్రీలపాతివ్రత్యంబులు, పురుషుల యాచారంబులు చెఱుచునది. వర్ణాశ్రమంబులు నిజధర్మం బున వర్తింపకున్న దివోదాసుండు రాజ్యపదభ్రంశంబు నొందెడు. అప్పుడు గాని మాకుఁ గాశీసమాగమంబు సిద్ధిం పదు. అనిన వారును మహాప్రసాదం బని. 315

సీ. పుష్పలావిక యోర్తు బూమెకత్తియ యోర్తు
గంధవాహిని యోర్తొకర్తు లంజె
హస్తాంఘ్రిరేఖాసమాలోకనక్రియా
సాముద్రికజ్ఞానచతుర యోర్తు
సలిలాగ్నివాగ్వాయుస్తంభవిద్యాకళా
ప్రావీణ్య యోర్తు సైరంధ్రి యోర్తు
మాచకమ్మ యొకర్తు మంత్రవాదిని యోర్తు
రంగవల్లికచిత్రరచననిపుణ

తే. చదువఁ బాడంగ నాడంగ సరస మాడఁ
గథలు సెప్పంగ (నటియింప) నర్తింపఁ గన్ను లార్ప
వీణ వాయింపఁ బొగడంగ విరులు గట్ట
నేర్పునట్టిది యోర్తు సన్న్యాసి యోర్తు. 316

వ. ఇవ్విధంబుల నానారూపవిధంబులు గైకొని వారణాసికిం
జని రనంతరంబ. 317

— ఈశ్వరుండు సూర్యునిం గాశి కంపుట —

తే. మనసిజారాతి సిద్ధయోగినులఁ బంపి
యూరడిలి యుండఁ జాలక యుష్ణకరుని
నంచెఁ గాశికి నగరివృత్తాంత మరయఁ
గౌతుకము కాలయాపనాక్షమము గాదు. 318

సీ. పురివైరి రవిఁ గాశిపురి కన్పునప్పు డే
కాంతంబు సేసి య ట్లనుచుఁ బలికె
వాసరాధిప! దివోదాసు ధర్మాత్ముని
నేయుపాయంబున నేని ధర్మ
విముఖుఁ గావింపుము విడియంగ నాడకు
ధర్మమార్గైకతత్పరత నతని
మన మాదరింపకుండిన ధర్మ మెబ్భంగి
నభివృద్ధిఁ బొందుఁ? గా నగునయంబు

తే. *దప్పకుండంగ నేదేని తప్పుటొఱపు
మత్సరాహంకృతులను గామమునఁ గ్రోధ
మోహములఁ బ్రత్యవాయంబు మోవఁదలఁచి
తప్పు లేకయ శిక్షింపఁ దగవు గాదు. 319

---

*ఇచట 'తప్పకుండదు నేఁడనొక్క 'ప్పువెఱపు' అని యచ్చుప్రతిలోను, 'తప్పకుండ నింతే నొక తప్పువెఱపు' అని యొకవ్రాఁతప్రతిలోను, 'తప్పకుండంగ నేదేని తప్పుటొఱపు' అని కొన్నివ్రాఁతప్రతులలోను పాఠభేదములు గనఁబడుచున్నవి. ప్రథమపాఠము కేవల మపభ్రంశముగ నున్నది. తక్కిన పాఠములఁ గ్లిష్టార్థకల్పన చేయఁదగియున్నది. దోషజ్ఞులు ప్రమాణము.

తే. కదలకుండును మది నెంతకాలమేని
ధర్మమతిసుకరం బయి కర్మసాక్షి!
యంతగాలము నరునకు నాపహిల్ల
దేయపాయంబు నీసూక్ష్మ మెఱిఁగికొనుము. 320

వ. అని చెప్పినం బ్రసాదం బని శివాజ్ఞ శిరంబున వహించి రవి కాశీపురంబున కరిగి యొక్కొక్కమాటుయాచకుం,డొక్కొక్కమాటు దాత, యొక్కొక్కమాటువదాన్యుం, డొక్కొక్కమాటు దీనుం, డొక్కొక్కమాటుగార్తాంతికుం, డొక్కొక్కమాటు దృష్టప్రత్యయవాది, యొక్కొక్కమాటుజటిలుం, డొక్కొక్కమాటుదిగంబరుం, డొక్కొక్కమాటు జాంగలికుం, డొక్కొక్కమాటు పాషండుం, డొక్కొక్కమాటు బ్రహ్మచారి,యొక్కొక్కమాటుగృహి, యొక్కొక్కమాటు వానప్రస్థుం, డొక్కొక్కమాటు యతి యై నానాప్రకార వేషభాషాచేష్టా యంత్ర మంత్ర తంత్ర మాయాప్రయోగ బలంబున. 321

తే. ఇన్నివిధముల జనియించిన యినుఁడు గాశి
ప్రణము గానంగ లేఁ డయ్యె రాజునందు
నవకరంబు మహీపాలునంద యేల?
కనఁగ లేఁ డయ్యె నొకపృథగ్జనునియందు. 322

వ. ఇట్లు విఫలప్రయత్నుం డయి యినుండు నిజాంతర్గతంబున.

సీ. కార్యంబు నిష్పత్తిగతికి రాకుండంగ
మందరంబున కెట్లు మఱలి పోదు?
అదె వచ్చె నిదె వచ్చె నని నా కెదురుచూచు
నీశు నీక్షింతు నే నేమొగమునఁ?

బలియాజ్ఞ నిర్వహింపక కాని దేవతా
ప్రమథులం దే నెట్లు ప్రభుతఁ గాంతు?
నొచ్చెంబు ధరియించి యొదిగి యుండక యెట్లు
నిటలలోచనుమ్రోల నిలుచువాఁడఁ
తే. గనలియున్నాఁడు నే డెల్లి కాశివిరహ
వేదనాభారమున వేఁగి వేఁగి భర్గుఁ
డడ్డపడువారె యొరు లతఁ డలిగినపుడు?
గాన నిచటన కాలంబు గడపువాఁడు. 324

వ. హరిశ్చంద్రశిబిదధీచిప్రముఖు లగుపెద్దలుం గాశీసంసేవనంబున సంసారదుఃఖంబులు ద్యజించి రని ప్రభావజ్ఞుం డగు భాస్కరుండు లోలార్కుం డన, నుత్తరార్కుం డన, సాంబాదిత్యుం డన, గరుడాదిత్యుం డన, మయూరాదిత్యుం డన, [1]ఖఖోల్కాదిత్యుం డన, వరుణాదిత్యుం డన, వృద్ధాదిత్యుం డన, కేశవాదిత్యుం డన, విమలాదిత్యుం డన, గంగాదిత్యుం డన, యామాదిత్యుం డనఁ బండ్రెండు మూర్తులు వహించి కాశీపురంబునం దధివసించె. కాశీవాసనిమిత్తంబుగా మనంబు లోలంబగుట లోలార్కుం డయ్యె. క్రమంబున నీ యాదిత్యుల ప్రభావం బభివర్ణించెద నాకర్ణింపుము.

ఉత్తరార్క ప్రభావవర్ణన

సీ. కాశీపురికి నుత్తరాశాప్రదేశంబు
నందు నుండుట నుత్తరార్కుఁ డయ్యె
నిలిహాస మొకటి యయ్యనిమాహాత్మ్యంబు
సంప్రకాశ మొనర్పఁ జాలెడునది

1. ఖషోల్కా, ఖట్వా.

సీ. ప్రాణంబుప్రాణంబు లగుతల్లిదండ్రుల
హృదయంబులోన నే నెట్టు మఱతుఁ?
పితృమాతృహీన నై యతిశోచ్యవృత్తి మై
నెబ్భంగి నీఁదుదు నీభవాబ్ధి!
నేల కల్పించె నాకీరూపలావణ్య
సౌభాగ్యసంపద జలజభవుఁడు?
కులశీలరూపాదిగుణములు వీక్షించి
యెవ్వారి కీ నేర్తు నేన నన్ను?

తే. ననుచు నిర్వేదమునఁ బొందె నలరుఁబోఁడి
పురుషు నెవ్వనిఁ జిత్తంబు చొరఁగ నీక
బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థితి బదిలపఱచి
యుత్తరార్కునికడఁ జేసె నుగ్రతపము. 331

ఉ. నిత్యము నిష్ఠతోడ ధరణీసురకన్యక కాశి నుత్తరా
దిత్యునిపార్శ్వభాగమునఁ దీవ్రతపం బొనరింప వచ్చి సాం
గత్యము చేసెఁ గూర్మి చెలికత్తియకైవడి నొక్కమేక సం
ప్రీత్యనులబ్ధినంగనయుఁ బ్రేమ మొనర్చుచు నుండె దానిపైన్.

తే. రాత్రి దూర్వాప్రవాళచర్వణ మొనర్చి
యుత్తరాదిత్యకుండిక నుదక మాని
పగలు నాల్జాలు సేవించుఁ బద్మనయన
వత్సలత మీఱ *నలవోక వయసుమేఁక. 333

331-వ పద్యమునకుఁ దరువాతఁ గొన్నిప్రతులలో 'వ. ఇవ్విధంబున దపంబు సేయుచు నక్కన్యకారత్నంబు' అని యొకవచనము గనఁబడు చున్నది. * 'నెల మ్రోఁక' అని ముద్రితప్రతి.

వ. [1]అంతఁ బెద్దకాలంబున నీలలోహితుం[2]డు ప్రత్యక్షం బై వరంబు వేఁడు మనిన సులక్షణ యవ్విరూపాక్షునకుఁ బ్రణమిల్లి వినయంబున ని ట్లనియె. 334

తే. మీనకేతనదమన! యీ మేఁకపిల్ల
ప్రాణసఖివోలె నాయొద్దఁ బాయకుండు
శర్వ! యీనోరుమాలినజంతువునకు
మొదలు వర మిమ్ము పిదప మిమ్ము పిదప నాకు. 335

వ. అనిన విని శంకరుండు కరుణాతరంగితాంగీకారం బైన కటాక్షవీక్షణాంకురంబునం గురంగాక్షిం గనుంగొని గౌరి హృదయానురోధంబున బర్కరి యన్యజన్మంబునం గాశి రాజుపట్టపుదేవికిం గూఁతురై పుట్టునట్లుగా వరం బొసంగె. బర్కరిపేర నయ్యుత్తరాదిత్యకుండంబు బర్కరీకుండం బనం బరఁగె. గుణానురాగిణియైనగౌరి సులక్షణఁ దనకుం జెలికత్తియంగాఁ గైకొని జయ, విజయ, జయంతిక, శుభానంద, సునంద, కౌముది, యూర్మిళ, చంపకమాల, మలయవాసిని, కర్పూరతిలక, గంధధార, శుభ, అశోక, విశోక, కమలగంధి, చందననిశ్వాస, మృగమదోత్తమ, కోకిలాలాప, మధురభాషిణి, గద్యపద్యనిధి, యనుక్రజ్ఞ మొదలయిన చెలికత్తియలనుం బోలె నబ్బాల బ్రహ్మచారిణి యైన యయ్యలివేణి నాదరించె. ఇది యుత్తరార్కమాహాత్మ్యం బనుటయు నైమిశారణ్యనివాసులు మహాత్మా! యింకనుం గాశికానగరపంచక్రోశపుణ్యక్షేత్రంబునం గలదేవతాస్థానం

---

1 ఇవ్విధంబున నుండ నంతఁగొంతకాలంబునకు. 2 దక్షకన్యకామణి సన్నిధికిం.

బులు, పుణ్యతీర్థంబులు వివరించి మమ్ముం గృతార్థులం జేయు మనుటయు.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. ధారాపట్టణసార్వభౌమ [1]సురథాణ్ణర్వాపహారక్రియా
ధౌరంధర్యపటిష్ఠనిష్ఠురభుజాదంభోళిసంరంభ ! దా
రారామప్రమదాకటాక్షలహరీవ్యాపారనీరాజితా
కార శ్రీజితమత్స్యకేతన! సమిద్గాండీవబాణాసనా ! 337

క. వేంగివిషయాధీశ్వర !
సంగరగంగాతనూజ! సాహిత్యకళా
సంగీతలక్ష్యలక్షణ
భంగిసర్వజ్ఞ! విమలపాండిత్యనిధీ! 338

మాలిని. చతురుదధిచతుర్దిక్సౌధవీథీవిటంకా
ప్రతినవబహుముక్తారంగవల్లీమతల్లీ
ప్రతిమవిమలకీర్తీ! పంచనారాచమూర్తీ!
వితరణసురభూజా ! వేమమాంబాతనూజా ! 339

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయ ప్రణీతంబైన కాశీఖండంబను మహాకావ్యంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

1 సురరాట్దర్పా.

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీకటాక్షవీక్షణ
విశ్రాణన! విభవవిజితవిద్యాధర! వ
ర్ణాశ్రమరక్షాతత్పర!
యాశ్రితమందార! రెడ్డియల్లయవీరా! 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె. 2

సాంబాదిత్యమాహాత్మ్యము

సీ. యదువంశమునయందు నవనిభారాపనో
దార్థంబు దుష్టదైత్యావశేష
హరణార్థముగఁ బుట్టె నంభోజనాభుండు
దేవకికిని వసుదేవునకును
ద్వారవతీపురాధ్యక్షుండు దైత్యారి
యవరోధకాంతాసహస్రములకుఁ
గాంచె నందనుల లక్షయునెనుబది వేల
మాన్యలైనప్రధానమహిషులందు

తే. జాంబవతి యనుదేవియు సాంబుఁ గనియె
నక్కుమారుండు లేఁతప్రాయంబునందు
వీథి నొకనాఁడు సఖులతో విహృతి సలుప
నచట నుండియు నారదుం డేగుదెంచె. 3

క. ఆటతమకమున నమ్మధు
కైటభరిపుసుతుఁడు మిగుల గౌరవబుద్ధిం
బాటింప నేఱుఁగ డయ్యెను
హాటకగర్భునితనూజు నభ్యాగతునిన్. 4

ఉ. తోడికుమారులుం సఖులు దూరమునందకరారవిందముల్
మోడిచి ఫాలభాగముల నూపినమస్కృతు లాచరింపఁగా
నాడుచు నుండెఁగాని ముని కంజలిసేయఁగ నేరఁడయ్యె న
వ్వేడుకకాఁడు పుట్ట దొకవేళ వివేకము నెట్టివారికిన్. 5

చ. త్రిదశమునీశ్వరుండునుమదింగలుషంబొకమూలనుండఁగా
యదుకులసార్వభౌముఁగని యర్చనగైకొని యిష్టగోష్ఠితో
ముదితల నమ్మియేమఱుట మోసముసూ! యనిబుద్ధిచెప్ప చ
చ్చెదుగుఁడుసన్న సేయఁదగ జాంబవతీసుతు నెన్నె ధూర్తుఁగాన్.

తే. ఎన్ని యాతోయమున మిన్న కేగి దివికి
నారదుఁడు శౌరిచేత సత్కార మంది
నెరసు పొడఁగానలేఁ డయ్యె నెమకి నెమకి
సాంబుపైఁ బాంచజన్యరథాంగపాణి. 7

వ. అంతం గొన్నిదినంబులకు. 8

తే. సాంబు నడచినదాఁక వ్రతంబు పట్టి
జలజసంభవతనయుండు చలపకారి
ద్వారవతి కేగుదెంచి యంతగపురమున
బుండరీకవిలోచనుం డుండు టెఱిఁగి. 9

తే. వెదకి సాంబునిఁ బొడగాంచి విబుధమౌని
హరికిఁ దనరాక నెఱిఁగింపు మనుచుఁ బలికెఁ

బోవు టనుచిత మొప్పదు పోవ కునికి
యేమి సేయుదు పని యాతఁ డిచ్చుఁ దలఁకి. 10

వ. ఎట్టకేలకు శుద్ధాంతగతుం డైయున్నతండ్రిసమీపంబున కరిగి యవ్వేళాగమనాపరాధంబు గారణంబుగా శౌరిచేతం గుష్ఠవ్యాధిబాధితుండు గా శపింపంబడి సాంబుండు. 11

తే. తండ్రికిని నారదునికి వందనము సేసి
జాంబవతిపట్టి శాపావసాన మెఱిఁగిఁ
కాశికకు నేగి యత్యంతగాఢభక్తి
భాను సేవింప నీవ్యాధి మాను ననిన. 12

వ. ఇట్లు నారదానుమతిం గృష్ణుచేత శాపమోక్షప్రకారం బెఱింగి సాంబుండు కాశి కరిగి తదుపదిష్టమార్గంబున భాను సేవించి కుష్ఠవ్యాధిబాధావిముక్తుం డయ్యె. ఇది సాంబాదిత్యమాహాత్మ్యంబు. 13

గరుడాదిత్య మయూఖాదిత్య ఖఖోల్కాదిత్యారుణాదిత్యమాహాత్మ్యము.

సీ. పరమసంయమి కశ్యపప్రజాపతికిని
వినత కాత్మజుఁ డైనవిహాగభర్త
విషధికుక్షినిషాదవితతి భక్షించుచో
ద్విజుఁ గ్రాసి యుమిసినవిమలబుద్ధి
యిభకచ్ఛపముల రోహిణిశాఖతోఁ దాల్చి
దివిమీఁదఁ బాఱినపవనవేగి
యహికోటి గెల్చి చిచ్చార్చి చక్రము దూరి
యమృతంబుఁ గొన్నట్టియమితబలుఁడు

తే. జిష్ణుపవి కొక్కయీఁక యిచ్చినప్రదాత
యచ్యుతునివాహనము తార్క్ష్యుఁ డగ్రజులును

దానుఁ దల్లియుఁ గాశికాస్థలమునందుఁ
గొలిచి రక్కుల నలువురఁ గుంభజన్మ! 14

వ. అని చెప్పిన విని యగస్త్యుండు హస్తంబులు మొగిడ్చిపార్వతీహృదయానందవర్ధన! కుమార! యొక్కసందేహంబు నడిగెదం దెలియ నానతిమ్ము. దక్షప్రజాపతిపుత్త్రికకశ్యపప్రజాపతిపరిగ్రహంబు గరుత్మంతునిజనయిత్రి వినత యేమికారణమున దాస్యంబు వహించె నని యడుగుటయు బాహులేయుండు కుంభసంభవున కిట్లనియె. 15

తే. సవతి కద్రువ శేషతక్షకులు మొదలు
గాఁగ వేవురు భుజగపుంగవులఁ గాంచె
నండముల మూఁటిఁ గలధౌతగండశైల
సన్నిభంబులఁ గనెఁ బుణ్యసాధ్వి వినత. 16

ఉ. ఆదిమమైనయండమునయం దుదయించెను గూబపుల్గు సూ
ర్యోదయవేళ ముజ్జగము నుబ్బరపోవఁగ నయ్యులూక మ
ష్టాదశసంఖ్యదీవులను సర్వవిహంగమకోటికిన్ మహా
హ్లాదము గా వహించెను లలాటమునం దధిరాజపట్టమున్.

తే. ఖగములకు నాదిజం బైనకారణమున
సమ్మతించె విహంగమజాతి మొదలఁ
గౌశికము రాజ్యయోగ్యంబు గా దటంచు
నగియెఁ బిమ్మట దుర్లక్షణములు చూచి. 18

సీ. భంగించిన ట్లుండుఁ బడఁత మాటికి మాటి
కూర్ధ్వకంపంబు సేయుటకతాన
జంకించిన ట్లుండు శ్రవణనిమ్నపముగాఁ
జెలఁగి ఘూత్కారంబు సేసె నేని

బెదరించిన ట్లుండుఁ బృథువర్తులములైన
దృగ్గోళకంబులు దిరుగఁబడిన
గర్వించిన ట్లుండు ఘుస్రంబు నాల్గాలు
నెదిరిఁ దన్నునుఁ గాంచు నెఱుక లేమిఁ

తే. బుట్టుపుణ్యంబుమాలిన జట్టిపులుగు
గూబ యెక్కడఁ? కలహంసకోకకీర
నీలకంఠాదిబహుపక్షినివహరాజ్య
భార మెక్కడ? యిది యసంబద్ధ మనుచు. 19

వ. కులము పెద్దలు పరాభవించిన. 20

ఉ. గద్దియ డిగ్గి †కాశ్యపుని గాదిలిసూనుఁడు కొండ వట్టినన్
ముద్దియ దక్షుకూఁతురు విముగ్ధత రెండవపుత్త్రునైన నుం
దద్దయు వేడ్కఁ జూతు నని తాలిమి లేక నఖాంకురంబునం
బిద్దముచేసె మై సగము నిండనిగర్భముతోడియండమున్. 21

వ. దానపరార్ధకాయహీనుండును బూర్వార్ధమానతనూసహితుండును నైనపుత్త్రుం డనూరుం డన నుద్భవించి యపకారంబు సేసినతల్లిం గినిసి సవతికి దాసివి కమ్మని శపియించిన. 22

సీ. ఏలరాయన్న! నాయేకాపరాధంబు
సైరింప వైతి యీ శాపమునకు
మోక్ష మెన్నఁడు గల్గు నక్షీణకారుణ్య!
గరిమఁ జెప్పవె యాత్మ గలఁగె నాకు

---

† 'కశ్యపుని గాదిలిసూనుఁడు' అని ప్రాఁతప్రతిపాఠము. 'కాశీకేర శథావృత్తే' అని సంస్కృతమూలము.

ననవు డాపిచ్చుకుం టమ్మతో ని ట్లను
నేమూఁడువర్షంబు లేగునంత
మూఁడవయిగాయండమున నుద్భవించిన
తనయుండు తల్లి! నీదాస్య ముడుపు
తే. నేమరక దీని రక్షింపు మీవు నియతి
ననుచు బుద్ధులు చెప్పి యయ్యరుణుఁ డరిగె
జననియనుమతిఁ గాశికాస్థానమునకుఁ
దారక బ్రహ్మవిద్యానిధానమునకు. 23

వ. ఆశాపంబు కారణంబుగా నొక్కనాఁడు కద్రూవినతలు సముద్రతీరంబున వినోదార్థంబు విహరించువారు వేలానువన (ధి)వనప్రాంతంబున మరుత్వంతునితురంగం బుచ్చైశ్శ్రవంబు మేయుచున్నం గనుంగొని వినత 'యోహో! యీహయో త్తమం బింత యొప్పునే? మహాపురుషునికీర్తిపూరంబునుం బోలెఁ గార్తికచంద్రచంద్రికాధవళం బయియున్నయది' యనినఁ గద్రువ యేకన్నులఁ గనుఁగొంటివి? ఈ తురంగంబు నందు నిందుబింబంబునందుఁ గందునుం బోలె వాలవీధి యందు వాలంబు లొకకొన్ని నీలంబు లయియున్నయవి యని పలికె. ఉన్నయవియనియును లేవనియునుం గొంతతడ విద్దఱు వాదంబు సేసి దాస్యంబు పణంబుగాఁ బన్నిదంబు చఱచిరి. అప్పాద్దునకుం బ్రొద్దు చాలమి నిజనివాసంబుల కరిగిరి. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలంబునఁ గద్రువ కొడుకులం బిలిచి పనిచినం గొంద ఱక్కార్యంబునకు సమ్మతింపక కినుకం బడిరి. కొందఱు వాలమాత్రసూక్ష్మాకారులై ప్రవహించి వాలం బునందు సేర్చిరి. అంతఁ దత్పరీక్షణంబునం వినత యోటువడి

కద్రువకు దాస్యంబు సేయుచుండె. మఱి యేనూఱువత్సరం
బులకుఁ దృతీయాండంబునం దుదయించినగరుత్మంతువలన
నమృతహరణంబు నిష్క్రియంబుగా దాస్యంబువలన
విముక్తిం బొందె. కుంభసంభవ! నీయడిగినప్రశ్నంబునకు
నిది ప్రత్యుత్తరంబు. 24

సీ. పక్షిసామ్రాజ్యసంపత్పదభ్రంశంబుఁ
బొందినపెనుగూబపులుఁగుఱేఁడు
కటిభాగమున కథగకాయంబు శేషంబు
పేలవం బగుపుట్టు పిచ్చుకుంటు
సవతి కేనూఱువత్సరములదాఁక దా
స్యంబుసేసి కృశాంగి యైనవినత
యనిలాశనులను వీఁపునఁ బెద్దకాలంబు
భరియించి తిరిగినపక్షిరాజు

తే. తల్లి నలువురుఁ గాశికాస్థానసీమ
హరుని ప్రతినిధు లైనభాస్కరులఁ గొలిచి
యచిరకాలంబునన యభీష్టార్థసిద్ధిఁ
గనిరి ప్రతిబంధములు వాసి కలశజన్మ! 25

వ. గరుడునిపేర గరుడాదిత్యుండును, నులూకంబుపేర మయూ
ఖాదిత్యుండును, వినతపేర వర్షాదిత్యుండును, నరుణునిపేర
నరుణాదిత్యుండును ననం బరఁగిరి. ఇంక వృద్ధాదిత్య కేశ
వాదిత్య విమలాదిత్య గంగాదిత్య యమాదిత్యుల మాహా
త్మ్యంబులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 26

సీ. వృద్ధహారీతుండు వృద్ధత్వమునఁ బాసి
తరుణుఁ డై రవిఁ గొల్చి వరము వడసె

[1]ఆదికేశవదేవుఁ డభ్యాసమున నుంచి
రవి శంభుఁ గనిపించె రత్నమూర్తి
విమలాహ్వయుఁడు రాజు కమలబంధు భజించి
ప్రబలకుష్ఠవ్యాధిబాధఁ బాసెఁ
దొల్లి గంగ భగీరథుఁడు తెచ్చునప్పు డ
న్నదిఁ జూచి వినుతించినాఁడు తరణి
తే. యముఁడు యమతీర్థమునఁ దండ్రి నర్కుఁ గొలిచి
తపము గావించి వడసెఁ దత్కరుణ గాన
*నిన్ని చిహ్నాలఁ గాశిలో నినులపేళ్లు
వాట మైయుండు ధర వాని వానివలన. 27

శివుండు బ్రహ్మం గాశి కనుపుట.

వ. వెండియుం గాశీవియోగవేదనాక్రాంతస్వాంతుం డై యంధ
కారాతి తద్వృత్తాంత శ్రవణకౌతూహలంబున విధాత
మహాపరేతనిలయంబునకుం బంచువాఁడై యవ్విరించి
రావించి యి ట్లనియె. 28

ఉ. పోయెను యోగినీబలము పోయినపోక నెపోయెఁ బిమ్మటం
దోయజబాంధవుం డతఁడునుం దడసెంగడుఁ [2]జెర్వుఁజూడఁ
గాఁ, బోయినతూఁడుతీఁగె క్రియఁబోయినయట్లనె కాశిఁ జిక్కరీ

---

1. ఇది ప్రాఁతవ్రాఁత ప్రతులపాఠము. సంస్కృతమూలమునకుఁ గొంత వఱకు సరిపడుచున్నది. పూర్వము ద్రితగ్రంథమున 'ఆదికేశవదేవుఁ డభ్యాస మున నుబ్బి, యనిశంబు గొల్చిన యర్కమూర్తి' యనియున్నది. ఈపాఠము చింత్యము. *'నిన్ని చిన్నెలఁ గాశిలో నినులపేళ్లు' అని వ్రాఁతప్రతులపాఠము.

2. 'చిరుచూడఁగాఁ, బోయినయట్టి తామరలపోలికి నందఱు కాశిఁ' అని పాఠాంతరము.

తోయము నీవుపో ద్రుహిణ! తొల్లిటివారలయట్ల కాకుమీ!

వ. అనినం బ్రసాదం బని పనివూని బ్రహ్మ వృద్ధబ్రాహ్మణవేషం బునఁ గాశిఁ బ్రవేశించి పేరోలగం బున్న దివోదాసు నాశీర్వదించి యి ట్లనియె. 30

తే. అధిప! యానందకాననాభ్యంతరమున
యజ్ఞములు సేయువాఁడ నీయభ్యనుజ్ఞ
ననుమతింపుము సాహాయ్య మాచరింపు
రాజు నడపింప కెట్లు ధర్మంబు నడచు? 31

తే. అకట! విశ్వేశ్వరుఁడు లేమి ననదవోలె
నున్నయది కాశికాపురి యోనృపాల!
యున్న వేల్పులు రాకుండ నున్నఁగాని
వామదేవుని రప్పింపవలెఁ జు మయ్య! 32

వ. అని [1]మైవాకగా నాడి యర్థాంగీకారంబు వడసి ధాత దశాశ్వమేధయాగంబులు సుప్రయోగంబులుగా నాహరించి బ్రహ్మేశ్వరదేవుఁ బ్రతిష్ఠించె. భాగీరథీపశ్చిమతీరంబున నంతర్గేహంబు దక్షిణద్వారంబున దశాశ్వమేధంబు సర్వతీర్థోత్తమంబు. 33

తే. ధాత గాశీపురంబునఁ దడయుటయును
నుల్లమునయందుఁ గోపింపకుండె శివుఁడు
రాజమౌళికి మూర్త్యంతరంబు గాదె
గణనసేయంగ నానందకాననంబు?

ఈశ్వరుండు ప్రమథులం గాశి కంపుట

వ. అపుడు గౌరీకాంతుండు నిజాంతర్గతంబున '[2]యోగినీబృం

1. 'మైపోక గా నాడి' అని పా.

నంబు మసలె, వివస్వంతుండు వెనుక మఱచె, నంభోజసంభవుండును గదలనికంబం బయ్యె, నీకుం బరమవిశ్వాసనిధులగు ప్రమథులం బంచెదంగాక!' యని బహుమానపురస్సరంబుగా నొక్కతోయంబున శంకుకర్ణమహాకర్ణులను, నొక్కవగ ఘంటాకర్ణమహాకాళులను, నొక్కకెడ సోమనందినందిషేణ కాళపింగళకుక్కుటులను, నొక్కవర్గంబునఁ గుండోదర మయూరబాణగోకర్ణులను, నొక్క మొత్తంబునం దిల కర్ణసూలకర్ణద్రుమ చండప్రభామయసుకేశచ్ఛాగ కపర్దిపింగ లాక్ష వీరభద్ర కిరాత చతుర్ముఖ నికుంభ పంచాక్ష భారభూ తత్ర్యక్ష క్షేమకవిరాధసుముఖాదిపాషండులనుం బంచిన. 35

తే. భర్తపని పూని నిజముగాఁ బ్రతిన పట్టి
పోదు రానంద కాననంబునకుఁ బోయి
[1]మోహమాహాత్మ్య మెట్టిదో మునివరేణ్య?
ప్రమథు లప్పుడ మఱతురు భవునియాజ్ఞ. 36

శా. సేమం బొప్పఁగఁ గాశికానగరికి న్విశ్వేశ్వరాజ్ఞామహా
సామర్థ్యంబు జటాకిరీటములపై సంధించి ము న్పోయి త
త్సీమాంతంబున నంతయున్మఱచి యాసిద్ధుల్ శివార్చారతి
స్వామిద్రోహము వాపికొం డ్రచట మెచ్చన్వచ్చుఁదద్జ్ఞానమున్.

వ. అందుఁ గపర్ది యనుప్రమథుఁడు ప్రతిష్ఠించినపర్దీశ్వరలిం గంబుప్రభావం బుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 38

కపర్దీశ్వరప్రభావకథనము

సీ. కాశి కుత్తరదిక్ప్రదేశంబునం దుండు
విమలోదకం బనుకమలసరసి

---

1 'నరవరేణ్యుని మోహమాహాత్మ్య మెఱుఁగను' అని వ్రాఁతప్రతి.

యాబావి తేటనీ రాస్వదించిన నందుఁ
దీర్థమాడినఁ బిత్రుదేవతాళి
కతిభక్తిఁ దర్పణం బాచరించిన మర్త్యుఁ
డఘకోటిఁ దున్మి తూటాడఁ జాలు
నీయర్థమున కొక్కయితిహాస మే నీకుఁ
జెప్పెద దృఢభక్తిఁ జిత్తగింపు

తే. మాదిఁ ద్రేతాయుగంబునయం దొకండు
హరునిభక్తుఁడు వాల్మీకి యనఁగఁ గలఁడు
వాఁడు హేమంతఋతుకాలవాసరములఁ
దివిరి యక్కుండమునయందుఁ దీర్థ మాడు. 39

వ. ఒక్కనాఁడు మధ్యాహ్నవేళ నవ్వాల్మీకి విమలోదకకుండం బునం గ్రుంకువెట్టి యనంతరంబ యాపాదమస్తకంబుగా భస్మోద్ధూళనంబు సేసి రుద్రాక్షమాలికలు ధరించి కపర్దీశ్వరమహాదేవుసమ్ముఖంబునం బంచాక్షరీ పంచబ్రహ్మశత రుద్రాద్యాదిమంత్రంబుల ధుగిపమత ప్రతిమతలంబకరాసకాదుల నేలాకర రేంకి(తేంక)వర్తన్యాదులును సూతశుద్ధసూళ భేదం బులు నెడనెడఝుంఝుం టంటం ప్రధాననానాస్తోభాక్షరంబులు సరిగమాదిస్వరంబులు దివ్యస్తుతిపదంబులు త్రిపురవిజయ దక్షాధ్వరధ్వంసాదిబిరుదంబులు శంఖమురజాది వాద్యంబులు ఘోషంబులు సంఘటించి విస్ఫురితాందోళితంబులు ద్రిభిన్నాది గమనభేదంబులతోడ నయ్యయిప్రయోగంబుల నాహత ప్రత్యాహతంబులు పుట్టించుచుఁ, జంచత్పుటచారపుట షట్పితాపుట(త్ర)సరద్వేష్ట కోద్ఘట్టితాదితాళంబుల ఘుంటీ రవళంకరాభరణాది (గ్రామంబులను) రాగరాగాంగభాషాంగ

క్రియాంగోపాంగాది దేశిరాగంబులను సంఘటించి దత్తిలకో
హళభరతమతంగ నందికేశ్వరాదిమతానుసారంబున వివిధ
ప్రబంధముల నిర్మించి వానికి బహువిధస్థానకమండలచారి
(కా)చరణాంగహారరేచకధవళకనతనాదిశిరోభావచతుర్భావ
చాలనంబులు మెఱయ దేశీమార్గలాస్యతాండవంబులుపరిఢ
వించుచు, నిట్లు తాన తూర్యత్రయంబు ననుసంధించుచుఁ
గొంత దవ్వువ్విరూపాక్షునిఁ జాక్షుషం బైన యోగంబున
యజించుచుండె. అయ్యవసరంబున. 40

సీ. ఘ్రాణంబు నీచమై కన్నులు పల్లనై
యుదరంబు వీఁపుతో నొత్తగిల్లఁ
జేదోయి గుఱుచ యై చెవులు విల్వంక లై
పూసబొమ్మకములు బోటుకట్ట
వక్షంబు గుంత యై వర్త(ర్ణ)ంబు పరుస నై
తెఱనోరఁ ద్రేవుఁడు తీఁగె సాఁగ
శీర్షంబు వలుద యై చెక్కిళ్లు లోఁతు లై
ముష్కద్వయీశిశ్నములు గృశించి
తే. యస్థిచర్మావశేషావయమ్ములమర
జుజురుకొన్న తనూరుహస్తోమములను
బొలసుకంపున భీభత్స వాడమఁ జేయఁ
గట్టెదుర వచ్చి నిలిచె రాక్షసుఁ డొకండు. 41

వ. ఇట్లు బహిరంగంబున రాక్షసుం జూచి వాల్మీకి పంచాక్షరా
ఘోరపాశుపత మంత్రాభ్యాసనావశంబునం బుట్టినదిట్ట
తనంబునం దెరలకనిలిచి, యోరీయెవ్వఁడ? వెటనుండి వచ్చితి?
వెచ్చోటికి కేగెదవు? దృష్టిపథంబున నిలిచిన పిశాచభూత

బేతాళకూశ్మాండప్రేతనికరం(రంకం)బులలో నొక్కరుండవు గావలయు, నేము తపస్వులము, శివనామజాపకులము, మంత్రస్థులము, భస్మోద్ధూళనవర్మధారులము, దుద్రాక్ష మాలికాగరుడవజ్రపంజరమధ్యస్థితులము, మముంబోంట్ల నీకు వెఱపింపంబనిలేదు; చేర రాకు మల్లంతనయుండు మనినం గృతాంజలి యై యాభూతం బబ్రహ్మసురున కి ట్లనియె. 42

తే. ధాత్రి గోదావరీసింధుతటమునందుఁ
బ్రథిత మైనప్రతిష్ఠానపట్టణమున
నగ్రజన్ముండ దుష్టప్రతిగ్రహముల
కారణంబుగ బ్రహ్మరాక్షసుఁడ నైతి. 43

తే. ఎండ నెండితి మంచున నివము కొంటి
వానఁ దడిసితి మంచున వడఁకు చుంటి
గాలిఁ దూలితి నశనంబు గాన నైతి
డప్పిఁ గుందితి డస్సి దట్టంబ నైతి. 44

వ. ఇవ్విధంబునఁ బెద్దకాలంబు కుతిలపడి యాచారవిరహితుం డైన యొక్కపురుషునాశ్రయించువాఁడనై నిరాధారంబునఁ జరించుచు నొక్కనాఁడు. 45

సీ. మాటలాడుచు మూత్రమలము లుత్సారించు
మిహిరోదయమ్మున మేలుకొనఁడు
సంధ్య వార్వఁడు మంత్రజపసంయుతంబుగ
విడికచ్చతో నుండు విడువ కెపుడు
బ్రహ్మసూత్రము ధరింపఁగ సిగ్గు వహియించుఁ
జల్దియోగిరము నిచ్చలు భుజించు

ఋతువేళలఁ బరిగ్రహింపఁడు నిజభార్య
నన్యకళత్రంబు నభిలషించు
తే. నెవ్వఁ డవ్విప్రదాయాదుఁ డేగుదెంచె
మార్గవశమున భాగ్యసామగ్రికలిమి
నాశ్రయించితి నతని మధ్యాహ్నవేళఁ
బ్రాంతదేశంబునం దొక్కరావి నుండి. 46

వ. అతం డిప్పు డర్థార్జనంబునకు నిక్కాశికాపురికిం జనుదెంచె. పుణ్యక్షేత్రప్రభావంబునం బరాభూతుండనై బహిర్భాగం బునన యున్నవాఁడ. ఇంక నేమిసేయుదు? ఆధార భూతం బైన యతనిం గోలుపోయితి. ఎచ్చోటనుండియేనియు నేతెంచి కాశికాపురిరక్షకులు నన్ను బాధపెట్టుదురోయని భీతి యయ్యెడు. నిన్ను శరణంబు వేఁడెద. మహాత్మా! రక్షింపవే! యనినం గృపావశంవదుండై యవ్వాల్మీకి కక్షపాలం బులోని విభూతి హస్తంబున ధరియించి డగ్గరం జని పంచాక్షరీ మంత్రంబున నభిమంత్రించి లలాటంబున రక్షాతిలకంబు లిఖించి 'కాశికానగరంబు ప్రవేశింపుము, మద్విభూతిధారణ మహిమంబున నిన్ను భైరవాదులు భర్జింపనోడుదురు. కప ర్దీశ్వరదేవు దర్శింపుము. అద్దేవుండు నీకు నరిష్టనిరసనంబును, నిష్టావాప్తియుం జేయు' ననిన మహాప్రసాదం బని యతం డట్ల చేసి ముక్తుం డయ్యె. ఇది కపర్దీశ్వరమాహాత్మ్యంబు.

క. అందఱు పారిషదులు నీ
చందంబున శంభులింగసంస్థాపన మా
నందవనీనగరంబున
యం దొనరించిరి యతిప్రయత్నంబులతోన్. 48

తే. కలశసంభవ! విశ్వేశకులగృహంబు
కటకసాధారణంబె? శ్రీకాశినగర
మిందురేఖావతంసు మోహింపఁ జేయఁ
జాలు నఁట! దానిమహిమ గోచరమె పొగడ? 49

ఉ. కీటపతంగసర్ప పశుకీశమృగాది సమస్తజంతుసం
ఘాట మఖండనిద్రకయి కాశికఁ గన్నులు మోడ్చ నంతలో
నైటభజిద్విరించిబలసూస్మరముఖ్యసమస్తదేవతా
కోటికిరీటకూటములఁగూర్చు నమస్కరణార్హణాంజలుల్. 50

క. ఏనాఁటనుండి వచ్చియు
మానవు లేర్కొంద్రు ముక్తి మైత్రావరుణీ!
యానందకాననంబున
నానాకైవల్యశోభనము లనుఫలముల్. 51

తే. మరణ మానందవనములో మంగళంబు
భూతి కాశీపురంబులో భూషణంబు
కోఁచి యవిముక్తమునయందుఁ గుంభజన్మ!
పరమనిర్వాణజనులకుఁ బట్టుచేల. 52

వ. కుంభసంభవా! దశాశ్వమేధతీర్థంబున దశహరాఖ్యతటినీ దశాశ్వమేధేశ్వరుల దర్శించి మానవుండు దశజన్మార్జితంబు లైనపాపంబుల దహించు శంకుకర్ణేశ్వరు శశాంకకళాలంకారు, మహాకర్ణేశ్వరు దృక్కర్ణకుండలు, ఘంటాకర్ణేశ్వరు ముక్కంటి, మహాకాళేశ్వరుఁ గాలగళు, హిమనందీశ్వరు నందివాహను, నందిషేణేశ్వరుం గందర్పదమనుఁ, గాలపింగళేశ్వరు గంగామౌళిఁ, గుక్కుటేశ్వరు లలాటాక్షుఁ, గుండోదరేశ్వరుఁ బాండురాంగు, మయూరేశ్వరు నారాయణ

ప్రియుఁ, బాణేశ్వరుఁ బినాకపాణిఁ, జలకర్ణేశ్వరుఁ జతుర్ని
గమమౌళిరత్నంబు, స్థూలకర్ణేశ్వరుఁ గరుణాపూర్ణహృద
యు, ద్రుమిచండేశ్వరు సంధ్యాతాండవప్రియుఁ, బ్రభామ
యేశ్వరుఁ ద్రిభువనాధిపతి, సుకేశేశ్వరు నాకాశకేశుం గొలిచి
మర్త్యుండు కార్తార్థ్యంబు నొందు. కపర్దీశోదగ్దిగ్భాగంబునఁ
బింగళాక్షీశ్వరు, నవిముక్తేశ్వరునకుఁ బశ్చిమద్భాగంబున వీర
భద్రేశ్వరుఁ, గేదారేశ్వరు దక్షిణభాగంబునం గిరాతేశ్వరు,
వృద్ధకాలేశ్వరుసన్నిధిం జతుర్ముఖేశ్వరు, విశ్వేశ్వర శ్రీమన్మ
హాదేవుదక్షిణంబునం బంచాక్షేశ్వరు, నంతర్గృహోత్తర
భాగంబున భారభూతేశ్వరుం, ద్రిలోచనేశ్వరుపురోభాగం
బునఁ ద్ర్యక్షేశ్వరు, విశ్వేశ్వరోత్తరభాగంబున లాంగలే
శ్వరు, భజింపఁబంచజనుండు పంచమహాపాతకంబుల భం
జించు. ఇవ్విధంబునం బ్రమథులు లింగప్రతిష్ఠ లాచరించి, లిం
గార్చనాపరులయి వారాణసీపురంబునం బ్రతివసించుటయు.

క. చింతించె విశ్వనాథుం
డంతఃకరణమున నేయుపాయంబున నేఁ
గాంతునొకో కాశీప్ర
త్యాంతం బని మందరాచలాగ్రస్థితుఁ డై. 54

సీ. ఏమి సేయుదునో యోగినీమండలం బిష్టు
కాశికాకటకశృంగాటకముల ?
నానందకాననాభ్యంతరంబునయందు
బిసరుహోత్పుండేల మసలె నొకో ?
వారాణసీపురావాససౌఖ్యంబుల
మరగి వాక్పతి మమ్ము మఱచె నొకో ?

గణనాయకులు శంకుకర్ణాదు లవిముక్త
మండలిఁ గాఁపురం బుండి రొక్కొ ?

తే. యొక్కమతమున వీరందు నునికి మేలు
భేదమున నన్యరాజ్యలక్ష్మికిఁ బెనంగు
నాకు నాయంతవారి నన్పంగఁ గలిగెఁ
దడసి కార్యంబుఁ గొనుట హితంబు కాదె ?. 55

తే. ఊరకుండంగ నేటికి ? వారణాస్యఁ
గాశి కనిచెద వృత్తాంతగతులు దెలియ
బుద్ధిమంతుండు పోకలఁ బోవ నేర్పు
కూర్ప విప్పంగ నోపు నాకొడుకుఁగుఱ్ఱ. 56

వినాయకుండు గాశి కేగుట

వ. అని వినాయకు రావించి బుద్ధు లానతిచ్చి పంచినం బని
పూని కాశికానగరంబున కరిగి. 57

సీ. గంధర్వనగరరేఖలు మేఘపథమునఁ
జేకొండుందులు వేశ్మసీమలందు
నమరకోదండఖండము నట్టనడు రేయి
ధూమకేతువు జలస్వామికాష్ఠఁ
గర మరిష్టము లైన కలలు నిద్రలయందుఁ
గాఁపున్న యిండ్ల శృంగములపులుఁగు
గంధర్వసమితితోఁ గల నగ్నికణములు
పురవీథికామధ్యమున వఱల్లు

తే. బాష్పసలిలంబు దేవతాప్రతిమలందుఁ
గలుగఁజేయుచుఁ బ్రజల కాకస్మికంబు

వెఱపు పుట్టించు నందంద విఘ్నరాజు
ప్రతిదినంబును గాశికాపట్టణమున. 58

తే. తాన యుత్పాతములు పుట్టించు దరతరంబ
తాన విధియించుచుండు నుత్పాతశాంతి
తాన హిత మాచరించు మిత్రంబ పోలెఁ
దాన వెఱపించుచుండు దుర్దశలు చెప్పి. 59

సీ. కలలోనఁ బుట్టినకథ లెన్ని యన్నియుఁ
బూసగ్రుచ్చినయట్టు పోసఁగఁ జెప్పు
హస్తరేఖలు చూచి యాయుష్యమును భవి
ష్యము తేట తెలివిగా నానతిచ్చుఁ
గూతుఁ బిడ్డలు నీకుఁ గొడుకు బిడ్డలు నీకు
నని మోము సూచి సత్యంబు నుడువుఁ
దాతగా రనువావిఁ దనవారితన మొప్పు
గురుసు మోపకనొండు సరసమాడు

తే. వ్రతము నోమించు దివసవారములు నొడువు
ననుగలంబైన భామినీజనులయెడను
గుండబోజ్జయు శిఖయును గుఱుచ పాదవు
వ్రేలిదర్భాంకురము లొప్ప విఘ్నరాజు. 60

ఉ. ఏనిక మోముబూమియవహించి చరించుచునుండు కామధు
గ్ధేనువు దుంఠి కాశి నిది తెల్లము వేలుపుగిడ్డి గానినాఁ
డీనునె మోక్షతర్ణకము? నిచ్చునె కాంక్షిత దుగ్ధధార దూ
ర్వానవపల్లవావలులు వైచినమాత్రన భక్తకోటికిన్? 61

వ. ఇవ్విధంబున దివ్యాంతరిక్షభౌమోత్పాతంబులు పుట్టించి
నానాప్రకారంబులఁ జరించుచుం గాశీపట్టణంబున కచిర

కాలంబునం దరిష్టంబు ప్రాపింపంగల దనువార్త ప్రోయించి పితుండునుం బోలె లోలోన బోధించి పౌరజనంబులం గొందఱం గుటుంబసహితంబుగా వెలార్చి, యంతం బోవక యంతఃపురంబులు మాయాబలంబునం బ్రవేశించి, రాజ శుద్ధాంత కాంతలకు విస్రంభభాజనంబై జితేంద్రియుం డను స్థానపరుండు శమదమాదిగుణగరిష్ఠుండు సత్యసంధుండు నిస్పృహుండని తన్ను సర్వజనులు సంస్తుతించునట్లుగా ఢుంఠి భట్టారకుం డను నామంబున మెలంగి, లీలావతి యను పట్టపు దేవిముఖంబున దివోదాసుం గాంచి యతండడిగిన ప్రశ్నంబు లకు సదుత్తరంబు లిచ్చి మెచ్చువడసి, యతని పురోహితు లలో నొక్కరుండయి వర్తించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు.

ఉ. వారక కాశియందు నలువంకలఁ బుట్టెడు దుర్నిమిత్తముల్
పౌరులు విన్నవింప నరపాలుఁడు విస్మయమంది తత్ప్రతీ
కారము నాచరించుటకుఁ గా హితచింతకు నాప్తు ఢుంఠిభ
ట్టారకుఁ బిల్వఁబంచి నికటంబుననుండి ప్రియంబెలర్పఁగాన్. 63

తే. చెప్పుమా ఢుంఠిభట్ట! కాశీపురమునఁ
బుట్టుచున్నవి యుత్పాతములు దలఁచుగఁ
గారణం బెద్ది దీనికిఁ? గలుష మెట్లు
వాటిలెనొ? ధర్మ మేవంకఁ బల్లటిలెనొ? 64

వ. అని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 65

తే. పార్థివోత్తమ! యుష్మహోత్పాతములకు
శాంతిఁ గావింతు మంత్రరక్షాబలమున
నాకుఁ జూడంగఁ గాశికానగరి విడిచి
యుండఁ దగుఁ గొన్నినాళ్లు నీ వొక్కవంక. 66

శా. ఆత్మార్థంబు ధనంబు ధాన్యమును నాత్మార్థంబు పశ్వాదికం
బాత్మార్థంబుహితాప్తబంధుజనమాత్మార్థంబుగేహోచ్ఛ్రియం
బాత్మార్థంబు పరిత్యజింపఁ దగు రాజ్యంబైన నప్పంద మై
'యాత్మార్థంపృథివీంత్యజే' త్తనెడువాక్యం బశ్రుతంబే నృపా!

వ. అని చెప్పి యింకనుం బెద్దలతోడ విచారించునది. ఏను ద్రికాలజ్ఞుండ. నేఁటికిఁ బదునెనిమిదియగుదినంబునకు నుత్తర దేశంబుననుండి యొక్క బ్రాహ్మణుండు రాగలం డతండు నీకు హితోపదేశంబు సేయంగలండు. తద్వాక్యంబులు ప్రమాణీకరించునది యని ఢుంఢిభట్టారకుండు నిజనివాసంబున కరిగె నంత నక్కడ. 68

శివుండు విష్ణునిఁ గాశి కనుచుట

క. అరవిందాక్షునిఁ గనుఁగొని
హరుఁడును గాశీప్రవృత్తి యారయఁ బంచెన్
గరివదనుండును నీవును
బరికింపఁగ నేకకార్యపరు లై యనుచున్. 69

క. పనివూని కాశికిం జని
వనరుహాలోచనుఁడు వెడఁదవాలికకన్నుల్
తనకుఁ గలఫలముఁ గాంచెన్
బనివడి తద్విభవలక్ష్మిఁ బరికించునెడన్. 70

వ. గంగావరణాసంగమంబునం బౌణిచరణతలంబులు ప్రక్షాళించి యవగాహనంబు చేసె. అదికారణంబుగా నత్తీర్థంబు పాదోదకతీర్థంబు నాఁ బరఁగె. కృతకాలోచితక్రియాకలాపుం డై పుండరీకాక్షుండు. 71

తే. త్రిపురకాంతలశీలంబు లపహరింప
బుద్ధవేషంబు గైకొన్నపోకులాఁడు
జలజనాభుండు సుగతవేషము ధరించెఁ
గాశికాప్రజలకుధర్మగతి హరింప. 72

వ. పుణ్యకీర్తినామంబు వహించి తనమూలభృత్యుం డైనగరు
త్మంతునకు వినయకీర్తి యనుపేరువెట్టి యతని శిష్యుంగాఁబరి
గ్రహించి, లక్ష్మిం బరివ్రాజికం గావించి యమ్మహాదేవికి విజ్ఞాన
కౌముది యనునామధేయంబు గల్పించి, తానుశిష్యుండును
నొక్కముఖంబున బురుషులం బ్రమోహింపను గమలయొక్క
తియు నొక్కముఖంబున బురంధ్రీజనంబులం బ్రలోభింపను
సంకేతంబుగా నేసి వేలువేలుమార్గంబులం గాశికాపురంబుఁ
బ్రవేశించి. 73

విష్ణువు మాయావేషంబున గాశియందు బౌద్ధధర్మంబు స్థాపించుట

తే. పటమునందు నాగరలిపి ప్రస్ఫుటముగ
వరమషీతూలికాలేఖ వ్రాసినట్టి
యర్హతాగమగ్రంథ మత్యాదరమున
*జట్టు పఠియింప బోధించు సద్గురుండు. 74

* ఇటచ 'పరసఁ బఠియింప' అని పూర్వోపూర్వతర ముద్రితపుస్తకముల పాఠము. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో లభించిన తాళపత్రపుస్తకమునందును మఱికొన్ని వ్రాతపుస్తకములందును 'జట్టు' అనియే కనఁబడుచున్నది. ఈపద మె యిచటఁ బొంకముగఁ గుదిరి యున్నది. ఈపదము తప్పను నభిప్రాయ మునం గాబోలు 'పరస' అని దిద్దిరి. శబ్దరత్నాకరములో 'జట్టు=జనసమూ హము. (ఇది విచార్యము)' అని వ్రాసియున్నారు. ముద్రితపుస్తకమున నీ పదము మార్పఁబడినందునఁ బ్రయోగము లభింపక యట్లు వ్రాసియుందురని తోఁచుచున్నది.

తే. తత్త్వదృష్టి ననాదిసిద్ధంబు భవము
భవముఁ బుట్టింప నడగింపఁ బ్రభుఁడు లేఁడు
దనకుఁ దా నుద్భవం బొందుఁ దనకుఁ దాన
విలయముల బొందు భవ మిది వినయకీర్తి! 75

తే. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదులబ్రదుకు లెల్లఁ
బట్టిచూడంగ మనబోంట్ల బ్రతుకులట్ల
యనఘ! వారిదేహంబులు నస్మదాది
దేహములఁ బోలెఁ గాలంబు తినును గాన. 76

క. భద్రగుణా! యాహారము
నిద్రాభయమైథునములు నిఖిల మగుతనూ
భృద్రాజికి సాధారణ
ముద్రలు మఱి తారతమ్యములపను లేలా! 77

సీ. హంసతూలికపాన్పునందు రానేలను
శయనించువారికి సరియె నిద్ర
మెఱుఁగుదీఁగలఁ బోలుమెలఁత లెందఱు గల్గి
నప్పుడు నొక్కతొయ్యలియ రతికి
డప్పికి నీరు వంటక మాఁకలి కశేష
జంతుసంతతి కాత్మశక్తికొలది
యాకీట మాకైటభాసురాంతక మెల్ల
ప్రాణకోటికిఁ బ్రాణభయము సమము

తే. గానఁ దమయట్ల యెదిరినికాన్పు గాన్పు
జీవులకుఁ దారతమ్యంబు సెప్ప వలదు
సర్వభూతములందును సమత మేలు
కరుణ చేపట్టవలయుఁ గాఁ గాదు హింస. 78

తే. చెదలు నీర్పేను మశకంబు చీమ నల్లి
యల్ప మనుబుద్ధి హింస సేయంగ వలదు
వానిహృదయంబులం దున్నవాఁడు జీవుఁ
డాతఁ డల్పుండె యితరజీవాత్మకంబె? 79

వ. సుఖంబ స్వర్గంబు. దుఃఖంబ నరకంబు. శరీరత్యాగంబు మోక్షంబు. [యం

మ. అహహా! వేదము దాన చెప్పును'నహింస్యాత్సర్వభూతాని'
చహహా? తానకదా క్రతుక్రియలఁ బశ్వాలంభముల్ మేదినీ
రుహవిచ్ఛేదముఁ జేయఁజెప్పు! నదియుం ద్రోహంబు కాదో కదా!
బహుభాషల్దిరుగంగ నాడుటలునుం బ్రామాణికత్వంబు లే?

వ. అహింస పరమధర్మంబు. హింస నరకభీరువు లైననరులు పరిత్యజించునది. హింసకుండు నరకంబునకు నహింసకుండు స్వర్గంబునకుం జను. దానంబు లనేకంబులు గలుగ నవియు నభిమతదానంబును బోలనేరవు. పరమపురుషులును నానా శాస్త్రసిద్ధాంతంబు లాలోకించి భీతున కభయదానంబును, వ్యాధితునకౌషధదానంబును, శుశ్రూషకునకు విద్యాదానం బును, నాఁకొన్నవారి కన్నదానంబును దానంబులలో నెల్లం బ్రశస్తదానంబు లని చెప్పుదురు.మణిమంత్రౌషధప్రభావంబు లచింత్యంబులు. ప్రయత్నంబునం దద్విద్యాభ్యాసం బాచరిం చునది. పరివ్రాజ్యంబులు ద్వాదశాయతనంబులు. అవి యెయ్యవియం టేని, కర్మేంద్రియజ్ఞానేంద్రియపంచకంబులును మనోబుద్ధులును. అవి హేతుదృష్టాంతంబులం బ్రమాణా ప్రమేయాదిషోడశపదార్థవాదు లగు నైయాయికులను, ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థవాదు లగువైశేషికులను, నవ్యక్త

మహదహంకృతి చతుర్వింశతి తత్త్వవాదు లగుసాంఖ్యులను, శివశక్తిసదాశివేశ్వర విద్యాతత్త్వప్రభృతి షట్త్రింశత్తత్త్వ వాదు లగుశైవుల నవలంబించుచుఁ బ్రత్యక్షానుమానోప మానార్థాపత్తి జ్ఞానంబులయందు నింద్రియార్థసన్నికర్షోత్ప న్నంబై యవ్యభిచారియు వ్యవసాయాత్మకంబు నగుజ్ఞానంబు ప్రత్యక్షంబని ప్రత్యక్షజ్ఞానంబు సర్వజనులకుం దేటతెల్లంబు గావునఁ బ్రత్యక్షం బవలంబించి యుండునది యని యెల్ల వారికిఁ దమతమధర్మంబులు విడిచి సుగతధర్మంబు చేపట్టు నట్లుగాఁ బుణ్యకీర్తినామధేయుం డగుమధుసూదనుండు వినయకీర్తినామధేయుం డగుశిష్యు గరుత్మంతు బోధించు చుండె; నంత వేఱొక్కయెడ విజ్ఞానకౌముది యనుపేరు వహించి పరివ్రాజికావేషధారిణి యగు విషధికన్య యుప న్యాసచాతుర్యం బొప్ప మాధుర్య గుణధుర్యం బుల మధు సమయ మంథర గంధసార గిరిగంధవాహ ప్రవాహలహరికా స్ఫాలనానందకందళితమాకందఘుసృణకిసలయరసాస్వాద (న) కషాయకంఠకలకంఠకామినీకోమలకుహూయమాన కోలా హలపంచమంబు ననుకరించు తిన్ననియెలుంగున. 82

సీ. బ్రహ్మ మానందరూపం బంట తథ్యంబు
నానాత్మపరికల్పనంబు మిథ్య
ముదిమి నింద్రియశక్తి మొఱవపో కుండంగ
మైథునక్రీడ యేమఱమి యుఱవు
సౌఖ్యార్థి యైన యాచకుని కిచ్చుట పాడి
పంచభూతాత్మక ప్రకృతి తనువు

యౌవనంబులు పోయెనా రావు క్రమ్మఱ
సపరిక్షయమ్ములు సంచయములు

తే. గడచినప్పుడు క్రిములొండెఁ గాకులొండెఁ
గుక్క లొండేనియును భుక్తిఁ గొనెడు దేహ
మొకఁడు ప్రార్థించి నప్పుడ యొసఁగవలదె!
తన్ను నిచ్చుటయది గదా దానగుణము. 83

వ. వావి వర్ణంబు విచారింప వలదు. వృద్ధాచారంబు విచారించి చూచిన బ్రహ్మపుత్త్రులు గదా దక్షుండును మరీచియు. మరీచినందనుం డైనకశ్యపుండు ధర్మమార్గంబునం దక్షుని కన్యకలఁ బదుమువ్వుర నెట్లు వివాహంబయ్యె? ఇదానీం తనులు మర్త్యు లల్పబుదు లల్పపరాక్రములు గావున నిది గమ్య యిది యగమ్య యని విచారంబు సేయుచున్నవారు. పరమపురుషునిముఖబాహూరుపాదంబులం జాతుర్వర్ణ్యంబు జన్మించె. ఒక్కతనువునందుఁ బుట్టిన నలువు రేకోదరు లౌదురో కారో? అట్టివారికి భిన్నవర్ణత్వం బెట్లు సిద్ధించుచున్నయది? కావున వర్ణావర్ణవివేకంబు విడిచి వలసినట్టు పురంధ్రీపురుషులు విహరించునది యని పెక్కు ప్రకారంబులవిజ్ఞానకౌముదిసౌగతశాస్త్రంబు వక్కాణింప విని పురాంగనలు భర్తృశుశ్రూషావిధర్మంబు లుజ్జగించి రయ్యవసరంబున. 84

చ. వననిధికన్యయుం హరియు వాడలవాడల బౌద్ధధర్మముల్
జినమతముల్ నిరంతరముఁ జెప్పఁగఁ జెప్పఁగఁ గాశికాపురిన్
సనతనధర్మముల్ విడిచి తామరసాయతలోచనాజనం
బును పురుషప్రతానమును బూనెను బుద్ధజినవ్రతంబులన్.

తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వరుసఁ దప్పె
వేదవేదాంగశాస్త్రముల్ విన్నఁబోయె
*నా(సారజ)ంబులు కృష్ణపచ్యములుఁ జెడియె
వృద్ధిఁ బొందె నధర్మంబు విశ్వమునను. 86

దివోదాసనిర్యాణము

వ. అప్పుడు దివోదాసుండు ఢుంఢిభట్టారకుండు సెప్పిన విప్రుం డెప్పుడు వచ్చునోయని దివసంబులు లెక్కవెట్టుకొనుచుండం బదునెనిమిదవదివసంబున మధ్యాహ్నకాలంబునందు సుగతవేషధారి యగుమధుసూదనుండు బ్రాహ్మణవేషంబు దాల్చి యేతెంచి సముచితప్రకారంబున దివోదాసుం గాంచి యాశీర్వదించి యతం డనుప సమున్నతకనకాసనంబునఁ గూర్చుండె. ఆవేళ విఘ్నేశ్వరుండు రాజహృదయంబునందు నావేశరూపంబున నధివసించె. వినాయకాధిష్ఠితుండై భూపతి వైరాగ్యంబు వహించి కపటబ్రాహ్మణున కిట్లనియె. 87

ఆ. బడలుపడితి రాజ్యభారంబు భరియించి
పొడమె మది విరక్తి భూసురవర్య!
ఏమి సేయువాఁడ! నెక్కడ కేగుదు?
నేమి దిక్కు? నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 88

వ. తపస్సామర్థ్యంబునం బ్జనార్కాగ్న్యనిలాత్మకుండ నైతి. ప్రజ లౌరసు లైనపుత్త్రులుం బోలెఁ బరిపాలింపంబడిరి. దేవతలం దృణీకరించిన యెక్కుడయపరాధంబునుం దక్క నాయందు గానవచ్చినయపకారం బొండు లేదు. నాభాగ్యంబున నీవు హితోపదేశంబు సేయ నాచార్యుండునుం బోలె నేఁగు దెంచితి. ఇంతకాలంబు నారాజ్యంబున సకాలమరణంబును

* శైవపక్షంబు కృష్ణపక్షంబు చెడియె.

జరావ్యాధిదారిద్ర్యంబులు లేవు. ఇప్పు డేమికారణంబుననో యవియును దివ్యాంతరిక్షభౌమోత్పాతంబులు పుట్టుచున్న యవి. నాకుం జూడ వేల్పులవేడబంబ కావలయు. మృత్యుంజయుండు త్రిపురవిజయంబును, నారాయణుండు బలిధ్వంసనంబును బురందరుండు వృత్రాసురవధంబును మాయాబలంబున నొనర్చిరి. బలవద్విరోధంబు దుస్తరంబగుట యిప్పు డెఱుంగంబడియె. ఇన్నియు నట్లుండనిమ్ము. ఏనును బదివేలేండ్లు రాజ్యంబు సేసితి. జరాభరాక్రాంతుండ నైతి. ఇంద్రియంబు లుపరతింబొందుచున్నయవి. ఇంక సకలకర్మనిర్మూలనక్షమం బైనమోక్షం బపేక్షింపవలసియుండు. అమ్మహాపదార్థంబు నా కేయుపాయంబున సిద్ధించు నాయుపాయంబానతి మ్మనిన విని బ్రాహ్మణవేషధారి యగుహృషీకేశుం డమ్మహీవరున కి ట్లనియె. 89

తే. కాశికాపట్టణమున లింగప్రతిష్ఠ
యాచరింపుము కల్పింపు హర్మ్యరేఖ
బొందితోడన కైలాసమున కరిగెద
వనఘ! నామాట వేదతుల్యంబు సూవె! 90

తే. పుత్రుఁ బట్టంబు గట్టుము బుద్ధి చెప్పు
మాతనికి దేవతాభక్తి యతిశయముగఁ
దనయసంక్రాంతసామ్రాజ్యతంత్రుఁ డగుచు
వనమునకు నేగఁ దగు రాజు వార్ధకమున. 91

వ. అని బుద్ధిసెప్పి బ్రాహ్మణుం డెక్కడికేనియుం బోయె. దివోదాసుండును నమాత్యుల, మండలేశ్వరుల, నధ్యక్షులం, బురోహితులం, బ్రతిహారుల, ఋత్విజుల, గణకుల, నంతఃపుర

జనంబుల రావించి కుమారు సమరంజయు నందఱికి నప్ప
గించి యతనికిం బట్టాభిషేకంబు నేసి కాశికానగరంబునందు
ధనసర్వశ్రీసమృద్ధియు వెచ్చించి మహాప్రాసాదంబు నిర్మించి
యందు శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి కింకిణీజాలమండితం బైన
దివ్యవిమానం బెక్కి శరీరంబుతోడన శివలోకంబునకుం
జనియె. ఆప్రాసాదంబు సర్వశ్రీసమృద్ధివినియోగనిర్మితంబు
గావున భూపాలశ్రీ యనం బ్రసిద్ధిఁగాంచె. దివోదాసేశ్వర
లింగంబు భాగీరథీతీరంబున భజించువారికి భుక్తిముక్తి
ప్రదాయకం బయి ప్రకాశించె. ఇది దివోదాసవృత్తాం
తంబు. ఈయుపాఖ్యానంబు విన్నను బఠించిన లిఖించిన
జనుల కాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి యగు నని చెప్పి
కుమారుండు వెండియు కుంభసంభవున కిట్లనియె. 92

చ. కరివదనుండు నిందిరయుఁ గైటభవైరియుఁ బెక్కుమాయల
న్ధరణిపుఁ గాశికాపురమునం బెడఁబాపి పినాకపాణికిం
బరమసముద్యమస్ఫురణఁ బంపిరి లేఖలు సర్వకార్యముల్
గరగరనయ్యె రమ్ము శశిఖండశిఖామణి! యంచు భక్తితోన్.

సీ. సంతోషమునఁ జతుష్షష్టిశక్తిగణంబు
నామోదనృత్తంబు నభినయించె
నరవి లోలార్కకేశవ ఘటోల్కాదులు
పన్నిద్దఱు ప్రమోదభాజు లైరి
వనజాసనుఁడు నాల్గువదనంబుల నుతించె
వేదార్థముల భక్తి విశ్వనాథు
గణనాయకులు శంకుకర్ణ ఘంటాకర్ణ
నందిషేణాదు లానంద మొంది

తే. రఖిలమాయా ప్రయోగవై యాత్మగరిమ
డుంఠివిఘ్నేశ్వరుండు వైకుంఠపతియుఁ
గమలవాసినియును నేకకార్యపరత
నాదివోదాసు వెడలంగ నడచుటయును. 94

శివుండు సపరివారుండై కాశి కేతెంచుట

వ. అనంతరంబు విదితదివోదాసవృత్తాంతుండై యంతకదమనుం డంబికయును మహాకాళవిశాఖనైగమేశులు రుద్రులు ప్రమథులు దేవర్షులును దిక్పాలురుం గొలిచి చనుదేరఁ గిన్నర కింపురుషగరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరులు జయజయధ్వనుల తోడం గైవారంబులుసేయ నందివాహనారూఢుండై మంద రనగంబుననుండి యానందకాననంబునకు విజయంబుచేసి యవి ముక్తమంటపంబునం బేరోలగంబుండి తత్కాలసన్నిహితు లైనయోగినీభానుపద్మభవప్రమథలక్ష్మీనారాయణుల ముఖ్యా ప్రధానంబుగా సంభావించి డుంఠివిఘ్నేశ్వరు గంఠా (గాఢా) లింగనంబుచేసి గండస్థలంబున నఖాంకుర వ్యాపారం బునం బుజ్జగించుచు ని ట్లనియె. 95

సీ. నీకతంబునఁ గాదె లోకభీకరు లైన
త్రిపురదానవుల మర్దింపఁ గలిగె!
నీకతంబునఁ గాదె కాకోలవిషవహ్ని
యలవోకయును బోలె నార్పఁ గలిగె!
నీకతంబునఁ గాదె నిరవగ్రహస్ఫూర్తి
నంధకాదులగర్వ మడఁపఁ గలిగె!
నీకతంబునఁ గాదె నేఁడు వారాణసీ
సంగమోత్సవకేళిసలుపఁ గలిగె!

తే. నాత్మజుఁడ వన్న మిత్రుండ వన్న భటుఁడ
వన్న సచివుండ వన్న నా కెన్న నీవు
నిన్ను నెబ్భంగి వర్ణింప నేర వచ్చుఁ?
గండపీఠాగ్ర కరిరాజ! ఢుంఠిరాజ! 96

ఈశ్వరకృతఢుంఠి స్తవము

వ. జయజయ విఘ్నేశ్వర! భక్తనిర్విఘ్న కారక! అవిఘ్న కర! సర్వగణాధీశ! సర్వగణాగ్రగణ్య! గణప్రణతపాదాబ్జ! గణనాతీత! సగుణ! నిర్గుణ! సర్వజ్ఞ! సర్వేశ! సర్వభూత విధాన! సర్వమాయాప్రపంచజ్ఞ! సర్వకర్త్రాగ్రపూజిత! సర్వ మంగళ! యమంగళోపశమన! సిద్ధవంద్యపద! సిద్ధనాయక! సర్వసిద్ధినిలయ! సర్వబలాధార! సర్వబలాశ్రయ! సర్వఫల ప్రద! బలాకోజ్జ్వలదంతాగ్ర! యనంతమహిమాధార! ధరాధరవిదారణ! దంతాగ్రప్రోత్థదిఙ్నాగ! నాగవిభూషణ! భువనంబుల కభ్యుదయంబు గావింపుము. 97

గీ. ఆవరణరూపమునఁ గాశి యహరహంబు
గావఁ దగు నీకు బహువిధాకారకలన
ననుచు నానతి యిచ్చెఁ జంద్రార్ధమౌళి
భవ్యుఁడు భువనాద్భుతక్రియాప్రౌఢి మెఱయ. 98

వ. అట్లద్దేవుం డవధరించుటయు గంగాసంభేదనంబున గర్కరీ వినాయకుండు, కాశీక్షేత్ర దక్షిణంబున దుర్గావినాయ కుండు, భీమచండిసమీపంబున నిర్ఋతిభాగంబున భీమచండి వినాయకుండు, పశ్చిమదిగ్భాగంబున దేహాలీవినాయకుండు, వాయవ్యదిగ్భాగంబున నుద్దండవినాయకుం,డుత్తరదిగ్భాగం బునం బాశపాణివినాయకుండు, గంగావరణాసంగమంబున

ఖర్వవినాయకుండు యమతీర్థంబునకుఁ బశ్చిమదిగ్భాగంబున సిద్ధవినాయకుండు; వీరు బాహ్యావరణ దేవతలు. గంగాపశ్చిమ తీరంబున నుత్తరార్కసమీపంబున లంబోదరవినాయకుం, డాపశ్చిమంబునఁ గూటదండవినాయకుండు, భీమచండు నకుం గించిదీశానదిగ్భాగంబునఁ గాలకంఠవినాయకుండు, [1]బ్రాగ్దిగ్భాగంబునఁ గూశ్మాండవినాయకుండు, నుద్దండవిఘ్నే శ్వరునకు నాగ్నేయదిగ్భాగంబున ఢుంఠివినాయకుండు, పాశపాణివిఘ్నేశ్వరునకు దక్షిణంబున వికటదంతవినాయ కుండు, సర్వవిఘ్నేశ్వరునకు నిర్ఋతిభాగంబున రాజపుత్ర వినాయకుండు, గంగాపశ్చిమతీరంబున రాజపుత్రవినాయ కునకు వాయవ్యభాగంబునఁ బ్రణవవినాయకుండు వీరు ద్వితీయావరణదేవతలు. ఉత్తరవాహిని యగువియద్గం గాతీరంబున లంబోదరున కుదగ్భాగంబున వక్రతుండవినా యకుండు, కూటదంతున కుదగ్భాగంబున నేకదంతవినాయ కుండు, కాలకంఠున కీశానదిగ్భాగంబునఁ గపిసింహద్విపత్రి ముఖవినాయకుండు, కూశ్మాండునకుం బూర్వదిగ్భాగంబునం బంచాస్యవినాయకుండు, ముండవిఘ్నేశ్వరున కాగ్నేయ దిగ్భాగంబున హేరంబవినాయకుండు, వికటదంతునకు యామ్యంబున నాశావినాయకుండు, రాజపుత్త్రవిఘ్నేశ్వరు నకు నిర్ఋతిభాగంబున వరదవినాయకుండు, ప్రణవవిఘ్నే శ్వరునకు పశ్చిమభాగంబునఁ బిశంగిలాతీర్థంబున దేవనదీతటం బున మోదకప్రియవినాయకుండు, వీరు తృతీయావరణ దేవతలు. వక్రతుండునకు వాయవ్యభాగంబున గంగాతీరం

1 దేహళీవిఘ్నేశ్వరునకు.

బున నభయవినాయకుం, డేకదంతునకుం గౌబేరదిగ్భాగంబున
సింహతుండవినాయకుండు, త్రితుండున కీశానదిగ్భాగంబునఁ
గూణితాక్షవినాయకుండు, పంచాస్యునకుం బ్రాగ్దిశాభా
గంబున క్షిప్రప్రసాదవినాయకుండు, హేరంబునకు వహ్ని
దిగ్భాగంబునఁ జింతామణివినాయకుండు, విఘ్నరాజున
కవాగ్భాగంబున దంతహస్తవినాయకుండు, వరదునకు
యాతుధానదిగ్భాగంబునం బిచండిలవినాయకుండు, మోద
కప్రియునకు దక్షిణంబున దండముండివినాయకుండు; వీరు
చతుర్థావరణదేవతలు. అభయప్రదున కుత్తరంబున గంగా
తీరంబున స్థూలదంతవినాయకుండు, సింహతుండవినాయకున
కుదగ్దిగ్భాగంబునఁ గరిప్రియవినాయకుండు, గూణి
తాక్షున కీశానదిగ్భాగంబునం జతుర్దంతవినాయకుండు,
క్షిప్రప్రసాదునకుం బూర్వదిగ్భాగంబున ద్వితుండవినాయ
కుండు, చింతామణికి వహ్నిదిగ్భాగంబున జ్యేష్ఠవినాయ
కుండు, దంతహస్తునకు దక్షిణదిగ్భాగంబున దక్షవినాయ
కుండు, పిచండిలునకు నాసురదిగ్భాగంబునఁ గాలవినాయ
కుండు, నుద్దండముండునకు దక్షిణదిగ్భాగంబున నాగవినా
యకుండు; వీరు పంచమావరణదేవతలు. వారాణసి కింద్రా
గ్ని యమనిరృతివరుణవాయుకుబేరేశానదిగ్భాగంబుల మణి
కర్ణి ప్రత్యేకవినాయక సృష్టివినాయక యక్షవినాయక గజ
కర్ణవినాయక చిత్రఘంటవినాయక స్థూలజంఘువినాయక
మంగళవినాయకులు. యమతీర్థంబున కుత్తరంబున మిత్ర
వినాయకుండు; వీరు షష్ఠావరణదేవతలు. మోదాదిపంచ
వినాయకులును, జ్ఞానవినాయకుండును, ద్వాదశవినాయ

కుండును, అవిముక్తవినాయకుండును వీర లవిముక్తక్షేత్ర సప్తమావరణదేవతలు. ఈ యేఁబదియార్గురువినాయకులుఁ గాశీక్షేత్రంబుం రక్షింతురు. 99

తే. ఏఁబదియు నాఱుమూర్తుల నెసక మెసఁగి
యావరణసప్తకంబున నధివసించి
కాశికాపురి రక్షించుఁ గదల కెపుడుఁ
గుధరకన్యక తొలుచూలుకొడుకు డుంఠి. 100

వ. ఇట్లు గణేశ్వరపరిపాలితం బైన కాశీపురంబునం బుష్కరంబునందు. 101

చ. శుభదివసంబునన్ విమలశోభనలగ్నమునందు మేరుస
న్నిభమగు హేమపీఠమున నిల్పి రమాదులు సేస చల్లఁగాఁ
ద్రిభువనరాజ్యలక్ష్మికి నతిస్థిరభక్తి కతిన్ సరోరుహ
ప్రభువుఁడు గైటభాంతకుఁడుఁ బట్టముగట్టిరి ఫాలలోచనున్.

తే. హరియు వినతాసుతుండు దుగ్ధాబ్ధిసుతయు
సౌగతాదివికారవేషంబు లుడిగి
యాత్మవేషంబులు వహించి రనఘ! వికృత
వేషములుఁ గాశియందు వేర్వేఱ నిలిచె. 103

వ. తత్ప్రసంగంబునం దీర్థంబులు గలిగె నవి యెయ్యవి యనినఁ బాదోదకతీర్థంబు, క్షీరాబ్ధితీర్థంబు, గదాతీర్థంబు, లక్ష్మీతీర్థంబు, తార్క్ష్యతీర్థంబు, నారదతీర్థంబు, ప్రహ్లాదతీర్థంబు, అంబరీషతీర్థంబు, దత్తాత్రేయతీర్థంబు, భృగుతీర్థంబు, వామనతీర్థంబు, నరనారాయణతీర్థంబు, విదారణనారసింహతీర్థంబు, గోపీగోవిందతీర్థంబు, శేషతీర్థంబు, శంఖమాధవతీర్థంబు, హయగ్రీవతీర్థంబు. ఇవి వైష్ణవతీర్థంబులు. 104

మ. అలఘుశ్రీనిధిఁ గాశికాపురిఁ బ్రసంగానుప్రసంగంబులం
దెలియం జెప్పితిఁ గొన్నిలింగములనుం దీర్థంబుల న్నిక్కమే
తిలమాత్రంబును నందుఁ దద్విరహితోద్దేశంబు లేకున్కికిం
గలశీసంభవ! వన్నిదంబు గెలువంగా వచ్చుఁ బద్మోద్భవున్.

పంచనదతీర్థమాహాత్మ్యము

వ. అనిన విని యగస్త్యుండు మహాత్మా! పంచనదతీర్థమాహా
త్మ్యం బెఱింగింపవే యనినం గుమారుం డి ట్లనియె. 106

సీ. వేదశిరుండు నా విప్రర్షి భృగువంశ
సంభవుండు దపంబు సలుపుచుండఁ
జైత్రోవ శుచి యనుపాకశాసనుకొల్వు
మానిని యెక్కడికేని పోవ
నయ్యచ్చరను జూచి యమ్మునీంద్రుండు ప్ర
స్ఖలితేంద్రియుం డయ్యెఁ గదల వెఱచి
కమలలోచన నమస్కారంబు సేయుచుఁ
బ్రత్యవాయమునకు భయముఁ బొంద

తే. వెఱకు మని పల్కి తపసి యవ్వీర్యరసము
మెలఁతకుడిచేతిలోఁ బోసి మ్రింగు మనియెఁ
ద్రావి యది గర్భమై యప్డు తనయఁ గాంచి
సంయమీంద్రున కిచ్చియుఁ జనియె దివికి. 107

తే. బాల యెనిమిదియేండ్లప్రాయంబ గుడు
నెవ్వనికి నిత్తు ని న్నంచు బుషి యడిగిన
నయ్య! విశ్వాధికుం డైనయతని కిమ్ము
నన్ను నని పల్కె మునితోడ నలినవదన. 108

వ. అనుటయు నమ్మునీంద్రుండు తపోబలంబునం గాని యట్టి పతి సిద్ధింపఁడు. కాశీక్షేత్రంబునఁ దపంబు సేయుము. బాల్యం బునం దపంబుఁజేయు నీకు ధరము సిద్ధించెఁ గావున ధూత పాప యనునామంబు వహింపు మనిన, మహాప్రసాదం బని యానందకాననంబునందు ఘోరం బైనతపం బాచరించిన.

తే. బ్రహ్మప్రత్యక్ష మై వచ్చి పద్మనయన!
యడుగు వర మన్నఁ బ్రాంజలి యగుచు నింతి
పరమపావనిఁగాఁ జేయు బ్రహ్మ నన్ను
ధరణిఁ బావనవస్తుసంతతులలోన. 110

వ. అనినం గమలాసనుండు. 111

తే. ధరణిలో మూఁడుకోట్లనర్ధంబు లెక్క-
గలుగుపుణ్యతీర్థంబులు కమలవదన!
ప్రతివసించును రోమకూపంబులందు
నెపుడు నీదేహమున నీకు నిది వరంబు. 112

వ. అని విధాత యంతర్హితుం డయ్యె నంత నొక్కనాఁడు ధర్ముండు తన్నభిలషించి పైఁ బడం దలంచిన నాధూత పాప చేయిాక తలంగిన. 113

తే. జముఁడు శపియించె దానిఁ బ్రస్తరము గాఁగఁ
దరుణి శపియించి జము జడత్వంబుఁ బొందఁ
జంద్ర కాంతశిలాంబునిర్ఝరిణి సతియు
జడమహానిర్ఝరంబు తా జముఁడు నయ్యె. 114

వ. చంద్రకాంతశిలారూపంబుఁ గైకొని చంద్రోదయంబున స్రవియించుచు ధూతపాప పుణ్యనది యయ్యె. ధర్ముండును ధర్మనదం బనుపేరఁ బుణ్యనదం బయ్యె. వేదశిరుండును నదీ

స్వరూప యైనకూఁతురు ధూతపాప నదస్వరూపుఁ డైన ధర్మునకు వివాహంబు సేసె. గభస్తిమాలి గభస్తీశ్వరుసన్నిధి (శ్రీమంగళా) గౌరీదేవి నుద్దేశించి మయూఖాదిత్యతీర్థంబున నుగ్రతపం బాచరించిన నతనికిరణంబులవలనం బ్రస్వేదం బుద్భవించి కిరణావతి యనం బాఱె. ధర్మనదంబును ధూతపాప నదియుం గిరణాతరంగిణియు గంగాయమునలుఁ గూడ నైదునదులు పంచనదం బను పేర పుణ్యతీర్థంబై త్రైలోక్య ప్రసిద్ధిఁ గైకొనియె. ఇది పంచనదతీర్థంబు. ఈతీర్థంబున నాప్లుతుండైనమానవుండు పాంచభౌతికంబైనశరీరంబుఁ బావనంబు సేసి పంచమహాపాతకంబులం బాయు. దివోదాసు నుచ్చాటనంబు సేసి కైటభారాతిపంచనదంబునందు విశ్రమించి యగ్నిబిందుం డనుమహామునీంద్రుం డొనర్చు నానావిధస్తోత్రంబులకుఁ బరితుష్టిఁబొంది యిష్టవరంబు గృప సేసి వెండియు. 115

బిందుమాధవసంభవము

తే. అగ్నిబిందునిపేరు నిజాహ్వయంబుఁ
గూర్చి మధుకైటభారాతి కూర్మి మిగుల
బిందుమాధవుఁ డనుపేరఁ బేర్మి వడసె
నచ్యుతుఁడు భక్తపరతంత్రుఁ డౌనొ కాఁడొ? 116

వ. బిందుతీర్థంబునం దుండి యగ్నిబిందునకు గోవిందుం డానందకాననంబునందుఁ దీర్థమాహాత్మ్యకథనప్రసంగంబున దానధర్మవ్రతంబు లనేకంబు లుపదేశించి కరుణావశంవదుం డై యతనిం గనుంగొని యింక నేమి యడిగెద వడుగు మనుటయు. 117

తే. అధికసద్భక్తిసంపద నగ్నిబిందుఁ
డచ్యుతునకు నమస్కార మాచరించి
పద్మలోచన కాశికాపట్టణమునఁ
బ్రతివసించిన నీదురూపంబు లెన్ని? 118

వ. మఱియు భవిష్యద్రూపంబు లెన్ని? యానతిమ్మనిన మధు
సూదనుం డతని కిట్లనియె. 119

వైష్ణవతీర్థమాహాత్మ్యము

సీ. పాదోదకం బను ప్రథమతీర్థంబున
నాదికేశవుఁ డన నధివసింతుఁ
దద్దక్షిణమున శ్వేతద్వీప మందేను
జ్ఞానకేశవసంజ్ఞ సంశ్రయింతుఁ
దార్క్ష్యతీర్థమునందు దార్క్ష్యకేశవుఁడ నై
యాజనంబులచేతఁ బూజఁ గొందు
నందు నారదతీర్థ మాతీర్థమునఁ గేశ
వాభిధానుండ నై యతిశయింతుఁ

తే. గ్రమముతోడ నేనాల్గుతీర్థములయందు
నమృతతాజ్ఞానతార్క్ష్యమహత్త్వములను
బ్రహ్మవిద్యోపనిషదర్థపరిచయంబు
పంచజనులకుఁ గలుగు నాప్లవనపరత. 120

క. ప్రహ్లాదకేశవుని నను
నాహ్లాదముతోడ నెవ్వఁ డభ్యర్థించుం
బ్రహ్లాదతీర్థమున నేఁ
బ్రహ్లాదత నతని కిత్తు భవ్యశుభంబుల్. 121

తే. అంబరీషతీర్థంబున నధివసింతుఁ
గేవలం బన నాదిత్యకేశవుఁ డనఁ
బాతకధ్వాంతవిధ్వంసపాటవమునఁ
జేయుదు శుభంబు తత్తీర్థసేవకులకు. 122

వ. దత్తాత్రేయ భృగు వామన నరనారాయణ విదారణ నరసింహ గోపీగోవింద లక్ష్మీనృసింహ శేషమాధవ శంఖమాధవ హయగ్రీవకేశవ భీష్మకేశవ నిర్వాణకేశవ త్రిభువనకేశవ జ్ఞానమాధవ శ్వేతమాధవ ప్రయాగమాధవు లను దివ్యమూర్తులు ధరియించి బహుప్రదేశంబుల నుండుదు. ఈతీర్థంబులు మదీయనామవ్యప్రదేశంబులం బ్రసిద్ధంబు లై యుండు. ఇవి మదీయతీర్థంబులు. 123

చ. అనఘ! రహస్య మొక్కటి ప్రయత్నమున న్వినుపింతు నీకుస
జ్జనునకుఁ గాని చెప్పకు మసాధుచరిత్రున కీవు నెన్నఁడుం
బెనుమననంబునం గలవు పెక్కులు తీర్థము లన్నితీర్థముల్
ఘనమహిమం బ్రసిద్ధ మణికర్ణికఁ బోలవు నిక్క మెంతయున్.

మణికర్ణికాప్రభావవర్ణనము

రగడ. శ్రీమత్కాశీపుటభేదన ల
క్ష్మీశ్రుతిమణికర్ణిక మణికర్ణిక;
యామవతీవరచూడామణికిని
హారకమలదీర్ఘిక మణికర్ణిక;
పాదోదకపంచనదాదిమహా
పావనతీర్థోత్తమ మణికర్ణిక;
వేదపురాణాగమవిద్యాపణ
వీథీమాణిక్యము మణికర్ణిక!

పంచమహాపాతకతిమిరౌఘువి
పాటన రవిమండలి మణికర్ణిక;
కాంచనగర్భహిరణ్యకమండలు
గండూషితజలధర మణికర్ణిక;
పంచారించినకైవల్యశుభ
ప్రచయంబులకును ఖని మణికర్ణిక;
పంచక్రోశ్యవిముక్తిక్షేత్రా
బ్జమధూళీపూరము మణికర్ణిక;
బిందుమాధవుం డను నాకెంతయుఁ
బ్రేమకళాపాత్రము మణికర్ణిక;
మందాకిన్యంభోవేణీభర
మధ్యనాభిచక్రము మణికర్ణిక;
నరనారాయణమూర్తిధారి యగు
నాకు విహృతిదేశము మణికర్ణిక;
గరుడఖచరవిద్యాధరకిన్నర
గంధర్వనిషేవిత మణికర్ణిక;
డుంఠివినాయకమదజలమిళనకి
టుప్రవాహపుష్కర మణికర్ణిక;
కంఠేకాలకిరీటవిటంక
గ్లౌరుచి చుళుకితజల మణికర్ణిక;
మాణికర్ణికం బగుతీర్థంబున
మజ్జనమాడిన మానవోత్తముఁడు;
భ్రూణహత్య మొదలైనయఘౌఘము
పోఁడ వడఁగించును నిమిషమాత్రమునఁ.

గాశితీర్థము లెన్నియన్నియును
గదలి వచ్చి మధ్యాహ్నకాలమున;
రాశి గూడి శ్రీమణికర్ణికతీ
ర్థంబు నాశ్రయించుం బ్రతిదినమును;
మధ్యాహ్నసమాగమమున నేనును
మదనధ్వంసియునుం బరమేష్ఠియు;
సాధ్యసిద్ధగంధర్వాదులతో
సంసేవింతుము శ్రీమణికర్ణిక;
వత్తురు మధ్యాహ్నస్నానమునకు
వాసుకిశేషాదులు భుజగేశ్వరు;
లుత్తరవాహిని యగుగంగానది
కుత్తమభూషణ మగుమణికర్ణిక;
నిచ్చలుఁ బ్రాతగకాలము మణిక
ర్ణిక మణికర్ణిక మణికర్ణిక యని
యుచ్చరించుమానవులహస్తముల
కుసిరికకాయలు మోక్షవైభవము;
లొక్కదానమును గోటిదానమై
యొసఁగు ఫలము నరునకు మణికర్ణిక;
యొక్కయాగమును కోటియాగమై
యొసఁగు ఫలము నరునకు మణికర్ణిక;
యొక్కపూర్తమును కోటిపూర్తమై
యొసఁగు ఫలము నరునకు మణికర్ణిక;
యొక్కధర్మమును కోటిధర్మమై;
యొసఁగు ఫలము నరునకు మణికర్ణిక;

యుదయవేళ నెవ్వఁడు మణికర్ణిక
యుదకంబునఁ గ్రుంకును మాఘంబునఁ;
ద్రిదశులు నమ్మానవునకు సంవే
దింతురు సేవాంజలులు మకుటముల;
మణికర్ణిక హరిచంద్రతీర్థమున
మానవుఁ డెవ్వఁడు పితృతర్పణములు;
ప్రణిధానంబునఁ జేయునాతనికి
భద్రపరంపర లిత్తురు పితరులు;
మణికర్ణికప్రాదతీర్థరాజతట
మధ్యమున హరిశ్చంద్రేశ్వరుఁ డను;
గణనాథుని భజియించువారలకుఁ
గామధేను వై యభిమత మొసఁగును;
మణికర్ణ్యంతరమున గాయత్రీ
మంత్రం బొకమా టుచ్చరించినను;
గణన నదిపదివేల్మాఱును శ్రీ
గాయత్రి జపించినఫల మొసఁగును;
నొకవంకను గంగాకేశవులను
నొకవంక హరిశ్చంద్ర మంటపిని;
నకలుషమానస; మణికర్ణికతీ
ర్థావధిసీమంబులు గా నెఱుఁగుము;
యావజ్జీవం బగ్నిహోత్రవిధి
యాచరించినట్టిఫలంబు గలుగుఁ;
బావకునందు మహామణికర్ణిక
భవ్యాహుతి వోసినమాత్రంబున;

నుపమకర్ణిక నాజ్యతిలాహుతి
హోమవిధానము మానవోత్తమున;
కపరిమితంబై నిరతిశయంబై
యక్షయ్యంబగు ఫలము ఘటించును;
చక్రపుష్కరిణి యనునామమునఁ బ్ర
శస్తి వహించినయది మణికర్ణిక!
చక్రనేమిచంక్రమమునఁ దిరిగెడు
సంస్కృతికిని విరుగడ మణికర్ణిక;
శివుఁ గాశీపతి విశ్వనాయకుని
సేవింపఁగఁ దలఁపెత్తినయప్పుడు;
ద్రవరూపంబు పరిత్యజించి వని
తారూపముఁ దాల్చును మణికర్ణిక;
ప్రత్యక్షంబై పుణ్యపురంధ్రీ
భావంబు భజించినసమయంబున;
నత్యంతమనోహరిహావభా
వాభిరామ యగు శ్రీమణికర్ణిక;
నాలుగుభుజములు వాలికకన్నులు
నయనాన్విత మగుఫాలభాగమును;
బాలేందుకళామధ్యంబున సిత
భసితంబు ధరించును మణికర్ణిక;
కటకహారకేయూరమేఖలా
కంకణాదిభూషణభూషిత యై;
కుటిలాలకములమీఁదఁ జిన్నిపువుఁ
గుస్తరించు నచ్చుగ మణికర్ణిక;

బహుకల్పాంతంబులు సరిగడచిన
పండ్రెండేఁడులచిన్ని ప్రాయమున;
జహాజహాద్వ్రీడం బగుచేత
స్సంపుటము వహించును మణికర్ణిక;
యొకచే నిందీవరమాలికయును
నొకచే మాదీఫలముఫలంబును;
ప్రకటితమగు దోర్ద్వయమున నంజలి
బంధంబు వహించును మణికర్ణిక;
పద్మసమానం బగునాననబిం
బముచే నొప్పెడునది మణికర్ణిక;
పద్మరాగమాణిక్యంబుల నగు
పలువరుసలు గలయది మణికర్ణిక;
పడమరముఖమై నాసాశిఖరము
పై నిష్కంపం బగుచూపునిలుప,
నుడురాజకళాభరుణునుల్లమున
నుద్వీక్షించును శ్రీమణికర్ణిక;
కన్నియ గేదఁగిపూరేకుఁ గబరి
కాభరమునఁ దురుమును మణికర్ణిక;
చిన్నిపూఁపచన్నుల వలిపెపుకం
చెల ధరియించును శ్రీమణికర్ణిక;
మణికర్ణిక చింతామాణిక్యము
మణికర్ణిక బృందారక ధేనువు;
మణికర్ణిక కల్పద్రుమవాటిక
మణికర్ణిక సిద్ధరసస్యందము;

శ్రీమణికర్ణిక యణిమాది మహా
సిద్ధికారణము సేవకకోటికి;
శ్రీమణికర్ణిక నగ్నిబిందుముని!
సేవింపుము పుణ్యాత్ముఁడ వయ్యెదు. 125

వ. మణికర్ణికాతీర్థంబునకు వాగ్భాగంబునం బాశుపతతీర్థం; బందు బశుపతీశ్వరుండు లింగరూపధరుండై భవపాశమోక్షంబు సేయు. పాశుపతతీర్థంబునకుఁ బురోభాగంబున రుద్రావాస తీర్థం బాతీర్థంబునకు రుద్రేశ్వరుం డధిదేవత. రుద్రావాస తీర్థంబునకు యామ్యదిగ్భాగంబున విశ్వతీర్థం, బందు తారకేశ్వరుండు విశ్వాభిధాన యగుగౌరితోఁగూడి విశ్వపూజ్యుం డై యుండు. విశ్వతీర్థంబునకు సంగడి మోక్షతీర్థంబు. మోక్షేశ్వరునకు సమీపంబున నవిముక్తేశ్వరంబు. అందులకు సమీపంబునఁ దారకతీర్థంబు గలదు. అందుఁ దారకేశ్వరుండు సంసారతారకుం డధివసించు. తారకతీర్థంబునకు సమీపంబున స్కందతీర్థంబు. స్కందతీర్థంబునకు నవ్వల డుంఠితీర్థంబు. డుంఠితీర్థంబునకు సమీపంబున భవానీశంకర తీర్థంబు. 126

సీ. మణికర్ణికాతీర్థమధ్యంబునకు సాగి
శ్రీపాశుపతతీర్థసీమ నడచి
శ్రీరుద్రతీర్థపశ్చిమభాగమున నేగి
విశ్వతీర్థంబు వెన్వెంటఁ దగిలి
మోక్షేశ్వరస్థానమూర్ధవవర్త్మము దాఁటి
తారకబ్రహ్మతీర్థంబు గడచి

బాహ్లేయక్షేత్రపదము నుల్లంఘించి
డుంఠిరాట్తీర్థోపకంఠ మొరసి

గీ. భవతి భిక్షాం ప్రదేహి! యన్పలుకు వలికి
పటువనాంచిత కాశికాపథమునందు
నాఁకొనినవారి కిడు సుధాహారభిక్ష
గౌరికరకంకణంబు గల్గల్లు మనఁగ. 127

మ. నియమం బొప్పఁగఁ గాశికాపురి భవానీశంకరుల్ విష్టప
త్రయముం గాతురుతల్లిదండ్రు లగుచున్దాక్షిణ్య మొప్పంగఁ బ్ర
త్యయమేతద్విషయంబునం *దెలుఁగ దాయెల్లప్పుడు ధ్యాహ్నా
మ్యక్షయభిక్షాన్నము వెట్టుచుందురుబుభుక్షాక్షీణమర్త్యాళికిన్.

గీ. గృహము వారాణసీసీమ గృహిణి గౌరి
విశ్వనాథుండు గృహమేధి శాశ్వతుండు
పరమకారుణ్యనిధులు దంపతులు దాపు
మునికి నప్పుడు సిద్ధించు మోక్షభిక్ష. 129

వ. భవానీతీర్థంబునకు సమీపంబున జ్ఞానతీర్థంబు. జ్ఞానవాపీ సమీపంబున జ్ఞానేశ్వరు సేవించినరుండు జ్ఞానవంతుండగు. జ్ఞానతీర్థసమీపంబున శైలతీర్థంబు. శైలతీర్థసమీపంబున నందితీర్థంబు. నందితీర్థంబున కవాగ్భాగంబున విష్ణుతీర్థంబు. అందేను సన్నిహితుండనై యుండుదు. ఆ తీర్థంబున కవాగ్భాగంబునఁ బితామహతీర్థంబు. పితామహతీర్థసమీపంబుననాభితీర్థంబు. నాభితీర్థసమీపంబున బ్రహ్మ(నాల)తీర్థంబు. స్వర్గద్వారసన్నిధి భాగీరథీతీర్థంబు. తద్దక్షిణంబున ఖురకర్తరితీర్థంబు. ఆతీర్థదక్షిణంబున మార్కండేయతీర్థంబు.

*'జెలుఁగరాదా' యని పా.

మార్కండేయతీర్థసమీపంబున వసిష్ఠతీర్థంబు. తత్తీర్థసమీపంబున నరుంధతీతీర్థంబు. వసిష్ఠతీర్థంబునకు యామ్యదిగ్భాగంబున నర్మదాతీర్థంబు. తత్సమీపంబునఁ ద్రిసంధ్యతీర్థంబు. తత్సమీపంబున యోగినీతీర్థంబు. తత్సమీపంబున నగస్త్యతీర్థంబు. తత్సమీపంబున గంగాకేశవతీర్థంబు. తత్సమీపంబున వైకుంఠమాధవతీర్థంబు. తత్సమీపంబున వీరమాధవతీర్థంబు. తత్సమీపంబునఁ గోలాహలనరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబునఁ గాలమాధవతీర్థంబు. తత్సమీపంబున నిర్వాణమాధవతీర్థంబు. తత్సమీపంబున మహాబలనరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబున జ్వాలామాలి నరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబున మహాభయనరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబున నత్యుగ్రనరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబున వికటనరసింహతీర్థంబు. తత్సమీపంబున ననంతవామనతీర్థంబు. తత్సమీపంబున దధివామనతీర్థంబు. తత్సమీపంబునఁ దామ్రవారాహతీర్థంబు. 130

సీ. వారాకరంబులో వటపత్రశయను లా
యబ్జనాభులు నూఱు నైదుపదులు
తఱితోడ నమృతాబ్ధిఁ ద్రచ్చుచోఁ గుదురైన
ముదురుకచ్ఛపములు మూఁడుపదులు
సోమకాసురుఁ జంపి శ్రుతులు విధాతృన
కర్పించునట్టి మత్స్యము లిఱువది
ఛద్మగోపాలవేషమున వ్రేపల్లెలో
విహరించుకృష్ణులు వేలసంఖ్య

గీ. పరశురాములు ముప్పండ్రు భానుకులులు
రాఘవేశ్వరు లేకోత్తర మగుశతము
విష్ణురూపుఁడ నొకఁడ నే విను మునీంద్ర!
కాశికాపట్టణము నైదుక్రోశములను. 131

గీ. శంఖచక్రగదాఖడ్గసంయుతుండు
ననఘ! మధుసూదనాహ్వయుం డగుదు నేను
గమలమును శంఖమును జక్రగదలు దాల్చి
నట్టినన్ను సంకర్షణుం డండ్రు బుధులు. 132

గీ. శంఖకౌమోదకీచక్రజలజపాణి
నైననన్ను దామోదరుం డండ్రు బుధులు
శంకచక్రాంబురుహగదాసహితు నన్ను
వామనుం డందు రాగమవ్యాప్తమతులు. 133

గీ. పాంచజన్యంబు గదయును బంకజంబు
చక్రమును దాల్చి ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞఁ దాల్తు
శంఖచక్రగదాంభోజసహితు నన్ను
విష్ణుఁ డందురు విజ్ఞానవిమలహృదయ! 134

గీ. శంఖచక్రగదాపద్మసహితు నన్ను
మాధవుం డండ్రు మేధాసమగ్రమతులు
శంఖగదలును జక్రాంబుజములు దాల్చు
నన్నుఁ బురుషోత్తముం డండ్రు సన్నుచరిత. 135

గీ. శంఖకౌమోదకీపద్మచక్రధరుని
నను జనార్దనుఁ డనుచుఁ జెప్పును బుధాలి
శంఖచక్రగదాంభోజసహితు నన్ను
విశ్వసన్నుతచరిత! గోవిందుఁ డండ్రు. 136

గీ. శంఖపద్మగదాచక్రసహితుఁడైన
యట్టినన్నుఁ ద్రివిక్రముఁ డండ్రు బుధులు
శంఖమును నంబుజంబును జక్రగదలు
దాల్చునను జెప్ప జగము శ్రీధరునిఁ గాఁగ. 137

వ. శంఖచక్రగదాపద్మంబుల హృషీకేశుండును, శంఖచక్రపద్మగదల నృసింహుండును, శంఖగదాపద్మరథాంగంబుల నచ్యుతుండును, శంఖారిగదాపద్మంబుల వాసుదేవుండును, శంఖపద్మగదాచక్రంబులనారాయణుండును, శంఖపద్మచక్రగదలం బద్మనాభుండును, శంఖగదారికమలంబుల నుపేంద్రుండును, శంఖచక్రపద్మగదల హరియును, శంఖపద్మగదాచక్రంబులఁ గృష్ణుండును బ్రకాశింతురు. ఇవి మదీయదివ్యమూర్తిభేదంబు లని యానతిచ్చి కాశ్యాంతరవ్యాసంగంబున మాధవదేవుం డంతర్ధానంబు సేసె. అగ్నిబిందుండును జరితార్థుండై [1]బిందుమాధవదేవునియందు నేకీభవించె. ఇది బిందుమాధవాగ్నిబిందుసంవాదం బనునితిహాసంబు. దీని వినినను బఠించినను వ్రాసినను మానవులకు భోగమోక్షములు సిద్ధించు ననినం గుమారున కభివాదనంబు సేసి కుంభసంభవుండు వెండియు నిట్లనియె. 138

వృషభధ్వజావిర్భావము

సీ. పార్వతీనందన! పాంచజన్యధరుండు
విఘ్నరాజును శ్రీయు వేఱు వేఱ
వివిధమాయోపాయ వేషభాషాదుల
భ్రమియించి కాశికాపట్టణమున

1 బిందుమాధవ సేవాతాత్పర్యంబున.

నుఱక దివోదాసు నుచ్చాటనము చేసి
యామేలివార్త మంథాద్రి నున్న
హరునకుఁ జెప్పి పంపిరి హరుఁడును వచ్చెఁ
గాశికానగరికిఁ గరము వేడ్క

తే. వచ్చి పేరోలగం బుండి వరుసతోడ
యోగినుల భాను విధిఁ బ్రమథోత్కరంబు
హరిని లక్ష్మి వినాయకు నాదరించి
భువనసామ్రాజ్యపట్టంబు పూనె నంట. 139

వ. సామాన్యంబున సంక్షేపరూపంబుగా వినుటం జేసి దద్వృ
త్తాంతశ్రవణంబునందు నాకుం దృప్తి చాలకున్నయది. సవిశే
షంబుగా విస్తరించి యానతిమ్ము. కాశీమాహాత్మ్యంబునకుం
దక్కినవృత్తాంతంబు లానుషంగికంబులు. ఈవృత్తాంతం బాధి
కారికంబు గదా యనుటయు, నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుఁడై
గాంగేయుండు కుంభసంభవున కిట్లనియె. 140

ఉ. కైటభదైత్యవైరి యధికం బగునేర్పున మన్నుతేని కు
చ్చాటనమాచరించి తనచట్టుఖగేంద్రునిఁ బంచెఁ గ్రమ్మఱన్
హాటకరేఖ దానును గజాస్యుఁడు లక్ష్మియుఁ జేసినట్టి కై
లాటమునం ఘటిల్లె సకలార్థము దేవరయాజ్ఞ పెంపునన్.141

వ. అనుచు సంతోషసందేశపద్ధతి లిఖించి గరుత్మంతునిచేతి కిచ్చి
పంచిన నతిత్వరితగతి లవణేక్షుసురాసముద్రంబులు దాఁటి
కుశద్వీపంబు డాసి. 142

శా. తద్ధ్యానాస్పదమానమానసుని మంథక్ష్మాధరాధిత్యకా
మధ్యాధ్యాసితు శంభు డగ్గఱి గరుత్మంతుండు కార్యార్థసం

సిద్ధిత్వంబును దీర్ఘపక్షయుగవిక్షేపప్రభేదంబుచే
నధ్యాహార్యముగా నిరంకుశమహాహంకారధీరోద్ధతిన్. 143

వ. డాసి యంతంత సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించుచుం
జేరవచ్చి నందికేశ్వరునిచేతికి సందేశపత్రికయిచ్చి తత్సమీ
పంబున బద్ధాంజలియై యుండె. విదితవివాహోదాసవృత్తాంతుం
డై మృత్యుంజయుండు కాశీపట్టణంబునకుం బయనం బగు
టయు. 144

ఉ. ఎత్తిరి కెక్కియంబులును నెల్లులు నంబరవీథి దీటుకో
నొత్తిరి శంఖకాహళము లూదిరి శృంగకవంశకాండముల్
మొత్తిరి దుందుభుల్ ప్రమథముఖ్యులు హర్షితచిత్తవృత్తులై
యత్తఱిఁ గాశికానగరయానమహోత్సవజృంభణంబునన్.

వ. అప్పుడు నందికేశ్వరుండు. 146

సీ. ఏనుఁగు లెనిమిది వృషభంబు లెనిమిది
తురంగంబు లెనిమిది హారు లెనిమిది
గంగాతరంగిణీకాళిందు లీషలు
సాయంబు రేపును జక్రయుగము
ధవళాతపత్రంబు తారకావర్గంబు
రజితంపుమోలలు తారాగణంబు
ప్రణవంబు మునుకోల పాదపీఠంబు గా
యత్రి వేదంబు సర్వాంగరక్ష

తే. ద్వారసంరక్షకులు దీవ్రధామవిధులు
మార్గదర్శక మామ్నాయమండలంబు
గా సమున్నత మగురథాంగంబు పన్ని
ప్రాంగణంబున నిల్పె శిలాదసుతుఁడు. 147

వ. విశ్వేశ్వరుండును నైవేసి భవానీసహితుండై యద్దివ్యస్యందనం బెక్కి ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవతలును, కోట్యయుతద్వయప్రమథగణంబులును, నవకోటిదుర్గలును, కోటిభైరవులును, కోటికుమారు, లేఁడుకోట్లవినాయకులును, షడశీతిసహస్రమునులు, నంబఅగ్నృహమేధులును, మూఁడుకోట్లుపాతాళతలభుజంగంబులును, రెండుకోట్లుదైత్యదానవులు, నష్టాయుతగంధర్వులును, కోట్యర్ధలక్షరాక్షసులును, బదివేవురు విద్యాధరులును, నలువది వేలప్సరసలు, నెనిమిదిలక్షలు గోమాతలును, షణ్ణవత్యయుతసుపర్వులును, సప్తసాగరంబులును, నెనిమిదివేలు గిన్నరులును, మున్నాలు వైవస్వతులును గొలిచి వాయువేగంబున ముహూర్తమాత్రంబున నభోమార్గంబున జని కాశింబ్రవేశించె. అప్పుడు గోమాతలు దుగ్ధవర్షంబులు కురిసిరి. జైగిషవ్యుం డను మహామునీశ్వరుండు వేదార్థసారంబు లగు కైవారంబులఁ బరమేశ్వరుం బ్రస్తుతించె. అప్పరమేశ్వరుండు జ్యేష్ఠమాసంబున శుక్లపక్షంబునఁ జతుర్దశినాఁడు ప్రవేశించె. అదికారణంబుగా జ్యేష్ఠస్థానంబనుతీర్థంబును, జైగిషవ్యస్తోత్రంబు కారణంబుగా జైగిషవ్యతీర్థంబును, గోమాతృదుగ్ధవర్షంబు కారణంబుగా క్షీరోదతీర్థంబునుం గలిగె. ఇట్లు కాశీపట్టణంబు ప్రవేశించి.

తే. బ్రహ్మవిష్ణువిహితపట్టాభిషిక్తుఁ డై
జగము లెల్లఁ గొల్వఁ జంద్రమౌళి
గౌరితోడఁ గూడఁ బేరోలగం బున్న
వేళ వచ్చెఁ గాశివిప్రగణము. 149

వ. అందు. 150

సీ. సంస్తుతించిరి బహ్వృచప్రపంచంబుల
నొకకొంద ఱసితకంఠోపకంఠు
నుచ్చైస్స్వనంబున నొకకొందఱు నుతించి
రార్యాకళత్రు నథర్వశాఖ
శివునిఁ బ్రశంస సేసిరి యొకకొందఱు
సద్భక్తిమై సప్తసామములను
సర్వజ్ఞుఁ బొగడి రథర్వవేదంబున
నొకకొంద ఱొగి ప్రసంగోచితముగఁ
తే. గాశికాతీర్థవాసులఁ గర్మపరుల
భూతిరుద్రాక్షధారులఁ బుణ్యనిధులఁ
నందఱినిఁ జూచి కరుణాసమగ్రబుద్ధి
నిట్టు లని యానతిచ్చె విశ్వేశ్వరుండు. 151
తే. సేమమే విప్రులార! యనామయంబె?
పరమమాహేశ్వరాచారనిరతులార!
కుశలమే? కాశికాతీర్థకోటిదివ్య
లింగపూజైకతానాంతరంగులారా! 152
వ. అనిన విని మందాకినీతీర్థంబు హయతీర్థంబు మత్స్యోదరీ తీర్థంబు కపాలమోక్షతీర్థంబు నాదిగాఁ గల తీర్థంబులనుండి యేతెంచినబ్రాహ్మణోత్తములు మృత్యుంజయునకు నమస్కరించి యిట్లని విన్నవించిరి. 153
తే. అసియు వరణయుఁ గూడినయంతనుండి
సంగమేశ్వరతీర్థంబు సందుదాఁక
గగనగంగాతటంబునఁ గదలకుండు
తీర్థవాసుల మమృతదీధితికిరీటి! 154

తే. పదియు నెనుబది వేలును బంచశతియు
నేఁబదియు నైదుసంఖ్యలయిండ్లవార
మాశ్రితులు కాశికాపురి కస్మదీయు
లీక! పల్లేరు దుడిచి పా టెక్కినారు.

వ. అని యనంతరంబ యాశీర్వదించి యార్ద్రాక్షతం(బు)లు సల్లి మంగళసూక్తంబుల సంస్తుతించి బ్రాహ్మణులు ప్రబద్ధకరసంపుటులై దేవా! భవదీయకటాక్షవీక్షానిక్షేపసంభూతప్రభూతానుకంపాసంపత్తి గలుగ మాకు నేమం బనామయంబు గుశలం బేమి బ్రాంతి? అదియునుంగాక. 156

క. వృషగమన! భవాశీవిష
విషవృషతనిషేకజనితవిషమదశాదు
ర్విషహోష్మదోషసర్వం
కషములు కాశీసమీపగంగామృతముల్. 157

వ. అనిన విని పినాకి దానునుం గాశీనామాక్షరద్వయంబు కర్ణామృతంబనియును గాశీక్షేత్రధూళిత్రసరేణువులు సర్వాంగరక్ష లనియు గమనాసనస్వప్నజాగరణంబులం గాశీనామస్మరణంబు పాపంబులఁ బాపఁ జాలు ననియును బ్రహ్మాండగోళంబున గలతీర్థజాలంబు లెల్లనుగాశీక్షేత్రంబునఁ బంచక్రోశంబున వసియించి యుండు ననియును గాశి నిర్వాణమాణిక్యఖని యనియును గాశి మోక్షలక్ష్మీనివాసకుశేశయం బనియును గాశి సంసారబీజాంకురమరుభూమి యనియునుం గొనియాడి తాను నమ్మహీసురులుఁ గొంతతడ వభీష్టగోష్ఠీవినోదంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి వారుచూడంజూడ నంతర్హితుం

డై దివ్యవిభవాభ్యంతరస్థం బై నజ్యోతిర్లింగంబునం దంతర
వించె. నంత బ్రాహ్మణులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి. ఇది
వృషధ్వజావిర్భావం బను నుపాఖ్యానంబు భోగమోక్ష
ప్రదాయకంబు. 158

ఉ. పంచసహస్రలింగములు భాసురమూర్తులు జ్యేష్ఠనాథతీ
ర్థాంచలభూమియందుఁ బ్రణతాఖిలనిర్జరముఖ్యమండలీ
కాంచనమౌళిరత్నకలికారుచిజాలపిశంగితాంఘ్రిల
భ్యాంచితభోగమోక్షవిభవాకరముల్ కలశీతనూభవా!

వ. అవి యెయ్యవి యనిన నాదిత్యలింగంబు పరాశరేశ్వరలిం
గంబు మాండవ్యేశ్వరలింగంబు మంకణేశ్వరలింగంబు జాను
కేశ్వరలింగంబు సుమంతేశ్వరలింగంబు భారద్వాజేశ్వరలిం
గంబు వాజపేయేశ్వరలింగం బగ్నివర్ణేశ్వరలింగంబు ధుర్వే
శ్వరలింగంబు వత్సేశ్వరలింగంబుకుక్కుటేశ్వరలింగంబు పర్ణా
దేశ్వరలింగంబు సక్తుప్రస్థేశ్వరలింగంబు మాండూకేశ్వరలిం
గంబు బాభ్రవేయేశ్వరలింగంబు చ్యవనేశ్వరలింగంబు కలిం
దమేశ్వరలింగం బక్రోధనేశ్వరలింగంబు కంకేశ్వరలింగంబు
కుంతలేశ్వరలింగంబు కఠేశ్వరలింగంబు తుంబురునారదేశ్వర
లింగంబు మతంగేశ్వరలింగంబు మాగధేశ్వరలింగంబు జతు
కర్ణేశ్వరలింగంబు జంబుకేశ్వరలింగంబు జారుధీశ్వర జలేశ్వర
కాళేశ్వర గాలవేశ్వర మహాలింగంబు లాదిగాఁ గల మహా
లింగంబులు వెండియు. 160

కందుకేశ్వర వ్యాఘ్రేశ్వరసంభవము

సీ. ఒక్కనాఁడు భవాని యుబుసుపోవక పైఁడి

---

1 దంతరించె.

జలపోసనముకసీసంపుఁబట్టు
బంతిఁ గుట్టిమభూమిఁ బాణిపల్లవమున
నాస్ఫాలనము సేసి యాడుచుండ
నప్పు డంబరవీథి నసుర లిద్దఱు గూడి
కందుకం బెగవైచు గౌరి బుచ్చి
ప్రమథవేషముఁ దాల్చి పట్టంగ వచ్చిరి
గనుసన్న చేసి శంకరుఁడు వనుపఁ

తే. బర్వతాత్మజ యక్కూటపారిషదులఁ
జంపె నచ్చెండునన యురస్థ్సలుల వైచి
కపటదైత్యులఁ బరిమార్చెఁ గందుకంబు
కందుకేశ్వరుఁ డనఁ గాశిఁ గాంచె మహిమ. 161

వ. ఇది కందుకేశ్వర మాహాత్మ్యంబును తత్సంభవంబును. 162

సీ. దండఖాతాఖ్యతీర్థమునందు దుందుభి
నిర్హ్రాదుఁ డనుయామినీచరుండు
ప్రహ్లాదుమామ యప్పాపి దేవతలకు
నహితంబుగా నధ్వరాంశదాత
లైనవిప్రులఁ జంపఁ బూని కాశికి వచ్చి
శివరాత్రి యందుఁ దత్క్షేత్రవాసి
యొక్కవిప్రుఁడు శశాంకోత్తంసుఁ బూజింపఁ
బులివేషము ధరించి పొంచి కఱవ

తే. నతఁడు పూజించువృషభాంకుఁ డది యెఱింగి
చంపె నాదైత్యు నొఱలంగఁ జంక నిఱికి
పుండరీకంబు జంపి యాఖండపరశుఁ
డుండెఁ గాశిని వ్యాఘ్రేశ్వరుం డనంగ. 163

వ. ఇది వ్యాఘ్రేశ్వరు సంభవప్రకారంబు. వెండియు జ్యేష్ఠే
శ్వరు సమీపంబునఁ గుక్కుటేశ్వర పితామహేశ్వర గదా
ధరేశ్వర వాసుకీశ్వర కపాలభైరవ మహాతుండ సాగరేశ్వర
వృషభేశ్వర గంధరేశ్వర దుందుమారేశ్వర కర్కోటకేశ్వర
సుప్రతీకేశ్వర తుండకేశ్వర ముండకేశ్వర దివ్యలింగంబులు
భజించువారికి భోగమోక్షప్రదాయకంబులు. 164

శైలేశ్వర రత్నేశ్వర ప్రాదుర్భావము

సీ. ఒకనాఁడు మేనక యుర్వీధరేంద్రుని
 యొద్దఁ గూర్చి తనూజ సుమఁ దలంచి
పేదజీవన మయ్యె బిడ్డకు అాగుండె
 యతఁడవు గావున నరయ వెపుడు
కాశి నె ట్లున్నదో కమలాయతేక్షణ
 దర్శించి వచ్చుట తగవు గాదె?
యెలనాఁగ పుట్టినయింటివారలు తన్ను
 నరయ కుపేక్షించినపుడు బెగడు
తే. ననిన బహుసంపదలతోడ నరిగి యతఁడు
హరిపురందర పురలక్ష్మి నతిశయించు
తత్పురముఁ జూచి శివుఁ జూచి తనయఁ జూచి
తెలిసి యవ్వీట లింగప్రతిష్ఠ చేసె. 165

వ. శైలాధిప ప్రతిష్ఠితం బైనయాలింగంబు శైలేశ్వరలింగంబు.

ఉ. అంబికకంచుఁ దెచ్చినమహామణిసంఘము ప్రోఁగు పోసి య
య్యంబురుహాక్షియానతిన యద్రికులాగ్రణి నిల్పె రత్నలిం
గంబు మహాప్రమాణముగఁ గాశికయం దది నేఁడునింద్రచా
పంబుల నీనుచు న్వెలుగుఁ బ్రాహ్ణములందపరాహ్ణవేళలన్.

తే. చిత్తగింపు మనాది సంసిద్ధ మైన
యొక్క పుణ్యేతిహాస మనూనచరిత!
శిశిరగిరిరాజసంప్రతిష్ఠితవిశుద్ధ
రత్నలింగేశుమహిమ విభ్రాజితముగ. 168

సీ. కాశికానగరంబు వేశవాటికలోనఁ
గర్పూరతిలక నా గణిక యొకతె
యసమసాయకునియాఁటవపుష్పబాణంబు
రత్నేశు నాస్థానరంగభూమిఁ
గుండలీనృత్తంబు గోహలాద్యాచార్య
మత భేదముల దేశిమార్గసరణిఁ
జారికాకరణాంగహారరేచకముల
భ్రమరికావలన వర్తనగతులను

తే. నాడి మెప్పించు నెట్టి చోద్యంబొ, తరుణి
మీనకేతనహరుఁ డెట్లు మెచ్చు టెట్లు?
తాను దాండవవిద్యాప్రధానగురుఁడు
లలన పార్వతి సుకుమారలాస్యజనని. 169

వ. ఇట్లు పరమేశ్వరు నారాధించి యనంతరంబ యక్కాంత యొక్కనాఁడు కార్యాంతరవ్యాసంగంబున నన్యదేశంబు నకుం బోయి విధివశంబునఁ గాలధర్మంబు నొందె. ప్రాగ్భవీయంబైన యీశ్వరారాధనసుకృతంబునం జేసి గంధమాదనంబున వసుభూతి యనుగంధర్వరాజునకుం బ్రభవించి రత్నావతి యనుపేర రూపలావణ్యవిభ్రమవిలాసంబులకు నావాసంబై పూర్వజన్మవాసనావశంబునఁ గాశికానగరం

బున రత్నేశ్వరుం బ్రతిదినంబునుం గొలిచి నిజావాసంబు నకుం బోవుచుండు. 170

తే. ఇద్ధకరుణాన్వితుండు రత్నేశ్వరుండు
తన్ను ననిశంబుఁ గొలుచుగంధర్వసుతకుఁ
దనకు సేవకుఁ డైనపాతాళరాజు
శేషకుల రత్నభూషణుఁ జేసెఁ బెండ్లి. 171

తే. దందశూకంబుకలలోనఁ దరుణిఁ గూర్చుఁ
గాంత కలలోన దందశూకంబు నిలుపు
నెట్టి వేడుక కాఁడొ రత్నేశ్వరుండు?
జంపతులఁ జేయునందాఁకఁ జలముకొనియె. 172

క. లీలాకైవల్యవినో
దాలంబం బగుచు లోకయాత్రావిధులం
బాలించు నుబుసుపోకకు
హాలాహలగళుఁడు కాలయాపనబుద్ధిన్. 173

తే. రత్నలింగేశుమందిరప్రాంతభూమి
రత్నచూడాఖ్యుఁ డను భోగిరాజు పేర
రత్నచూడాహ్వయంబు తీర్థంబు గలిగెఁ
గాశికాస్థానమునయందుఁ గలశజన్మ! 174

కృత్తివాసతీర్థమాహాత్మ్యము

వ. ఇంకం గృత్తివాసతీర్థమాహాత్మ్యంబు వినుము. ఒక్కనాఁడు కాశీప్రవేశవిష్కంభంబున గంభీరకంఠగర్జిత ఘోషంబునఁ జదలం జాతకవ్రాతంబులను భువి శిఖండిమండలంబును నొండొండ యుల్లసిల్లం జేయుచు సముల్లసత్కదంబ కుసుమ కేసరవాసనాసంపాది మధుసుధాసారసౌరభ(శ్య)ంబున దశ

దిశాభోగంబులు బుగులుకొన మూర్ధోద్ధూననంబున బ్రహ్మాండభాండంబు దళనకులిశకోటినుత్పాటించుభంగి నంగీకరించుచు, సముద్దండశుండాకాండగండూషితోజ్ఝితం బగు విబుధ నిర్ఝరిణీపాథఃపూరంబునం బయోధరవిధిచక్రంబు నీరొల్కలుపుచుఁ, జరణఘట్టనంబునం బుడమింగదిసిల్లినం గపట కిటిజరఠకమఠభుజగపరివృఢులు కూనిగిలం బడఁ గఠోర ఫూ(ధూ)త్కారపవనఘారాభిఘాతంబున జీమూతవ్రాతంబు చెదరి పఱవఁ గర్ణతాళదుందుభిధ్వానంబున ధరణికుధర గుహాక్రోడంబులం బ్రతిధ్వనులు పుట్టింప నుచ్చకుంభ క్రూరాట్టాలకం బగుట గర్వంబునకు నివాసదుర్గంబును, శీక రాసారశిశిరం బగుటఁ గ్రోధంబునకు విహారధారాగృహం బును దానప్రవాహంబులకుఁ బ్రావృట్కాలంబును, దర్పాంధ కారంబునకుఁ గాళరాత్రిసమయంబును నై[1] యానంద కాన నంబున నవష్టంభసంరంభవిజృంభణంబున. 175

స్రగ్ధర. చిందెం జెండాడె మట్టెం జిరిమె విఱిచెఁ గ్రొ
చ్చెన్ విఘట్టించె దంచెన్
ద్రుంచెం జక్కాడె మోదెం దోడసెఁ గెడపె న
త్యుద్ధతిం గాశిసీమన్
బంచక్రోశీధరిత్రీపరిధిఁ గరిసుర
ప్రత్యనీకుండు హేలా
సంచారోదగ్రభంగిన్ బలముకొని వనీ
సౌధవప్రాట్టవీథుల్. 176

వ. మఱియు. 177

1. నయానాకారంబున గజాసురుండ.

సీ. భారభూతేశ్వర ప్రాకారగోపుర
ప్రఘణభూముల మదద్రవము గురియు
ఘర్షించు గండభాగము ఘటోల్కాదిత్య
భవనోపకంఠాంఘ్రిపంబు శాఖ
ఘూత్కార మొనరించు ద్రుమిచండపతిమేను
తుండంబుతుంపరఁ దొప్పదోఁగ
సలుపు వప్రక్రీడ శంకుకర్ణేశ్వర
స్థానమాణిక్యపాషాణవేదిఁ

తే. బాఱఁబాఱఁగ వేటాడుఁ బ్రమథకోటి
జిబిజిగఁగ జేయు భూతముల్ కళవళింప
మలయుఁ గాశీపురంబులో మాఱు లేక
యహితజయభాసురుఁడు సింధురాసురుండు. 178

క. గజదైత్యుఁ డివ్విధంబున
గజిబిజి సేయంగఁ గాశికానగరమునం
బ్రజనితభయకంపమునం
బ్రజ తామరపాకునీటిపగిదిఁ దలంకెన్. 179

ఉ. క్రొవ్వునఁగన్నుఁగానకిటు కుంజరదైత్యుఁడు విక్రమోద్ధతిం
జివ్వకుఁ జేయి సాచి తనుఁ జేరఁగ వచ్చిన లోచనంబులన్
నవ్వుచుఁ గాశికానగరనాథుఁడు విశ్వవిభుండు వైచె దా
నెవ్వడి యాతుధానరథినీలయకాలమునుం ద్రిశూలమున్.

తే. ఆ త్రిశూలాయుధంబు తీవ్రాంశుకోటి
భాశ్ఛటాభాసురము కుంభపదము నాటి
రక్తధారలతోన యారాక్షసేంద్రు
కలుషములు గూల్చి యేతెంచెఁ గ్రమ్మఱంగ. 181

వ. అప్పుడు నిర్మలాంతరంగుండై యారాక్షసేంద్రుండు విరూపాక్షు ననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండై యావిశ్వేశ్వరుండు గజాసురా! వరంబు వేఁడు మనిన నా దైత్యుండు మృత్యుంజయున కిట్లనియె. 182

ఉ. పుట్టినవారికి న్నియతము ల్మరణంబులు విశ్వనాథ! నా యట్టికృతార్థుఁ డెవ్వఁడు? చరాచరవిశ్వవిధాతృసృష్టికిం బట్టనుురాజు నానతసుపర్వకిరీటతటీవిటంకసం ఘట్టితపాదపీఠు నినుఁగంటిఁ దుదిం గరుణాపయోనిధిన్.

తే. అమరవంద్య! త్రిశూలాయుధమునఁ జీరి యొడలు లితోల్చి తోలు పచ్చడము చేసి యుత్తరాసంగముగఁ దాల్చి యుండవలయు నోడిగిలి రక్తబిందువు లుట్టిపడఁగ. 184

ఉ. అంధకవైరి! నాపయి దయాగుణసంపద గల్గె నేని నీ స్కంధమునందు నాయొడలిచర్మము పాయకయుండుఁగాతదు ర్గంధము లేక కర్కశము గాక చినుంగక వెండికొండపైఁ గంధరకాళ మున్నయొసకంబున నీవర మే వరించెదన్. 185

వ. అనిన సింధురాసురు కోరినవరం బిచ్చి యంధకవైరి కృత్తివాసుం డయ్యె. అది కారణంబుగా నత్తీర్థంబు గృత్తివాస తీర్థం బన విషమభవభయకలుషవిష (నిషేక) భంగజాంగలికం బైన గగనగంగాతీరంబునం బరమఖ్యాతి వహించె ననంతర తీర్థంబు లాకర్ణింపుము. 186

కలహంసతీర్థాదిమాహాత్మ్యము

మ. కలశీసంభవ! యద్భుతం బొకటి యాకాశంబునన్ రెండు కాకులు కాకా కృతిఁ గాకలీ కళ కళక్రూర ప్రకారోద్ధతిన్

గలహాం బాడి కొలంకులోనఁ బడి లోకంబెల్ల వీక్షింపఁగాఁ
గలహాంసత్వమునొందె నిట్టివిసుమీ కాశీప్రభావోన్నతుల్.

వ. అది కలహాంసతీర్థంబు. 188

తే. హంసతీర్థంబు డగ్గరి యన్నిదిశలఁ
బదియు వేలును మున్నూఱు భవ్యచరిత!
శంభుభవ్యలింగంబులు సన్మునీంద్ర
సంప్రతిష్ఠాపితము లభీష్టప్రదములు. 189

వ. లోమశేశ్వరలింగంబు మాలతీశ్వరలింగంబు నుత్తరలింగం
బు జనకేశ్వరలింగం బసితాంగభైరవతీర్థంబు శుష్కోదరీ
తీర్థం బగ్నిజిహ్వామణికుండ మహాబలలింగ శశిభూషణలింగ
మహాకాళ యోగదేవేశ్వర మహానాదతీర్థంబులును విమలే
శ్వరలింగంబు మహాదేవలింగంబు పితామహేశ్వరలింగంబు
రుద్రస్థలీతీర్థంబు చండీశ్వర నీలకంఠేశ్వర విజయేశ్వర శ్రీకం
ఠేశ్వర కపర్దీశ్వర యక్షేశ్వర జయంతేశ్వర త్రిపురాంతక
కుక్కుటేశ్వర త్ర్యంబక హరిశ్చంద్రేశ్వర చతుర్వేదేశ్వర
సహస్రాక్షేశ్వ రేశానేశ్వర సంహారభైరవస్థానోగ్రభవేశ్వర
ఢుంఢీశ్వర భద్రకర్ణేశ్వర కాలకలశేశ్వర కామేశ్వరలింగంబు
లును గపాలలోచనతీర్థంబును దీప్తేశ్వరామరేశ్వరస్వయం
భూమహాలక్ష్మీశ్వరధరణీవరాహేశ్వరలింగంబులును గణపతి
క్షేత్రంబును మత్స్యోదరీతీర్థంబును భూర్భువస్స్వర్లింగం
బును హాటకేశ్వర కిరాతేశ్వర భారభూతేశ్వర నాకులేశ్వర
నైరృతేశ్వర జలప్రియ జ్యేష్ఠేశ్వరదేవేశ్వరోంకారేశ్వర
ప్రాసాదపర్వతలింగంబు లివి యష్టషష్ఠ్యాయతనంబులు. 190

సీ. శ్రీవిశాలాక్షిచే శిశిరభానుకిరీటు
నర్ధాంగలక్ష్మిచే నగజచేత
లలితచేఁ దరుణపల్లవపాటలాంగిచే
జవరాలిచే లోకజననిచేతఁ
బూఁబోఁడిచే విశ్వభుజచేత హ్రీంకార
వనజవాటివిహారవరటచేత
శివదూతచేతఁ బశ్చిమనాడికావీథిఁ
బరమయోగులు గాంచుఫలముచేతఁ

తే. జిత్రకంఠికచే నీలచికురచేత
భద్రకాళికచే దైత్యభయదచేత
నిగళభంజనచేఁ గృపానిఘ్నచేతఁ
గరిమ గైకొనె శ్రీకాశికాపురంబు. 191

తే. గుజ్జుమోకమావి కుబ్జామహాదేవి
భక్తలోకకీరపతగములకుఁ
గమల కమలనాభు గారాబుదేవేరి
గ్రామదైవతములు కాశినగర. 192

సీ. ఐరావణము నెక్కి యశని చే ధరియించి
యైంద్రి ఘంటావీథియందు మెలఁగు
విహరించు శృంగారవిపినవీథులయందుఁ
గౌమారి శిఖిశాబకంబు నెక్కి
చంద్రశేఖరునాదిశక్తి మాహేశ్వరి
యాఁబోతు నెక్కి వాహ్యాళి వెడలుఁ
జదలేటి సైకతస్థలుల వినోదించు
నలవోక బ్రాహ్మి రాయంచ నెక్కి

తే. విహగపతి నెక్కి వైష్ణవి ప్రహరి దిరుగుఁ
బంచమియును జాముండియు సంచరింతు
రాత్మ వాహనముల నెక్కి యహరహంబు
ననఘ ! శ్రీకాశికాపురాభ్యంతరమున. 193

తే. చిత్రఘంటామహాదేవి శివపురంధ్రి
గౌరి నెవ్వాఁడు సేవించుఁ గాశినగరి
నతఁడును వినండు ప్రాణప్రయాణవేళ
యమలులాయకఘోరఘంటారవంబు. 194

శా. ఝుంకించుం గరతర్జనీముఖమునన్ జాలేశ్వరీదేవి కా
శ్యంకస్థాయిని భక్తకోటిబహువిఘ్నౌఘంబులన్నిచ్చలున్
హ్రీంకారాక్షర మంత్రసౌధశిఖరక్రీడాకళాలోల సా
హంకారామరవైరిమర్దనవిధివ్యాపారపారీణయై. 195

గీ. భద్రనాగమహాతీర్థపరిసరమున
భద్రవాపికయందు నాప్లవ మొనర్చి
భద్రకాళిక వీక్షించు పంచజనుఁడు
భద్రసంస్థితిఁ గాంచు వింధ్యాద్రిదమన ! 196

క. సిద్ధివినాయకుగేడ వర
సిద్ధిఁ ద్రిసంధ్యంబు సేవసేసిన నెరయన్
సిద్ధించును మానవునకు
శ్రద్ధావంతునకు విభవసంపత్సిద్ధుల్. 197

క. విధిశక్తిఁ గాశికాపుర
నిధి నిరవధినిరవసంధినిరవధికకృపా
భ్యధిక విధీశ్వరశివుస
న్నిధిఁ గొలిచిననరుఁడు గాంచు నిరుపమసిద్ధుల్. 198

గీ. అధికభక్తితోడ నమరేశ్వరీదేవి
సిద్ధలక్ష్మి సంభజించి నరుఁడు
నిడివిగాఁగ బ్రదుకు విమవంగ ముమవంగ
వ్రేఁక నైనకలిమి వృద్ధిఁ బొందు. 199

వ. వెండియుఁ ద్రిలోకసుందరి యనుకందర్పదమనుశక్తి యవి ముక్తక్షేత్రంబునకుఁ గస్తూరికాతమాలపత్రంబు. శ్రీకంఠ సన్నిధియందు మహాలక్ష్మి భజించువారలకు భోగమోక్ష లక్ష్ముల నొసంగు. లక్ష్మీపీఠం బనుమహాస్థానంబు సాధకాభీష్ట దంబు. కమలాపీఠంబున కుత్తరంబున హయకంఠి యను దేవి కఠినతరకుఠారధారాఘట్టనంబున విఘ్నద్రుమషండంబు ఖండించు. పాశపాణిదక్షిణంబునఁ గౌర్మికర్మంబులు ఖండించు. వాయవ్యభాగంబున శిఖిచండి శిఖండినీరూపధారిణి యై జాము జామునఁ గేకాధ్వనులు సేయు. భీమచండి యుత్తర ద్వారంబు రక్షించుచుండు. 200

గీ. కాశిభీమేశ్వరునిచక్కఁ గట్టెదురనఁ
బాశపుష్కరపాణి యై భద్రకాళి
భీమచండి మహాదేవి భీమకుండ
పార్శ్వభూమండలంబునఁ బాయకుండు. 201

గీ. ఛాగవక్త్రేశ్వరీదేవి శంభుశక్తి
వృషభకేతనుయామ్యదిగ్వీథియందుఁ
గదిసి సేవించువారివిఘ్నముల నెల్ల
మేయుఁ జిగురాకు భక్షించుమేఁకవోలె. 202

గీ. తాటిపాడవున నవిముక్తధామసీమఁ
దాళజంఘేశ్వరీదేవి తలిరుఁబోఁడి

విఘ్నముల నెల్ల జురుకొట్టు వెదకి వెదకి
తాటికంబంబు సవ్యహస్తమునఁ దాల్చి. 203

క. వికటానన యను దేవత
మకుటాంగదకటకహారమండన కాళీ
నికటమున నుండుఁ బాయక
యకలంకశశాంకశకల మౌదల వెలుఁగన్. 204

క. ఉద్దాలకతీర్థంబున
నుద్దాలకనామధేయుఁ డుడుపతిమకుటుం
డుద్దండదండధరమద
భిద్దోర్గఖట్వాంగుఁ డుండుఁ బ్రియ మెసలారన్. 205

గీ. అందు వసియించు యమదంష్ట్రి యనెడు దేవి
పూర్వదిగ్భాగమునకు విభూష యగుచు
నమ్మహాశక్తి నవమందహాస మైన
మెల్లచూపున వలపించు మృడునిమనము. 206

గీ. తారకేశ్వర మనెడుతీర్థంబునందుఁ
దారకేశ్వరదేవు నిద్ధప్రకాశుఁ
దారకేశ్వరరేఖావతంసు శివునిఁ
దారకబ్రహ్మనిధిఁ గొల్చు ధన్యతముఁడు. 207

సీ. ఆతారకేశ్వరం బనుతీర్థ మేలెడు
దారకేశ్వరుని ప్రత్యంతభూమి
సప్తపాతాళవిష్కంభతాలుద్వయీ
భీకరంబును దందశూకరాజ
జిహ్వాలతంబును జీమూతవిధ్యుక్త
రోష్ఠంబును ధరాధరోష్ఠదళము

తారకానక్షత్రదశనమండలము వి
  ద్యుద్దండదంష్ట్రాచతుష్టయంబు
గీ. నైనవదనంబుఁ దెఱచి బ్రహ్మాండపిండ
కబళనమునకుఁ జేసాచి కాళరాత్రి
కాశి శుష్కోదరీదేవి గదల కుండుఁ
జర్మముండకుఁ జెలికత్తె శైలదమన! 208

సీ. జంగాళముగ వ్యాఘ్రచర్మాంబరముఁ గట్టి
  శూలంబు వలచేతఁ గీలుకొలిపి
భసితత్రిపుండ్రంబు ఫాలపట్టికఁ దీర్చి
  నిద్దంపుఁజిలువజన్నిదముఁ దాల్చి
చనుదోయిఁ గీకసస్రక్కలాపముఁ బూని
  తనువల్లి రక్తచందన మలంది
కరటాంజనము కల్కిఁ గ్రాలుకన్నులఁదీర్చి
  మధుపానమున నుబ్బు మదికి నొసఁగి
గీ. వాసి గల్గి మహాప్రేతవనమునందు
సంతతంబును విహరించుఁ జర్మముండ
రుండమండన గానిచో రూఢిఁ జర్మ
ముండయ ట్లమ్మహారుండ మునివరేణ్య! 209

శా. హాలాపాన మొనర్చి యిద్దఱును నన్యోన్యంబు మత్తిల్లి కం
కేళీనృత్తవినోదకందుకమణిక్రీడావిహారక్రియా
లీలాహాస్యకళాప్రసంగముల నుల్లేఖించ వర్తింతు రె [తల్.
కాలంబుల్ ఘటజన్మ! కాశినడుమన్ గర్వించి యద్దేవ

భుజంగప్రయాతము.—

హయగ్రీవతీర్థంబునం దభ్రగంగా

పయోవేణి నిర్ధూతపాదారవింద
ద్వయీరత్నపీఠాంకఁ దాళప్రమాణా
భయఘ్ను న్మహారుండ భావింతు రార్యుల్. 211

వ. మహారుండకుం బశ్చిమభాగంబున స్వప్నేశ్వరి. ఆస్వప్నేశ్వరి భజించువారలకు భూతభవిష్య[1]చ్ఛుభాశుభార్థంబులు గల లోనం దెలుపుచు నవమ్యష్టమీచతుర్దశీదివసంబులం బూజఁ గొను. ఆస్వప్నేశ్వరికి వరుణదిగ్భాగంబున దుర్గాదేవి. ఆ దుర్గ కాశీక్షేత్రంబున దక్షిణద్వారదేశంబు రక్షించుచుండు ననినం గుంభసంభవుండు శంభుసంభవున కిట్లనియె. 212

గీ. తుహినగిరిరాజకన్యక దుర్గ యయిన
కారణం బేమి? కందర్పవైరితనయ!
అనతిమ్మన్న గుహుఁడు వింధ్యాద్రిదమన!
విను సినుచుఁ జెప్పఁ దొడఁగె సవిస్తరముగ. 213

దుర్గామాహాత్మ్యము

వ. దుర్గం డనుపేర నొక్కరాక్షసుండు రురునికొడుకు తపోబలంబున నవధ్యుఁడై భూర్భువస్స్వర్భువనంబులు బాధింపం దొడంగిన దేవతలు మహేశ్వరు నభయంబు వేఁడిన నట్లగా నొసంగి శివుండును రాక్షసునిం భంజింప దాక్షాయణి నియోగించిన. 214

గీ. గౌరి వింధ్యాద్రి కేతెంచి కాళరాత్రిఁ
బంచె రాత్రించరేంద్రునిఁ బట్టి తేరఁ
జంపఁ బాతాళమున కంపఁ జాలునట్టి
శక్తియును నేర్పు నిచ్చి యైశ్వర్య మెసఁగ. 215

1 వర్తమాన శుభా శుభంబులు.

వ. కాళరాత్రియు రుద్రాణియాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి యద్దైత్యు
సన్నిధి కరిగి యతని కిట్లనియె. 216

గీ. రాయబారంబు వచ్చితి రాక్షసేంద్ర!
యచలకన్యక యనుప వింధ్యమున నుండి
బుద్ధిమంతుఁడ వైతేని భువనములకు
బాధ సేయక యుండు సత్పాపబుద్ధి. 217

వ. వేదోక్తంబు లైనసర్వక్రియాకలాపంబులుం బ్రతిష్ఠింపం
బాలుపడునది యమ్మహాదేవియాజ్ఞం జేసి పెద్దకాలంబు
బ్రతుకుము. అట్లు కాదేని బంటవై యకుంఠితోత్సాహం
బున నక్కంఠీరవగమన (మధ్య)తోడ యుద్ధము గావింపుము.

తే. హితము చెప్పితి విన నిచ్చయేని లెస్స
జగము బాధింప కుండుట చాలు మాకుఁ
దుహినగిరికన్యయానతిఁ ద్రోచి తేని
యీడ్చికొని పోదు వెంద్రుక లిరియఁబట్టి. 219

వ. అని గర్వించి పలికినకాళరాత్రిం జూచి కనలి యారాత్రించ
రేశ్వరుండు. 220

సీ. అట్టహాసము చేసి యారా! ప్రతాపోక్తు
లాఁటదానికి నింత యదటు వలదు
నే మన్న ననియెఁ గా కేమి మీయేలిక
సాని వచ్చితి వీవ చాలు మాకు
జగదేకసామ్రాజ్యసంపత్తియును బోని
యీ వుండవలదె మాయింట నెపుడు?
నేతదర్థము కదా ఋషి దేవతాకోటి
దట్టిఁ బెట్టినవాఁడఁ బట్టి తెచ్చి

తే. వంటయిలు సొచ్చెఁ గుందేలు వనజనయన!
మెచ్చినాఁడము విధి నిన్నుఁ దెచ్చినపుడ
యడవిలోపల నున్న గేహమున నున్నఁ
బొందఁగలభాగ్యవిభవంబు పొందుఁ బురుషు. 221

వ. అని యంతిపురచరుల 'దీని నభ్యంతరంబునకుం గొనిపొం' డని పలికినం గళవళింపక కాళరాత్రి రాత్రించరేశ్వరున కిట్లనియె. 222

ఉ. నీతివిదుండ వీవు రజనీచరవంశవరేణ్య! యర్థ మే
దూతలమాటకుం గినియ! దూతలు నేరక యాడినప్పుడుం
గాతురు తప్పు విశ్వసయకార్యధురంధరు లైనభూపతుల్
దూతకు నిష్టసిద్ధికయి తూరఁగ నాడఁగఁ జెల్లు భూపతిన్.

సీ. నయపరాక్రమము లెన్నఁడు ప్రయోగింపరే
దేశకాలములు శోధించి చూచి?
నన్నుఁ బట్టఁగ నైన యదియేమి? పట్టంగ
రాదె నన్నేలినరాజవదన?
నెంద అబ్బరు నీకు నేను సైతంబుగాఁ
బర్వతాత్మజ పట్టువడినయపుడు
నే నాఁక నుండనీ కెవ్వారు చూపెద
రింక నెఱింగి యీయిందువదన?

తే. వేఁటకానికి మృగము లేవెంట వచ్చుఁ
దెలియుమా దీముఁ గాలిచి తినిన పిదప?
నన్నుఁ బట్టిన దొరకునే నగతనూజ
ప్రథననిర్జితదిగధీశ! రాక్షసేశ! 224

తే. కాంతఁ గందువఁ బెట్టి నీకడకు మేలు
చెప్ప వచ్చిననన్ను శిక్షింపఁ దగునె ?
మొనసి హిత వాచరించిన 'ముండముక్కు
కోఁతపడె' ననుమాటయె గోచరించె. 225

శా. నీయాజ్ఞన్ గడుగాసి వెట్టెదరు నన్ బెక్కేండ్రు రంతఃపుర
స్థాయుల్ శౌర్యపరుల్ పయోధరతటీసంవ్యానముల్ గొప్పునుం
జేయుం జెట్టయుఁ బట్టి రాజులు పరస్త్రీ నింత సేయింతురే?, న్యా
యంబౌయిది? మాన్పు నిగ్రహము మేలందింతు నీకెమ్మెయిన్.

వ. అని కాళరాత్రి సకరుణంబుగాఁ బలుకం గ్రోధాంధుం డై యవ్విబుధవిరోధి వినియు విననియట్ల యూరకుండె. పొద పొద మని సౌవిదల్లులు హస్తపంకజంబులు పట్టి తివిచిన నప్పంకజాక్షి కరకంకణఝణఝణాత్కారంబుగాఁ గెంగేలు గుదిలిచి తివిచికొని వికటకుటిలభ్రుకుటీనటనభీషణ ఫాలఫలకయై కలకలం గటికినగవు నగి కన్నుల నిప్పులురుల హుంకారంబు సేసినం గల్పాంతకాలవికరాళకాలవ్యాళఘనాఘనఘటాకఠోరదీర్ఘనిర్ఘాతచ్ఛటాపాతంబునకుఁ దాత యగు నా నిర్ఘోషంబు విని గుండియ లవిసి బెండువడి యంగజాలలు గాలుగాలం బెనచుకొని చాఁపచుట్టువడం గూలి రచ్చెరువును మచ్చరంబును గోపంబును నాటోపంబు నెఱయ మెఱయ దుర్గాసురుండు ఖడ్గఖేటకంబులు ధరియించి డిగ్గన గద్దియదిగ నుఱికిన నప్పు డడ్డంబు సొచ్చి దుర్ముఖుండును సీరపాణియుఁ బాశపాణియు సురేంద్రదమనుండు ఖడ్గరోముండు సుగ్రాక్షుండు దేవకంపనుండు నహంపూర్వికాసంఫుల్లపటలంబు లగు చేతస్సంపుటంబులం బుటపుటనియవష్టంభంబుం బూని

కుంభినీధ్రసన్నిభాకారులు కుఠారభిండివాల మండలాగ్ర
త్రిశూలపట్టిసప్రాసతోమరంబులు ధరియించి యమ్మహాదేవిం
జుట్టుముట్టి పట్ట నురవడించిన. 227

మ. ఘనరౌద్రోద్ధతిభద్రకాళికకటాక్షజ్యోత్స్న కెంపార నుష్ణా
ని వక్త్రంబుబిగించి యూఁదుటయునుల్కాగ్నిచ్ఛటల్ గ్రమ్మవె
చ్చనిజంఝాపవమాన ముప్పతిలి రక్షఃకోటినొక్కుమ్మడిన్
గొనిపోయెన్వినువీథిఁ జొప్పసొరువాకుంబోలెనెందేనియున్.

తే. పగర నిబ్భంగి శతకోటిఁ బాఱ నూఁది
కఠినహాసం బొనర్చి యాకాళరాత్రి
యరిగె నాకాశవీథి వింధ్యాద్రిసీమ
కసురయును శక్తి వెంటాడి యరుగుటయును. 229

తే. అంబరక్షోణిచక్రమధ్యమున నుండి
కోటి కోటి నిశాటులు గొల్చి నడువఁ
గాళరాత్రి మహాశక్తిఁ గదిసి వెంట
నేగుదెంచె దుర్గాసురుం డేకథాటి. 230

అప్పుడు శతకోటిరథంబులు నర్బుదశతద్వయగజంబులు
గోట్యర్బుదహయంబులు నసంఖ్యాతయోధులుం గొలువ నే
తెంచుదుర్గాసురుఁ ముందట బృందారకమార్గంబున నిరర్గళా
టోపంబున నేతెంచుకాళరాత్రిని దవ్వుదవ్వులం గనుంగొని
మహాభుజసహస్రదివ్యాయుధయు మహాతేజోపబృంహి
తయు మహాఘోరప్రహరణ పరంపరాధగద్ధగితధామచ్ఛటా
చ్ఛాదితాంబరయుఁ బ్రోద్యచ్చండమార్తాండమండలసహస్ర
కాంతిజ్యోతిశ్చక్రమధ్యవర్తినియు లావణ్యవార్ధి సమృద్ధి

చంద్రికయు నై త్రైలోక్యకల్యాణమంటపప్రదీపికయు నై యాసర్వమంగళకట్టాయితం బై నిలిచె నప్పుడు. 231

తే. ధరణిధరరాజకన్యపాదముల కెఱఁగి
కరసరోజద్వయము మోడ్చి కాళరాత్రి
యాదినుండియుఁ దనదువృత్తాంత మెల్లఁ
బూస గ్రుచ్చినచందానఁ బొసఁగఁ జెప్పె. 232

వ. అనంతరంబ దుర్గాసురుండు వింధ్యాటవీమధ్యంబున వేలంబు విడిసి జంభ మహాజంభ శుంభ వికటానన లంబోష్ఠ పింగాక్ష హయగ్రీవ మహోగ్రాత్యుగ్రవిగ్రహ క్రూరాస్య క్రోధన సంక్రందన మహాలయ జితాంతక దుందుభ వృకానన సింహాస్య క్రూరాస్య ఖర శివారావ మధుపోత్కట ఘూకతుండ ప్రచండ ముండ మహాభీషణాదు లగు దొరల రావించి యందఱం గలయం గనుంగొని యుచ్చైస్స్వనంబున నిట్లనియె. 233

ఉ. తెం పెసలారఁ గా మనల దీకొనియున్నది యొక్కలేమ దో
స్సంపద వింధ్యభూధరవిశాలశిలాస్థలి నీతలోదరిం
జంపక పట్టి తేవలయుఁ జయ్యన నేగి సరోరుహాక్షులం
జంపకపుష్పకోమలులఁ జంపుట శౌర్యమె! వీరధర్మమే? 234

క. చలమున నొండెను నొండెను
బలమున బంధించి యొండెఁ బ్రార్థనలీలా
కలనమున వేగ కొని రా
వలయుఁ దరుణిఁ గంద కుంద వాడక యుండన్. 235

ఉ. క్రచ్చుఱ నెవ్వఁ డేనిఁ గసుగందక యుండఁ సరోజలోచనం
దెచ్చు నుపాయమార్గమునఁ దెచ్చినయప్పుడ యేనువానికిఁ

మెచ్చుడివోకయుండ మఱిమీఁదటియీఁగులు వేయునుండనీ
యిచ్చితి మింద్రలోకపదమిందఱుసాక్షిగఁ బొందు గ్రమ్మఱన్.

వ. అనుటయు సన్నద్ధులై రాక్షసులు సంవర్తకాలంబున జల
ధులు మేర దప్పినచందంబున భువనంబులు ముంచి మంచు
కొండకూఁతుపై విజృంభించి శంఖభేరీపటహకాహళారా
వంబు రోదసీకుహరంబు పూరటిల్లంజేయ ధాత్రీమండలంబు
వడవడ వడంక నడచి రాసమయంబున. 237

తే. శక్తి రాక్షసుతోడ రాక్షసుఁడు శక్తి
తోడఁ దలపడ సమధికాద్భుతము గాఁగ
ద్వంద్వయుద్ధంబుసాగె వింధ్యంబుమీఁదఁ
బ్రకరనిష్ఠురబహువిధ ప్రహరణములు. 238

వ. త్రైలోక్యవిజయతోడ దుర్ధరుండును, దారతోడ దుర్ముఖుం
డును, జయతోడ ఖరుండును, త్రైలోక్యసుందరితోడ సిరపా
ణియుఁ, ద్రిపురహరతోడఁ బాశపాణియుఁ, జగన్మాతతోడ సు
రేంద్రదమనుండును, త్రిపురభైరవితోడ దేవకంపనుండును,
గామాక్షితోడ ఖడ్గరోముండును, గమలాక్షితోడ వజ్రపా
ణియుఁ, ద్రిపురతాపనితోడఁ బింగళాక్షుండును, జయంతి
తోడఁ గుక్కుటాస్యుండును, విజయతోడఁ గపింజలుం
డును, నపరాజితతోడఁ గాకవక్త్రుండును, శంఖినితోడ
ఘూకరవుండును, గజవక్త్రతోడ శంఖకర్ణుండును, మహి
షాక్షితోడ జలంధరుండును, రణప్రియతోడ బకుండును,
శుభానందతోడఁ గిమ్మీరుండును, గోటరాక్షితోడ ధూమ్ర
వర్ణుండును, శివారావతోడ ధూమ్రాక్షుండును, త్రినేత్ర

తోడఁ బింగళాక్షుండును దలపడినం బోరుమహాఘోరం
బయ్యె నయ్యవసరంబున. 239

శా. ద్యావాపృథ్వ్యవకాశముల్ బుగులుకో నందంద వింధ్యాద్రి
ఘుంటావీథిఁ జెలంగెఁ గఠోరతరకంఠక్ష్వేళనాదంబుతో
దేవీదానవకోటినిష్ఠురభుజాతిప్రౌఢనానాధను
ర్జ్యావల్లీభవభూరిటాంకృతు లురుద్రాఘిష్ఠవీరధ్వనుల్. 240

క. శక్తులతో సరి పోరెను
నక్తంచరకోటి ప్రహారణవ్రాతములన్
ముక్తాముక్తంబులఁ గర
ముక్తంబుల యంత్రముక్తముల ముక్తములన్. 241

మ. తిమిరంబుల్ ఘటియించెఁ బట్టపగటన్ దేవీమరుద్విద్విష
త్సమరారంభములన్ సముద్భటభుజాచక్రీభవద్దీర్ఘదు
ర్దమకోదండవినిర్గతంబు లయి హేరాళంబు పాదక్షుర
ప్రమహాభల్లశిలీముఖాంజలికనారాచార్ధచంద్రాస్త్రముల్. 242

వ. ఇవ్విధంబున నుభయ సైన్యంబులు సరి పోరుచుండనయ్యెడ వింధ్యవాసిని మహామాయ వాయవ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించి రాక్షసులయస్త్రశస్త్రంబులు తూల నడంచిన నిరాయుధులైయద్దైతేయులు విఱిగి పఱచి రంత దుర్గాసురుండు డగ్గఱి మహాశక్తిం గొని వైచిన. 243

తే. రాక్షసుఁడు వైచినట్టియాప్రబలశక్తి
శక్తి వైచి విఖండించె శంభుశక్తి
చక్రమున వైచె వింధ్యాద్రిసదన నసుర
శైలకన్యక యది త్రుంచెఁ జక్రమునను. 244

తే. అనిమిషారాతి విల్లెత్త నగజ ద్రుంచె
శూల మెత్తిన ఖండించె నీలవేణి
పటిసె యలుగఁ జేసె గద యెత్త భద్రకాళి
ఖడ్గమెత్తిన జక్కాడెఁ గంబుకంఠి. 245

మ. వడి వింధ్యాచలగండశైలములఁ దన్నై వ్రవంగ నేతెంచుచో
నుడురాజార్ధశిఖావతంససతి యత్యుగ్రంబువహ్న్యస్త్రముక్
దొడి దుర్గాసురునేయ వాఁడు వడియెక్ దుర్వారవజ్రాహతిక్
బడుశైలంబును బోలి మెచ్చిరి హరి బ్రహ్మాదిబృందారకుల్.

వ. అప్పుడు "దేవీ!జగద్ధాత్రీ! జగత్త్రయీజననీ! మహేశ్వర మహాశక్తి! దైత్యద్రుమకుఠారికా! త్రైలోక్యవ్యాపినీ! శివా! శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గధారిణీ! విష్ణుస్వరూపిణీ! హంస! యాన! సర్వసృష్టివిధాయినీ! అనాదినిధనవాగ్జన్మభూమి! చతురానన! ఐంద్రీ! కౌబేరి! వాయవీ! వారుణీ! యామినీ! నైరృతీ! ఐశీ! పావకీ! శశాంకకౌముదీ! సౌరీ! సర్వదేవ మయీ! పరమేశ్వరీ! గౌరీ! సావిత్రీ! గాయత్రీ! సరస్వతీ! ప్రకృతీ! మతీ! అహంకృతీ! బ్రహ్మాండాంతస్థమహాదేవీ! పర! పరాపరపరమ! పరమాత్మస్వరూపిణీ! సర్వస్వరూప! సర్వగ! చిచ్ఛక్తిమహామాయ!స్వాహా! స్వధా! శ్రౌషడ్వౌషట్స్వరూపిణీ! ప్రణవాత్మిక! సర్వమంత్రమయీ! చతుర్వర్గాత్మిక! చతుర్వర్గఫలోదయ! యని యిట్లనేకప్రకారంబుల దేవతలందఱు ప్రస్తుతించిరి. భద్రకాళియు నిర్జరుల కభీష్టవరంబులు ప్రసాదించె. దుర్గాసురుని మర్దించి జగంబులదుర్గంతి మాన్పుటంజేసి భర్గుగృహిణికి దుర్గాభిధానంబు గలిగె. దుర్గాదేవి గాశీ క్షేత్రంబునందు నుపసర్గాదిదోషంబులు మాన్చు. దుర్గా

కుండంబునం గృతస్నానుం డైన నరుండు దౌర్గత్యంబులం వాయు. దుర్గాశరీరంబునం బుట్టిన శక్తులు దుర్గాసమీపం బున వసించి పంచక్రోశంబున నిరాక్రోశంబుగా శాసింతురు. మఱియు శతనేత్ర సహస్రాస్యయయుతభుజ యశ్వారూఢ గజాస్య త్వరిత శతవాహిని విశ్వసౌభాగ్య గౌరి యనువారు తొమ్మండ్రును శక్తులు. రురుండు చండుం డసితాం గుండు కపాలి క్రోధనుం డున్మత్తభైరవుండు సంహారుండు భీషణుం డీ యెనమండ్రుభైరవులు విద్యుజ్జిహ్వుండు లలజ్జి హ్వుండు క్రూరాస్యుండు క్రూరలోచనుండు గ్రలోచనుండు వికటదంష్ట్రుండు వక్రాస్యుండు వక్రనాసికుండు జంభకుండు జృంభణముఖుండు జ్వాలానేత్రుండు వృకోదరుండు గర్తరి నేత్రుండు మహానేత్రుండు తుంగనేత్రుండు అంత్రమండ నుండు జ్వలత్కేశుండు కంబుశిరుండు పృథుగ్రీవుండు మహాహనుండు మహానాసుండు లంబకర్ణుండు కర్ణప్రావ రణుం డనాదిగాఁ గలబేతాళు లసంఖ్యాతులు. భూతంబు లసంఖ్యంబులు గల రిందఱు కాశీక్షేత్రంబు సంరక్షింతు రనినఁ గుంభసంభవుండు గాశీస్థానంబున దివ్యలింగంబు లెన్ని? తత్ప్రభావంబు లెట్టివి యానతి మ్మనినఁ బార్వతీ దేవికి భవుం డానతిచ్చినప్రకారంబున నయ్యగస్త్యునకుఁ గుమారుం డిట్లని చెప్పె. 247

ఓంకారేశ్వరమాహాత్మ్యము

సీ. ఆనందవిపినంబునం దాదిమబ్రహ్మ
దప మాచరించె నత్యంతనిష్ఠఁ

బర్యాయమున నేగఁ బదినూఱులుయుగంబు
లంతఁ బాతాళలోకాంతరమున
నుండి యుత్థిత మయ్యె నొకదివ్యలింగంబు
బహుకోటిసూర్యవద్భాసితంబు
విధి మనోవీథి భావించు నేతేజ మా
తేజంబు లింగమూర్తిత్వ మొందె
తే. భూరిభువనాగ్ర భాగవిస్ఫుటనవేళ
సంభవించినచటచటచ్ఛబ్దధారఁ
గ్రమముతోడ సమాధియోగంబు విడిచి
కన్ను లెనిమిదియును విచ్చెఁ గమలభవుఁడు. 243

సీ. ఆదిమ తేజంబునం దకారము దోఁచెఁ
గైటభారాతియాకారరేఖ
నటఁ జూడఁ జూడఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నుకార
మంబుజాసనుని రూపంబుఁ దాల్చి
తదనంతరంబ చంద్రశిఖావతంసు చం
దంబుఁ గైకొని మకారంబు మెఱసె
నంత శబ్దబ్రహ్మ మైన నాదంబున
భువన హేతువును బిందువును దోఁచె
తే. నఖిలములు గూడి యోంకార మయ్యెఁ బిదపఁ
గ్రమముతోఁ గుంభభవ! యకారము నుకార
మును మకారంబు నగు వర్ణములును నాద
బిందువులు ధాతయగ్రమునందు నిలిచె. 249

వ. ఎయ్యది సంసారతారకం బగుటఁ దారకం బయ్యె. ఎయ్యది
ప్రకర్షంబునం జేసి యశేషవిక్రియావిరహంబునం గూటస్థ

నిత్యం బయ్యును బరమానంద ప్రకాశంబున సర్వదా యభి
నవం బగు పర బ్రహ్మంబునకు వాచకం బగుటc బ్రణవాభిధా
నంబు వహించె. ఎయ్యది యకారోకారమకారబిందునా
దంబు లైదవయవంబులవలనను బంచాశత్కళారూపయగు
మాతృకకుం గారణభూతం బయ్యె. ఎయ్యది త్రయీమా
యంబు తురీయంబు తురీయాతీతంబు నిఖిలాత్మకం బనం
బరcగు; ఎయ్యది చతుశ్శృంగంబు సప్తహస్తంబు ద్విశీర్షంబు
త్రిపాదంబు త్రిధాబద్ధం బై వృషభాకారం బై మ్రోయు;
ఎద్దానియందు బ్రహ్మస్తం బగుజగం బఖిలీనం బై యుండు?
ఎయ్యది యకారోకారమకారంబు లను వర్ణత్రితయం
బుచే వేదచతుష్టయాత్మకంబును గార్హపత్యదక్షిణాహవనీయ
సంవర్తకాగ్నిరూపంబును బృథివ్యంతరిక్షద్యుసోమలోకాత్మ
కంబు నుదాత్తానుదాత్తస్వరితప్రచయాత్మకంబును భూతభవి
ష్యద్వర్తమానసాధారణకాలాత్మకంబును నాc జను? ఎద్దా
నియం దాదర్శంబునందు ముఖంబునుం బోలె స్వప్రకాశక
చిద్రూపుండు నీశ్వరుండు ప్రతిబింబించు? ఎయ్యది యకా
రాదివర్ణంబు లేకత్వంబు నొందునట్లుగా సంయోజింప
'నాద్గుణ' యనుసంధిc గూడి మంత్రత్వంబు నొందు? అట్టి
యోంకారమంత్రత్వంబు దివ్యలింగస్వరూపం బై యావిర్భ
వించినం గనుంగొని పంకజాసనుండు 'నమ ఓంకార స్వరూ
పాయ, నమస్సర్వరూపస్వరూపిణే, నమో రుద్రాయ, నమో
భవాయ, నమ శ్శర్వాయ, నమ ఉగ్రాయ, నమ స్సామర్గ్యజు
స్స్వరూపాయ, నమోనాదాత్మనే, నమో బిందుకళాత్మనే,
నమో లింగాయ, నమో లింగస్వరూపాయ, నమో భీమా

య, నమఃపశుపతయే, నమస్తారస్వరూపాయ, నమశ్శివాయ, నమఃకపర్దినే, నమశ్శితికంఠాయ, నమో మీఢుష్టమాయ, నమో గరిష్ఠాయ, నమ శ్శిపివిష్ఠాయ, నమో హ్రస్వాయ, నమో బృహతే, నమోవృద్ధరూపిణే, నమః కుమారగురవే, నమ శ్శ్వేతాయ, నమః కృష్ణాయ, నమః పీతాయ, నమోఽరుణమూర్తయే, నమో ధూమ్రవర్ణాయ, నమః పింగళాయ, నమః కిర్మీరవర్చసే, నమః పాటలవర్ణాయ, నమో హారితతేజసే, నమో నానావర్ణస్వరూపాయ, నమో వర్ణపతయే, నమస్స్వరరూపాయ, నమో వ్యంజనరూపిణే, నమ ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితరూపాయ, నమో హ్రస్వదీర్ఘప్లుతవిసర్గాత్మనే, నమోఽనుస్వారస్వరూపాయ, నమస్సానునాసికాయ, నమో నిరనునాసికాయ, నమో దంత్యాయ, నమస్తాలవ్యాయ, నమ ఓష్ఠ్యాయ, నమ ఉరస్యాయ, నమఊష్మస్వరూపాయ, నమోఽంతస్థాయ, నమఃపినాకినే, నమోనిషాదాయ, నమో నిషాదపతయే, నమ స్తారాయ, నమో మంద్రాయ, నమో మధ్యమాయ, నమోఘోరాయ, నమోఽఘోరమూర్తయే, నమ స్తానస్వరూపాయ, నమో మూర్ఛనాస్వరూపాయ, నమస్స్థాయిసంచారస్వరూపాయ, నమో లాస్యతాండవజన్మనే, నమ స్తౌర్యత్రికస్వరూపాయ, నమ స్థూలాయ, నమ సూక్ష్మాయ, నమోఽదృశ్యాయ, నమోఽర్వాచీనాయ, నమ పరాచీనాయ, నమో వాక్ప్రపంచస్వరూపాయ, నమ ఏకాయ, నమోఽనేకభేదాయ, నమ స్సదసస్పతయే, నమ శ్శబ్దబ్రహ్మణే, నమః పరబ్రహ్మణే, నమో వేదాంతవేద్యాయ, నమో వేదపతయే, నమః పార్వతీశ్వ

రాయ, నమోజగదీశ్వరాయ, నమోదేవదేవాయ, నమశ్శం
కరాయ, నమస్తుభ్యం మహేశ్వర! నమస్తుభ్యం జగదా
నంద! నమస్తుభ్యం చంద్రశేఖర! నమస్తుభ్యం మృత్యుం
జయ! నమస్తుభ్యం త్ర్యంబక! నమస్తే పినాకహస్తాయ,
నమస్తే త్రిశూలధారిణే. నమస్తే త్రిపురఘ్నాయ, నమస్తే
ఽంధకనిషూదనాయ, నమః, కందర్పదర్పదళనాయ, నమో
జాలంధరారయే, నమఃకాలాయ, నమఃకాలకూటవిషాదినే,
నమో భక్తవిషాదహంత్రే, నమోనమ" యని యనేకప్రకా
రంబులం బ్రస్తుతించిన. 250

సీ. హరుఁ డకారేశ్వరుం డై కైటభారాతి
యాకారరేఖఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె
శివుఁ డుకారేశ్వర శ్రీమహాదేవుఁ డై
ధాతృస్వరూపంబుఁ దాల్చి యలరె
గంగాధరుండు మకారేశ్వరుం డయి
విధుమౌళి శేవ నావిర్భవించె
నాగకేయూరుండు నాదేశ్వరుం డయి
భాసిల్లి శబ్దరూపత వహించె

తే. విశ్వలోకైకభర్త బిందీశ్వరుఁ డయి
భువనకారణభావంబుఁ బూని మెఱసె
నింగఱును బ్రహ్మ కిచ్చి రభీప్సితంబు
లైదులింగంబులును బ్రణవాత్మకములు. 251

వ. ఈ యైదును దివ్యలింగంబులు. 252

తే. దమనుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు భరద్వాజగోత్రుఁ
డాదిమాశ్రమమునను వింధ్యాద్రిదమన!

పాశుపతదీక్షఁ గైకొని కాశియందు
సిద్ధి గైకొనె నవిముక్త సీమయందు. 253

తే. భారభూతేశ్వరుఁడు యక్షభర్తదిశకు
నింద్రు దెసకును మణికర్ణికేశ్వరుండు
బ్రహ్మగోకర్ణవరు లవాక్పశ్చిమముల
కవధు లవిముక్తమునకు వింధ్యాద్రిదమన! 254

వ. అట్టహాసుండు ప్రాగ్ద్వారంబును, భూతధాత్రీశ్వరుండుదక్షిణ ద్వారంబును, గోకర్ణుండు పశ్చిమద్వారంబును, ఘంటాకర్ణుం డుత్తరద్వారంబును, ఛాగవక్త్రుం డీశదిక్కోణంబును, భీష ణుండు వహ్నిదిక్కోణంబును, శంకకర్ణుండు రాక్షస దిక్కో ణంబును, ద్రుమిచండుండు వాయుదిక్కోణంబును, నానా ప్రమథగణ పరివృతులై రక్షింతురు. కాలారక్షణ భద్ర కౌలేయకాలకంపనులుగంగాతీరంబును, వీరభద్ర నభకర్దమా లిప్తవిగ్రహస్థూలకర్ణమహాబాహు లసితీరంబును, విశాలాక్ష మహాభీమకుండోదరమహీధరులు దేహాలీదేశంబును నంది షేణ పాంచాల ఖరపాద కరండకానంద గోపకబభ్రులు వర ణాతీరంబును గాచియుండుదురు. 255

తే. కపిల సావర్ణులకును శ్రీకంఠ పిఁగ
ళాంశుమంతులకును నొక్కయవసరమున
నేగురకుఁ గల్గె నాశ్చర్య మేమి చెప్పఁ
దనువుతోడన శివుఁ గూడికొనఁగఁ గాశి? 256

చ. కలశతనూజ! యచ్చెరువు కాశికయం దొక శంభులింగముం
దిలలను నక్షతంబులను ధీనిధి యొక్కఁడు పూజచేసి పో

నొలికినవాని మేయుటకు నోలిఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి చి
ట్టెలుక శరీరముం †దొరుగ కెక్కెనుబోరజతాద్రికూటమున్.

క. ఘటసంభవ! శ్రీకాశీ
కటకమునకు నికట గగనగంగాతటినీ
చటులకృపీటోర్మిఘటా
స్ఫుటదఘమున కెనయె యితరపుట భేదనముల్? 258

శా. అంభోజాసను నంతవానికిని శక్యంబె నుతింపంగ నో
కుంభీసంభవ! దుంతిరాజకరటక్రోడక్షురద్దానవా
స్సంభేదప్రవిజృంభమాణ వరణాసంపర్కసంపన్న కౌ
క్షింభర్యామరసింధునైకటికముల్ శ్రీకాశికాక్షేత్రమున్?

క. అవిముక్తం బవిముక్తం
బవిముక్తం బనుచుఁ బ్రాతరారంభములం
దవధానపరత నెవ్వం
డు వచించును వాఁడు ధన్యుఁడు మునిప్రవరా! 260

తే. మొగుచు జంతువు కాశికానగరసీమ
నపునరున్మీలనమున కై యక్షియుగముఁ
గాంచు నిక్కలగా నొక్కకలయు నపుడు
త్రిణయనుఁడుగాఁగఁ దన్ను నాదీర్ఘనిద్ర. 261

ఉ. ఎట్టు నుతింతు నల్పమతి నిల్వలమర్దన! యేను గాశికా
పట్టణశంభుమూర్తులఁ గృపాగుణ! యోర్తు లతాంగి తేపెదు
ర్కట్టున ముంగిటంగసపుగాండ్రయుఁ బుచ్చుచుఁజేతిచీపురుం
గట్టయుఁ దానుఁజొచ్చెఁ గణకంతుని నోంకృతినాథదేవునిన్.

† 'దొలఁగి యెక్క రహిక్' అని పాఠాంతరము మూలవిరుద్ధము.

తే. ఓంకృతి శ్రీమహాదేవునొద్దఁ గలదు
బిలము పాతాళమునకేగు పెద్దత్రోవ
దానివాఁకిట నుండ్రు వాతాపిదమన!
సౌవిదల్లులు కుఱుపల్ల జడలమునులు. 263

తే. వెంటఁ బడి వచ్చు కాకికి వెఱచి భేకి
తిరిగె నందంద నోంకారదేవుభవన
మటఁ బ్రదక్షిణ మొనరించి నట్టిమహిమ
నొడలితోడనె యాకప్ప మృడునిఁ గలసె. 264

తే. పాడి మెచ్చించె నొకయింతి పంజళమున
నాడి మెచ్చించె లేమ లాస్యమున నొర్తు
పొగడి మెచ్చించె నొక్క లేఁజిగురుఁబోఁడి
కరుణ గలవాఁడు కాశి నోంకారభర్త. 265

మ. మనుజుం డెవ్వఁడు కాశికిం జనఁడు శ్రీమత్స్వర్ణదరీతీర్థముం
గనఁ డోంకారశశాంకమూర్ధునకు మ్రొక్కం డద్దురాత్ముండపో
మునిశార్దూల! వినాశకారణము దోర్మూలాగ్రకూలంకష
స్తనభారాలససూక్ష్మమధ్యజననీతారుణ్యసంపత్తికిన్. 266

చ. పనివడి ఘోలలోచనుఁడు పర్వతరాజతనూజ కానతి
చ్చినపరిపాటి నీకు నఱ సేయక చెప్పెద సావధానతన్
విను కలశీతనూభవ! త్రివిష్టపదివ్యసమాహ్వయత్రిలో
చనచరితంబు సర్వకలుషఘ్నము పుణ్యసమృద్ధ్యపఘ్నమున్.

క. విరజాహ్వాయ మగువివరము
పరమఋషిప్రవర! కాశిపట్టణరత్నా
భరణము తద్దర్శనమున

†నరుఁడును విరజస్కుఁ డగు ననఘ! నిమిషమునన్. 268

తే. అనఘచారిత్ర! కాళిందియును సరస్వ
తియును నర్మదయును దదంతికమునందుఁ
గాలుదిక్కునఁ బ్రవహించుఁ గాలకూట
కంఠపాదాబ్జపీఠోపకంఠ మొరసి. 269

ఉ. సంభృతభక్తిభావనఁ ద్రిసంధ్యమునందును నాతరంగిణుల్
శంభుఁ ద్రివిష్టపేశ్వరు శశాంకకళాధరుఁ దీర్థమార్చు వి
స్రంభమునం గరాంబురుహసంగతమంగళశాతకుంభకుం
భోంభితగంధసారరసయోగసుగంధనవాంబుధారలన్. 270

క. స్థాపించె నాస్థలంబున
నాపుణ్యతరంగిణీత్రయము చంద్రకళా
నైపథ్యంబుల భుజగక
లాపంబుల వివిధమణిశిలాలింగములన్. 271

ఉ. నిండుమనంబుతోడ రజనీచరమౌళిఁ ద్రివిష్టపేశ్వరుం
దండనమస్కృతిప్రవణతం భజియించిన మర్త్యకోటికిం
వెండియుఁ గర్మబంధములె? వెండియు నాధివికారబాధలే?
వెండియుమాతృయోనిపదవీచ్యుతిసంకటమే? ఘటోద్భవా!

మ. గయ కేలా యరుగంగ మానవులకుం? గాశీపురీవాహినీ
త్రయవేణీపులినంబులందు నిడ రాదా తల్లినిం దండ్రినిం
బ్రియమాతామహులంబితామహులనుం బేర్కొంచుఁబిండా
న్నము?, ల్గయికోరా ప్రమదంబుతోడఁ బితరుల్ హస్తాబ్జ
ముల్ సాఁచుచున్? 273

---

† 'నరుఁడును విగతాఘుఁ డగును నరనిమిషమునన్' అని పాఠాంతరము.

తే. దక్షిణమున త్రివిష్టపస్థానమునకుఁ
జెంగట సరస్వతీశ్వరక్షేత్ర మనఘ!
యిచ్చుఁ గొలిచినవారి కయ్యిందుధరుఁడు
గరుణ సారస్వతం బైనపరమపదము. 274

క. యమునేశ్వరుఁడు త్రివిష్టప
సమీపమున నంబుపతిదెస న్వసియించుఁ
యమపుటభేదననికట
ద్రుమవాటికఁ జూడ రవ్విధుధరునిభక్తుల్. 275

తే. ఆత్రిలోచనుప్రాగ్దిక్కునందు నుండు
నర్మదేశుండు నిజభక్తశర్మదాయి
శైవదీక్షావిధిజ్ఞ! తత్సేవకులకు
మాతృగర్భార్భకత్వంబు*మందు సుమ్ము. 276

తే. అఖిలనీవారముష్టింపచాగ్రగణ్య!
ప్రత్యహంబు త్రివిష్టపద్రష్ట యెవ్వఁ
డవ్విశిష్టుఁడు విష్టపాభ్యంతరమున
వీసమంతటిమాత్రంబు వెలితి స్రష్ట. 277

ఉత్సాహ. లీల మనుజుఁ డెవ్వఁ డేఁ బిలిప్పిలాతరంగిణిం
దేలి శ్రీత్రివిష్టపేశుఁ ద్రిపురమథను శశికళా
మౌళిఁ బూజ సేయుఁ గుసుమమాల్యముల నతండు డా
కాలిమఁడమఁ జప్పళించుఁ గాలమృత్యువక్త్రమున్. 278

---

* అచ్చుపుస్తకమున 'మందు కొడుకు' అనియు, వ్రాతపుస్తకమున 'మందు కుడుక' యనియు, మఱియొక వ్రాఁతపుస్తకమున 'మందు సుమ్ము' అనియున్నది. దీనికి "దృష్టం త్రిలోచనా త్ప్రాచ్యాం నర్మదేశం సుశర్మదం, తల్లింగార్చనతో నౄణాం గర్భవాసో నిషిధ్యతే" అని సంస్కృతమూలము.

మానిని. ఉత్తరవాహినియైప్రవహించుచున్న పిలిప్పిలఁ గ్రుంకి
మడిం, దత్తరపా టొకయించుక లేక యథావిధిఁ గోమల
తారకరా, డ్భిత్తకిరీటుఁ ద్రివిష్టపనాయకుఁ *బెన్మసనంబునఁ
గొల్చిన భా, గ్యోత్తరుఁ గాంచి నమస్కృతిసేయుదు రుప్పర
వీథిఁ జరించుసురల్. 279

తే. ఇతరదేశంబులం దుపార్జితము లైన
పాపములు వాయుఁ గాశికాపట్టణమునఁ
గాశిఁ జేసినపాప మెక్కడను బాయ
దదియుఁ బాయుఁ ద్రివిష్టపోపాంతభూమి. 280

తే. కాశి జంబూతరుద్వీపకనకభూష
కాశియం దుత్తమంబులు క్రమవిభూతి
సింధుసంభేద మోంకారశివపదంబు
శ్రీత్రివిష్టపనాయకక్షేత్రతలము. 281

క. విదితముగఁ గాశినడుమం
ద్రిదశమణికిరీటకోటిదీధితివిలస
త్పదునిఁ ద్రివిష్టపుఁ గొలిచిన
†నొందవునుసిరి మోక్షపదమునుదయవివేకా! 282

శా. కుంభీసంభవ! యా త్రివిష్టపుని గ్లౌకోటీరు సింధుత్రయీ
సంభేదస్థలవాసుఁ గొల్చునరునిన్ సాధింపఁగాఁ జాలునే
కుంభీపాకముఖప్రధాననరక క్రూరప్రకారవ్యథా
సంభారంబుల నీగఁ జాలు మదిరాస్వాదాదిపాపౌఘముల్.

---

* 'త్రేమమానంబునఁ' అని వ్రాఁతపుస్తకము. 'బెన్నసమంబుగఁ' అని అచ్చుపుస్తకము. †'నొందవును శివ మోక్షపదములు దిశవివేకా!' అని పాఠాంతరము.

సీ. క్రూరుండు పిశునుండు కొండీఁ డభక్ష్యభ
  క్షకుఁడు విస్రంభవిఘాతుకుండు
గురుతల్పగుఁడు నిందకుఁడు నాస్తికుఁడు కూట
  సాక్షి పరద్రవ్యచౌర్యపరుఁడు
మాతాపితృత్యాగి యాతతాయి శఠుండు
  పరదారలోలుండు గరళదుండు
కులధర్మవిముఖుండు గురుజనద్వేషుండు
  బ్రహ్మహత్యాసురాపానరతుఁడు
తే. నాఁగఁ గల పాపుల కఘంబు నీఁగ దిక్కు
శ్రీత్రివిష్టపదేవుండు శ్రీప్రదుండు
నీలలోహితు నభవు నిందించునట్టి
కర్మచండాలునికిఁ దక్కఁ గాశియందు. 284

క. ఇందుకళాశేఖరునిన్
నిందించుట ముజ్జగంబు నిందించుట త
ల్లిం దండ్రిని నిందించుట
నిందించుట హార్యజాదినిర్జరకోటిన్. 285

క. శివనింద సేయుపాతకు
దవుదవ్వులఁ జూచి తొలఁగఁ దగు శైవులకున్
శివనిందాపరుపలుకులు
చెవి యొడ్డి వినంగఁ దగదు శివభక్తులకున్. 286

ఉ. సత్యము పల్కెదన్ శ్రుతులు శాస్త్రము లాగమముల్
పురాణముల్, ప్రత్యయ మయ్యెనే నిజముఁ బల్కెద రింతియు
కాక యేమి? దు, ర్గత్యపహారదక్ష యగుకాశియ తీర్థము

తీర్థకోటిలో, నిత్యుఁడు విశ్వనాయకుఁడు నిక్కపుదైవము
దేవకోటిలోన్. 287

తే. ఆదిఁ బంచనదంబునయందు మునుఁగు
నాఁడు మణికర్ణికాతీర్థ మంతమీఁద
విశ్వనాథుని భక్తి సేవించి పిదప
నట విఖండించు మనుజుఁ డొక్కఁడ యఘంబు. 288

శా. వాతాపీల్వలదైత్యమర్దన! తగుఁ వర్ణింప దివ్యామృత
జ్యోతిర్లింగతనుం ద్రివిష్టపుని నస్తోకప్రభావాన్వితుఁ
బాతాళంబున నుండి వెల్వడి పురీత్రత్యాంతభాగీరథీ
స్రోతస్విన్యుపకంఠ భూమిఁ గృతవాసుం డైన సర్వేశ్వరున్.

వ. త్రివిష్టపేశ్వరునకుఁ బశ్చిమభాగంబున ద్రోణేశ్వరలింగంబు, తదగ్రభాగంబున నశ్వత్థామేశ్వరలింగంబు, నటుపిఱుంద శాంతనవేశ్వరలింగంబు, నందులకు వాయవ్యదిగ్భాగంబున వాలఖిల్యేశ్వరలింగంబు, తత్సమీపంబున వాల్మీకేశ్వర లింగంబు గలదందు. మఱియుఁ ద్రివిష్టపేశ్వరు మాహాత్మ్యం బభివర్ణించెద. 290

త్రివిష్టపేశ్వరమాహాత్మ్యము

తే. అమ్మహాదేవుప్రాసాద మాశ్రయించి
యుండుపారావతంబులు రెండు నెలమి
నాలుమగఁడును ననఁగ గార్హస్థ్యగరిమ
సకలకాలంబుఁ గవఁగూడి సంచరించు. 291

సీ. పక్షాగ్రముల విచ్చి ప్రాసాదవలభికా
పర్యంతముల ధూళి పాఱఁ దుడుచుఁ

జలువు యాతాయాతములఁ బ్రదక్షిణములు
మాటిమాటికి గర్భమంటపికకు
సోమసూత్రప్రణాళీమార్గనిష్ఠ్యూత
తీర్థోదకంబులు దివుటఁ గ్రోలు
భక్షించు గేహాళీబల్యర్థవిక్షిప్త
పిండోదకములు సంప్రీతి యొసఁగ

తే. వినుఁ ద్రికాలంబు నర్చనావేళలందు
శంఖకాహళపటహజర్ఝరరవంబు
కాశినగరంబునఁ ద్రివిష్టపేశునగర
నవ్విహంగమరత్నంబు లనుదినంబు. 292

వ. ఇవ్విధంబునం బారావతస్త్రీపుంసంబులు సంసారసుఖంబు లనుభవించుచు నొక్కనాఁడు నద్దివ్యదేవుదివ్యభవనచంద్రశాలాగర్భవితర్దికానిర్యూహవిటంకనీడంబునం గూడి మెలంగి యాడుచుండఁ నొక్కశ్యేనం బమ్మిథునంబు దవ్వుదవ్వులం గనుంగొని చేర వచ్చి జాలకంబులలో నుండి తన్నుఁ నలవోకయుం బోలెఁ గనుంగొనుచు దుర్గసమాశ్రయబలంబున నయ్యుగ్మంబు లెక్కసేయకయున్న నప్పటికి నోడువుదప్పి తొలంగి యెక్కడికేనియుం బోయె. పరేంగితజ్ఞానచతుర యగు నప్పారావతి తనపతి కిట్లనియె. 293

సీ. మనపాలివేరువిత్తని యెఱుంగుదు గాదె
యెఱుఁగవో శ్యేనంబు హృదయనాథ!
ప్రబల మైనట్టి దుర్గంబులో నున్నార
మగుట నేటికిఁ దప్పెఁ బ్రాణభయము

వైపు దప్పిన మహాకోపంబుతోడన
పోయె వైరం బాత్మఁ బూని డాయ
కొండుచోటికిఁ బోవు టుచితంబు మన మింక
వానికిన్నకు నోర్చువార మెట్లు ?
తే. చిచ్చువాతను బరువాతఁ జిక్కనడక
తప్పిపోయిన వా రెపో తజ్ఞు లెందుఁ
దాఁతకట్టినచెలు వంచుఁ దగునె మునుఁగ?
*నిల్లు విడువంగ లేక చా నేల మనకు. 294
చ. అన విని పారువం బడరి యౌవనగర్వమునం బడంతికి
ట్లను నిది యేమి? నాబలపరాక్రమసంపద యింతమాత్రమే?
తనసరివారికి న్వెఱచి ధామముఁ బాడఱఁజేసి దాఁగఁ బో
యిన సరియిండ్లవారునగరే? ఖగ మోయది యేమిద య్యమో?
తే. అది విహంగము మేను విహంగమంబ
పెసరగింజకుఁ దక్కువే పెసరగింజ?
యబల! యిటు చూడు మప్పక్షియదటు మాంతుఁ
గుటిలచంచూపుటీకోటికుట్టనముల. 295
వ. అనిన 'ధర్మో జయతి' యనుచుం బారావతి యూరకుండ
నంత మఱునాఁడు తేపకడ నాశ్యేనంబు ద్రివిష్టపేశ్వరునగరీ
ప్రాకారంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబు నిరోధించి పొంచి
యుండి సంచారార్థంబు దిక్కులకు వెడలుపక్కులరవంబుల
నుక్కుఁ దండసంబువోనిముక్కున నంకుశంబులం బోలు
చరణనఖాంకురంబులం బెట్టనుం బోతునుం గఱచియు
నూఁదియు నొక యేకాంతప్రదేశంబునం భక్షించునది యై

* 'ఇల్లు వెడలక చావంగ నేల మనకు!' అని పాఠాంతరము.

యంతరిక్షంబున దవ్వు(గాఁ) గొని చనియె నప్పుడు సేయు నదిలేక కాంచిశీకత్వంబునఁ జీకాకువడియు వివేకనిధి యైన పారావతి పారువంబుఁ దప్పక చూచి నయనసంజ్ఞం గాలుం గలువు మని కరపిన. 297

సీ. శ్యేనముకాలివ్రేలు గఱచెఁ గా దిట దప్పక పారువంబు లో
నూనినతీవ్రవేదనకు నోరువఁ జాలక చీత్క్రియానుసం
ధానము పాదధూననముఁ దత్సమయంబునఁ జేసెఁ బత్రియా
మానముదూరి పాఱెఁ రసమానరయంబునఁ బక్షిదంపతుల్.

వ. పాఱి యొక్కచోటంగూడి బలవద్విరోధంబునం జేసి గాశి నుండ వెఱచి యయోధ్యానగరంబున సరయూతీరంబునం బెద్దకాలంబు మనువు మని యపరజన్మంబున మందరధార కుండను విద్యాధరుండును రత్నావళి యనునాగకన్యకయు నై జన్మించి జాతిస్మృతివశంబున నప్పారువంబులు రెండును దంపతు లై కాలక్రమంబునఁ గాశీత్రివిష్టపేశ్వరు సేవించి ముక్తులైరి. ఇది త్రివిష్టపేశ్వరమాహాత్మ్యంబు. 299

కేదారేశ్వరమాహాత్మ్యము

తే. ఆదిఁ బరమేశ్వరుఁడు గౌరి కానతిచ్చి
నట్టిపరిపాటిఁ జెప్పెద నన్ఘ! నీకుఁ
గాశికేదార శంభులింగంబుమహిమ
సావధానత విను మువింధ్యాద్రిదమన! 300

వ. అనేకజన్మార్జితంబు లైనపాపంబులు గేదారేశ్వరస్మరణం బునం బాయు. సాయంప్రాతగకాలంబులఁ గేదారేశ్వరస్మర ణంబు సర్వదురితహారంబు. 301

శా. ప్రాతఃకాలమునందు మర్త్యుఁడు*హరత్వాపాభిధానహ్రద
స్రోతఃపూరమునన్ మునింగి పరమజ్యోతిర్మయంబు న్ముని
ధ్యాతవ్యంబును శాశ్వతంబు నగు కేదారేశలింగంబు సం
ప్రీతిం జేరి భజించి కాంచు వితతాభీష్టార్థసంసిద్ధులన్. 302

వ. తొల్లి రథంతరకల్పంబునందు వశిష్ఠుం డను విప్రుండు హిరణ్యగర్భాచార్యువలనం బాశుపతదీక్ష వడసి కేదారేశ్వరుని సేవించి ముక్తుం డయ్యె వెండియు. 303

సీ. శిశిరభూధరకన్య చిఱుబంతిపసు పాడు
నెందు సాయంకాల మిం పొనర్చు
నరుఁ డెందు జలము నుద్ధరణంబు సేవించి
శంభులింగముఁ దాల్చు జఠరపిఠరి
వినువీథిఁ బోరాడి వివశంబు లై కూలి
హంసంబు లయ్యె వాయసము లెందుఁ
బ్రవహించు నెందు శ్రీభాగీరథికిఁ బోటి
యమృతప్రదాహ్వాయ యైనతటిని

తే. యది విముక్తివధూకంఠహారతిలక
దివ్యకేదారలింగేశతీర్థభూమి
నదనదీవాపిపల్వలహ్రదసమగ్ర
ద్రాక్షపందిరి కాశికోద్యానమునకు. 304

వ. అందు గౌరీకుండంబు గౌరతీర్థం బమృతప్రవాహతీర్థంబు మానసతీర్థంబు గలహంసతీర్థంబు మొదలుగా ననేకతీర్థం

---

* 'హరన్ బాపాభిధాన' యని యచ్చుపుస్తకము. 'హరం పాపాభిధాన' యని యొకవ్రాతపుస్తకము. 'హరపాపప్రదేస్నాత్వా' యని సంస్కృతమూలము. ఛందోభంగనివృత్తికై 'హరత్వాపు' యని సవరింపఁబడినది.

బులు గలవు. కేదారేశ్వరంబునకు నుత్తరంబునఁ జిత్రాంగ దేశ్వరలింగంబు, తత్సమీపంబునం గేదారేశ్వరస్థానంబు, దక్షిణంబున నీలకంఠేశ్వరలింగంబు, నీలకంఠక్షేత్రంబునకు వాయవ్యభాగంబున నంబరీషేశ్వరలింగంబు, తత్సమీపంబున నింద్రద్యుమ్నేశ్వరలింగంబు, నాదక్షిణంబునఁ గాలంజరేశ్వరలింగంబు, చిత్రాంగదేశ్వరు నుత్తరంబున క్షేమేశ్వరలింగం, బిది కేదారలింగమాహాత్మ్యంబు. ఇంక ధర్మరాజేశ్వరలింగ మాహాత్మ్యం బభివర్ణించెద. 305

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నైమిశమునిగణంబు
సూతు నర్చించి భక్తిసమేతు లగుచు
ధర్మరాజేశ శివమహాస్థానమహిమ
గుహుఁడు సెప్పె నెవ్విధమునఁ గుంభజునకు? 306

వ. అవ్విధంబు మాకు నానతి మ్మనుటయు. 307

ఆశ్వాసాంతము

శా. కల్పాంతానిలఘూర్ణమానజలముగ్గర్జానినాదోద్భటా
నల్పాటోపకఠోరఘాటిపటహోద్యద్ఘోషవిధ్వస్తసం
కల్పారాతినృపాలసంశ్రితకులక్ష్మాభృద్గుహాగేహ! యా
కల్పక్షౌమపటీపటీరవిశదా కాశ్మీరచంద్రప్రభా! 308

క. వీరావతార! వితరణ
పారాయణహృదయ! రాజపరమేశ్వర! ది
గ్వారణకరసన్నిభభుజ!
ధారాసురతాణదర్పధరణీధ్రపవీ! 309

మాలిని. ధరణిభరణహేలాధఃకృతక్రోడలీలా
జఠరకమఠభూభృచ్చక్రచక్రీశ్వరాశా!
ద్విరదనివహశుంభద్దీర్ఘదోస్తంభయుగ్మా
భరితగుణదిలీపా! పంటవంశప్రదీపా! 310

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయ ప్రణీతంబైన కాశీఖండం బను మహాకావ్యంబునందు షష్ఠాశ్వాసము సమాప్తము.

సప్తమాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజ! సుగుణా
ధార! ధరాభరణకరణధౌరంధర్య
స్ఫారభుజార్గళ! భక్తిస
మారాధితభుజగహార! యల్లయవీరా! 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాది మహామునుల కిట్లనియె. 2

ధర్మరాజేశ్వరలింగమాహాత్మ్యము

తే. దృఢవివేక! ధర్మేశ్వరతీర్థమహిమ
యబ్జజునకైన వర్ణింప నలవి యగునె?
యమ్మహాక్షేత్రమున నున్న యండజములు
బ్రహ్మవిజ్ఞానవాసనాప్రవణమతులు 3

వ. కాశీమధ్యంబున ననర్ఘ్యమణినిర్మితం బై, మోక్షలక్ష్మీవిహార స్థానం బై, సముత్తంభితశాతకుంభకుంభమండలీమండిత సుధాధవళసౌధవీథీవిభ్రాజితం బై, యవతరణరభసకీర్ణ స్వర్ణదీస్రోతశ్శలాకానుకారిపుంగవపతాకాలంకృతం బై గవాక్షవివరోదీర్ణగుగ్గులుమహిషాక్షధూపధూమరేఖా స్మారితస్మరహరకంఠమూలకఠోరకాలకూటవిషచ్ఛాయా ఛటాగుళుచ్ఛంబై యుండు ముక్తిమంటపంబునకు ముక్కంటి మధ్యాహ్నకాలంబున బ్రాహ్మణవేషంబున వైశ్వదేవబలి

హారణంబులుసేయు మహాప్రాసాదంబునకు నింద్రదిగ్భాగం
బున జ్ఞానమంటపంబునందు బాలేందుధరుండు దక్షిణామూర్తి
స్వరూపంబు ధరియించి బ్రహ్మాదులకు జ్ఞానోపదేశంబు
సేయుఁ; దత్ప్రాంతంబున విశాలాక్షీహర్మ్యంబునందును
బ్రతివాసరంబును గుతపకాలంబునందు. 4

సీ. పసిఁడికమ్ములతోడి కుసుమవ్రావన్నియ
నిద్దంపుఁబుట్టంబు నెఱిక గట్టి
యింద్రనీలములతో నెడకట్టి గ్రుచ్చిన
రమణీయ తారహారము ధరించి
పారిజాతకతరుప్రసవగర్భితమైన
కబరిపైఁ జెంగల్వకచ్చు నిలిపి
ఫాలభాగంబునఁ బన్నీట మేదించి
కమ్మకస్తురితిలకమ్ము దీర్చి

తే. వలుఁదచన్నుల జిలుగుఁగంచెలనుఁ దొడిగి
కటిభరంబున వజ్రాలకాంచిఁ దాల్చి
యరసి యాఁకొన్నవారికి నమృతభిక్షఁ
గరుణ నిడు శ్రీవిశాలాక్షి కాశియందు. 5

వ. విశాలాక్షీపీఠస్థానంబునకు సమీపంబునఁ జంద్రపుష్కరిణీ
తీర్థంబు. 6

తే. భవ్యతరనిష్ఠ నుభయదర్భలను దాల్చి
సంధ్య వారుచుఁ జంద్రపుష్కరిణియందు
ఫాలనేత్రుండు దారకబ్రహ్మమంత్ర
వర్ణకర్ణజాపుఁడు ప్రతివాసరమున. 7

వ. ఆతీర్థంబునకు ననంతరంబున రత్నేశ్వరలింగంబు, తత్సమీ

పంబున వృషభధ్వజలింగంబు, తత్సమీపంబున నర్ధనారీశ్వర పీఠంబు, తత్సమీపంబునఁ బంచనదతీర్థంబు, తత్సమీపంబునఁ బంచముద్రమహాపీఠంబు, తత్సమీపంబున వీరేశ్వర లింగంబు, తత్సమీపంబున సిద్ధేశ్వరలింగంబు, తత్సమీపంబున యోగినీపీఠంబు. 8

తే. కలవు పీఠంబు లానందకాననమునఁ
*జెట్టు వ్రేసిన చోట దాక్షిణ్యపుణ్య!
యర్థవాదంబు కాదు సత్యంబ కాని
పెద్దపీఠంబు ధర్మేశపీఠకంబు. 9

విశ్వభుజాఖ్యానము

క. విశ్వభుజాగౌరీపర
మేశ్వరి సేవించి యందు నింద్రాణి సమ
గ్రైశ్వర్యము సౌభాగ్యము
శాశ్వతముగ భర్తసంప్రసాదముఁ గాంచెన్. 10

వ. విశ్వభుజాదేవి మనోరథతృతీయావ్రతంబున నారాధించి శచీదేవి యింద్రుని, నరుంధతి వసిష్ఠు, ననసూయ యత్రిని, సునీతి యుత్తానపాదుని భర్తలంగా వరంబు వడసిరి. ఈ విశ్వభుజాదేవిసమీపంబున నాశావినాయకుండు ప్రణతాఖిలభక్తజనమనోరథసిద్ధిదాయకుం డై యుండు. 11

తే. వృత్రవధయాదిగాఁ గలవృజినములకు
శాంతి గాఁ గాశికాపురి జంభభేది
ధర్మపీఠంబునకు నుపాంతంబునందు
నిష్ఠతో శంభులింగ ప్రతిష్ఠ చేసె. 12

---

*'జెట్టు వ్రేసినఁ జేటెఁ దక్షిణపుణ్య!' అని పూర్వముద్రితపుస్తకపాఠము.

ధర్మేశమాహాత్మ్యము

వ. ధర్మతీర్థంబు బ్రహ్మహత్యాదిపాపంబుల నపనయింపంజాలుc, దారకేశ్వరునకుc బశ్చిమభాగంబున నింద్రేశ్వరుండు, దక్షిణ భాగంబున శచీశ్వరుండును, నింద్రేశ్వరుం బరివేష్టించి లోక పాలేశ్వరులును, ధర్మేశ్వరునకుం బశ్చిమభాగంబున నూర్వ శీశ్వరుండును, ధర్మేశ్వరునకుc నాలుగుదిక్కుల దత్త్వేశ్వర వైరాగ్యేశ్వర జ్ఞానేశ్వ రైశ్వర్యేశ్వరులును నుండ్రు. కదంబశిఖరంబున వింధ్యపాదంబున దమునికొడుకు దుర్ద ముం డనువాఁడు జరాభారపీడితుం డై యొక్క పుణ్యపురు షువలన జ్ఞానోపదేశంబు వడసి కాశికిం జని లింగప్రతిష్ఠ చేసె. ఆదుర్దమేశ్వరుఁడు భజించువారలకు భోగమోక్షప్రదా యకుండై యుండు. అమిత్రజిత్తను రాజు విష్ణుభక్తిపరాయ ణుండు నారదునుపదేశంబువలనc గంకాలకేతుం డనురాక్ష సుని చేత నపహరింపఁబడి పాతాళలోకంబునం జంపకావతి యను పట్టణంబుననుండి కమలగంధి యనువిద్యాధరకన్యకం బెండ్లియాడి యానందకాననంబున కరిగి వీరేశ్వరదివ్యలింగ స్థానంబునం దనకాంత మనోరథతృతీయావ్రతంబు నోమించి పుత్రవంతుc డయ్యె. 13

తే. మఱి హయగ్రీవతీర్థంబు మౌనివర్య!
కాశికాతీర్థములలోన ఘనము మహిమ
నంతకంటెను గజతీర్థ మభ్యధికము
ప్రథమc గోలావరాహతీర్థంబు నట్లు. 14

వ. దిలీపతీర్థంబు సప్తమునితీర్థంబు హంసగోవ్యాఘ్రేశ్వరముచు కుంద పృథు పరశురామబలభద్రదివోదాసహరత్పాపదశా

శ్వమేధబదరీశుకశుక భవా నీ ప్రభాసగరుడబ్రహ్మావృద్ధార్క-
నృసింహా చైత్రరథధర్మవిశాల లలితాగౌతమీ గంగా కేశవ
నర్మదా వసిష్ఠ మార్కండేయభాగీరథీఖురక ర్తరీదివిషత్ హ
య తీర్థంబు లనునివి మహాపుణ్యతీర్థ-బులు.* 15

తే. ఇపుడు చెప్పినతీర్థంబు లెన్ని గలవు
వీని నన్నిటి రాశి గావించి యందు
మూఁడుకోటులు శివలింగములను నిలిపి
రెలమి నవియు వీరేశ్వరు నెనయలేవు. 16

—వీరేశ్వరాఖ్యానము—

తే. అర్థి నేతీర్థమునఁ దీర్థ మాడె నెవ్వఁ
డతని కాతీర్థమాడిన యంతఫలమె
అనఘ! వీరేశతీర్థ మాడిననరుండు
కాంచు నిశ్శేషతీర్థావగాహఫలము. 17

తే. కమలగంధితనూజుండు కలశజన్మ!
వీరుఁ డనువాఁడు హరుని (భక్తి) సేవింపఁబట్టి
యబ్బె శివునకు వీరేశుఁ డనెడునామ
మనఘ! యానందకాననాభ్యంతరమున. 18

వ. మఱియు సంగమేశ్వరతీర్థంబు పాదోదకతీర్థంబు క్షీరాబ్ధి
తీర్థంబు శంఖతీర్థంబు మఱియుఁ జక్రపద్మగరుత్మద్వైకుంఠ
నారద ప్రహ్లాదాంబరీషాదిత్యకేశవ దత్తాత్రేయ భార్గవ
వామన నీలగ్రీవోద్దాలక నరనారాయణ యజ్ఞవరాహ
విదారణ నరసింహాలక్ష్మీనృసింహా గోపీ గోవిందశేషసాంఖ్య
మహిషాసురబాణ వైతరణీప్రణవపిశంగిలాపిలిప్పిలానాగే

* అన్నింటికిని తీర్థంబు అని చేర్పఁబడినది.

శ్వర కర్ణాదిత్యభైరవ ఖర్వనృసింహ పంచనదతీర్థంబులు భోగమోక్షప్రదంబులు. 19

స్రగ్ధర. ఆనందారణ్యభూమధ్యమునఁ గలవుఁ గో
        ట్యర్బుదన్యర్బుదంబుల్
నానాముక్తిప్రదంబుల్ నలినజమురభి
        న్నాకరాద్యర్చితంబుల్
స్నానంబుల్ గల్గ నీపంచనదమను మహా
        శంభుతీర్థంబుతోఁ దీ
వానిఁ సామ్యంబు సేయఁగ వలదు బహులని
        ర్వాణలక్ష్మీసమృద్ధిన్. 20

వ. మఱియు జ్ఞానప్రపాతంబు మంగళతీర్థంబు, మయూఖాదిత్య తీర్థంబు మఖతీర్థంబు, బిందుతీర్థంబు పిప్పలా(ద)తీర్థంబు, మఱియు వరాహమరుత్తేశ్వరమిత్రావరుణాగస్త్యంగార కా కోలచంద్ర విఘ్నేశ్వరహరిశ్చంద్ర పర్వతకంబలాశ్వతరసర స్వత్యుమాభామమణికర్ణికాతీర్థంబు లివి తీర్థోత్తమంబులు ముక్తి దాయికంబులు. 21

తే. వింటి వీవు తీర్థంబులు వేనవేలు
కలశ సంభవ! చెప్పితి గారవమున
హెచ్చు గుందాడఁగాఁ గూడదిల్వలారి!
యన్నిటికిఁ బెద్ద మణికర్ణి యని యెఱుంగు. 22

ఆ. అని దశాశ్వమేధ మర్ఘ్యంబు తీర్థంబు
పంచనదము కాశిఁ బస గలయది
వానికంటెఁ బెద్ద వాతాపితాపన!
చక్రపుష్కరిణి యసంశయంబు. 23

దుర్వాసోలింగమాహాత్మ్యము

వ. ఇందు దుర్వాసేశ్వరలింగమాహాత్మ్యం బభివర్ణించెద నాకర్ణింపుము. 24

తే. సకలదేశంబులందును సంచరించి
ఋషివరేణ్యుఁడు దుర్వాసుఁ డేగుదెంచె
నఖిలముక్తివధూవిహారావరోధ
సౌధవీథికిఁ గాశికాస్థానమునకు. 25

వ. ఇట్లు వచ్చి యమ్మహాభాగుండు భాగీరథీనదీమాతృకంబులై ముక్కారును బండు పంటవలంతి కేదారక్షేత్రంబులు, నిర్ధూత కలధౌతశిలాకాశకలశంక సంకురింపఁ జేయఁ జాలు క్రొత్త మొలక లొత్తునవియును, సుకుమారశుకచ్ఛదచ్ఛటాదాయాదంబులై యడ్డపచ్చఁ గొనునవియును, నార్యావర్తదేశమత్త కాశినీజంఘాకాండ పాండిత్యంబు గండూషించి చిగురుపొట్టలఁ గనుపట్టునవియును, బదియాఱువన్నియకడానికుందనంబు హెచ్చుకుందాడుపసిమిఁ బచేళిమంబు లగునవియు నైన ప్రాసఁగుంజేలును, వికటఘటీయంత్రప్రాంతవాపికా సలిలధారాధోరణీ ప్రవాహసేకసంవర్ధితంబు లై జంబూజంబీర నారికేళ పనస సహకారకురవకవకుళాశోకశాకోటకుటజముఖ నిఖిలవిటపివాటికాభిరామంబులైన యారామంబులును, సముద్దండపుండరీక కువలయ కుముదషండమండితంబు లగు తీర్థకుండంబులును, [1]నారసాతలగంభీరసలిలసంభారంబు లైన పరిఖాచక్రంబులును, గనకగిరిప్రదీప్తవప్రాకారంబు లగు ప్రాకారంబులునుం గనుంగొనుచు, భూర్భువస్స్వర్మహాలింగ

[1] సారసోత్పలాదంచితసలిలసంభారరసాతల.

మకుటగంగాతరంగకూటకోలాహలవ్యాజృంభి సముత్తం
భితశాతకుంభసౌధ వనచంద్ర శాలావలభిగర్భక్రోడంబు
లును, ఖఖోల్కాదిత్యప్రత్యగ్రకిరణకందళీ సందోహస్పంద
కందళిత మందాకినీకనకారవింద కాననంబును, జైగిషవ్యే
శ్వరభూషాభుజంగ ఫూత్కారపవనధారాతరంగితోత్తుంగ
పుంగవపతాకాకౌశేయపట్టపటీవల్లీ వేల్లితనభోంగణంబును,
వికటాదేవీ కరకఠోరడమరుధ్వాంకార బృంహిత బ్రహ్మాండ
మండలంబును, భ్రమిచండనతీ కరాళకంఠ మూలకాకోల
విషమషీవిసృత్వరాంధకారచ్ఛటాసంఘాతజ్యోతి ర్లింగాయ
మానశశిపతంగసమండలంబును, మహేశ్వరీ
వాహనవృషలంబకగళకంబళకషణమసృణత్వ క్శాఖాస్కంధ
పరిణాబంధురవరణాసింధురోధగ ప్రత్యాసన్నచైత్రద్రుమం
బును, డుంఠిరాజశుండాకాండ చులికితోన్ముక్తజ్ఞాన
వాపికా సలిలనిర్ఝర జలాంతరితంబును, క్రోధభైరవ
ప్రబలహుంకార కఠినతరకహకహాట్టహాసముఖరిత ప్రాకార
గోపురాట్టాలకంబును, గర్భబీజంబులకుఁ నూషరంబును,
బుట్టువులకు వీడుకోలును, గలుషంబులకుఁ గత్తరియును,
మంగళంబులకు నాస్పదంబును, కైవల్యంబునకు ఘంటాప
థంబును, జ్ఞానంబులకుఁ దానకంబును, విరక్తికి నెలవును,
విభవంబులకుఁ బ్రభవంబును, విలాసంబులకు నివాసం
బును నయినకాశికాపట్టణంబుఁ బ్రవేశించి. 26

తే. తపసి పెద్దయుఁగాలంబు తపము సేసి
కాలగళుపీట నానందకాననమున

ఫలము గడుదూర మైనఁ గోపంబు పుట్టి
కాశినగరంబు శపియింపఁ గాఁ దలంచె. 27

వ. అప్పుడు ప్రత్యక్షంబై. 28

చ. కహకహ నవ్వి దంష్ట్రికలగల్ల మెఱుంగులు భానుదీప్తిసం
గ్రహముఁ దిరస్కరింప శితికంఠుఁ డకుంఠితరోషదీప్తుఁ డై
యహహా! దురాత్మ! కాశిపయిన గ్గెదవే? యనుపల్కు పల్కి యా
గ్రహమున నేను డుంఠిగణరాజు నెదిర్చితి మమ్మునీంద్రునిన్.

వ. అప్పుడు. 30

సీ. నందిషేణువిలోచనముల నిప్పులు రాలె
శూలంబు చేనందె సోమనంది
మృత్యుప్రకంపను మే నెల్లఁ జెమరించె
దండుఁ డాస్ఫోటించె ధరణి వగులఁ
గుంభోదరుండు భ్రూకుటి ఫాలమునఁ బూనెఁ
గోకిలాక్షుఁడు పండ్లు గొఱికికొనియె
నగ్నిజిహ్వుండు ఘోరాట్టహాసము సేసెఁ
గృత్తివాసుండు హుంకృతియొనర్చె

తే. భృంగితండులు తాండవప్రియుఁడు రేఁగి
డమరుగంబులు వాయించి రమితపటిమ
రాజరేఖాధరుండు దుర్వాసుమీఁద
నలుగు ఔఱేఁగి తదీయరోషానువృత్తి. 31

శా. ఆభుగ్నభ్రుకుటీకరాళముఖులై యంగంబులుప్పొంగ ద్యా
వాభూమ్యంతర మట్టహాసడమరుధ్వానంబులన్ బిట్టు సం
క్షోభింపం బ్రమథధ్వజిన్యధిపతుల్కుంభోదరాద్యుల్మహా [న్.
భూభృత్సన్నిభులఘుల్ధరణి యాస్ఫోటించితాటించుచు

క. జడముడులు సడల భ్రుకుటులు
ముడివడఁ గనుఁగడలఁ గెంపు మొలతేరంగా
మృడుప్రమథులు పులితోలుం
గడవసములు వి(ను)డిచికొనుచుఁ గడురభసములన్. 33

ఉ. చంపుదుమే కృతాంతు? శిఖిచండమయూఖుల బారిగొం
దుమే?, డంపుదుమే కుభృత్పరివృఢంబుల? మొత్తుదుమే య
జాండముఁ గా?, జింపుదుమే చతుర్దిశలు జృంభితబాహుపరా
క్రమక్రియా, సంపద సొంపు మీఱఁ? *పురసంహరునానతి
యింత గల్గినన్. 34

వ. అని వెండియు. 35

తే. మాటిమాటికిఁ గోపసంభ్రమముపేర్మిఁ
గక్షపాత్రంబులం దున్నకర్మభూతి
వదనములఁ బ్రామికొనుచు నిర్వక్రలీల
'హరహరా!' యని పల్కి రత్యాగ్రహమున. 36

వ. అప్పుడు దుర్వాసుండు శర్వాణీపతికి దండప్రణామంబు
లాచరించి తలవకారముండక ఛాందోగ్య శ్వేతాశ్వతరాద్యు
పనిషదర్థగర్భితంబు లైనబహువిధస్తోత్రసందర్భంబులనమ్మ
హాదేవుం బ్రస్తుతించె. శివుండునుం బ్రసన్నుండయి యమ్ము
నీంద్రునకుం గోరినవరంబు లొసంగి యంతర్హితుం డయ్యె
ననంతరంబ. 37

తే. అమ్మునీంద్రుండు దనపేర నధికభక్తిఁ
గాశియందుఁ బ్రతిష్ఠించెఁ గాలకంఠు

* 'పురశాసన! మాకు ననుజ్ఞ గల్గినన్.' అని తాళపత్రపుస్తకపాఠము.

దివ్యలింగంబు భాగీరథీతటంబు
నందు మణికర్ణికాహ్రదోపాంతభూమి. 38

విశ్వకర్మేశ్వరలింగ ప్రాదుర్భావము

వ. దూర్వాసేశ్వరలింగంబు సర్వాభీష్టఫలప్రదాయకంబు. మఱి విశ్వకర్మేశ్వరలింగంబు ప్రాదుర్భావంబు వివరించెద సావధానమతివై యాకర్ణింపుము. త్వష్టృప్రజాపతికొడుకువిశ్వకర్మ బ్రహ్మచర్యంబున భిక్షాన్నభోజియై గురుగృహావాసియై విద్యాభ్యాసంబు చేయుచుండె నంత. 39

సీ. వానకాలము వచ్చె వర్షంబు లందందుఁ
జడివట్టి కురిసె నాసావియందు
గురుఁడు నాకొక్కమందిరము నిర్మింపువిగా
వర్షధారలచేత నుఱియకుండ
గురుపత్ని నాకొక్కకుపసంబుఁ గుట్టుము
చలిగాలి యొడలిపైఁ బొలయకుండ
గురునందనుండు నాకు రచింపు పావాల
నడుసు పాదంబులనంటకుండ

తే. గురుతనూభవ నాకు బంగరువుతొడవు
*వజ్రభూషలు సేయు తొల్పంగవలయు
ననుచుఁ బ్రార్థించి రందఱు కతఁడు మ్రొక్కి
యిన్నియును దాను గల్పింప నియ్యకొనియె. 40

వ. ఇవ్విధంబున గురునకు గురుపత్నికి గురుపుత్రులకు గురుతనూభవకు, వారలు కోరినయర్థంబులు సంఘటింప నను వెఱుంగక చింతాక్రాంతుండై యుండెనంత దైవయోగంబున

* 'వజ్రభూషణములు నాకు వలయుఁ దొల్ప' అని వ్రాఁతపుస్తకము.

నొక్క పుణ్యపురుషునుపదేశంబునం గాశి కరిగి శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించి పరమనిష్ఠం బెద్దకాలంబు తపం బాచరింప బ్రత్యక్షం బై విరూపాక్షుం డనుగ్రహింప సర్వధాతువులకు, సర్వదారువులకు, సర్వశిలలకు, సర్వమణులకు, సర్వరత్నంబులకు, సర్వపుష్పంబులకు, సర్వవస్త్రంబులకు, సర్వసుగంధంబులకు, సర్వకందమూలఫలంబులకు, సర్వచక్రంబులకుఁ దాన కర్త యగునట్లుగా వరంబు వడసి, గురుజనంబుల యాజ్ఞ చెల్లించి సర్వోపకారపరుం డయ్యె. అతనిపేరఁ గాశి విశ్వకర్మేశ్వరుండు విశ్వాభీష్టఫలప్రదాయకుండయి యున్నవాఁ డింక దక్షేశ్వరలింగప్రాదుర్భావంబు వివరించెద. 41

దక్షేశ్వరలింగప్రాదుర్భావము

ఉ. సామజదైత్యశాసనుఁడు సారసగర్భుఁడు నచ్యుతుండు సు
త్రాముఁడు నాదిగా సురకదంబము గొల్వ నశేషలోకర
క్షామహనీయతఁ గ్రా రజతశైలముపైఁ గొలు వుండె శుద్ధము
క్తామణిభూషితం బయిన కాంచనహర్మ్య శిలాతలంబునన్.

వ. తదనంతరంబ. 43

తే. వేలుపుల నెల్లఁ బరిపాటి వీడుకొలిపి
సముచితం బైనతారతమ్యమున శివుఁడు
మఱచె దక్షప్రజాపతి మామ ననుప
నెట్టివారికి మఱపు లేదే యొకపుడు? 44

వ. ఖిన్నుం డై యతం డుస్సురని నిజస్థానంబునకుం బోయి నిజాంతర్గతంబున. 45

సీ. ఇతనివంశం బెద్ది యెఱుఁగంగ వచ్చునే?
యితనిగోత్రం బెవ్వఁ డెఱిఁగినాఁడు?

దేశంబు గుఱుతు సాధింపంగ వచ్చునే?
వర్తనం బెఱుఁగంగ వచ్చు నెట్లు?
వృషభవాహనుఁ డఁట విషముఁ దిన్నాఁడఁట!
యితనిసమాచార మేమి చెప్ప?
యస్త్రంబు ధరియించు నఁట తపస్వియు నట్టె!
యిట్టివేడబము లెయ్యెడలఁ గలవె?

తే. కాటిలో నుండు గార్హస్థ్యగణన యెట్లు?
బ్రహ్మచారియు గృహియు నెబ్భంగి నయ్యె?
శూద్రుఁడో! బ్రాహ్మణుండో! వైశ్యుండో! రాజో!
తెలియవచ్చునె యీతని కల తెఱంగు? 46

వ. అర్ధనారి గావునం బురుషుండు గాఁడు; గడ్డంబు గలదు గావున యోష గాదు; సమర్చనీయలింగమూర్తి గావున నపుంసకుండు గాఁడు; పెద్దకాలంబువాఁడు గావున బాలుండు గాఁడు; చిరంతనుండు గావునఁ దరుణుండు గాఁడు; జరామరణవర్జితుండు గావున వృద్ధుండు గాఁడు; మహాకల్పాంతంబునం బ్రహ్మాదుల వధియించియుఁ బాతకి గాఁడు; ఈతని చందం బెవ్వం డెఱుంగు? నది య ట్లుండె. 47

క. మామ గురుస్థానంబు న
సామాన్యుఁడ నెట్లు? జలజసంభవసుతుఁడన్
సౌముఖ్యంబున యోగ
క్షేమం బారసి ప్రియంబు చెప్పఁగవలదే? 48

క. మాతాపితృవర్జితుఁ డగు
†నీతని కే నెట్లు బిడ్డ నిచ్చితి? నవియున్

---

† 'నీతనికిని నెట్లు బిడ్డ నిచ్చితి (నదియున్) నాదిన్' అచ్చుపుస్తకము.

నాతప్పు గాక యిది తా
నీతనితప్పెట్లు? నాకు నిది కావలయున్. 49

తే. పేద లయ్యును గడు బిఱ్ఱబిగిసి యుండ్రు
వట్టియభిమానములును గర్వములుఁ బట్టి
యల్లువారికి నెల్ల నీయవగుణంబు
వెన్నతోఁ బెట్టినది యింత విసువ నేల? 50

తే. అహహా! † యలచంద్రుఁ డనువాఁ డహంకరించి
రోహిణీదేవి నొల్లక రోసి యుండెఁ
బాపి నతని క్షయవ్యాధిబాధితుఁడుగఁ
గినిసి శపియింపనే? కల్ల విన్నఁగ నోర్వ. 51

క. ఇది ధర్మం బకులీనుల
కిది విధి మాతాపితృప్రహీనుల కహహా!
యిది కట్టడి తిరిపెములకు
నెదిరిం దను నెఱుఁగ కునికి యేలా మాటల్? 52

శా. తా నెట్లేనిఁ దిరస్కరించె నను నాస్థానంబునం దేవతా
వానివ్రాతములోన మామ యనుసన్మానంబు శూన్యంబుగా
నేనుం దన్నుఁ దిరస్కరించెద మఘుం బిప్పాటఁ గల్పించి సం
స్థానీయత్వముఁ బూని యల్లుఁడను సన్మానంబు శూన్యంబుగన్.

వ. అని యజ్ఞసంభారంబులొడంగూర్చి యజ్ఞపురుషుం డైనపురు
షోత్తముం డుపద్రష్టగా, బ్రహ్మవాదు లగుమరీచ్యత్రిభర
ద్వాజాదిసప్తర్షులు ఋత్విజులుగాఁ, ద్రైలోక్యంబును దక్షిణా
ద్రవ్యంబుగా, భృగుండు బ్రహ్మగా, నాంగిరసుండాచార్యుం

---

† 'మునుచంద్రుఁ; యిలచంద్రుఁ...రోహిణీదేవి నొకకొంత రోసి' అని వ్రాఁతపుస్తకము.

డుగా, భగపూషాదులుసదస్యులుగా, దిక్పాలకులు రక్షకు
లుగా, నల్లురు ధర్ముండును జంద్రుండును గశ్యపుండు సహా
యులుగాఁ, గామధేనువు హావిస్సును గల్పవృక్షంబులు సమి
త్కుశంబులును విశ్వకర్మ దారుపాత్రశకటమంటపాలంకా
రంబులును గల్పించువారుగా, ధర్మపత్ని యగు శతరూపా
దేవితోఁ గూడి మహాధ్వరంబు సేయం దొడంగె నంత. 54

తే. అరణిసంగ్రహ మొనరించి యజ్ఞనిష్టి
పెద్దకోలు వుండె ముత్యాలగద్దె యెక్కి
చుట్టు బలిసి కూర్చుండిరి సురలు మునులు
వింజ మూఁ కిడిన ట్లుండె విశ్వసభయు. 55

వ. అప్పుడు పరమమాహేశ్వరుం డగు దధీచి యను బ్రహ్మర్షి
సభామధ్యంబున నిలిచి యెల్లవారును విన నిట్లనియె. 56

సీ. భారతీదేవి †కైవారకావ్యంబులు
పఠియించుచున్నది ప్రస్ఫుటముగ
నాచార్యపదవికి నర్థిమై నాయితం
బైయున్న వాఁ డుచథ్యానుజుండు

† ఇచటఁ గైవారశబ్దము సంస్కృతసమాసఘటితమైయున్నది. ఇది సంస్కృతశబ్దముగూడ నని శబ్దరత్నాకరమున నున్నదిగాని యచ్ఛకర్ణాటశబ్దముగఁ గర్ణాటనిఘంటువులలో నున్నది. ప్రాచీనసంస్కృతనిఘంటు గ్రంథములలో నెక్కడ నీశబ్దము గానఁబడదు. కావున నిది దేశ్యమొండెఁ గవివార(కవులకులు కులం) శబ్దతద్భవమొండెం గావలయు. ఈశబ్దము స్తుతిపరముగనే యఱవమునను గన్నడమునను వాడఁబడుచున్నది. ఇట్లే శృంగారనైషధమునను 'మీకైవారదుర్భాషణం, బులకుం గాని' (ఆ-7. ప-89)యని ప్రయోగించియున్నాఁడు. శ్రీనాథుఁడు సంస్కృతశబ్దముగ భ్రమించె నని తోఁచుచున్నది.

కర్మకాండవిదుండు గాఁచియున్నాఁడు బ్ర
హ్మత్వమునకు క్షణం బంది భృగుఁడు
గట్టువాలై లక్ష్మికై సేయుచున్నది
చేరి యంతగఁపురస్త్రీజనముల
తే. దేవి శతరూప జాలియఁ దీర్చె వజాళి
నీవు దీక్షిష్యమాణుండ విద్ధమహిమ
నధ్వరారంభ మిం కొప్పు నయ్య! దక్ష!
శివునిఁ దోడ్తేనియొక్కఁయొచ్చెంబు తక్క. 57

క. అపరాధ మింక నెట్టిది?
చెపుడా! మఖమునకుఁ దన్నుఁ జీరినమాత్రక
త్రిపురాంతకుఁ రప్పింపక
యుపదర్శన మాచరింప నుచితమె హరికిన్. 58

క. వామాంగము వైకుంఠుఁ డ
వామాంగము వేధ మదనవైరికి నని యో
సోమప! యెఱుఁగుదొ? యెఱుఁగవొ?
యామృడు రప్పింపవలదె యధ్వరమునకున్? 59

సీ. శితికంధరునకు నెచ్చెలికాఁడు గాఁడొకో
యటమటీఁ డైనయాయక్షభర్త?
యహికంకణునకు మూఁడవకన్ను గాఁడొకో
పాల్మాలినట్టియాపావకుండు?
పురవైరి కవతంసపుష్పంబు గాఁడొకో
నిర్భాగ్యుఁ డైనయానీరజారి?
గంగాధరునకు లెంకలలెంక గాఁడొకో
పెనుగూళ యైనయాయనిమిషేంద్రుఁ?

తే. డేమి గుడువంగ వచ్చినా రిండ్ల విడిచి
హరుని వెలివెట్టినట్టి యీయాగమునకుఁ?
బంచవదనునికను జేవుఱించె నేని
తత్క్షణంబున తమయాంధ్ర తాల్లు దెగవె? 60

తే. ఏల వచ్చినవాఁడు బాలేందుమౌళి
విరహితం బైనయీ యాగవిధికి జముఁడు?
మఱచెనే శూలి డాకాలిమడమతాఁకు
దీర్ఘనిర్ఘాతసంపాతనిర్ఘృణంబు. 61

క. వినరే! 'శ్వేతాశ్వతరో
పనిషత్తు హరుండు భోక్త భర్గుఁడు భోగ్యం
బనిలాశిధరుఁడు ప్రేరిత'
యని చెప్పెనొ లేదొ యది ప్రయత్నముతోడన్? 62

వ. వియదాదిపరమాణ్వంతం బైనచరాచరాత్మకజగత్ప్రపంచం
బునకు సృష్టిస్థితిలయకారణం బైనశంభుండు నీకు మానసీ
యుండు గా కుండుట యెట్టు? విచారించి చెప్పుము. 63

తే. బ్రాహ్మణుఁడ నాశ్రితుఁడ నీకుఁ బరమహితుఁడ
దక్ష! యొకమాట వినవయ్య తగవు గల్గి
క్రతుఫలాధీశు భువనరక్షాధురీణు
భోగికంకణు రప్పింపు యాగమునకు. 64

వ. అర్థహీనం బైనవాక్యంబును, గర్మహీనం బైనశరీరంబును,
బతిహీనం బైననారీరత్నంబును, గంగాహీనం బైనదేశం
బును, బుత్రహీనం బైనదాంపత్యంబును, దానహీనం బైన
వైభవంబును, మంత్రిహీనం బైనరాజ్యంబును, శ్రుతిహీనం
బైనయాకారంబును, యోషాహీనం బైనసౌఖ్యంబును,

దర్భహీనం బైనసంధ్యాదికృత్యంబును, దిలహీనం బైన పైతృకంబును, హావిర్హీనం బైనహోమంబును, శివహీనం బైనక్రియాకలాపంబులు నిరర్థకంబులు. 65

తే. అనినఁ గోపించి దక్షుఁ డీయవనిసురుని
వెడలఁ ద్రోయుఁడు ప్రాగ్వంశవేశ్మ మనినఁ
దనకుఁ దాన దధీచి యాస్థాన మెల్లఁ
దల్లడిల్లంగ వెడలె నుద్దామభంగి. 66

వ. అతనితోడ దుర్వాసుండు, నుదంకుండు, నుపమన్యుండును, రుచికుండును, గాలవుండును, మాండవ్యుండును, వామదేవుండును, నుద్దాలకుండును వెడలిరి. అంతకమున్న మీఁదెఱింగి బ్రహ్మ సత్యలోకంబునకుం జనియె. మఖంబు ప్రారంభింపబడియె. తద్వృత్తాంతం బంతయు నారదువలన విని సతీదేవి మహేశ్వరానుమతి వడసి దివ్యరథారూఢ యై తండ్రికి బుద్ధిచెప్పుతలంపునఁ గైలాసంబున నుండి యేతెంచి. 67

తే. యజ్ఞవివాటంబు సొత్తెంచి యఖిలజనని
యర్థిఁ గూర్చుండె రత్నసింహాసనమున
భక్తితో దేవసభయును బ్రహ్మసభయు
నంజలులు ఫాలభాగంబునందుఁ గూర్చె. 68

వ. అప్పుడు దక్షప్రజాపతి కోపించి వచ్చినకూఁతుచిత్తం బెఱింగి యిట్లనియె. 69

సీ. హరుఁ డమంగళవేషుఁ డౌనొ కాఁడో చెప్పు
మెఱుఁగ కిచ్చితిమి నిన్నేమి చెప్ప?
నిటు చూడు † మిందఱు నిం తొప్పి యున్నవా

† వీరంద ఱిం తొప్పి' అని వ్రా. ప్ర.

రఖిలభూషణభూషితాంగు లగుచుఁ
దనరూపునకుఁ దోడు దలము దప్పినగర్వ
మరకంటఁ జూడఁ దేనరిగినపుడు
నా పెండ్లికొడుకులం దేపాటివాఁడు తా?
నేల రప్పింతు నే నిట్టివాని?

తే. నీవు వచ్చితి మే లయ్యె నింతెచాలు
నతఁడు రాకున్నఁ గొదువ లేదంశమైనఁ
దాను భిక్షాకపాలంబు దాల్చి వచ్చి
బందు సేయుటకంటె రాకుండు టొప్పు. 70

వ. అనిన విని సతీదేవి తండ్రి కి ట్లనియె. 71

శా. ఆహా! లెస్స! వివేకమే! పురహరుం డాసించియున్నాఁడె నీ
స్వాహాకారము? శంభుఁ బాసి యిట నీసత్రంబునం దేనుమృ
ష్టాహారంబు భుజింపవచ్చితినె మోహాంధుండ వై యీశ్వర
ద్రోహం బేటికిఁ జేసెదంచు హితబుద్ధుల్ చెప్పఁగా వచ్చితిన్.

తే. శివుఁడు దాత భోక్త శ్రీమహాదేవుండు
సర్వమును హరుండు శాశ్వతుండు
శంభు వేలు సేసి సాగింప వచ్చునే
క్రియలు? వెఱ్ఱి బేల వయితి? చెపుమ. 73

దండకము. మఱి యతఁడు, సదానిధిధ్యాసితవ్యుండు మంతవ్యుఁ
డాతండు శ్రోతవ్యుఁ డాతండు ద్రష్టవ్యుఁ డాతండు జన్మస్థితి
ధ్వంసనమ్ముల్ తిరోభావమోక్షంబులుఁ గృత్యముల్గాఁగ నా
తండు లోకంబులం బట్టి పాలార్చు రుద్రుండు విశ్వాధికుం
డంచు నామ్నాయసంఘాత మామ్రేడనప్రక్రియం దోర
మై యాతనిం జెప్పు సత్యంబు నిత్యంబు శుద్ధంబు బుదం

బనంతంబు శాంతంబు కూటస్థమాత్మ ప్రతిష్ఠం బఖండంబు దత్త
ద్వితీయంబచింత్యైక మానంద మాద్యం బవేద్యంబు
దిగ్దేశకాలవ్యవచ్ఛేదనీయంబు బ్రహ్మంబు దత్తత్వముల్ వేదవే
దాంతవిద్యామహావాక్యమీమాంసహంసు ల్విచారింతు
రథ్యాత్మయోగంబులన్ షణ్ణవత్యంగులీమానయుగ్దేహమ
ధ్యాంతరాళానలావాస కోణత్రయీగేహరోహత్ప్రభా
కీలికాసూత్యతనిర్భిన్నషట్పుష్కరీగర్భవిష్కంభనిష్కంపనీవా
రశూకోపమాధామధామచ్ఛటాకోటిశింపాలతాలంఘిత
ద్వాదశారేందునిష్యందమానామృతాసారధారాప్లవాస్పంది
తానందులై యోగిబృందారకుల్ లీలతో లోనఁ గంద్రా
తనిన్ నిక్కమై యాతఁడొక్కండు భూతాత్మభూతంబు
నందుండి నానాత్వముం బొందిన ట్లుండు నట్లీఘటాంత
స్థితం బై ఘటాకాశమయ్యున్ పటాంతస్థితంబై పటా
కాశ మయ్యున్ నిజంబొక్కయాకాశమాకాశముల్ పెక్కు
లైనట్టిచందంబులన్ భ్రాంతిదోఁచుం గదా! త్రిపురమథను
ఫాలనేత్రుం ద్రిలోకీగృహస్థుం ద్రయీమౌళిమాణిక్య
ఖండంబు బ్రహ్మాండకుక్షింభరున్ శంభుఁ గుంభీనసగ్రామణీ
కంఠహారున్ గటీభాగశాటీభవత్సింధురక్రవ్యభుక్కృత్తి
మృత్యుంజయుం గూఢపాత్కుండలుం బాండురాంగుం
గురంగాంకఖండావతంసుం గిరీశున్ లలాటేక్షణావిర్భవ
ద్భీషణోషర్బుధజ్వాలమాలాసమాలీఢపుండ్రేక్షుకోదం
డునిన్ భూర్భువస్స్వర్గగర్దావహాలీలాకనద్దోహలవ్యాళహా
లాహాలగ్రాసకల్మాషకంఠోపకంఠున్ నమస్కృత్యమావైకుంఠ
ముఖ్యామరవ్రాతకోటీరకోటీమణిశ్రేణిశోణప్రభాజాల

బాలాతపస్మేరపాదారవిందుఁ భజింపం దగుఁ సత్క్రియా
రంభకాలంబునఁ, జనక! కనకశైలకోదండుఁ డల్పుండు
గాఁ జూచితే? తండ్రి! కల్పాంతసంధ్యామహాతాండవాడం
బరారంభ సంరంభ సంక్షోభితాశేష లోకప్రపంచుండు
వంచింప నర్హుండో కో? యయ్యా! త్రయ్యంత విద్యావధూ
రత్నసీమంతసిందూరపాంసుచ్ఛటాపాటల శ్రీపదాంభోజ
యుగ్ముం డియస్వాత్ముఁడే? తాత! దైతేయ లీలావతీగండ
పాళీపరిన్యస్తకస్తూరికాపత్రవల్లీ మతల్లీ కళాద్రోహిబాహా
ర్గళ స్తంభుపై నీ కవష్టంభసంరంభ మేలయ్య యీలా
గునఁ? మధుమథన! మహాప్రబుద్ధుండ వీ విట్టిదుశ్చేష్టితం
బెట్లు వీక్షింపుచున్నాఁడ? వబ్జాప్త! నీయల్లువెల్వండ నీబండ
దుర్గోష్ఠితోఁగూడియున్నాఁడ విం కొక్కమాఱైన నేమో
మునం జూచె దీశానుపాదాబ్జములఁ? వహ్నీ! యీకూడు
దీఁ పయ్యెనే నీకు నిర్భాగ్య? ఏణాంక! యంతగకళంకంబుఁ
దెల్లంబుగావించి తిన్నాళ్లకుఁ లెస్స గాకేమి? పౌలస్త్య!
నిన్నుం గనుంగొన్న సిగ్గయ్యెడుఁ? శక్ర! నీమొక్కలంబు
ల్విననంబడ్డవే కావె? వాచస్పతీ! నీచరిత్రంబు (చిత్రంబు)
నీచంబు చాలుఁ వృథాలాపములఁ (సేయ నీయున్నవారింద
ఱున్నారు) చూడంగ నేఁ డెల్లి యెల్లుండి యీలోన నేపా
కముం బొంద నున్నారొ? యేదుర్గతిం జెంద నున్నారొ?
యేయాపదం దూల నున్నారొ? యేపంచలం దూల
నున్నారొ? యామీఁద దైవం బొకం డెర్గుఁడుఁ. 74

వ. అని పలికి భవాని కన్ను మొగిచి(న.) 75

సీ. పాదపద్మములందుఁ బ్రభవించునప్పుడు
ప్రత్యగ్రయావకద్రవముచెలువు
కటిమండలంబుపైఁ గనుపట్టునప్పుడు
కనకకాంచీదామకంబుడాలు
వలుఁదచన్నులమీఁద మొలతెంచునప్పుడు
కాశ్మీరజాంగరాగంబుపొలుపు
సీమంతపదమునఁ జిగురొత్తునప్పుడు
రమణీయసిందూరరజముసొబగు
తే. ప్రోడిసేయుచు భర్గున భుజగహారు
రాణివాసంబు దివ్యవిగ్రహమునందు
రవులుకొని మండె నాస్థానరంగభూమి
నధికరోషోత్థితంబు యోగానలంబు. 76

సీ. ఆక్రోశ మొనరించె నాహారవంబుతో
బంధువర్గము శోకపరవశమున
మొగములు తెల్లనై మునులు దేవతలును
భీతిల్లి చేతులు పిసికికొనిరి
చ్యుతవికంకతతరుస్రుక్స్రువప్రకర మై
విభ్రాంతిఁ బొందె ఋత్విగ్గణంబు
† ప్రజ్వలింపఁగనాఁటిభంగి యేమియు లేక
యుడివోయి చల్లనై యుండె వహ్ని
తే. పుట్టె నుత్పాతములు పెక్కు భువిని దివిని
విడిచిపోయిరి యొకపాటి విబుధమునులు

---

† 'ప్రజ్వలింపఁగరాసిభంగి గా కొకభంగిఁ దఱచుగానుండె వైతా? వహ్ని' అని అచ్చుపుస్తకము.

యజ్ఞవాటంబునందుఁ గామారిదేవి
యోగవహ్నికి దేహ మాహుతి యొనర్ప. 77

తే. భామతోఁ గూడి వచ్చినపారిషదులు
వేగమున నేగి సతిసుద్ది విన్నవింప
భవుఁడు కోపించి భ్రూకుటిభయదఫాల
భాగుఁ డౌనప్పుడొకమహాప్రభ జనించె. 78

వ. ఆప్రభామండలంబునడుమ నొక్కదివ్యపురుషుం డావిర్భ
వించి యమ్మహాదేవునకు నమస్కరించి. 79

సీ. వదనంబు దెఱచి మ్రింగుదునొ బ్రహ్మాండంబు
పలుమోద కుండంగఁ బాండురాంగ?
పిండిపీచంబుగా బృథివీధరంబు ల
డంతునో కాలదండమున నభవ?
దందశూకాధీశుతలలు దండసిలంగఁ
దాటింతునో కాల ధర మహేశ?
వ్రచ్చి వైతునొ కేలి వాలారునఖముల
నఖిలదిక్కులు శశాంకార్ధమకుట?

తే. యేమి సేయుదు? నానతి యిమ్ము నాకు
ననుచుఁ గ్రమ్మఱ మ్రొక్కి బాహుప్పళించెఁ
దన్మహాధ్వనిఁ గలఁగి యుత్కటము లగుచు
జడధు లేడును గలుషింప శంభుసుతుఁడు. 80

వ. అనిన రుద్రుం డతని రౌద్రోద్రేకంబునకువీరరసరేఖాముద్ర
కుం బ్రమోదం బంది భద్ర! నీకు వీరభద్రనామం బిచ్చితి;
నాయధిక్షేపంబున దక్షయజ్ఞంబుసంక్షయంబు నొందింపుము;
ప్రమథాక్షౌహిణీబలంబు నీకు సహాయం బయ్యెడు నని

యానతిచ్చిన మహాప్రసాదంబని విరూపాక్షుం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి దక్షిణాభిముఖుండై ధాటీసంరంభంబున నరిగెనప్పుడు.

క. సంగడిఁ బిఱుంద ముందట
నింగియు నేలయును నిండె నిష్ఠురభంగిం
బుంగవకేతను సుభటుల
భంగురవీరప్రతాపభయదస్ఫురణన్. 82

క. కొండలు మహీరుహంబులు
గండోపలములు ధరించి కహకహ నగుచున్
మెండుకొని యజ్ఞవాటిక
† కొండొరు గడవంగ బారి రుద్భటభంగిన్. 83

వ. అందుఁ గొందఱు యూపస్తంభంబు లుద్ఘాటించిరి. కొందఱు కుండంబులను బూడిచిరి. కొందఱు మంటపంబులు పడఁద్రోచిరి. కొందఱు వేదికలు గ్రొచ్చిరి. కొందఱు హవిస్సులు భక్షించిరి. కొంద ఱన్నంబు లారగించిరి. కొందఱు పాయసంబులు మెసఁగిరి. కొందఱు పిండివంటకంబులు మ్రింగిరి. కొందఱు ఘృతదధిక్షీరక్షౌద్రపుండ్రేక్షుఫలాదు లాస్వాదించిరి. కొందఱు యజ్ఞపాత్రంబులు పగుల మొత్తిరి. కొందఱు స్రుక్స్రువంబులు విఱిచిరి. కొందఱు శకటంబులు విటతాటనంబులు సేసిరి. కొందఱు చషాలంబులు చెవులం దగిలించుకొనిరి. ఇవ్విధంబున నిర్మర్యాదంబై నిరవగ్రహంబై పారిషదుల యాగ్రహంబులు చెల్లుచుండం గోపాటోపసమున్నిద్రుండై.

---

† 'కొండొరుఁగడవంగఁ జొచ్చి రుగ్రత మెఱయన్' అని వ్రాఁతపుస్తకము.

సీ. తనమీఁద వైవంగ దంభోళి యెత్తినఁ
గేలఁగి సంస్తంభించె జిష్ణుభుజము
కైటభారాతి చక్రము ప్రయోగించిన
వెసఁ జక్కిలముఁ బోలె విఱిచి బొక్కెఁ
బటుచపేటంబునఁ బండ్లు డుల్లఁగ మొత్తి
పూషార్కవదనంబు బోసిపుచ్చెఁ
జిప్పము త్తెములు రాల్చినభంగి నలవోక
భగునిగ్రుడ్లదరంగ బలిమిఁదన్నె
తే. నర్ధచంద్రబాణంబున యజ్ఞమృగము
శిరముఁ దెగ నేసి కట్టె నంబరముమీఁద
ధాతసతిముక్కు సోణంబు దాఁకఁ గోసెఁ
బ్రకటవిస్ఫూర్తి శ్రీవీరభద్రమూర్తి. 85

తే. ద్రోహు లగు వేలుపులలోన దొరలి యున్న
పదియునొక్కండ్రు రుద్రులఁ బాఱ విడిచె
గాసి చేయక కాకోలకంఠుపట్టి
తండ్రి పేరివా రగుట చిత్తమునఁ దలఁచి. 86

వ. అంతట. 87

క. సిగ్గుచెడి భీతిఁ బాఱిరి
బగ్గనఁ బోధించి వీరభద్రునిధాటికి
నుగ్గు లయి యపురుసవు రయి
గగ్గులకాండ్రై వికావిక లయి యమర్త్యుల్. 88

తే. దక్షునల్లుండ్ర మెడల సూత్రములఁ గట్టి
యూపములు సూత్రములతోడ నుద్దిసేసి

దామెనలు గూర్చి నడిపించెఁ దరతరంబ
వీరభద్రుండు పశువుల వెల్చునట్లు. 89

మ. పనిలే దేటికి బాధ పెట్ట నను? నబ్రహ్మణ్యమైతో? మొఱ్ఱో
యని యుచ్చైర్ధ్వనిఁ గూఁతవెట్ట మఖశాలాంతంబునన్ శ్రా
ద్ధదేవునిఁ గట్టించెను వీరభద్రుఁడు భటవ్యూహంబుచే నా
గ్రహంబున ధూమోర్ణపయోధరద్వితయమున్ ముద్దాడు
హస్తాబ్జముల్. 90

క. *రాపించె భృగుని పండ్లను
గూపెట్టఁగఁ గాలకంఠుకోడు కుత్తరవే
దీపాషాణాంచలమునఁ
బాపపుయాగమునఁ దొట్రుపడి రంతమునుల్. 91

చ. మతకరిపాకశాసనుఁడు మత్తశిఖావళశాబకంబునా
కృతి ధరియించి ప్రాంతమునఁ గేలిమహీధరశృంగమెక్కని
ర్వృతమతి నుండె వేలుపుల వేదనఁ బెట్టెడువీరభద్రు ను
ద్ధతి పరికించుచున్ †నయపథంబు బృహస్పతిచేనెఱుంగఁడే?

తే. తఱిగె నర్యముదీర్ఘదోర్దండయుగము
క్రకచమున వీరభద్రుఁడు కరుణ దొఱఁగి
త్ర్యంబకునిపట్టి పవను వధ్యంబు సేసె
వానియంతగపురస్త్రీలు వనటఁ బొంద. 93

చ. వలపలికాల ముక్కునను వాత సుధారస ముప్పతిల్లఁ గా
వెలికిల వైచి మట్టె రణవీరశిఖామణి వీరభద్రుఁ డ

---

* క. 'రావించె భృగుని పాఠాంతరము.

† 'నయపంథంపు బృహస్పతి చొప్పెఱుంగఁడే.' ఒక వ్రా. ప్ర. చేఁదఱుంగఁడే' పూ. ము. ప్ర.

చ్ఛలమున రోహిణీరమణుచాయశరీరముఁ దత్పదాహతిం
గలిగిన కుందుగాదె పొడగాంచఁగ నయ్యెడు నేఁడునిహ్నమై?

తే. ఈశ్వరద్రోహి! గర్వాంధ! ఋషిసురేంద్ర
బంధునాశైకకారణ! పాపకర్మ!
చావు మని ద్రొక్కిపెట్టునఁ జక్రధార
దక్షుతలఁ ద్రెవ్వగొట్టె ఫాలాక్షుసుతుఁడు. 95

వ. ఇవ్విధంబున మధుమథనుచక్రాయుధంబు విఱిచి, జంభాంతకు భుజాస్తంభంబు సంస్తంభించి, భగునికన్నులు కెలికి, పూషు పండ్లు వెఱికి, మఖమృగంబుశిరంబు ఖండించి, దక్షుతల ద్రెవ్వ వ్రేసి, దాక్షాయణిసుతుఁ బొట్టగు జ్జులుక ద్రొక్కి, భారతీ దేవిముక్కు చిదిమి, గాలివధ్యంబుచేసి, జముని మెడ దండె దగిల్చి, యదితియధరపల్లవంబు చక్కడచి, యగ్ని నాలుకలు గోసి, నిరృతిఁ దలవట్టి వంచి, కింపురుషపతి మొగంబు పాషాణపట్టంబున బిట్టు రాచి, యనంతరంబ గరుడులం ద్రోచి, ఖచరులఁ బొరకొట్టి, యచ్చరల సిగ్గువుచ్చి, కిన్నరులఁ దునిమి, గుహ్యకుల గోడుకుడిపి, సాధ్యులం జెఱిచి, రుద్రులం బఱపి, మరుత్తులఁ ద్రోపించి, విశ్వుల వేఁచి, విద్యాధరుల వెలిచి, గంధర్వుల గారించి, యక్షుల నధిక్షేపించి, చక్షు శ్శ్రవుల శిక్షించి, చారణుల జంకించి, కింపురుషులఁ బరిభ వించి, వీరభద్రుండు మాఱులేక మలయుచుండె నివ్విధం బున. 96

ఉ. తామరసాసనుం డగు పితామహు కూరిమిపట్టి యైనమా తామహు యాగతంత్రమునఁదంత్రముచేసి శివాజ్ఞవిక్రమో

ద్రాముఁడు వీరభద్రుఁడు పదంపడి యందఱఁ గాచె దేవతా
గ్రామణులందను వ్రణవికారములన్నియు మానునట్లుగన్.

తే. రణములో నైనతనువికారంబు లెల్ల
దేవతలకు శమించె నద్దేవుకరుణఁ
దాల్చె దక్షుఁడు వీతవ్యథాబలమునఁ
గంఠనాళాగ్రముననుండ మేండశిరము. 98

తే. శంకరద్రోహపాపప్రశాంతిఁ గోరి
దక్షుఁ డెంతయుఁ గాలంబు తపము సేసె
బహుళకైవల్యసామ్రాజ్యపట్టభద్ర
సింహపీఠికఁ గాశికాక్షేత్రసీమ. 99

వ. దక్షుండును దనపేర దక్షేశ్వరలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించె. 100

తే. అంబికకుఁ బుట్టినిల్లు నీహారశిఖరి
యత్తవారిల్లు కాశిమహాపురంబు
హిమకరోత్తంసునకుఁ బుట్టినిల్లు కాశి
యత్తవారిగృహంబు నీహారశిఖరి. 101

వ. నర్మదేశ్వరుండు సరస్వతీశ్వరుండు రత్నేశ్వరుపురోభాగంబున నధివసింతు రింక వ్యాసేశ్వరుమాహాత్మ్యం బభివర్ణించెద. 102

వ్యాసేశ్వరుమాహాత్మ్యము

తే. బాదరాయణుఁ డఖిలభూపరిధియందు
సకలతీర్థంబులను నాడి శాంతబుద్ధి
నైమిశం బనుపుణ్యకాంతారమునకు
నరుగుదెంచెను శిష్యసంహతియుఁ దాను. 103

క. అతతమతి నతఁ డష్టా
శీతిసహస్రములు మునులు శివుఁ గొలువంగా

నేతెంచి శిష్యులును దాఁ
బ్రాతగకాలమునఁ బొగడఁ బద్మేక్షణునిన్. 104

వ. లక్ష్మీశ్వరుండె దైవంబు, జనార్దనుండె భుక్తిముక్తిప్రదుండు, విష్ణుధర్మంబె ధర్మంబు. 105

సీ. సత్యంబు భుజగేంద్రశయనుండె దైవంబు
సత్యంబ దైవంబు చక్రధరుఁడు
సత్యంబు వైకుంఠసదనుండె దైవంబు
సత్యంబు దైవంబు శాశ్వతుండు
సత్యంబు కైటభశత్రుండె దైవంబు
సత్యంబు దైవంబు శార్ఙ్గధరుఁడు
సత్యంబు వార్ధిజాసహితుండె దైవంబు
సత్యంబు దైవంబు శ్యామతనుఁడు

తే. మఱియు సత్యంబు దైనంబు మాధవుండు
మఱియు సత్యంబు దైవంబు మదనగురుఁడు
మాట లేటికి? దైవంబు మఱియుఁ గలఁడె
పుండరీకదళాయతాక్షుండు దక్క. 106

వ. అని యీప్రకారంబు వారణాశియందుఁ బంచనదంబునం బావనోదకంబులం దీర్థం బాడి యాదికేశవదేవుం బొంచ రాత్రదివ్యాగమమార్గంబున నర్చించి విశ్వేశ్వరశ్రీమన్మహాదేవుభవనద్వారంబున నిల్చి దక్షిణభుజంబెత్తి సకలవేదపురాణేతిహాససిద్ధాంత నిశ్చితార్థంబు, సత్యంబు, పునస్సత్యంబు, వేదశాస్త్రంబులకంటెఁ బరం బైనజ్ఞానంబును, గేశవులకంటె బరం బైనదైవంబు లే దని పలికిన విని. 107

శా. 'ఎట్టెట్టూ! విననైతిమింకనొకమాఱేర్పాటుగాఁజెప్పుమా
భట్టారా!' యని నందికేశ్వరుఁడు విస్పష్టంబుగాఁ బల్కిన
న్బట్టెన్ గంఠబిలంబు చెయ్యి దివియన్రాదయ్యెవారాణసీ
హట్టప్రాంగణమందు వ్యాసునకు శిష్యశ్రేణి భీతిల్లఁగన్. 108

క. భుజవాక్స్తంభంబునఁ
బ్రజనితభయుఁ డగుచు ముట్టఁబడి మదిఁ దలఁచెన్
గజరాజవరదు గరుడ
ధ్వజుఁ డప్పుడ యరుగుదెంచె వ్యాసునికడకున్. 109

వ. వచ్చి 'యో బాదరాయణుండ! బుద్ధిమంతుండ విట్టియప
రాధం బెట్లు సేసితి?' తని కినిసి, 'నందికేశ్వర! నాకుం బ్రియం
బుగా నీతని(యపరాధంబు క్షమించి) కరుణార్ద్రదృష్టిం జూడు
మని వేడుకొనియె. అప్పుడు సత్యవతీనందనునకు వాగ్భు
జాస్తంభనంబులు నివర్తిల్లె. కృష్ణద్వైపాయనుండును బహు
ప్రకారంబులం బరమేశ్వరుం బ్రస్తుతించి తన పేర వ్యాసేశ్వర
లింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించె. ఆలింగంబును దన్ను భజించువార
లకు భోగమోక్షప్రదాయకుండై యుండు. అనిన విని కుంభ
సంభవుండు శంభునందనున కభివాదనంబు సేసి సవినయంబుగా
నిట్లనియె. 110

సీ. శైలారి వాగ్భుజాస్తంభం బొనర్చుట
నజ్ఞానవిరహితుం డయ్యె నేని
భాగిరథీతటోపాంతస్థలంబున
లింగప్రతిష్ఠఁ గల్పించె నేని
పుణ్యపంచక్రోశభూతీర్థమహిమంబు
నెఱవుగా సర్వంబు నెఱిఁగె నేని

ముక్తిమంటపమధ్యమునఁ బురాణంబులు
శైవంబు లే ప్రొద్దుఁ జదివె నేని

తే. తపమునకు బాధకములు క్రోధంబు లగుటఁ
దెలిసి యొక్కింత యేని తితిక్ష లేక
యేల శపియించెఁ గాశిఁ బుణ్యైకరాశి
గంధవతిపట్టి? యానతీ కార్తికేయ! 111

వ. అనిన గాంగేయుం డౌర్వశేయా? యడుగవలసినయర్థంబ యడిగితి. సాత్యవతేయుండు వాగ్భుజాస్తంభంబునాఁటం గోలె బుద్ధిమంతుండై యుండె. కాశికానగరంబుమీఁదం గోపించి బాదరాయణుండు శపించుటకుం గారణంబు మీఁద వివరించెద. కాశికామాహాత్మ్యవర్ణనావిశేషావశేషంబు వినుము. 112

కాశీతీర్థమహిమావర్ణనము

తే. కలుగనీ కాశి శంభులింగములు కోట్లు
విశ్వనాథుండె లింగంబు శాశ్వతుండు
కలుగనీ తీర్థములు కోట్లు కాశియందు
ననఘ! మణికర్ణికయ తీర్థ మని యెఱుంగు. 113

క. సేవ్యుఁడు విశ్వేశుఁడు స్నా
తవ్యము మణికర్ణికాహ్రదజలౌఘము శ్రో
తవ్యంబులు శంభుకథా
దివ్యపురాణములు కాశితీర్థమునందున్. 114

సీ. వసియింప వలయు యావజ్జీవ మనురక్తి
పరత వారాణసీపట్టణమునఁ

చక్రపుష్కరిణి నిచ్చలుఁ దీర్థ మాడంగ
వలయు సంకల్పపూర్వకము గాఁగ
నర్చింప వలయు గంధాక్షతంబులఁ బుష్ప
ఫలపత్రముల విశ్వపతి మహేశు
నిలుపంగ వలయును నెఱసు వాటిలకుండ
నాత్మ ధర్మస్వవర్ణాశ్రమముల
తే. స్నానమహిమంబు భక్తితాత్పర్యగరిమ
వినఁగ వలయుఁ బురాణార్థవిదులవలనఁ
దనయథాశక్తివలయును దాన మిడఁగఁ
గాశిఁ గైవల్య మిన్నింటఁ గాని లేదు. 115
తే. యాత్ర విధ్యుక్తసరణిఁ జేయంగ వలయు
వలయుఁ బరివారక్షేత్రదేవతలఁ గొలువ
వలదు బొంకంగ వలదు జీవముల కలుగ
వలదు నగియైనఁ బరమర్మములు వచింప. 116
తే. ప్రాణసందేహ మైనట్టిపట్టునందు
ననృతములు వల్కియైనను నార్వశేయ!
యన్యు రక్షింప వలచు టత్యంత మైన
పరమధర్మంబు కాశికాపట్టణమున. 117
క. కాలాంతకుకటకమునఁ బి
పీలికఁ గాచుట మహర్షిబృందారక! యీ
త్రైలోక్యంబును గాచుట
పోలఁగ శివధర్మసూక్ష్మములు దెలియు మదిన్. 118
తే. తీర్థసంవాసకారులై ధీరబుద్ధిఁ
గాశి వసియించుపెద్దల గారవించు

టధికధర్మంబు దాన నాప్లావమొందు
వివిధకైవల్యసంధాయి విశ్వభర్త. 119

సీ. కుదియించునది నెట్టుకొని యింద్రియవ్యాప్తి
మనసుచాంచల్యంబు మాన్చునది
మదిలోన మోక్షకామనము వీడ్కొనునది
పాయంగ నిడునది ప్రాణభయము
వ్రతదానధర్మసంరక్షణార్థంబుగాఁ
గావించునది యాత్మకాయరక్ష
తత్కాలదేహయాత్రామాత్రమునఁ గాక
సమకూర్చునది ధాన్యసంగ్రహంబు

గీ. నణఁచునది దంభ ముజ్జగించునది యీర్ష్య
యుడుగునది రాగలోభగర్వోదయములు
శాంతిదాంతితితిక్షానృశంససత్య
నిరతుఁ డగునది కాశిలో నిలుచు నరుఁడు. 120

క. ఒకవర్షశతంబున నొం
డొకతీర్థమునందుఁ గలప్రయోజనలాభం
బొకదివసంబున నానం
దకాననమునందు సర్వదా సిద్ధించున్. 121

క. నేమం బన నొకప్రాణా
యామంబునఁ నరుఁడు పడయునట్టిఫలశ్రీ
సామగ్రి యొండెడ ముని
గ్రామణి! సాష్టాంగయోగగతిఁ గనరు నరుల్. 122

సీ. *చక్రవాళపరీతసర్వసర్వంసహా
పరిధితీర్థములలో గరిమ కాశి
కాశికాపట్టణక్రోశపంచకతీర్థ
సమితిలో సారంబు జహ్నుకన్య
జహ్నుకన్యాతీర్థసముదాయకమునందుఁ
గడుఁ బెద్ద మణికర్ణికాప్రవాహంబు
మణికర్ణికాతీర్థమజ్జనప్రతతికం
టెను విశ్వనాథుదర్శన మధికము

గీ. విశ్వపతికంటెఁ గైవల్యవిభునికంటెఁ
గాలకంఠునికంటె ముక్కంటికంటెఁ
దీర్థములు దైవములు లేవు త్రిభువనముల
సత్య మింకను సత్యంబు సంయమీంద్ర! 123

సీ. అఖలకాలము శంభు నర్చించినఫలంబు
సకృదీక్షణంబున సంభవించు
భవసహస్రముల సంపాదితం బగుపుణ్య
మొకప్రదక్షిణమున కుపమ గాదు
పుష్పప్రదానంబుఁ బోలంగ లేవు షో
డశమహాదానకాండములు గూడి
తలకూడు నశ్వమేధఫలంబు పంచామృ
తాభిషేకవిధాన మాచరింప

* 'చక్రవాళపరీత సర్వసర్వంసహా ప్రథితతీర్థములలోఁ బెరుగుఁగాశి' యనుపూర్వముద్రితపుస్తకపాఠములో యతిభంగము. ఈపాఠమిష్టమేని 'చక్రవాళ......పృథులతీర్థములలోఁ బెరుఁగు కాశి' యని సవరించుకొనఁదగు.

గీ. వాజపేయసహస్రప్రవర్తనమునఁ
గలఫలం బబ్బు నైవేద్యకల్పనమున
నిన్నియును జిత్తగించి విశ్వేశు నభవుఁ
గాశికాధీశు భజియింపు కలశజన్మ! 124

క. గొడుగులు వింజామరములుఁ
బడగలునుం దాలవృంతపటవాసకముల్
మృడుని కొసంగినధన్యుఁడు
పుడమి జిత్రై కాతపత్రముగఁ బాలించున్. 125

వ. మఱి యాస్తిక్యబుద్ధి, వినయంబు, మానావమానంబుల వికృతిలేమి, యకామిత్వం, బనౌద్ధత్యం, బహిపరత్వంబప్రతిగ్రహావృత్తి, యదాంభికత్వం, బలుబ్ధత, యనాలస్యం, బపారుష్యం, బదీనత, యాదిగాఁ గలగుణంబులు కాశీతీర్థవాసి కవశ్యంబును సంభావనీయంబులు. 126

తే. కలశసంభవ! 'వ్యాసుండు కాశిమీఁద
నేల కోపించెఁ జెప్పు' మం చీ వడిగితి
బాదరాయణకోపప్రపంచమునకుఁ
గారణము చెప్పెదను విను గౌరవమున. 127

వ్యాసుండు కాశిమీఁదఁ గోపించుట

సీ. త్రిషవణస్నానంబు దీర్చు భాగీరథి
శివధర్మములు చెప్పు శిష్యతతికి
నుదరపోషణము సేయును మాధుకరవృత్తి
లింగార్చనంబుఁ గల్పించు నియతి
ముక్తిమంటపమధ్యమునఁ బురాణము చెప్పుఁ
బంచాక్షరంబు జపంబు సేయు

భూతి సర్వాంగకంబుల సముద్ధూళించు
ధరియించు రుద్రాక్షదామకములు
తే. శ్రుతులు నా క్లేర్పఱచినట్టి సూక్ష్మబుద్ధి
బ్రహ్మసంవేది యాదిపురాణకర్త
భారతాఖ్యానసంహితా ప్రథమసుకవి
గంధవతిపట్టి యానందకాననమున. 128

వ. ఇవ్విధంబునం బెద్దకాలంబు కాశీనగరంబునఁ గృష్ణద్వైపా
యనుండు శిష్యవర్గంబును దానును నపవర్గపదవీకల్యాణ
లాభార్థంబు వసియింప నమ్మునిమనస్థైర్యంబు పరీక్షింపం
దలంచి విశ్వేశ్వరశ్రీమహాదేవుండు విశాలాక్షి కిట్లనియె.

ఆ. బాదరాయణచిత్త మేపాటియదియొ
యరయుదము గాని యతఁడు భిక్షాటనమున
కేగుదెంచినయప్పు డింటింట భిక్ష
కలుగకుండంగఁ జేయంగ వలయు నీవు. 130

వ. అనిన నద్దేవి మహాప్రసాదం బని యఖిలభూతాంతర్యామిని
గావునఁ గాశికానగరంబున గృహిణీగృహస్థులయంతరం
గంబుల నధివసించి భిక్షాప్రదానప్రతిష్టంభకారణం బై
యుండె; నంత కృష్ణద్వైపాయనుండును. 131

సీ. *కాలోచితము లైనకరణీయములు దీర్చి

* 'గంగలోఁ జక్రపుష్కరిణీహ్రదంబున నఘమర్షణస్నాన మాచరించి
నిలుచుండి కావించి నియతిమై గాయత్రి సంఖ్య యష్టోత్తరశతము గాఁగఁ
బఠియించి యప్పుడు పత్రపుష్పములతో శివు నీలకంఠుం సేవ చేసి
యంతరంగంబున నభవుని నిడుకొని శాంతచిత్తంబున సంధ్యవార్చి
యగ్నికార్యముఁ దీర్చి కామారిఁ గొల్చి' అని యొకవ్రాతపుస్తకమునఁ
బాఠాంతరము.

నరుణోదయంబు గానియటక మున్న
గంగలోఁ జక్రపుష్కరిణీహ్రదంబున
నఘమర్షణస్నాన మాచరించి
యరుణాంశుమండలం బర్ధోదయమునొందు
సమయంబు వీక్షించి సంధ్య వార్చి
నిలుచుండి జపియించి నియతితో గాయత్రి
సంఖ్య యష్టోత్తరశతము గాఁగ
తే. నగ్నికార్యముదీర్చిఁ గామారిఁ గొల్చి
ముక్తిమంటపికామధ్యమునఁ బఠించె
శివపురాణంబు మధ్యాహ్నసీమదాఁక
నపరనారాయణుఁడు బాదరాయణుండు. 132

మ. ఝుటితిసూర్యాతపలాశపత్రపుటికాశాటీ ప్రసేవంబులుఁ
ఘుటముల్ తామరపాకులుఁ గుహాళులుఁ గండోలముల్
వూని బా, సట వేదంబుఁ బఠించుచుం గదిసి వైశంపాయ
నాదుల్ సము, త్కటభంగిం గొలువంగ నేగె ముని భిక్షా
కృత్యయాఞ్చార్థమై. 133

తే. నెట్టుకొని కాయు బిట్టెండఁ బట్టపగలు
తాను శిష్యులు నింటింట దప్పకుండఁ
గాశికావిప్రగృహవాటికలఁ బొనర్చె
నఖిలవిద్యాగురుండు భిక్షాటనమును. 134

శా. ఛాత్రుల్ పైలసుమంతజైమినులువైశంపాయనుండాదిగాఁ
బాత్రంబుల్ధరియించి యన్నిదెసలఁ భైక్షంబు వేఁడంగ న
క్షత్రాధీశ్వరమౌళిపట్టణమునం గాశిం దలంప న్మహా
చిత్రంబోగిరమబ్బదయ్యె ఋషికింజేకూరదయ్యెందుదిన్. 135

తే. తిరిగె నింటింట భిక్షాం ప్రదేహి యనుచు
బాదరాయణుఁ డీశానుపట్టణమున
నొట్టు వెట్టినయట్ల నేయుగ్మలియును
బిలిచి యొకపట్టెఁడన్నంబు వెట్టదయ్యె. 136

తే. వందుచున్నార మనె నొక్క వనజనేత్ర
తిరిగి రమ్మనె నొక్క లేఁదీఁగెఁబోఁడి
దేవకార్యంబు నేఁ డనెఁ దెఱవ యొర్తు
ద్వారకవాటంబుఁ దెఱవదు వనిత యొకతె. 137

వ. ఇవ్విధంబున భాగ్యహీనుండు ధనంబునుం బోలె భిక్షాన్నంబు వడయ నేరక మఠంబునకుం జని జఠర క్షుధావ్యథా దూయమానమానసుండై కృష్ణద్వైపాయనుండు శిష్యుల రావించి వారల కిట్లనియె. 138

తే. అచ్చెనే నేఁడు మీకు మధ్యాహ్నభిక్ష
బ్రహ్మపురివాఁడఁ గాశికాపట్టణమున ?
సబ్బదో నాకపోలె మహర్షులార !
వాడవాడల నీపెద్దవల్లకాట? 139

సీ. దుర్భిక్షదోషంబు దొరకొన్నఁ గడపని
కడపనిగృహసూతకంబునందు
నింటఁ బీనుఁగు వోయె నేనియుఁ గడపని
కడపనిముక్కఁడి గవిసె నేని
కువలయేశుఁడు దండుగులు గొన్నఁ గడపని
కడపనిభవనంబు గాలె నేని
పితృకార్యవిధి సమాప్తింపక గడపని
కడపనిముట్టంటు గలసె నేని

తే. వేళఁ గాకున్నఁ గడపని వేలుపులకు
మీఁదు వోకున్నఁ గడపనిమిన్న కెట్లు
గడపిరింటింట నీకాశికాపురమునఁ
బుణ్యగేహిను లిది మహాద్భుతము గాదె ? 140

వ. పెద్దకాలమునంబట్టి మన మున్నవార, మికాశీపట్టణంబున భిక్షాన్నంబుపుట్టనిదినంబునుం గలదె ? కుతపకాలంబునందు.

సీ. ముంగిట గోమయంబున గోముఖము దీర్చి
కడలు నాల్గుగ ముగ్గుకట్టువెట్టి
యతిథి వచ్చో నిల్పి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి
పుష్పగంధంబులఁ బూజ చేసి
ప్రక్షాళితం బైనపసిఁడిచట్టువముతో
నన్నంబు మీఁద నెయ్యభిఘరించి
ఫలపాయసాపూపబహుపదార్థములతో
భక్తివిశ్వాసతాత్పర్యగరిమఁ

తే. బెట్టుదురు మాధుకరభిక్ష భిక్షుకులకుఁ
గంకణంబులతో సూడిగములు రాయఁ
గమ్రకరముల బ్రాహ్మణాంగనలు కాశి
నన్నపూర్ణభవాని కట్టనుఁగుఁజెలులు. 142

క. ఆపరమపురంధ్రులయం
దేపుణ్యాంగనయు భిక్ష యిడదయ్యెఁ గటా !
రేపాడి మేలుకొని మన
మేపాపాత్మునిముఖంబు నీక్షించితిమో? 143

తే. వాడఁబాఱెనయవి వక్త్రవనరుహములు
భాజనంబులలోన నిష్పచ్చరంబు

మీకు భిక్షాన్నములు లేమి నాకుఁ దెలిసెఁ
జేలపంటలఁ గొయ్యలు చెప్పఁ గాన. 144

వ. చతుర్విధపురుషార్థములకు నకట! పుట్టినిల్లైన యిక్కాశీనగరంబున మనకు నేఁడు భిక్షాన్నంబు పుట్టమికిఁ గారణం బేమియో మీర పరామర్శించి రం డనిన నట్లకాక యని గురునియోగంబున నందఱు నన్నిముఖంబుల(కు)ం జని యేయవకరంబునుం బొడఁగానక క్రమ్మఱవచ్చి శిష్యులు బాద రాయణున కి ట్లనిరి. 145

తే. అవధరింపుము నారాయణావతార!
బాదరాయణ! కాశికాపట్టణమున
నవకరము లేదు మీయట్టియధికపుణ్యు
లుండ నివ్వీటి కెట్లు గీ డొంద నేర్చు? 146

సీ. విశ్వేశ్వరుం డెందు విచ్చేసియున్నాఁడు
కైలాసశైలశృంగంబు విడిచి
ప్రవహించు నెందేని భాగీరథీగంగ
యుపకంఠమున హారమో యనంగ
నాఁకొన్నవారికి నమృతభిక్షాన్నంబుఁ
గృప సేయు నెందేని గిరితనూజ
యుండు డుంఠివినాయకుం డెందు నొసలిపై
యువరాజపట్టంబు నవధరించి
తే. యెందునుందురు తమయంతలేసివారు
పరమపుణ్యులు సంయమీశ్వరు లనేకు
లట్టికాశిని భిక్షాన్న మబ్బ దనుట
వినఁగఁ బొసఁగునె యిది యేమి విధమొ కాక. 147

సీ. జిలుఁగుసంధ్యారాగచీనాంబరము గట్టి
కుసుమగర్భపుఁ గీలుకొప్పు తనర
కస్తూరితోఁ గూర్చి గంధసార మలంది
ముత్యాలతాటంకములు ధరించి
సీమంతపథమునఁ జేర్చుచుక్క సవరించి
కురులపైఁ జిన్నిపూ గుస్తరించి
శ్రీపాదముల హేమనూపురంబులు దాల్చి
కటిమీఁద వజ్రాలకమరు నిల్పి
తే. యన్నపూర్ణ విశాలాక్షి యనెడు పేళ్లఁ
గాశికామధ్యశృంగాటకములయందు
విశ్వపతిదేవి మధ్యాహ్నవేళఁ బెట్టు
నమృతపాయసదివ్యాన్న మనుదినంబు. 148

తే. మనము మనమనపూర్వజన్మములయందుఁ
గడపినారము మధ్యాహ్నకాలభిక్ష
యనుభవింపక పోవంగ నలవి యగునె
కమలజుని కైనఁ బ్రారబ్ధకర్మఫలము.? 149

క. అందఱు భుజంగభూషణు
* లందఱునుం గాలకంఠు లందఱు గిరిశుల్
అందఱు ధృతేందుకళ లా
నందవనీనగరనివసన స్థిరులు నరుల్ 150

తే. బ్రహ్మలోకంబు గాశికి బడిసివాటు
విష్ణులోకంబు గాశికి వినిమయంబు

---

* 'లందఱును ద్రిశూలపాణు లందఱును గిరీ, శేందూత్తంసులు' అని పా.

దాసదాసానుదాసబృందంబు గాశి
కింద్రచంద్రాదిలోకంబు లిద్ధమహిమ! 151

సీ. శివుని నివాళించు శేషాహి నడురేయి
బహుఫణారత్నదీపములచేత
నంతర్హితంబులై యర్చించు నీశాను
ఫలపుష్పములఁ గల్పపాదపములు
కామధేనువులై దుఖండేందు శేఖరు
నూధస్యధారల నోలలార్చు
నిధులు తొమ్మిదియుఁ గంతేకాలునకు నిచ్చు
నిర్మలమణులు కానికలు గాఁగఁ

తే. గాశికాపట్టణంబు శంకరుని నెలవు
కలి ప్రవేశింప దానందకాననమున
శ్రీనివాసంబు వారాణసీపురంబు
ముక్తిసంధాయకం బవిముక్తమెపుడు. 152

వ. అని శిష్యులు గాశీమాహాత్మ్యంబు వర్ణించిన విని బాద
రాయణుండు వారి కిట్లనియె. 153

తే. ఉపవసింతుము గాక నేఁ డుఁగి మడిఁగి
యస్తమించుచు నున్నవాఁ డహిమభానుఁ
డెల్లి పారణకైన లే దెట్టు మనకు
మాధుకరభిక్ష బ్రాహ్మణమందిరముల. 154

వ. అని యారాత్రి గడపి మఱునాఁడు మధ్యాహ్న కాలంబున
శిష్యులుం దాను వేఱువేఱ వేదవ్యాసుండు విప్రభవనవా
టికలభిక్షాటనం బొనర్పంబోయి తొలునాఁటియట్ల ముక్కంటి
మాయ నేమచ్చకంటియు వంటకంబు వెట్టకున్నఁ గటకటం

బడి భిక్షాపాత్రంబు నట్టనడువీథిం బగుల వైచి కోపావేశం
బున. 155

తే. ధనమదంబును వేదవిద్యామదంబు
మోక్షలక్ష్మీమదంబును ముదిరి కాదె
కాశికాపట్టణంబునఁ గరుణ లేక
బ్రాహ్మణులు నన్ను నిటు భంగపఱిచి రనుచు. 156

వ. కృష్ణద్వైపాయనుం డాత్మగతంబున. 157

తే. ధనము లేకుండెదరు మూఁడుతరములందు
మూఁడుతరములఁ జెడుఁ గాక మోక్షలక్ష్మి
విద్యయును మూఁడు తరముల [1]వెలయవలయుఁ
బంచజనులకుఁ గాశికాపట్టణమున. 158

వ. అని పారాశర్యుండు క్షుత్పిపాసాపరవశుండై శపియింపం
దలంచునవసరంబున నొక్కవిప్రగృహంబువాకిటఁ బార్వతి
[2]ప్రకృతస్త్రీవేషంబున. 159

ఉ. వేనలి పాటపాట నరవెండ్రుకతోఁ దిలతండులాన్వయ
శ్రీ నటియింపఁ గై సడలి ప్రేఁకనిచన్నుల పాలవంకపైఁ
గా నసియాడ్పవాలుఁదెలికన్నులు గల్కితనంబు వీడ్కొనఁగ
మానిని హస్త మూఁదియొకమంజులభాషిణి వచ్చె వీథికిన్.

ఉ. వేదపురాణశాస్త్రపదవీనదవీయసి యైన పెద్దము
త్తైదువ కాశికానగరహాటకపీఠశిఖాధిరూఢ య
య్యాదిమశక్తిసంయమివరా! యిటు రమ్మని పిచె హస్త సం
జ్ఞాదరలీలరత్నకటకాభరణంబులు ఘల్లుఘ ల్లనన్. 161

వ. చేరం బిల్చి యమ్మత్తకాశిని సాత్యవతేయున కిట్లనియె. 162

---

1. వెడలవలయు 2. ప్రాకృత.

శా. ఆకంఠంబుగ వేడ్కతో నిపుడుభిక్షాన్నంబు భక్షింపఁగా
లేకున్నం గడు నంగలార్చెదవు మేలే! లెస్స! శాంతుండవే!
నీకంటె న్మతిహీనులే కటకటా! నీవారముష్టింపచుల్, శాకా
హారులుఁ గందభోజులు శిలోంఛప్రక్రముల్ దాపసుల్.

తే. ఓమునీశ్వర! వినవయ్య యున్నయూరుఁ
గన్నతల్లియు నొక్కరూ పన్నరీతి?
యటు విశేషించి శివుని యర్ధాంగలక్ష్మి
కాశి యివ్వీటిమీఁద నాగ్రహము దగునె? 164

తే. వేయుశాఖలతో సామవేదరాశి
యేకవింశతిరూప మై బుజ్నిగమము
తొమ్మిదియు నూటయొక్కండ్రు త్రోవ లంది
మెరినో నాథర్వణయజుస్సు లుండుఁ గాశి. 165

వ. ఇట్టి కాశికానగరంబుమీఁద భిక్ష లేకుండ కారణంబుగా నీయంతవాఁడు గటకటంబడి శపియింపం దలంచునె? బ్రాహ్మణుండవు గదా: నీకు నేమన్ననుం జెల్లు. అటు విశేషించి యోఁగొన్నవాఁడవు కావున నీయవసరంబున నిన్ను హెచ్చుకుందాడుట మముబోఁటిగృహిణులకు మెచ్చు గాదు. మాయింటికిం గుడువ రమ్ము. కుడిచి కూర్చున్న పిమ్మటం గొన్నిమాటలు నీతోడ నాడఁ గల విప్పుడు. 166

తే. వైశ్వదేవాదివిధుల సర్వమును దీర్చి
యరసియున్నాఁడు నాభర్త యతిథిరాక
నతిథి పంక్తికి రాకున్న నారగింపఁ
డొంటి నొకనాఁడుఁ బతి యెట్టియొఱకమునను. 167

తే. అభ్రగంగ నుపస్పర్శ మాచరించి
వేగ విచ్చేయ వలయు నావిభుఁడు దసిలి
యాఁకటికి నోర్వలేఁడు బ్రాహ్మణవరేణ్య!
యర్కమండల మిదె వ్రాలె నపరదిశకు. 168

వ. అనిన వేదవ్యాసుండు ముత్తైదువ కిట్లనియె. 169

తే. కమలలోచన! కిన్నరాంగనవె నీవు
నీవు గంధర్వభామవే నీలవేణి?
యప్సర స్త్రీవె నీవు బింబాధరోష్ఠి?
రమణి! నీవు విద్యాధరరాజసుతవె?

సీ. కల్యాణి! నిన్ను నీకాశీపురములోన
నెన్నండుఁ గాన నీ వెవ్వరమ్మ?
నిన్ను దర్శింపంగ నిఖిలేంద్రియములకు
నత్యంతసంతృప్తి యావహిల్లె
రాహుదంష్ట్రాంకురక్రకచఘట్టనభీతి
జగతి కేతెంచినచంద్రకళవె?
నన్ను రక్షింపంగ నాపాలఁ గల్గిన
భాగ్యదేవతవొ తప్పదు నిజంబు

తే. ఒండెఁ గైవల్యలక్ష్మివి యొండె నీవు
కామినీత్వంబుఁ గైకొన్న కాశిపురివె?
యొండె నాఁకొన్నవారల నూఱడించి
యమృతభిక్షాన్న మిడువిశాలాక్షి వీవు. 171

తే. చేయఁ గలవాఁడ నేను నీ చెప్పినట్లు
బ్రాహ్మణుఁడఁ గాన నాకుఁ జాపలము ప్రకృతి

బుద్ధిఁ గృప సేసి రక్షింపు పుణ్యసాధ్వి!
కాన! నీపేరు నాకు నిక్కముగఁ జెప్పు. 172

వ. అనిన నమ్మత్తకాశిని సాత్యవతేయున కిట్లనియె. 173

శా. ఊరూరం జెప్పఁగ నెంత యేని తడ వౌ నో విప్రశార్దూల! నీ
వాఁకొన్నాఁడవు భోజనోత్తరమునం దాస్థానమై యుండి య
త్యాఁకం బెట్టక చెప్పెదన్ వినుము వృత్తాంతంబునుం దేటగా
వీఁక న్వేళ యతిక్రమించెఁ గుడువన్ వేంచేయుమా గ్ర
క్కునన్ 174

వ. అనినం బారాశర్యుం డయ్యార్యతో నమ్మా! యొక్కవిన్న
పంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 175

తే. అయుతసంఖ్యశిష్యు లాయాయివీథుల
వేలువేలు భిక్ష వేఁడితేలు
నేను నొక్కవీథి నేకాంతవృత్తిమైఁ
బర్యటించి తెత్తుఁ బంచభిక్ష. 176

చ. దినము దినంబుఁ దప్పకిటు త్రిమ్మలిచాలఁగభిక్షచేసియుం
జనునేడఁ గూడ వత్తురు కృశానుసమానులు నన్నుఁబైలజై
మినిముఖు లైనశిష్యులు సమిద్ధమతిం బురసూర్యవీథికిన్
మునుకొని యొయ్యనొయ్యఁ గరముం గళవల్లియునుంబఠిం [చుచున్.

తే. శిష్యులును నేను గూడి రాజీవనేత్ర!
యాశ్రమమునఁ బాషాణమఠాంతరమున
రాశి వోయుదు మఖిలపాత్రికలయందు
నందలును దెచ్చినట్టి భిక్షాశనముల. 173

సీ. పాయసాపూపాదిపక్వాన్ననివహంబు
లేకీభవించిన నేర్పరించి

యన్నింట సగ మతిథ్యభ్యాగతార్థంబు
భాజనంబుల నించి పాయఁ బెట్టి
సగము భాగీరథీసలిలధారాప్రవా
రంబునఁ బ్రక్షాళితంబు సేసి
తారతమ్యమున వృద్ధపురస్సరంబుగాఁ
బరిపాటి వేర్వేఱ బంతి సాగి

తే. యర్థి 'నమృతాయతా' మని యనుమతించి
యేను మున్ను ప్రాణాహుతు లెత్తఁ జూచి
చేయుఁ బ్రాణాగ్నిహోత్రంబు శిష్యకోటి
యింతగాలంబు నీ వ్రతం బిట్లు సెల్లె. 179

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ మువ్విన మె యిట్టిమహాద్భుతమేమిచెప్పుదుం,
గిన్నరకంఠి ? యొ ట్టిడినకీలునఁ గాశిపురంబునందు భి
క్షాన్నము లేదు నీయడుగు లాన నిజంబుగ విన్నవించెదఁ
న్నిన్నటబట్టి యేము నిరు నీఁగియు నుంటిమి నిట్టుపాసముల్.

ఉ. చట్టలు డప్పిమై నవురుసౌ రయి పాత్రలుఁ దారుఁ గాశికా
పట్టమునందుఁ గూటికి నుపాయము లేక పరిభ్రమింప వా
రెట్టటపోవ నిమ్మనుచు నించుకయేనియుఁ దాల్మి లేక యే
నెట్టుభుజించువాఁడఁదరళేక్షణ! యొక్కఁడనీగృహంబునన్.

తే. అస్తమింపంగఁ జేరినాఁ డహిమకరుఁడు
శిష్యులే కాక యయుతంబుఁ జిగురుఁబోఁడి!
వ్రతము దప్పి భుజింపంగ వలను గాదు
నేఁడు నిన్నటిమఱునాఁడు నిక్కువంబు. 182

చ. అనవుడు నల్ల నవ్వి కమలానన యి ట్లను లెస్సగాక యో
మునివర! నీవు శిష్యగణముం గొని రమ్మిట వేడ విశ్వనా

ఘుని కృపపేర్మి నెంద అతిథుల్ చనుదెంచినఁ గామధేనువుం
బనిగొనునట్లు పెట్టుదు నపారము లైనయభీప్సితాన్నముల్.

వ. అనిన నట్లకాక మహాప్రసాదం బని వేదవ్యాసుండు శిష్యు
లం గూర్చుకొని భాగీరథికిం జని యుపస్పర్శం బాచరించి
యేతెంచిన. 184

తే. గొడుగు పాగలు గిలుకలు గులుకరింప
నిండుబింబాస్య యెదురుగా నేగుదెంచి
ఛాత్ర సహితంబుగాఁ బరాశరతనూజు
బంతి సాఁగించె ముక్తిశాలాంతరమున. 185

వ. అనంతరం బావిశాలాక్షీ మహాదేవియనుభావంబున నమ్మహా
మునులముందటం గనకరంభాపలాశపాత్రంబులయందు విచి
త్రంబుగాఁ గలవంటకంబులు, నపూపంబులు, లడ్డుకంబులు,
నిడ్డెనలు, కుడుములు, నప్పడంబులు, నిప్పట్లు, గొల్లెడలు,
దోసియలు, సేవియలు, *నంగరపోలియలు, పోవెలు, †సార
సత్తులుఁ‡బొత్తరలు,జక్కిలంబులు, మణుఁగుఁబూవులు, మో
రుండలుఁ, బుండ్రేక్షుఖండంబులుఁ, బిండఖర్జూరద్రాక్షానారికేళ
కదళీపనసజంబూచూతలికుచదాడిమీ కపిత్థకర్కంధూఫలం
బులు, గసగసలుఁ, బెసరుపులగములుఁ, జెఱకుగుడుములు,
నరిసెలుఁ, బిసకిసలయములవరుగులుఁ, జిఱుగడములుఁ, బడి
దెములుఁ, బులుపలుఁ, బులివరుగులు, నప్పడంబులుఁ, బప్పు
(లు), రొట్టియలును, జాపట్లుఁ, బాయసంబులుఁ, గర్కారీ
కారవేల్లకూశ్మాండ నిష్పావకపటోలికాకోశాతక్యలాబూ

---

* 'అంగరొల్లె' లని శబ్దరత్నాకరము. † 'సారిసత్తులు' అని శ. ర.
‡ బొంతరకుడుములు.

శిగ్రూదుంబరవార్తాకబింబికారవింద శలాటువులును, గం
దయుఁ, బొందయుఁ, జారులుఁ, దియ్యగూరలుఁ, బచ్చ
డులు, భజ్జిగలు, భిజ్జిగిణులు, వడియంబులుఁ, గడియంబులుఁ,
గాయంబులు, గంధతోయంబులు, సుంద్రాలు, నానబాలు,
ననుములు, మినుములు, బుడుకులు, నడుకులు, నిలిమిడి
యును, జలిమిడియును, డ్రెబ్బడయు, వడయు, నుక్కెరలుఁ,
జక్కెరలును, నేతులుఁ, దేనెతాలలుఁ, బిట్టును, గుట్టును,
ద్రోఁపలుఁ, ఘాలతిమ్మనం బూపలు, మోదకంబులు, గుడో
దకంబులు, శాకంబులు, చెఱకుపాకంబులు, ముక్కులు, మొర
యని (మురియని) చొక్కంపుఁ బేరుఁబ్రాలమిలమిలని మడుం
గు రాజనంపుటోగిరంబులు, పాడబంబులతోడఁ, బానకం
బులతోడఁ, దిమ్మనంబులతోడఁ, దధిపిండఖండంబులతోడ,
మీఁగడలతోడఁ, మజ్జిగలతోడ, నూరుఁగాయలతోడ, నంబ
కబళంబులతోడ, దసావళులతోడంగూడ, భుగభుగలం దగు
బొరగఁగంపులతోడం బ్రతిభటించు రామఠామోదంబును,
రామఠామోదంబుతో మంతనంబాడు మెంతుల నెత్తా
వులు, మెంతులనెత్తావులతో బిత్తరించు జీరకంబులసౌర
భంబులును, జీరకంబులసౌరభ(వ్య)ంబులతోడం బ్రస్తరించు
కుస్తుంబురుకిసలయవాసనలును, కుస్తుంబురుకిసలయ
వాసనలతోడం బిసాళించుచుఁ గఱివేపాకుపరిమళంబును,
గఱివేపాకుపరిమళంబుతో సంబంధించుకమ్మకసిందగంధంబులు
ను, గమ్మకసిందగంధంబులతోడం దార్కొను నేలకులసౌరభం
బులును, నేలకులసౌరభంబులతో సాళగించుకాలాగురుకు
రంగనాభి కర్పూరగంధసార నీహారవాగపూరంబుల వలపు

లును, కాలాగురుకురంగనాభికర్పూరగంధసారనీహారవాః పూరంబులవలపులను, వానితోడం గలహించు మహిసాక్షీ గుగ్గులుధూపధూమంబుల కమ్మదనంబును, గూడిభోజనా గారగవాక్షమార్గంబులవెడలి కాశికానగరఘంటావీథులం బౌరజనసానికాపుటకుటీరంబులకుం గుటుంబకంబులుగా మిరి యంబుపెరిమయుం, బసుపుపసయు, శొంఠిసొబగు, నావ తేవ యుం, జెందుప్పుచేగయుం, కరాంబువుమవ్వంబును, బిప్పలి యొప్పును, నల్లంబు, మొల్లంబును, జింతగ్రోజ్జురజ్జును, జేల పిండిమెండును, నిప్పవూమొగ్గల యగ్గలికయు, వెన్న పెన్నాటకంబునుం గలిగి యొక్కొక్కమజ్జియుం దనకుం దాన నులివేడికట్టావితో నావిర్భవించిన. 186

సీ. తరుణకంకోలపాదపపల్లవముచాయ
  తవణించుజడలజూటంబు ముడిచి
హైమంబులైనరుద్రాక్షకుండలములు
  శ్రవణపార్శ్వములందు సంతరించి
నిర్నాభిబిలముగా నెఱివీఁగుబొజ్జపై
  సలిలకాషాయవస్త్రము ధరించి
యాపాదమస్తకం బఖిలాంగకంబుల
  నవ్యభస్మోద్ధూళనంబు సేసి
తే. పాశుపతదీక్ష రూపంబు వడసినట్లు
శాంతి పుంభావ మొందినసౌష్ఠవమున
బంటినడిమికి నేతెంచి భవనభర్త
తపసులకు భక్తి నన్నంబు దారవోసె. 187

వ. అంత. 188

తే. ఆరగించెఁ జతుర్విధాహారములను
మనసుకోరిక నిండంగ మునిగణంబు
వారిబంతిన కుడిచె నావాసభర్త
ధర్మగేహిని తాలవృంతంబు వీవ. 189

వ. భోజనానంతరంబున నాస్థానమంటపంబున సుఖోపవిష్టుండై ధర్మపత్నియుం దాను గృహపతి బాదరాయణు రావించి కూర్చుండ నియమించి కనుసన్నఁజేసి విశాలాక్షికి నతనితో నాడఁ గలమాట లాడు మనిన నమ్మహాదేవి సాత్యవతేయున కిట్లనియె. 190

తే. ఆరగించితె కడుపు నిండార నీవు?
శిష్యతతి భోజనంబు సేసెనె యథేచ్ఛ?
నదను దప్పినఁ దలఁగి యంతంత నున్న
వారు లేరు గదయ్య మీవంగడమున? 191

వ. అనిన బాదరాయణుండు మహాదేవీ! షడ్రసంబులయందు నొక్కొక్కరసం బుల్బణంబును, ననుల్బణంబునుఁ, నుల్బణానుల్బణంబును ననుమూఁడు ప్రకారంబుల ముయ్యాఱు భేదంబుల నాస్వాదనీయంబులై చతుర్విధాహారంబులయందు మాజిహ్వలకుం బండువుసేసె. కడుపు నిండ భుజించితిమి. వాసరద్వయోపవాస సంప్రభూత జఠర గోళక్షుధాగ్నితాపం బుపశమించె. అవసరంబు దప్పి భోజనంబు లేక యంతంత నున్నవారు మాయం దెవ్వరును లేరు. మున్నెన్నఁడుం జూడము వినము. ఇట్టియద్భుతంబుం గలదె? పాత్రంబులయందు విచిత్రంబు లగునన్నంబులు సవ్యంజనంబులయి తమకుందా మావిర్భవించు టెట్లు? మీా

ప్రభావంబు మీఱ యెఱుంగుదురు. మాకుఁ జూడ నీవు విశా
లాక్షి వీయయ్య యావిశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవుండును
గావలయు ననిపలికిన విని యీశానియు నలిగి యతండు కాశీ
నగరంబునకుం జేసిన యపరాధంబునకుం దగినశిక్ష సేయం
గలదై యిట్లనియె. 192

*మేలగుఁ గాశీనగరం
బీలాగున భక్తి గలిగెనే భోజన మే
వేళం బుట్టదు? పుట్టని
వేళం గినియంగఁ దగునె వేదవ్యాసా? 193

ఎట్టు పురాణము లపదియునెన్మిదిఁ జెప్పితి? వెట్లు వేదముల్
గట్టితి వేర్పఱించి? నుడికారముదప్పకయుండ భారతం
బెట్టురచించి? తీవు ఋషివెట్టయి? తొక్కదినంబుమాత్రలోఁ
బొట్టకు లేక తిట్టెదవు పుణ్యగుణంబులరాశిఁ గాశికన్. 194

క్రోధంబు ఫలమె నిర్మల
బోధమునకుఁ? దీర్థవాసమున కర్థంబే
క్రోధము? వారాణసిపైఁ
గ్రోధించిన విశ్వభర్త క్రోధింపఁడొకో? 195

వారాణసి ముక్తిస్థానం బీతీర్థముమీఁద నెవ్వం డన్యా
యము దలంచువాఁడు రుద్రపిశాచం బగు నని పలికి
భవాని భవునియాసనం బాలోకించిన. 196

---

* ఒక వ్రాఁతపుస్తకమున దీనికిఁ బద్యాంతరము:—
'మేలగుఁ గాశీనగరం, బీలాగున భుక్తి గలిగె నీభోజన మే
వేళం బుట్టదు? పుట్టని వేళం గినియంగ దగునె వేదవ్యాసా!'
రియొకప్రతిలో 'కినియుటిది తగవె' ఇంకొకదానిలో 'వేళనుసీకిదియొ తగవు'
ఠము నున్నది.

తే. కాశి నుండంగ నర్హుండు గాఁడు వీఁడు
వెడలి పొ మ్మనుమాటలు వేయు నేల?
క్రోధనుం డెట్లు? కైవల్యకులగృహంబు
నానివాసంబు కాశికానగర మెట్లు? 197

వ. అని విరూపాక్షుండు రూక్షాక్షరంబుల (ఁదన్ను)నధిక్షేపించి పలికినం గలంగి వడవడ వడంకుచు వేదవ్యాసుం డయ్యాదిమ దంపతులపాదారవిందంబులకుం బ్రణమిల్లి యేనపరాధంబు సేసితిఁ గోపం బుపసంహరింపవలయు నని ప్రార్థించిన. 198

సీ. కాశికాపురిఁ దొంటికట్టడ నుండక
పుణ్యకాలమునందు భూతతిథుల
వచ్చువాఁడవు శిష్యవర్గంబు నీవును
నై దుక్రోశములకు నవలినేల
నుండువాఁడవు పైఁడికుండలు ప్రాకార
వలయంబుఁ బొడగానవచ్చుచోటఁ
ద క్కన్యతిథులఁ దీర్థముల నిందింపకు
బుద్ధిమంతుఁడవు గాఁ బొమ్ము బ్రదుకు
తే. మంచు నంతర్హితుం డయ్యె నగజతోడ
విశ్వనాథుండు మునియును విశ్వభర్త
యాన తిచ్చినచోటనే యధివసించెఁ
గాశికాపురి కెడదవ్వు గలుగునడవి. 199

తే. అనిన విని కుంభసంభవుఁ డాదరమున
నాంబికేయున కభివాదనంబు సేసి
కాశిఁ గలతీర్థములును లింగములు నాకు
నాన తి మ్మని ప్రార్థించి యడుగుటయును. 200

. కార్తికేయుం డౌర్వశేయున కిట్లనియె. 201

క్షేత్రతీర్థకదంబవర్ణనము

. అనఘ! యిట్టుల మాతల్లి యడిగె శంభు
హస్తములు మోడ్చి యడిగిన నధికకరుణ
నాన తిచ్చె విశాలాక్షి యనెడుపేరి
యస్మదంబకుఁ దరుణచంద్రార్ధమౌళి. 202

విశాలాక్షీ! మోక్షలక్ష్మికిం బుట్టినిల్లగు కాశీపట్టణంబున విశ్వేశ్వరాభిధానుండ నైననాచుట్టునను బంచక్రోశమధ్యంబునను విరించి హరిపురందరాదిబృందారకవందనీయంబులై నిగూఢంబులు నగూఢంబులు గూఢాగూఢంబు లగు దివ్యలింగంబులుం బుణ్యతీర్థంబులు బావనవాపీకూపతటాకంబులు లెక్కించి చెప్ప గోచరంబులుగావు. లేశమాత్రంబునుఁ జెప్పెద. సావధానమతివై యాకర్ణింపుము. సారసలోచన! సారస్వతేశ్వరుండు సారస్వతప్రదుండు; నీలవేణి; గోప్రేక్షుండు దాక్షిణ్యనిధి; అచలకన్యక! దధీచీశ్వరుండు పాపవిమోచనుండు; కనకకేతకీ (కుసుమ) గర్భపత్ర (సగోత్రగాత్రి!) గౌరి! యత్రీశ్వరుం డిహాముత్రఫలప్రదాత; లజ్జావతి! విజ్వరేశ్వరుండు గుజ్జుకల్పతరువు; తలోదరి! వేధేశ్వరుండు కరుణానిధి; కుశేశయగంధి! యాదికేశవుం డఖిలక్లేశనాశకుండు; తన్వంగి! సంగమేశ్వరుండు తంగేటిజున్ను; తీఁగబోఁడి! చతుర్ముఖేశ్వరుండు భయత్రాత; ఇంతి! శాంతీశ్వరుండు చింతామణి; కాంత! కాంతీశ్వరుండు సంతతికరుండు; విపులశ్రోణి! కాసిలహ్రదం బఘుగదాగదంకారంబు; కిసలయోష్ఠి! యనసూయేశ్వరుండు కొంగుపసిఁడి; ముగ్ధ!

సిద్ధివినాయకుండు కామధుగ్ధేనువు; తరుణి! హిరణ్యకశిపు లింగంబు ముంగిటినిధానంబు; మందగమన! మందాసురేశ్వరుండు వందారుజనమందారంబు; సుదతి! సతీశ్వరస్కందేశ్వర ప్రసన్నవదనేశ్వరులు శాశ్వతైశ్వర్యసంధాయులు; చండి! ప్రసన్నోదకుండంబు దురితఖండనంబు; అష్టాదశ యోగపీఠికాధిష్ఠాత్రి! యట్టహాసేశ్వరుండు ఘటితాఘప్రఘట్టుండు; జగద్ధాత్రి! మిత్రావరుణ వృద్ధవసిష్ఠకృష్ణ యాజ్ఞవల్క్య ప్రహ్లాదవైరోచనేశ్వరులు సర్వాభీష్ట ఫల ప్రదాయకులు; పల్లవపాణి! బాణచంద్రవిద్యేశ్వరులు క్షుద్రోపద్రవ విద్రావణులు; కర్ణమోటీ! వికటాదేవి జంబేటికాలువ; గౌరీ! వీరేశ్వరుండు వారాణసీపంచముద్రమహాపీఠ పట్టాభిషిక్తుండు; లీలావతీ! వాలిహనూమదధీశ్వరుల లింగంబులు మంగళప్రదంబు లనిచెప్పి వెండియు. 203

దండకము. విను మభినవవిద్రుమాతామ్రదంతచ్ఛదా! భద్రకుండంబు గండూషితాశేషదోషంబు భద్రేశ్వరశ్రీమహాదేవుఁ డందుండుఁ, దత్కుండపూర్వోత్తరాశావిభాగంబునం జక్రకుండంబు చక్రేశుఁ డందుండుఁ, దత్సేవ సంసారచక్రక్రమ ప్రక్రియాధిక్కృతి, ప్రౌఢ! తన్నైఋతాశం ద్రికూటేశ్వరుండుండు, నాచేరువన్ శూలికుండంబు, శూలాహ్రదస్నానపానంబులన్ మానవుం డొందు నేనోనివృత్తిం. దదగ్రంబునన్నారదేశుండు గోటీశుఁడుం గోటితీర్థంబు నంగారకాధీశుఁడున్, దుర్గ! చాముండియున్ భార్గవేశుండునున్నాపిలేశుండు నోంకారమత్స్యోదరీతీర్థరాజంబులున్ శంకుకర్ణేశ్వరాఘోరనాథేశుఁడున్ రుద్రవాసాహ్రదంబున్ మహాపాతకోపద్రవో

ద్రేకవిద్రావణ ప్రౌఢిముద్రాసమున్నిద్ర రౌద్రోదయస్ఫూర్తులై
యుండు, రాచక్కటిం గౌస్తుభేశుండు సిద్ధీశుఁడుం గామ
కుండంబు లక్ష్మీశ సత్యామృతేశానులుం జంద్రకుండంబు
నింద్రేశచంద్రేశ్వరాగ్నీశులున్ బాలచంద్రేశుఁడున్ వృద్ధ
కాళేశలింగంబు దక్షేశలింగంబునై గావణాధీశలింగంబు
ధన్వంతరీశానలింగంబునుం దుంగనాథేశలింగంబు శ్రీభైర
వాధీశలింగంబు దర్శించు మర్త్యుండు మృత్యూద్భవంబైన
భీత్యుద్గమంబున్ బెడంబాయు వ్యాసేశ్వరవ్యాసకుండం
బులుం బంచచూడాసరోమధ్యమేశానమందాకినీతీర్థముల్
రామభద్రేశుఁడున్ జంబుకశ్రీమతంగేశులున్ సిద్ధకూపంబు
సిద్ధేశుఁడున్ వ్యాఘ్రలింగంబు వాతాతపేశానుఁడున్ హారి
తేశుండుగాణాదకూపంబుగాణాదలింగంబునాషాఢనాథేశుఁ
డున్ భారభూతేశుఁడున్ శ్రీగభస్తీశుఁడున్ మంగళేశుండు
నుం ద్వష్టృనాథేశుఁడున్ దైవదైతేశుఁడున్ మంగళాదే
వియున్ శ్రీమయూఖార్కుఁడున్[1] వ్యాఘ్రపాదేశుఁడున్
శ్రీవిభాండేశలింగంబు సిద్ధేశలింగంబునాలక్షకోట్యర్బుదన్య
ర్బుదానేకలింగంబు లాకాశగంగాప్రతీకంబునన్ గాశికా
క్షేత్ర సీమావిభాగంబునన్ భోగమోక్షంబులున్ సేవక
శ్రేణికిఁజాలుఁ గల్యాణి! కాత్యాయనీ! దేవి! నారాయణీ!
శ్రీవిశాలాక్షి! సత్యంబు సత్యంబు సత్యంబు ముమ్మాటికిన్.

క. గంగాధరుసన్నిధి హారి
ముంగలఁ జదివినను విన్న ముక్తిధరిత్రీ

---

1. శ్రీఖుచండీశుఁడున్ చిత్రగుప్తేశుఁడున్ నిర్జరాధీశుఁడున్ నిమ్న కేశుండు శుక్రేశుఁడున్ శక్రకూపంబు శ్రీదాదికాధీశుఁడున్ శ్రీఆదికేశే శుఁడున్ శిశాచేశుఁడున్.

లింగాభిధానమాలిక
భంగించును బంచజనునిపాపౌఘంబుల్. 205

తే. ఒక్కపేరిలింగంబులు పెక్కు గలవు
కలవు పెక్కొకపేరివ కలువకొలఁకు
లొక్కపేరివ కలవు పెక్కుపవనములు
గాశికాపట్టణమునందుఁ గంబుకంఠి. 206

తే. అంధువులసంఖ్య లెక్కింప నలవి గాదు
కుండములసంఖ్య లెక్కింప గొలఁది గాదు
వాపికలసంఖ్య లెక్కింప వలను గాదు
పద్మలోచన! కాశికాపట్టణమున. 207

మ. మునుపు న్మచ్చటయు న్రహస్యమునను న్ముద్రించి నానావిశా
కసు లాస్థానముఁ గూడియాడుదురు శ్రీకాశీప్రదేశంబునన్
గసవై పుట్టెడుభాగ్యమైన మనకున్ గల్పింపదా దైవ మీ
కసుమాళం బగునాక మేల యనియుత్కంఠాతిరేకంబునన్.

తే. కాశి శివలింగకోటులఁ గన్నతల్లి
కాశి కైవల్యఫలసవకల్పవల్లి
గంగగారాబునెచ్చెలికత్తె కాశి
సురనరోరగదైత్యసంస్తుత్య కాశి. 209

తే. శైలసుత, సర్వతీర్థైకజన్మభూమి
సర్వవేదపురాణశాస్త్రములగరిడి
సర్వపాపౌఘజలదజంఝామరుత్తు
సర్వమోక్షమ్ములకు శుభాస్పదము కాశి. 210

ఉ. దుర్గ! హిమాచలంబుపయి దుస్సహమైన తపంబు నేసి త
ద్భూర్గరిమంబున న్ననుఁ గుతూహలిఁ జేసితి వీవు కాశి నె

సర్గిక మైనతేజమున సంతస మందఁగఁ జేయు నన్ను నీ
మార్గముకాశికానగరిమార్గముఁజూడుమయెద్దియెక్కఁడో ?

క. నీ వెంత ప్రియవు నాకును
దేవి! విశాలాక్షి సర్వదేవనమస్యా
కైవల్యజన్మనిలయము
శ్రీవారాణసియు నంత ప్రియ మైయుండున్. 212

తే. స్కందనందిమహాకాళకరటిముఖులు
నైగమేషవిశాఖులు నలిననేత్ర!
పట్టిమూడంగ నాకెంత పరమహితులు
పాయ కవిము క్తమున నున్న ప్రజలు నట్లు. 213

తే. వేల్చినారు తపంబు గావించినారు
తీర్థములు సర్వములును సాధించినారు
కమలలోచన! యానందకాననమునఁ
బాయకుండెడుజనులు ప్రాగ్భవమునందు. 214

తే. భువనభారంబునకుఁ గాఁగఁ బుట్టినారు
కాశిఁ గాఁపున్న ప్రజలు దక్కఁగ లతాంగి
యక్షగంధర్వగరుడవిద్యాధరులును
దండశూకులు నర్థవాదంబుగాదు. 215

తే. *కాశిపురి నున్నయట్టిపుల్కసునిఁ బోల
రితరభూముల నున్నవా రెంతవారు
శ్రోత్రియులయింటఁ బుట్టినీ శ్రుతులు నాల్గు
నభ్యసింపంగ నీసరోజాయతాక్షి?

సీ. సాక్షాద్ద్విసంఖ్యాధికేక్షణుం డనవచ్చుఁ
గాశిఁ గాఁపుర మున్న కాఁపుకొడుకు

---

* కాశికాపురినున్న పుల్కసుని.

కాశిఁ బంచక్రోశికడసీమ మొలచిన
    గఱికతో సరిరావు కల్పకములు
కల్పాంతకాలంబు గరుసు దాఁటిననాఁడుఁ
    గాశి ముంపఁగ లేదు కడలివెల్లి
బ్రహ్మాదులకుఁ గాశిఁ బాదచారము కాని
    యెక్క మర్యాద లే దెక్కరింత
తే. సుదతి! పాపములకునెదుర్చుక్క కాశి
వెలఁది! యుపపాతకములకు విషము కాశి
భామ! కల్యాణమున కాటపట్టు కాశి
ఇంతి! మోక్షంబునకుఁ బుట్టినిల్లు కాశి. 217

తే. అన్నికుండంబులను దీర్థమాడినఫల
మన్నిలింగంబులకు మ్రొక్కినట్టిఫలము
గలదు నీహారగిరిరాజకన్య! నిజము
మరియు నీతీర్థములు విన్నమానవులకు. 218

సీ. జపియింపఁ దగుఁ బితృశ్రాద్ధకాలంబుల
    నిమ్మహాస్తోత్ర మద్రీంద్రతనయ!
పంచమహాపాపభద్రేభపంచాస్య
    మిమ్మహాస్తోత్ర మద్రీంద్రతనయ!
పఠియించువారలపాలి కల్పద్రుమం
    బిమ్మహాస్తోత్ర మద్రీంద్రతనయ!
నాకు నత్యంతమనఁగ ప్రమోదావహం
    బిమ్మహాస్తోత్ర మద్రీంద్రతనయ!
తే. డాంబికున కుద్ధతునకు నధార్మికునకుఁ
గూటసాక్షికి శఠునకుఁ గుత్సితునకు

హేతువాదికిఁ గ్రూరున కిది యనర్హ
మిమ్మహాస్తోత్రరాజ మద్రీంద్రతనయ! 291

వ. అని గంగాధరుండు కాశీలింగతీర్థమాహాత్మ్యంబు విశాలాక్షికి వినిపించుచుండె. ఆసమయంబున మందరాచలంబుననుండి దివోదాసోచ్చాటనానంతరంబు గాశి కేఁగుదెంచి బహిర్గేహంబునం బట్టాభిషేకంబు గైకొని యంతర్గేహప్రవేశంబునకు శుభముహూర్తంబు ప్రతీక్షించుచుండ నమ్మహోత్సవకాలం బాసన్నం బగుటయు నందికేశ్వరుం డేఁగుదెంచి యిట్లనియె. 220

సీ. ఊర్జమాసంబున నుదురాజునభివృద్ధి
ప్రతిపద్దినంబున భాస్కరుండు
గగనహర్మ్యశిఖాగ్రకనకకుంభంబు గా
నభిజిత్తునందు మధ్యాహ్నవేళఁ
బ్రాలేయకరుఁడు సప్తమరాశితోఁ గూడఁ
బంచగ్రహము లుచ్చపదవి నుండఁ
గరణంబు యోగ నక్షత్రంబులును లెస్స
గా లగ్నసంశుద్ధి కలిమి మెఱయ

తే. మంచికాలంబు సాధించి మనసు గెలిచి
బ్రహ్మహరివాసవాదుల పరమనిష్ఠఁ
గాచి యున్నారు మీరాకఁ గాలకంఠ!
వేగ విచ్చేయు గేహప్రవేశమునకు. 201

వ. అని నందికేశ్వరుండు విన్నవించినం బరమానందకందలితహృదయారవిందుండై యయ్యిందుశేఖరుండు విశాలాక్షీసహితుం డై మోక్షలక్ష్మీలీలదర్పణం బైనయంతగపురప్రాసాద

మందిరంబు ప్రవేశించె. సురభిగంధంబులై గంధవాహం
బులు వొలసె. గంధర్వులు దివ్యగాంధర్వంబున మద్రకాది
(మహా)ప్రబంధంబులు పాడిరి. అప్సరస లాడిరి. మహర్షులు
హర్షించిరి. చారణులు సంస్తుతించిరి. ప్రమథులు ప్రమో
దించిరి. విద్యాధరులు పుష్పవర్షంబులుగురియించిరి. చరా
చరభూతజాలంబు సంప్రీతిమేదురంబులయ్యె. పంచమహావా
ద్యంబులు సెలంగె. ఇబ్భంగి గృహప్రవేశమహోత్సవారం
భంబు త్రిభువనచరదృక్కారంభం బయ్యె నయ్యవసరంబున.

ఉ. వెగ్గలమైనవాసనలు విశ్వజగంబులఁ గ్రమ్మ వేల్వఁగా
గుగ్గులుధూపధూమము లగోచరలీల నజాండగోళము
న్నగ్గలికం బొతె వానిమిళనంబునఁ గాదె నభంబు గల్వపూ
*మొగ్గయుఁబోలియిప్పుడు సమున్నతినీలిమమయ్యెఁజూడ్కికిన్.

తే. అవసరం బిచ్చి శివుఁడు బ్రహ్మాచ్యుతాది
దేవతల గారవించె నతిప్రియమున
నటు విశేషించి మధుకైటభాసురారి
నాదరించెను గారవం బతిశయిల్ల. 223

వ. ఆదరించి యిట్లని యానతిచ్చె 224

తే. నీకతనంబునఁ గాదె నాళీకనయన!
కలిగెఁ గ్రమ్మఱ నానందకాననంబు
తక్కొరుఁడు నేర్చునే దివోదాసనృపతి
విబుధసందోహవిద్వేషి వెడల నడుప? 225

వ. నీకుం బ్రియం బెయ్యది? యదియ వరంబుగా నిత్తు ననిన
నచ్యుతుం డంబికావల్లభున కిట్లనియె. 226

---

* 'మగ్గయుఁబోలె నిప్పుడు సమంచిత' ఇయ్యది విచార్యము.

తే. ప్రియము నా కొండు గలుగ దీత్రిభువనములఁ
గలదు ప్రియ మొక్కటియు చూడఁ గాలకంఠ!
కాశికాపట్టణమున నివేశనంబుఁ
గరుణ నొప్పార నిమ్ము నీ పౌరుగునందు. 227

విశ్వేశలింగమాహాత్మ్యము

వ. అనిన విని శంభుం డట్లయగుంగాక యో విశ్వంభర! నా చేరువనే యుండుమ. మొదల నిన్ను నారాధించి పిమ్మటఁ బ్రజలు నన్నారాధించువారు. ఇదెచూడుము. దక్షిణమంటపం బైన యీయపవర్గ మంటపంబునఁ గాశీమాహాత్మ్యపుణ్య కథలు వినునది. మణికర్ణికా స్నానానంతరంబు ముక్తిమంట పంబునఁ బురాణంబు వినుట కర్తవ్యంబు. 228

తే. కాశిఁ దీర్థంబు లెన్నేని గలుగనిమ్ము
చక్రతీర్థంబు తీర్థంబె శార్ఙ్గపాణి!
కాశి లింగంబు లెన్నేని గలుగనిమ్ము
విశ్వపతి మేటి లింగంబు విహగగమన! 229

క. కైవల్యమంటపం బిదె
నావిహారణభూమిపద్మనాభ! విముక్త
శ్రీవనితాశుద్ధాంతము
గ్రైవేయవిభూషణంబు కాశీపురికిన్. 230

వ. ఈముక్తిమంటపంబునకు భవిష్యద్ద్వాపరంబునఁ గుక్కుట మంటపం బనునామాంతరంబు గలుగఁ గలయది. యావృ త్తాంతంబు వివరించెద. ఆకర్ణింపుము. ఆనందకాననంబున మహానందుం డను బ్రాహ్మణుం డగ్రవేది పిన్ననాఁట పితృ

మాతృవియోగంబు నొంది యవినయనిధానం బైనయౌవ
నంబున విషయాసక్తుండై విషమశరశరశలాకాకీలితం బైన
చిత్తంబున సుత్తమాంగన(నుం)బొరుగింటి బ్రాహ్మణు(ని)
భార్య మైత్రీచ్ఛద్మంబున నపహరించి యపేయపానం బభక్ష్య
భక్షణం బగమ్యాగమనం బనాచారాచరణంబు గర్తవ్యం
బులుగా వర్తించుచు. 231

సీ. శైవుఁడై యొకవేళ సర్వాంగకంబుల
భూతియు రుద్రాక్షములు ధరించుఁ
బఠియించు శ్రీగీతఁ బరమభాగవతుఁడై
యుద్ధతి నటియించు నొక్కనాఁడు
గొరగ యై మైలారుఁ గొనియాడు నొకవేళ
నొసలిపై బండారుపసుపుఁ దాల్చి
ప్రణుతించు నొక్కవీరాదేవి నొకవేళ
బవినీఁ డయి సమగ్రభక్తిగరిమ

తే. బౌద్ధుఁడై యొకవేళఁ గాపాలికుఁ డయి
యొక్కవేళను జైనుఁడై యొక్కవేళ
దిరుగు నాయాయిచిహ్నము ల్పరిఢవించి
యర్థకాంక్ష మహానందుఁ డవనిసురుఁడు. 222

తే. శైవపరిషత్తుఁ గూడి వైష్ణవుల నవ్వుఁ
బదరు శైవుల వైష్ణవప్రతతిఁ గూడి
శైవుఁడును గాఁడు తాను వైష్ణవుఁడు గాఁడు
పరమధూర్తాగ్రగణ్యుండు బ్రాహ్మణుండు. 233

క. ఏవేషము ధరియించిన
నావేషము తనకు నడ్డమై యద్ధాత్రీ

దేవుఁడు చెట్టునఁ బుడికిన
భావంబున నుండు రూపు ప్రాయము కలిమిన్. 234

తే. ద్వారవతి గంగమట్టి హస్తమునఁ గరఁచి
ఫాలమున నూర్ధ్వపుండ్రంబు పట్టి దీర్చి
యుభయదర్భలు ధరియించి యుదయవేళ
గంగదరి నుండు దానాభికాంక్ష నతఁడు. 235

ఉ. ఏమని చెప్పఁ గాశిపురి నెందును సంకుచితాగ్రహస్తుఁడై
భూమిసురుండు దానములు పుచ్చుకొనండు దరిద్రుఁడయ్యు నే
నేమఱు పాటునం గనిన నేటితటంబున నర్థకాంక్షఁ జే
రాముద పాకునట్లు తనహస్తము విచ్చియుఁ యుండు హానికిన్.

తే. ఇవ్విధంబున బ్రాహ్మణుం డేపురేగి
తిరుగుచుండఁగఁ బెక్కువత్సరము లరుగఁ
గలుగుదురు పుత్రు లిద్ద ఱక్కాలమునకుఁ
గుండగోళకశబ్దంబు కొనలు సాగ. 237

వ. అక్కాలంబునం దొక్కచండాలుండు బహుధనాఢ్యుండు వింధ్యపర్వతదేశవాసి తీర్థయాత్రాప్రసంగంబునం గాశి కేతెంచి చక్రపుష్కరిణీహ్రదంబునఁ దీర్థం బాడి యార్ద్రవస్త్రధరుండై దరి కేతెంచిన లుదిక్కులం జూచి యుచ్చైస్స్వనంబున.

శా. చండాలుం డను వింధ్యభూధరమహాసానుస్థలీపక్కణ
స్థుండం గాశికి వచ్చి సిద్ధతటినీతోయంబులం గ్రుంకితిఁ
వెండిం బైఁడియుఁ వెచ్చినాఁడఁ గల దేవిప్రుండు విద్యాసము
ద్రుం డీయర్థము వాని కేను బిత్రుసంతోషార్థమై యిచ్చెదన్.

తే. అనిన విని భూసురోత్తము లద్దిరయ్య!
కాశి యఁట గంగ యఁట మణికర్ణిక యఁట

విశ్వపతి యంట యవిముక్తవిహ్వృతిభూమి
మాలచే దారగొనెడు బ్రాహ్మణుండు గలండె! 240

తే. అనుచుం జేతులం గర్ణంబు లదిమికొనుచుం
బోవ నున్నారు నది నున్న భూమిసురులు
చూప నున్నాండు వ్రేల భూసురుం డొకండు
సాహసికుండు మహానందు సన్న సేసి. 241

సీ. ప్రార్థింప నున్నాండు పాదాబ్జముల వ్రాలి
వెలివాడవాండు తద్విప్రకులుని
మేల్కొన నున్నాండు మిథ్యాసమాధిన
క్కపటధార్మికుం డప్డు కన్నుం దెఱచి
ప్రణుతింప నున్నాండు బ్రాహ్మణబ్రువు మాల
కేల్దోయి నొసలిపైం గీలుకొలిపి
దీపింప నున్నాండు దెలిసి దోహారిబంటు
చెవి నక్షమాలిక చెరివి ద్విజుండు

తే. ప్రబలతరభక్తి నీరీతి బ్రస్ఫుటముగ
వివిధదంభంబు లిబ్భంగి విస్తరిల్ల
నంత్యజుండును నగ్రజన్మాధముండు
గంగదరిం దీర్తు రుచితసత్కారవిధులు. 242

వ. అనంతరంబ పరద్రవ్యజిహీర్షాలోభగ్రహగ్రస్తుండైనయ
య్యగ్రజన్మాధముండు చండాలునిం గటాక్షమున వీక్షించి
నిస్పృహాత్వంబు నటించుచు. 243

తే. ఆస లేదు ధనంబుపై నంత్యజన్మ!
చాలు యాయావరము శిలోంఛంబు మాకుం

గలుగునే వేడ్క సమలోష్టకాంచనులకు
నర్థములమీఁద? నని విప్రుఁ డపలపించు. 244

వ. ఆచందంబున మనసుపట్టి యుండం జాలక. 245

సీ. అవుఁ గాక! యేమి ద్రవ్యము తెచ్చినాఁడవు?
తెచ్చినాఁడ ధనంబు దిమ్మలుగను
దెత్తు గా కేమి యీఁ దీరు నెంతసువర్ణ?
మెంత యిచ్చినఁ జిత్త మిగ్రుచు నంత
మేలు గా కేమి టంకాలజాళెము లెవ్వి?
యల్లవె పెట్టెలో నెల్ల నవియె
యుండుఁ గా కేమి యేనో యెంచలో పాత్ర?
లీవె పాత్రంబు గా కెంత తేల?

తే. యనుచు నొయ్యొయ్య మంతనం బాడుచుండ
బ్రాహ్మణుండును జండాలభటుఁడుఁ గూడి
ద్రవ్యలాభంబు తీర్థయాత్రాఫలంబు
దివుటమైఁ గోరి భాగీరథీతటమున. 246

తే. అంత నమ్మక బ్రాహ్మణుం డర్థపరత
నిట్టు లనెఁ బుల్కసునితోడ నేవపడక
నేన యీయర్థము పరిగ్రహించువాఁడ
నొరుఁడు గలసిన నీధనం బొల్లఁ జుమ్ము. 247

వ. అని పలికినఁ జండాలుండును నందుకు సమ్మతించి మణికర్ణికా
హ్రదంబు తీరంబున గోమయంబునం బట్టు వేసి మార్తాండ
కిరణంబులలో మాఱుమండు పదియాఱువన్నె బంగారంబు
రాశిపోసి చతురశ్రం బగునప్పట్టుమీఁద బ్రాహ్మణు నిలిపి
భాగీరథీజలంబులఁ దత్పాదంబులు ప్రక్షాళించి గంధమా

ల్యాక్షతంబులం బూజించి యమ్మహాదానంబు ధారాసలిల పూర్వకంబుగా విశాలాక్షీసహితుండు గాశీపతి విశ్వనాథుండు సంప్రీతుండగుంగాక యని యతని కాదానం బిచ్చి, నంత బ్రాహ్మణుండును సంతుష్టాంతరంగుండై నిజనివాసంబున కరుగు. చండాలుండును దమదేశంబునకుం బోవుం దదనంతరంబ. 248

క. బహుళద్రవ్యంబుఁ బరి
గ్రహము గొనియె మాలచేత గంగయరుతన
మ్మహిసురుఁడు వంశమునకును
బహిరుండో! యనుచుఁ జాటఁ బనుతురు విప్రుల్. 249

క. చండాలాత్తద్రవిణుఁడు
చండాలబ్రాహ్మణుండు జగతిని నే ఖ్యా
చ్ఛండాలుఁడు గాశిని వీఁ
డుండిన నే ముండ మందు రుర్వీదివిజుల్. 250

వ. ఇవ్విధంబునం గాశీకానగరంబున భూతాక్రోశంబుగాఁ గన్నవారెల్లనుం దన్నునిందింప విన్ని విని విసికి వేసరి యొక్కనాఁ డర్ధరాత్రసమయంబున మహానందుం డానంద కాననంబు వెడలి పౌరభీతుండై కాకభీతం బగు దివాంధంబునుంబోలెఁ జీకాకు వడి పుణ్యదేశంబులు చొరనెలవు లేమి గుటుంబసహితుం డై కీకటదేశంబునకుం బోవువాఁడై, యటవీమార్గంబున. 251

తే. తాను నిల్లాలుఁగొమ్మయుఁ దనయయుగము
మొలల దీనారములజాళెములు వహించి
పాతుఁగూడి చనంగఁ దస్కరులు దాఁకి

నలుగురం బట్టి ధన మెల్ల నొనిచికొండ్రు! 252

వ. ఒలిచికొని యావొంగ లి ట్లని వితర్కింతురు. 253

తే. ధనము హేరాళ మబ్బె నీతఁడు బళాయి
వీఁడు ప్రాణాన కలిగిన వెదకి వెదకి
మనల బరి మార్చుఁ గా కేల మనఁగ నిచ్చు
నితని వధియింత మని నిశ్చయింతు రపుడు. 254

వ. వధియింప నిశ్చయించి బ్రాహ్మణునిం జేరి కత్తిఁ దీటి యోయి విప్రుండ; నీవు కళత్రంబును నీతనయులును మీయిష్ట దైవంబులం దలంచి కొండనుటయు. 255

తే. అంబురుహనేత్ర శ్రీవిశాలాక్షిఁ దలఁచు
బ్రాహ్మణుఁడు చిత్తమున విశ్వభర్తఁ దలఁచుఁ
దలఁచుఁ బుత్రద్వయంబు సద్భక్తియుక్తిఁ
గంఠపీఠాగ్ర కరిరాజు ఢుంఠిరాజు. 256

వ. వెండియు మహానందుం డాత్మగతంబున. 257

సీ. పొరిగింటిబ్రాహ్మణిఁ బుణ్యగేహిని నేల
యపహరించితిఁ గన్ను లార్చి యార్చి
పడరానిబ్రాహ్మణపదవి భస్మంబుగా
మధుమాంసముల కేల మరులుగొంటిఁ?
బరమనాస్తికుఁడ నై పాషండవేషంబు
ఘటియించుకొని యేల కోర్కి నైతిఁ?
జక్రపుష్కరిణిలోఁ జండాలకులజుచే
ధన మపారం బేల ధార గొంటి?

తే. నాతతాయికి శఠున కన్యాయరతికిఁ
బాపబుద్ధికి విశ్వాసపాతకునకు

నాకు నిదిప్రాప్త మని మహానందుఁ డుండు
మస్తకము వాంచి కాంతారమధ్యభూమి. 258

చ. తలలు దెగంగ వ్రేయుదురు తస్కరవీరులు వారి నల్వురన్
నలువురుఁ జచ్చియన్యజననంబునఁ గుక్కుటజాతిఁబుట్టుటం
గొలఁకులకోళ్లలోఁ గలసి కోళ్లను నాలుగు నుండుఁగానయ
ప్పగుఁలులఁగూటఁబెట్టుకొనిపోదురు కాశికిసార్థవాహకుల్.

సీ. రేపాడి మణికర్ణికాపయోవేణిక
మజ్జనం బాడు నేమంబు మెఱయ
ముక్తిమంటపములో మునిజనంబు పఠింప
విను నాదిమపురాణవిస్తరంబు
విశ్వనాథునిదివ్యవేశ్మంబునకు జేయు
మైత్రి మీఁదఁ బ్రదక్షిణత్రయంబు
ద్వారభూములఁ జల్లునీరాజనక్రియా
దివ్యాన్నములఁ దీర్చు దేహయాత్ర

తే. గౌరి భజియించు నొకవేళఁ గొమరుసామిఁ
నాల్గుజాలును సంజ్ఞాస్వనం బొనర్చుఁ
బ్రణవమంత్రంబు క్రేంకారపదముఁ గూర్చు
మిక్కుటం బగుగరిమతోఁ గుక్కుటములు. 260

వ. ప్రాగ్జన్మవాసనావశంబున నజ్ఞానతస్కరత్వంబు గలిగి యాకు
క్కుట చతుష్కంబు ముక్తిమంటపంబు నాశ్రయించి మో
క్షంబు వడయం గావున నమ్మంటపంబునకుఁ గుక్కుటమంట
పంబను సంజ్ఞాంతరంబు సంభవించు నని శంభుండు విశ్వంభ
రునకు నావృత్తాంతం బానతిచ్చె విశ్వంభరుండును విశ్వేశ్వర
లింగంబుతోడి సాంగత్యంబు వహించె నని చెప్పుటయు. 261

తే. కుంభసంభవుఁ డంబికాసంభవునకు
బ్రణుతుఁ డై దేవతాయాత్రపదము దెలుపు
క్రమముతో నది మొదలుగాఁ గాశియందుఁ
దీర్థ మాడంగ నర్హంబు దివిజవంద్య ? 262

దేవతాయాత్రావిధానము

వ. అనినం గుమారస్వామి చక్రపుష్కరిణీతీర్థంబున దేవర్షిపితృ
తర్పణంబు సేసి యాదిత్యద్రౌపదీవిష్ణుదండపాణిమహేశ్వర
ఢుంఢివినాయకజ్ఞానవాపీనందికేశ్వర తారకేశ్వర కాలేశ్వరుల
సేవించి విష్ణువిశ్వేశ్వరుల నారాధించునది. అనంతరంబ ఓం
కారలింగంబు మత్స్యోదరీకృత్తివాసోలింగంబు రత్నేశ్వ
రుండు చంద్రేశ్వరకేదారేశ్వర కరవీరేశ్వరదక్షేశ్వర పార్వతీ
శ్వరపశుపతీశ్వర గంగేశ్వర నర్మదేశ్వరగభస్తీశ్వర సరస్వతీ
శ్వర తారకేశ్వరుల దర్శించునది. శైలేశ్వరసంగమేశ్వర
మందాకినీశ్వర మణికర్ణికేశ్వర గోప్రేక్షేశ్వరకాపిలేశ్వర
శుక్రేశ్వరేశ్వరవహ్నీశ్వరనకులేశ్వరభారభూతేశ్వర లాం
గలీశ్వరమ (ం) దాలసేశ్వరతిలపర్ణేశ్వర త్రిపురాంతకేశ్వర
మనగప్రకారేశ్వర ప్రీతికేశ్వర బ్రహ్మేశ్వరాగస్తీశ్వరకశ్యపే
శ్వర త్రిసంధేశ్వర హాటకేశ్వర సీమావినాయకత్రిసంధ్యే
శ్వర విశాలాక్షీశ్వర రమేశ్వర ధర్మేశ్వర వినాయకవృద్ధా
దిత్యచండిచండీశ్వర భవానీశ్వర పరాన్నేశ్వర వీరభద్రేశ్వర
పంచవినాయకులం బూజించునది. 263

సీ. యాత్రాక్రమం బిది యానందకానన
వాస్తవ్యదేవతావర్గమునకు

నిది కాశికాఖండ మిమ్మహాఖండంబు
శ్రీమహాస్కాందవార్ధికి నమృతము
పఠియించినను దీనిఁ బ్రతిలిఖించిన విన్న
దానంబు చేసిన దారులోహ
పాషాణపీఠికోపరిభాగమున నిల్పి
గంధపుష్పముల నక్షతలఁ బూజ

తే. సేసినను గాశికాభర్త శివుఁడు విశ్వ
నాయకుఁడు లక్ష్మి యిచ్చు దీర్ఘాయు వొసఁగుఁ
బ్రాభవంబుఁ బ్రసాదించు భక్తతతికి
శ్రీవిశాలాక్షి కృప సేయుఁ జింతితములు. 264

ఆశ్వాసాంతము

శా. కర్ణాటక్షితిపాలమౌక్తికసభాగారాంతరాకల్పిత
స్వర్ణస్నానగతిప్రసిద్ధకవిరాట్సంస్తుత్యచారిత్ర ! దు
గ్ధార్ణోరాశిగభీర ! ప్రాప్తముఖమధ్యాహ్నపరాహ్ణార్చితా
పర్ణావల్లభ ! రాజశేఖరమణీ ! పంటాన్వయగ్రామణీ ! 265

క. హేమాద్రిధీర ! ద్రాక్షా
రామశ్రీభీమశంకరకృపాలక్ష్మీ
సామగ్రీపరివర్ధిత
భూమాసామ్రాజ్య విభవ ! పుణ్యశ్లోకా ! 266

మాలిని. వికచకమలనేత్రా ! నేమమాంబాసుపుత్రా !
సకలనృపశరణ్యా ! సంభృతాశేషపుణ్యా !
మకరనిధిగభీరా ! మానినీచిత్తచోరా !
ప్రకటగుణతరంగా ! రాయవేశ్యాభుజంగా ! 267

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సుకవిజనవిధేయ కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథనామధేయప్రణీతంబైన కాశీఖండంబునందు సప్తమాశ్వాసము సర్వము సంపూర్ణము.

చ. వరకవిసత్ప్రబంధములు బాలిశసంస్కృతి దుర్విదగ్ధతం
బొరసిపొశాలసంస్కరణముంబొనరించుటదుష్కరంబ; య
చ్చరిత మెఱింగియుం బరమసాహసరీతిఁ బొనర్చితిం బరి
ష్కరణము నేర్చియే నెరసుగల్గిన సూరులు దెల్పుఁడీదయన్.

క. నలపుష్యకృష్ణదశమిని
లలిఁ గాశీఖండకృతి సలక్షణముగ ను
త్పల వేంకటనరసింహా
ర్యులు సంస్కరణంబొనర్చి రుద్దీప్తము గాన్.

'శ్రీరామాప్రెస్సున' ముద్రితము.—1958.